

พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม
University Spaces: Commoditization in Capitalism

อัศนี หลีเจริญ

Assanee Leejaroen

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสดทุนนิยม
University Spaces: Commoditization in Capitalism

อัศนี หลีเจริญ

Assanee Leejaroen

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม
 ผู้เขียน   นางสาวอัศนี หลีเจริญ
 สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์)

.....ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
 สังคม

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นางสาวอัศนี หลีเจริญ)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวอัศนี หลีเจริญ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์   พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสวนนิยม
ผู้เขียน   นางสาวอศนี หลีเจริญ
สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา   2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสวนนิยม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสวนนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) และศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสวนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 29 คน และใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความเพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาประเด็นแรก พบว่า ก่อนกระแสวนนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยมี 3 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น ห้ามไม่ให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ประเด็นที่สอง พบว่า ในกระแสวนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) การให้ความหมายและคุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัย มี 4 ความหมายทั้งที่เปลี่ยนแปลงและเพิ่มขึ้น ได้แก่ พื้นที่กึ่งวิชาการ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะพื้นที่เชิงธุรกิจที่ทำให้การใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยกลายเป็นสินค้า ได้แก่ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง ร้านกาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร ตลาดเกษตร ถนนคนเดิน เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกและความทันสมัยให้กับนักศึกษาและบุคลากร

Thesis Title University Spaces: Commoditization in Capitalism
Author Miss Assanee Leejaroen
Major Program Human and Social Development
Academic Year 2015

ABSTRACT

This research on University Spaces: Commoditization in Capitalism aimed to investigate definitions and values given to university spaces during the period before becoming commoditized (1971-1992) and during the period of commoditization (1993-2015). Data of this qualitative study were collected from documents, through in-depth interviews with 29 information providers, and through participant and non-participant observations. Then, the data were analyzed, decoded, interpreted in line with objectives, concluded and presented using analytical description.

The results of the study revealed as follows. Firstly, during the period before commoditization (1971-1992), three meanings and values given to university spaces were: specific spaces, academic spaces, and sacred spaces. The spaces were used for only learning and teaching activities; outsiders were not allowed to freely enter and leave the spaces except those involved in such activities. Secondly, during the period of commoditization (1971-1992), four meanings and values with some changes and some additional meanings and values were given to university spaces. They are semi-academic spaces, social spaces, public spaces, and business spaces which have commoditized university spaces. These include 24-hour convenience stores, coffee shops, photocopying shops, agricultural market, and walking street, for example, to facilitate and provide students and university staff with modern facilities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลือ คำแนะนำ เพื่อแก้ไข วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกำลังใจที่ดีเสมอมาจากบุคคลหลายท่านดังนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลัก ที่กรุณาสละเวลาคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ถามไถ่ความก้าวหน้าของงาน คอย ชี้แนะ วางแผนตารางการทำงาน คอยเอาใจใส่งานและนักศึกษาคนนี้เป็นอย่างดี และเป็นกำลังใจให้ มาโดยตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความถูกต้องและประสบ ผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตฉวา บุญปรากฏ กรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาสอบงานวิจัยเรื่องนี้ คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขงานวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้มีความถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากใน การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีคุณค่า ตรงประเด็น และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมทั้งขอขอบพระคุณ บุคลากรและเจ้าหน้าที่คณะต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย ที่ กรุณาสละเวลา และให้ความร่วมมือในการพูดคุย ตอบข้อซักถามของผู้วิจัยอย่างยิ่ง ทั้งยังคอย แนะนำกลุ่มผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นๆ อีกด้วย ขอขอบคุณพี่ปัทม์ พี่ตาล ที่คอยชี้แนะ ให้คำปรึกษา ตลอด ระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดที่คอยชี้แนะ ให้คำปรึกษา แนะนำ หนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานผู้วิจัย ขอขอบคุณพ่อค้า แม่ค้า พี่ๆ น้องๆ นิสิตนักศึกษา ศิษย์เก่า บุคคลทั่วไปที่มาจับจ่ายใช้สอยในตลาดเกษตรและถนนคนเดินของทางมหาวิทยาลัย และบุคคล บริเวณรอบนอกมหาวิทยาลัย ที่ให้ข้อมูล ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยเป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ คำแนะนำ ที่ไม่สามารถนำมาเอ่ยนามในที่นี้ ได้ทั้งหมด

สุดท้ายขอขอบพระคุณในความรัก กำลังใจจากครอบครัว การสนับสนุนเงินทุนในทุก ด้านตลอดระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียน และขอขอบคุณทุกกำลังใจจากคนรอบข้าง พี่ๆ น้องๆ และ เพื่อนๆ ทุกคนที่เป็นแรงผลักดันในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้บรรลุผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อัศนี หลีเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
สารบัญภาพ.....	(10)
สารบัญตาราง.....	(11)
เนื้อหา	
บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ข้อจำกัดในการศึกษา.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ทบทวนวรรณกรรม	7
ที่มาของมหาวิทยาลัยและบริบทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.....	7
แนวคิดเรื่องพื้นที่.....	12
แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม.....	23
แนวคิดความทันสมัย.....	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นสินค้า.....	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนนิยม.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัย.....	48
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	50
วิธีดำเนินการวิจัย	54
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย.....	54
ผู้ให้ข้อมูล.....	56
การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการวิเคราะห์.....	60
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	101
สรุปผลการวิจัย.....	101
อภิปรายผลการวิจัย.....	104
ข้อเสนอแนะ.....	107
บรรณานุกรม.....	108
บุคลากร.....	114
ภาคผนวก.....	116
ภาคผนวก ก บทความในที่ประชุมวิชาการ.....	117
ภาคผนวก ข บทความในที่ประชุมวิชาการ.....	129
ภาคผนวก ค บทความตีพิมพ์ในวารสาร.....	142
ประวัติผู้เขียน.....	155

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภาพกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	53
2	พื้นที่วิจัย	55
3	แผนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	56
4	ศาสตราจารย์ ดร.สตางค์ มงคลสุข นำคณาจารย์รุ่นบุกเบิก ที่วิทยาเขตหาดใหญ่	62
5	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ช่วงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ	63
6	อาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์เมื่อใกล้เสร็จ	64
7	ส่วนหนึ่งของวิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อเริ่มก่อสร้าง (แฟลต 85 อ่างน้ำและความมืดแดง)	65
8	แฟลตอาจารย์	66
9	บันจี้กระยานของอาจารย์	68
10	คาเฟ่ที่เรีย	69
11	โรงอาหารคณะวิทยาศาสตร์	70
12	ป้ายห้ามบุคคลภายนอกเข้า-ออก เขตที่พักอาศัย	72
13	พระบรมรูปพระราชบิดา	72
14	แผนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ช่วงก่อนกระแสทุนนิยม	74
15	อ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เมื่อตอนก่อสร้าง	77
16	สนามกีฬา บริเวณข้างตึกคณะนิติศาสตร์	79
17	แข่งขันกีฬาโรงเรียน มอ. วิทยานุสรณ์ บริเวณสนามกีฬาข้างตึกคณะนิติศาสตร์	79
18	บวชต้นไม้ บริเวณหน้าคณะวิทยาการจัดการ และหน้าคณะศิลปศาสตร์	80
19	ชุมนุมดำจัดกิจกรรม บริเวณศูนย์อาหารโรงช้าง	82
20	ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บริเวณใต้ตึก LRC	83
21	อาคารสระว่ายน้ำ	86
22	ร้านเสริมสวย บริเวณใต้หอสมุดคุณหญิงหลงฯ	88
23	ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. บริเวณข้างหอสมุดคุณหญิงหลงฯ	88
24	ร้านกาแฟสด บริเวณใต้คณะศิลปศาสตร์	89
25	ศูนย์อาหารโรงช้าง	92
26	ร้านขายเครื่องดื่ม บริเวณศูนย์อาหารโรงช้าง	93
27	ร้านถ่ายเอกสาร บริเวณใต้ตึกคณะวิทยาการจัดการ	94
28	ร้านกาแฟสด บริเวณคณะวิศวกรรมศาสตร์	95
29	แผนที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)	96
30	ถนนคนเดิน ม.อ. (PSU Biz Mall) บริเวณประตู 109	97
31	ตลาดเกษตร ม.อ.	98

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	เปรียบเทียบลักษณะการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.....103

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยก่อตั้งขึ้นครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในรัชกาลที่ 6 เป็นการสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 อย่างเป็นทางการ การก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผลมาจากการรวมสถาบันการศึกษาวิชาซีพขึ้นสูงด้านต่างๆ หลายแห่ง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตกำลังคนสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคราชการในสมัยนั้น สำหรับคุณสมบัติด้านเนื้อหาความรู้ของมหาวิทยาลัยดั้งเดิมถือกันว่าจะต้องสอนวิทยาการด้านในด้านหนึ่งในสามวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัย (Studium General) ได้แก่ วิชาแพทยศาสตร์ (รักษาร่างกาย) นิติศาสตร์ (รักษาสังคม) และเทววิทยา (รักษาวิญญาณ) (ส. ศิวรักษ์, 2530, น.18-21) ในระยะหลังเมื่อมีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษามากขึ้นทั้งของราชการและเอกชน จึงมีแนวโน้มที่จะนิยาม “มหาวิทยาลัย” ให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงขึ้นทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ จะต้องเปิดการสอนในสาขาวิชาที่ครอบคลุมทั้งทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และจะต้องมีโครงสร้างทรัพยากร อุปกรณ์ และระบบงานครบเงื่อนไขและได้มาตรฐานกลางที่กำหนดไว้ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2545)

การกระจายตัวของมหาวิทยาลัยเข้าสู่ภูมิภาค เริ่มภาคเหนือด้วยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2506 (ผู้เริ่มดำเนินการต้นคิด คือ ม.ล.ปิ่น มาลากุล) และกระจายเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อ พ.ศ. 2508 เกิดมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้น (อนุสรณ์ 20 มอ., 2530) ซึ่งในภาคใต้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2510 ในระยะแรกใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยภาคใต้” ต่อมา ในเดือน กันยายน 2510 มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานชื่อว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ติดเขาคอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่เชิงเขาประมาณ 300 ไร่ การบุกเบิกก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่นั้น เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2510 ได้มีการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 - 2558 ได้ก่อตั้งคณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเกษตร (ปัจจุบันคือ คณะทรัพยากรธรรมชาติ) คณะวิทยาการจัดการ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะอื่นๆ อีกต่อไปตามลำดับ โดยได้ก่อตั้งคณะล่าสุด คือ คณะสัตวแพทยศาสตร์ (หนังสือที่ระลึกครบรอบ 40 ปีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550)

โลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านการสื่อสารที่จะทำให้เกิดสภาวะไร้พรมแดน ทั้งทางด้านเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงวิทยาการแขนงต่างๆ ที่ก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด จนทำให้ผู้ที่ก้าวตามอย่างเชื่องช้าหรือหยุดนิ่งต้องกลายเป็นผู้ล้าหลัง มหาวิทยาลัยก็เช่นกันไม่อาจปฏิบัติภารกิจอย่างไร้ทิศทางที่ชัดเจนและขาดการแข่งขันได้อีกต่อไป โดยเฉพาะการเปิดเสรีทางการศึกษาของโลก การค้าเสรี ก็จะทำให้การศึกษาต้องแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพมากขึ้น การจัดลำดับคุณภาพ (university ranking) เป็นกระแสที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีความจำเป็นที่

จะต้องปรับเปลี่ยนองค์กรจากการเน้นการเรียนการสอนและผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีเป็นเน้นการวิจัยและผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโท/เอกมากขึ้น ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ภาคใต้ ยกกระดับมาตรฐานการศึกษาในท้องถิ่น และสนับสนุนการพัฒนาภูมิภาค เป็นมหาวิทยาลัยที่มีเจตนารมณ์ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะเป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต เพื่อให้สามารถเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ที่มีความเป็นเลิศสามารถรับใช้ภูมิภาคได้อย่างแท้จริง และเป็นมหาวิทยาลัยอิสระที่มีมาตรฐานระดับนานาชาติในที่สุด (เอกสารประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 238, 2543, น.1 และ น.14) ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา การใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยใช้สำหรับการศึกษา การเรียนการสอน เป็นแหล่งพัฒนาสะสมและถ่ายทอดความรู้ ผลิตบัณฑิตเพื่อออกไปรับใช้สังคมอย่างมีคุณภาพ หรือเป็นแหล่งเตรียมกำลังคน (manpower) ให้สนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจ (economy) ทั้งในระดับกิจกรรมพื้นฐานและในการพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยได้มีกฎระเบียบที่เคร่งครัด พื้นที่ในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษา จะมีบ้างพื้นที่เล่นกีฬา พื้นที่ขายอาหารกลางวันและพื้นที่เล็กๆ ที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละคณะ

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมากระแสทุนนิยมต่างประเทศค่อยๆ ไหลบ่าเข้ามาในประเทศไทยดังปรากฏชัดเจนเมื่อมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 โดยได้เร่งพัฒนาเศรษฐกิจในด้านต่างๆ และบูรณะทางขนส่งทางหลวงและแม่น้ำลำคลองให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้สะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งการให้ความสำคัญกับรายได้ประชาชาติ สืบเนื่องมาจนถึง ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ที่ได้มีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน ส่งผลให้กระแสทุนนิยมแผ่ขยายออกไปทั่วประเทศ ในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อิทธิพลของกระแสทุนนิยมได้ไหลบ่าเข้ามานับตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ดังปรากฏว่า มหาวิทยาลัยได้ปรับเปลี่ยนกฎระเบียบมหาวิทยาลัย เปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วน ประกอบการค้าและให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย โดยการจัดกิจกรรมงานเกษตรภาคใต้ขึ้นเป็นครั้งแรก เปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้า ให้บริการต่างๆ และบุคคลทั่วไปสามารถเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัยในบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยได้มีการปรับเปลี่ยนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสทุนนิยม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ถูกครอบงำด้วยทุน หรือถูกกำหนดด้วยทุน เรียกว่า “ระบบทุนนิยม” โดยนัยยะนี้ หมายถึงรูปแบบการผลิต (mode of production) ประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ หรือปัจจัยการผลิตหลักๆ ของสังคมตกอยู่ในครอบครองของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเอกชน ในขณะที่การทำงานทั้งปวงปฏิบัติโดยบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า ชนชั้นแรงงาน (working class) กล่าวอย่างง่าย คือ ปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุน (capitalists) แต่คนทำงานกับปัจจัยการผลิตนั้นคือคนงาน (workers) ในระบบทุนนิยมนี้ ทั้งปัจจัยการผลิตและกำลังแรงงาน (labour power) เป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ในตลาด โดยเฉพาะชนชั้นแรงงานนั้น เป็นผู้ที่ไม่มีปัจจัยการผลิตอื่นใด นอกจากแรงงานของตนเอง และต้องขายแรงงานทำการผลิตเพื่อยังชีพ (Sweezy, 1970, p.56) การลงทุนใดๆ ของนายทุน เพื่อมุ่งผลกำไรเป็นสำคัญ และกำไรนั้นก็จะถูกนำไปเพิ่มทุนขยายการผลิตต่อไปอีก (กำชัย ลายสมิต, 2533) ในความเข้าใจทั่วไป ทุนมักจะหมายถึงทรัพย์สินเงินทองที่เรามีอยู่

แต่ Marx ได้ใช้ความหมายของทุนอย่างเคร่งครัดว่าทรัพย์สินเงินทองเฉยๆ ยังไม่ใช่ทุน จนกว่าพวกมันจะเปลี่ยนสถานะ (mode) เข้าไปสู่กระบวนการผลิต เช่น เอาไปลงทุน ใสแรงงานเข้าไปแล้วทำให้เกิดมูลค่าส่วนเกินและกำไร ทรัพย์สินนั้นจึงจะแปรสภาพไปเป็นทุน ทุนจึงมีใช้สาระ (essence) ในตัวเอง แต่เป็นสถานะที่ถูกมอบหมายหน้าที่ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ การแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นปรากฏการณ์ที่เห็นกันโดยทั่วไปในโลกของสังคมการแลกเปลี่ยน โดยสิ่งของที่จะนำมาแลกเปลี่ยนนั้นจะต้องมีคุณค่าในการนำมาแลกเปลี่ยนในมาตรฐานเดียวกัน โดยทั่วไปต่างมองว่าสินค้า คือ วัตถุหรือสิ่งของ ที่ใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นอยู่ 2 มูลค่า คือ มูลค่าการใช้สอยกับมูลค่าการแลกเปลี่ยน ในกรณีของการทำให้เป็นสินค้านั้น คือการทำให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ มีมูลค่าการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น ดังนั้นกระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านความสัมพันธ์ไปสู่ความสัมพันธ์แบบเชิงพาณิชย์ ความสัมพันธ์ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในระบบของตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์ทางการค้า ที่ถูกกำหนดโดยระบบเงินตราและระบบตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) โดยมีผู้ขายซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นการแสวงหาผลกำไรและสะสมทุน (ทรายทิพย์ ธีระเดชพงศ์, 2553)

ปัจจุบันเมื่อสังคมตกอยู่ภายใต้กระแสสังคมของกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนและความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ถูกกำหนดผ่านระบบตลาดเพื่อการแลกเปลี่ยนกับเงินตราทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไปสู่ระบบทุนนิยม ซึ่งไม่ใช่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าแต่เป็นการแปรสภาพไปเป็นทุนจากการผลิตและการค้าขายสินค้าเกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันเมื่อกระแสทุนนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในสังคมไทยหลายสิ่งหลายอย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้าแม้กระทั่งพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการผลิตบัณฑิต ก็ยังถูกแปรสภาพพื้นที่ส่วนหนึ่งกลายเป็นสินค้าและบริการเพื่อแสวงหาผลกำไร โดยเปิดพื้นที่ในมหาวิทยาลัยบางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่าทำการค้าขายในเชิงธุรกิจ อาทิ เป็นพื้นที่จัดกิจกรรม ให้ผู้คนเข้ามาทำกิจกรรมในงานถนนคนเดิน และตลาดเกษตรรวมทั้งร้านค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านซักรีด รวมถึงร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เป็นไปตามเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้นำพื้นที่บางส่วน เปิดให้บุคคลภายนอกเช่าประกอบการค้า และให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย เป็นการทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าดังที่ Appadurai (1989, pp.13-15) ได้กล่าวถึงกระบวนการที่ทำให้วัตถุสิ่งของกลายเป็นสินค้า ดังคำกล่าวที่ว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้า (commoditization) เป็นการศึกษาชีวประวัติของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงและได้รับการจัดจำแนกหรือยกเลิการเป็นวัตถุหรือสินค้า “สินค้า” จึงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วไป การดำรงอยู่ของสินค้าเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทั้งที่เป็นวัตถุและบริการ “สินค้า” มักถูกมองว่าเป็นความอยากของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งของ เป็นอิสระจากการควบคุมของศีลธรรมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เงินซื้อหา ไม่ใช่ได้

จากความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการกลายเป็นสินค้าจึงขึ้นอยู่กับ การซ้อนทับกันอย่าง สลับซับซ้อนขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งเรื่องเวลา วัฒนธรรมและสังคม หากสิ่งของบางอย่างมี คุณลักษณะที่สามารถแปรผันเป็นสินค้าไม่ได้ มีช่องทางการนำเสนอตัวเป็นสินค้าและมีบริบทที่ เหมาะสมต่อการซื้อขาย สิ่งของเหล่านั้นก็เป็น “สินค้า” ด้วยตัวเองได้ หากในสังคมใดผลิตสิ่งของที่มี คุณสมบัติสอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นสินค้าดังกล่าวได้มาก หรือสิ่งของทั้งหมดมีลักษณะ ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า สังคมนั้นเป็นสังคมการค้า เช่น สังคมทุนนิยม เป็นต้น มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ก็เช่นเดียวกันจากที่เคยเป็นพื้นที่ที่มีความเคร่งครัดของกฎระเบียบ โดยเฉพาะสำหรับการ เรียนการสอนเท่านั้น ได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในท่ามกลางกระแสทุนนิยมดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัย จึงได้ตั้งคำถามว่า พื้นที่มหาวิทยาลัยที่เคยเป็น พื้นที่ทางวิชาการได้ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าอย่างไร และเมื่อกระแสทุนนิยมไหลบ่าเข้ามา พื้นที่มหาวิทยาลัยกลายเป็นสินค้าอย่างไร ผู้คนให้นิยามความหมายและคุณค่าอย่างไร คำตอบ ดังกล่าวจะทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนและหลังที่ได้รับ ผลกระทบในกระแสทุนนิยม อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่มหาวิทยาลัยไม่ได้ดำรงอยู่เพียงเฉพาะ ทางด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว หากยังรวมไปถึงการปรับตัวในทุกๆ ด้านเพื่อการดำรงอยู่ของ มหาวิทยาลัยในกระแสสังคมปัจจุบันอย่างมีความหมาย

คำถามการวิจัย

การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) เป็นอย่างไร รวมทั้งการกลายเป็นสินค้า ของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุน นิยม (พ.ศ. 2514 - 2535)
2. เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการ กลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อสะท้อนถึงการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนและในกระแสทุนนิยม และ การให้ความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสทุนนิยม จะเป็น การเปิดมุมมองให้เห็นถึงการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมปัจจุบัน
2. เพื่อให้หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย นำไปเป็น ข้อมูลในการวางแผน วางนโยบาย การจัดการพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อให้สถาบันการศึกษาอื่นๆ นำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการจัดการพื้นที่ทางการศึกษาและการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการของอาจารย์ บุคลากร นักศึกษา เพื่อสอดคล้องกับบริบททางสังคม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึง การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกระแสนิยม ในประเด็นการศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พื้นที่มหาวิทยาลัยยังไม่ได้เปิดเป็นพื้นที่ให้เช่า ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และในประเด็นการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยและการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ได้มีการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่า โดยเปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาทำการค้าขายเชิงธุรกิจจนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า ผู้วิจัยจะทำการศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม โดยใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม แนวคิดความทันสมัย เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศูนย์กลางศึกษาของภาคใต้ตอนล่าง และมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่า โดยมีผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้าและให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย จนพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยใช้พื้นที่เฉพาะด้านการศึกษาเท่านั้น และในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) เป็นช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้ผู้ประกอบการจากภายนอกมาเช่าพื้นที่จำหน่ายสินค้า และให้บริการต่างๆ และศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกระแสนิยม

ข้อจำกัดในการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า โดยเลือกกรณีศึกษา คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งข้อจำกัดที่สำคัญคือ การเข้าถึงข้อมูลของผู้บริหารและอาจารย์ ในการศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2535 ข้อมูลด้านวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2535 ผู้วิจัยจึงใช้หนังสือที่ จัดพิมพ์ขึ้นมาเนื่องในวาระโอกาสครบรอบปีการสถาปนามหาวิทยาลัย และคณะต่างๆ มาใช้ประกอบ ในการวิเคราะห์ หาข้อสรุปการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การกลายเป็นสินค้า หมายถึง กระบวนการสร้างคุณค่าและความหมายของนักศึกษา ศิษย์เก่านักศึกษา อาจารย์ บุคลากร ผู้บริหาร และผู้ประกอบการที่มีต่อพื้นที่มหาวิทยาลัย ซึ่ง มหาวิทยาลัยเป็นเพียงสถาบันการศึกษาที่ใช้ทำกิจกรรมการเรียนการสอนของนิสิตนักศึกษา ครู อาจารย์ บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทำการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่าประกอบธุรกิจทำ การค้าขายและให้บริการต่างๆ ดังนี้ ร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. รวมไปถึงถนนคนเดิน และตลาดเกษตรกร เพื่อเพิ่มคุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยและได้มาซึ่ง รายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัย

พื้นที่มหาวิทยาลัย หมายถึง พื้นที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศูนย์กลาง ศึกษาในระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ตอนล่าง ที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน มีบทบาทในการผลิตบัณฑิต ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแหล่งพัฒนา สละสลวย ถ่ายทอดความรู้ มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวด

กระแสทุนนิยม หมายถึง ระบบการผลิตหลักเป็นระบบการผลิตเพื่อมุ่งผลกำไรสูงสุด ไม่ได้มีมูลค่าในการใช้สอย สิ่งที่ผลิตขึ้นทุกอย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้า มีมูลค่าการแลกเปลี่ยนใน ระบบตลาด แสวงหากำไรเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับพื้นที่มหาวิทยาลัยซึ่งได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้ บุคคลภายนอกเข้ามาประกอบกิจกรรมการค้าขายและให้บริการต่างๆ และในที่นี่จะรวมไปถึงกระแส ความทันสมัย ซึ่งจัดอยู่ในกระแสสังคมเช่นเดียวกับกระแสทุนนิยม

ทบทวนวรรณกรรม

พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม ของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มีเนื้อหา แนวคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุม เนื้อหาดังนี้

1. ที่มาของมหาวิทยาลัยและบริบทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
  - 1.1 บทบาทหน้าที่และรูปแบบของมหาวิทยาลัย
  - 1.2 บริบทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. แนวคิดเรื่องพื้นที่
3. แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า
  - 3.1 การนิยามความหมายของสินค้า
  - 3.2 กระบวนการกลายเป็นสินค้า
4. แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม
  - 4.1 ระบบทุนนิยม
  - 4.2 การเปลี่ยนผ่านจากระบบศักดินาไปสู่ระบบทุนนิยม
  - 4.3 การกำเนิดทุนและทุนนิยมไทย
  - 4.4 จุดบกพร่องของระบบทุนนิยม
5. แนวคิดความทันสมัย
  - 5.1 ที่มาของทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)
  - 5.2 ความหมายของการสร้างความทันสมัย (Modernization)
  - 5.3 ความสำคัญของความทันสมัย
  - 5.4 กระบวนการทำให้ทันสมัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่
  - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นสินค้า
  - 6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนนิยม
  - 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัย
7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ที่มาของมหาวิทยาลัยและบริบทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จุดมุ่งหมายในการก่อตั้งมหาวิทยาลัย มีผลให้มหาวิทยาลัยมีบทบาท หน้าที่และรูปแบบ แตกต่างกันไป ในประเทศไทยระบบแรกมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นโดยจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการ อย่างรีบด่วนของประเทศทางด้านกำลังคน โดยเฉพาะเพื่อจะผลิตคนไปรับราชการตามกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ ในระยะที่ประเทศกำลังเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกจึงทำให้บทบาท หน้าที่ และ รูปแบบ ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก ที่เกิดขึ้นจาก

จิตใจและประเพณีที่ฝังรูก (Spirit of Enquiry and Tradition of Learning) มหาวิทยาลัยจึงมุ่งหวังในการสร้างคุณภาพทางภูมิปัญญาให้แก่ผู้เรียน โดยให้มีการเรียนการสอนแบบที่ต้องค้นคว้า ถกเถียง และให้ความสำคัญแก่ห้องสมุด ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย (เกษม สุวรรณกุล, 2525, น.28)

1.1 บทบาทหน้าที่และรูปแบบของมหาวิทยาลัย

บทบาทหน้าที่และรูปแบบของมหาวิทยาลัยในสังคมต่างๆ ไม่เหมือนกัน เนื่องมาจากความต้องการของแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน แต่เป็นที่ยอมรับเป็นสากลว่า มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวมวิทยาการชั้นสูง หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยโดยสรุปแล้วมีอยู่ 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การบริการสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และหน้าที่หลักนี้ควรทำไปพร้อมๆ กันในอัตราส่วนที่เท่ากัน (กองแผนงาน, 2525, น.80) ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยต่างๆ กำลังพัฒนาตนเองขึ้น ให้เป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบใน 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 สมบูรณ์แบบในแง่ที่ว่ามืองค์ประกอบทางวิชาการที่ครบถ้วนทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีและวิชาชีพสำคัญๆ บางแขนง

ลักษณะที่ 2 สมบูรณ์แบบในแง่ที่ว่าเปิดสอนทุกระดับ ตรี โท เอก

ลักษณะที่ 3 คือ สมบูรณ์แบบในเชิงภารกิจจะทำทั้งสอน วิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม (วิจิตร ศรีสอาน, 2527, น.48)

ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถที่จะสรุปออกได้เป็น 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการผลิตบุคคลผู้มีความรู้เป็นบัณฑิตในวิชาการแขนงต่างๆ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ

2. มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการจัดการศึกษาวิชาการชั้นสูงภายในประเทศเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเพิ่มพูนสติปัญญาและความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ

3. มหาวิทยาลัยมีบทบาทในฐานะที่เป็นสถาบันตัวแทนความเจริญในทางศิลปวิทยาการเป็นที่รวมของวิชาความรู้ และเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของวัฒนธรรมประจำชาติ (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2525, น.111-114)

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย คณะ และภาควิชาใหม่ๆ ขึ้นหลายแห่ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อสนองความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ และเพื่อโอกาสของผู้ต้องการเข้าศึกษา ในการดำเนินงานดังกล่าวยังได้มีการพิจารณาบทบาทให้ชัดเจนว่า การขยายตัวของมหาวิทยาลัยในลักษณะนั้น สอดคล้องกลับภารกิจที่แท้จริงของมหาวิทยาลัยหรือไม่เพียงใด เพราะเป็นการเน้นหนักไปในแง่ผลิตบัณฑิตเพียงอย่างเดียว และได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการสอนวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงเพื่อผลิตกำลังคนระดับสูง แต่ในขอบเขตที่กว้างขวางกว่านั้น มหาวิทยาลัยยังมีการวิจัยเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มีหน้าที่ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และมีหน้าที่ทำนุบำรุงสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย (โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย, 2517, น.1)

อนันต์ ศรีโสภา (2521, น.9-7 และ น.9-14) ได้วิจัยเพื่อการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษา

จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งประเทศ ทั้งของรัฐบาลและของเอกชน พบว่า กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มนิสิตนักศึกษาให้ลำดับความสำคัญแก่จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันไม่แตกต่างกัน ที่กลุ่มตัวอย่างคาดหวังว่าควรจะเป็น หากจำกัดความคลาดเคลื่อนในความแปรปรวนตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างออกไปแล้ว จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่ควรจะเป็นจำแนกออกได้เป็น 8 องค์ประกอบ คือ

1. ความเป็นเลิศทางวิชาการ จุดมุ่งหมายข้อนี้มุ่งที่จะให้นิสิตนักศึกษา มีความรู้ทั่วไปและความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ รักษาระดับมาตรฐาน และความเป็นผู้นำทางวิชาการ

2. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลในการวางแผน การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรของสถาบันเพื่อการแก้ปัญหาของสังคมและสิ่งแวดล้อม ฝึกอบรมประชาชนในท้องถิ่นที่ด้อยโอกาสในการศึกษา

3. สร้างบรรยากาศทางวิชาการ องค์ประกอบนี้ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นิสิตนักศึกษา ได้ใช้เวลาว่างเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการและวัฒนธรรม จัดกิจกรรมบางอย่างที่ช่วยให้นิสิตและอาจารย์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง

4. มีเสรีภาพทางวิชาการ เป็นการมุ่งให้มีสิทธิเสรีภาพแก่คณาจารย์ในอันที่จะสอนรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องต่างๆ ภายในห้องเรียน ไม่กีดกันนิสิตฟังการอภิปรายหรือวิพากษ์วิจารณ์ ไม่วางกฎเกณฑ์ข้อบังคับใดๆ แก่คณาจารย์หรือนิสิตในการแสดงกิจกรรมทางการเมืองทั้งในและนอกสถาบัน เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาและอาจารย์มีเสรีภาพในการเลือกวิธีการดำเนินชีวิตของตนเองได้ตามสมควร

5. มีความรู้ความสามารถอย่างจริงจัง จุดมุ่งหมายขององค์ประกอบนี้ มุ่งให้นิสิต นักศึกษามีความรู้ความสามารถในวิชาเฉพาะ มีมาตรฐานทางวิชาการสูง

6. มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม คือ ต้องการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความซาบซึ้งในศิลปกรรมต่างๆ นิสิตนักศึกษาควรมีโอกาสได้ศึกษาศิลปกรรมชั้นสูงของชาติต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปและวัฒนธรรมเหล่านั้น

7. มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม คือ ต้องการให้นิสิตนักศึกษามีความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชน รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตน มีความสามารถอบรมและแนะแนวทางที่ถูกต้องแก่เยาวชน

8. สร้างบรรยากาศในการริเริ่มกระทำสิ่งใหม่ๆ เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้มีการยอมรับ สนับสนุนนวัตกรรมและเทคโนโลยีนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น การค้นคว้าเกี่ยวกับการสอนแบบใหม่ๆ การสร้างหลักสูตรใหม่และการทดลองวิธีการประเมินผลแบบใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบรูมและเซลซนิกค์ (Broom and Selanick) (1963, pp.34-35 อ้างถึงใน วสันต์ ชีวะสารณ์, 2536, น.7)

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคม

2. บทบาทที่ควรกระทำเป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

ส่วนเบอร์โล (Berlo) (1966, pp.153 อ้างถึงใน วสันต์ ชีวะสารณ์, 2536, น.7) ได้อธิบายถึงการศึกษาวิเคราะห์บทบาททางพฤติกรรมว่า ในการศึกษาขั้นนี้อย่างน้อยที่สุดเราต้องใช้ทางเข้าถึงบทบาทสามทางด้วยกัน คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้ (Role Prescriptions) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

2. บทบาทที่แท้จริง (Role Descriptions) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้นๆ

1.2 บริบทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การก่อสร้างเริ่มดำเนินการในปีพ.ศ. 2509 ในครั้งแรกคณะกรรมการดำริจะให้จังหวัดปัตตานีเป็นที่ตั้งของคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในระหว่างที่ดำเนินการก่อสร้าง ศ.ดร.สตางค์ มงคลสุข และคณะ ได้เดินทางไปสำรวจดูแลการก่อสร้างพบว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะสร้างเป็นอาคารของคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสำรวจจึงได้พิจารณาหาสถานที่ใหม่ที่มีความเหมาะสม และเห็นว่าบริเวณที่ตำบลคอกหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความเหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัย ซึ่งต่อมาคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินตำบลคอกหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 690 ไร่ เพื่อพระราชทานให้แก่มหาวิทยาลัย

ในระยะแรกมหาวิทยาลัยยังไม่มีชื่อเป็นทางการ จึงได้เรียกกันว่า “มหาวิทยาลัยภาคใต้” ต่อมาคณะกรรมการดำเนินการก่อตั้งฯ ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานชื่อให้แก่มหาวิทยาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อมหาวิทยาลัยภาคใต้ว่า “สงขลานครินทร์” อันเป็นพระนามฐานันดรศักดิ์ ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และได้มีพระบรมราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2511 มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดให้วันที่ 13 มีนาคม ของทุกปีเป็น “วันสถาปนามหาวิทยาลัย” และมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ฯพณฯ พันเอกถนัด คอมันต์ เป็นอธิการบดีคนแรก เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2511 โดยมี ศ.ดร.สตางค์ มงคลสุข เป็นรองอธิการบดี (อนุสรณ์ 20 ปี ม.อ., 2530)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีพัฒนาการเติบโตเป็นลำดับ ดังนี้

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2510 - 2519 พัฒนาการของมหาวิทยาลัย อยู่ในระยะของการจัดตั้งและเสริมสร้างความแข็งแกร่งของคณะวิชาและหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2529 มหาวิทยาลัยได้เพิ่มบทบาทในการบริการวิชาการ แก่สังคมควบคู่กับการจัดตั้งคณะวิชาที่เป็นความต้องการของภูมิภาคและประเทศ โดยเริ่มเปิด สาขาวิชาในระดับบัณฑิตศึกษาขึ้นในปีการศึกษา 2522 อีกทั้งได้สนองความต้องการกำลังคนของ ท้องถิ่นในด้านเกษตรและสาธารณสุข โดยการจัดตั้งคณะทรัพยากรธรรมชาติ เกษศาสตร์ พยาบาล ศาสตร์ ต่อมาได้จัดตั้งคณะทันตแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนั้น ยังได้ จัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนการเรียนการสอน รวมทั้งขยายบทบาทในด้านการวิจัยและบริการ วิชาการแก่สังคมเพิ่มขึ้น ได้แก่ การจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนภูเก็ต หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร ศูนย์คอมพิวเตอร์ สำนักวิจัยและพัฒนา และสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2530 - 2539 เป็นช่วงการพัฒนาสนับสนุนงานวิจัย บริการ วิชาการแก่สังคม ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน และการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยใน ปีการศึกษา 2533 ขยายการรับนักศึกษาไปที่วิทยาลัยชุมชนสุราษฎร์ธานี และในระยะหลังของช่วงนี้ (พ.ศ. 2535 - 2539) มหาวิทยาลัยมุ่งเป็นแหล่งวิชาการระดับสูงและมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ และมีพลวัตในสังคมวิชาการนานาชาติ โดยเปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น นอกจากนั้นยังได้ ตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะอุตสาหกรรมเกษตร คณะศิลปศาสตร์ วิทยาลัยอิสลามศึกษา รวมถึงได้เสนอขอจัดตั้งคณะใหม่ ได้แก่ โครงการจัดตั้งคณะอุตสาหกรรมบริการ ที่วิทยาเขตภูเก็ต

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2540 - ถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการบริหารการศึกษา ภายใต้แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8 โดยมุ่งสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย เพื่อให้เอื้อต่อความเป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต และการพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยใน กำกับรัฐบาล จัดการศึกษาโดยเน้นการผลิตบัณฑิตและมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงศักยภาพและการกระจายโอกาสทางการศึกษา วิจัย โดยมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้วยการบูรณาการการวิจัยกับการเรียนการสอน และการประยุกต์ใช้เพื่อชี้นำรูปแบบการพัฒนาและ การแก้ไขปัญหาที่สำคัญของภาคใต้และประเทศบริการวิชาการ โดยเน้นให้บริการวิชาการแก่ชุมชนใน รูปแบบต่างๆ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับและเป็นที่พึ่งทางวิชาการแก่สังคม และ ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม โดยมุ่งสร้างความเข้าใจให้ตระหนักถึงคุณค่าและเห็นความสำคัญของ วัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในด้านสังคมไทยและสังคมโลก (คู่มือประกันคุณภาพมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2544)

การที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกระจาย การศึกษา การพัฒนาภาคใต้ และการเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคใต้เข้าศึกษาต่อในระดับ มหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง นั้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ดำเนินการหลัก 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การ บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชน ชาวภาคใต้ ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนจำนวนนักศึกษาที่เป็นคนในพื้นที่ภาคใต้ อีกทั้งยังมีผลงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของประชาชนในภาคใต้ การบริการวิชาการที่สนองต่อความ ต้องการของชุมชนภาคใต้ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายมี เอกลักษณ์และศักดิ์ศรี ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนา

ประเทศไปพร้อมๆ กับการก้าวสู่ความเป็นสากล โดยการสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ในต่างประเทศอีกด้วย (หนังสือที่ระลึกครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550)

จากบริบทดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสถาบัน การศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งแรกของภาคใต้ มีภาระหน้าที่ที่สำคัญ คือ การผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ เพื่อออกไปรับใช้สังคมอย่างมีคุณภาพ การผลิตผลงานวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการ ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวม แต่ต่อมาเมื่อ มหาวิทยาลัยมีการพัฒนา เริ่มมีการขยาย ก่อสร้างอาคารเรียนต่างๆ เกิดขึ้น เพิ่มคณะสาขาวิชาเรียน อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ เทคโนโลยีด้านต่างๆ ไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมไทย ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัย จาก การเป็นเพียงสถาบันการศึกษา เริ่มมีการขยายพื้นที่บริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ ให้มีช่องว่างสำหรับให้ ร้านค้าต่างๆ เข้ามาทำการค้าขาย ให้บริการแก่นักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นร้าน กาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ฯลฯ รวมทั้งมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมต่างๆ ที่ มหาวิทยาลัยจัดขึ้น ทั้งกิจกรรมตลาดเกษตรกร ถนนคนเดิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เพื่อเป็นสื่ออำนวยความสะดวก ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ใช้บริการ และยังสร้างรายได้ให้แก่บุคคลทั่วไป คณะต่างๆ รวมทั้ง มหาวิทยาลัย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในกระแสนิยม

แนวคิดเรื่องพื้นที่

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องพื้นที่ตามมุมมองของ Lefebvre (1991) และ Foucault (2002) มาใช้ในการศึกษาและอธิบายการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะ ท่ามกลางกระแสนิยม ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งนักคิดทั้งสองมีมุมมองที่เหมือนและต่างกัน

พื้นที่ (Space) เรามักจะมองในเชิงที่เป็นความเป็นจริงทางเรขาคณิต ในลักษณะที่ว่า ประกอบขึ้นและวัดได้ด้วยมิติความกว้าง ความยาว และความลึก เป็นสิ่งถูกกำหนดมาในฐานะเป็นมิติ ของการมีอยู่ในโลกของสิ่งต่างๆ สสารทุกชนิดดำรงอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นพื้นที่จึงเป็นความเป็นจริงและ เรืองไขถูกกำหนดมาให้เป็นที่ตั้งตั้งแต่เริ่มต้นตั้งแต่มิติทางกายภาพแล้ว แต่ในทางกลับกันพื้นที่ทาง กายภาพเช่นนี้น่าจะสอดแทรกลักษณะของพื้นที่ “ว่างเปล่า” กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ไม่มีการให้ คุณค่า ใช้ประโยชน์อะไรหรือเพื่อใคร ดังนั้นพื้นที่ว่างเปล่านั้น จึงปลอดจากอำนาจและการเมือง ภูมิ ความเป็นกลาง โดยธรรมชาติในสามัญสำนึกของคนทั่วไป (อ้างถึงใน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) แต่ สำหรับทางสังคมศาสตร์นั้น พื้นที่ไม่ได้ถูกมองเพียงแค่ “ว่างเปล่า” เท่านั้น แต่กลับมองพื้นที่ในฐานะ สิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่บรรจุไว้ด้วยความหมาย โดยเฉพาะมิติของพื้นที่ทางกายภาพที่ถูกเติมเต็ม ไปด้วยโลกแห่งวัตถุ

ส่วน Yoshimi (1992 อ้างถึงใน นงพงา สัจกุล, 2553) ได้จำแนกพื้นที่ออกเป็น 4 แบบ คือ 1) พื้นที่ในฐานะที่เป็นธรรมชาติ 2) พื้นที่ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรม 3) พื้นที่ในฐานะที่เป็น โครงสร้าง และ 4) พื้นที่ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้ทำให้พื้นที่เกิดความหลากหลายต่อการ ให้ความหมาย รวมทั้งเป็นเวที หรืออาณาบริเวณแห่งหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปฏิบัติทางสังคมต่างๆ

นานาเกิดขึ้นมาบนตัวมันได้ในเวลาพร้อมๆ กัน ปฏิบัติการทางสังคมเหล่านี้ คือ การกระทำระหว่างกันที่เกิดขึ้นมา เพื่อประสานรวมหรือแลกเปลี่ยนกันทางวัตถุหรือวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งเป็นการมองพื้นที่ในลักษณะของถูก “จัดระเบียบ” และเป็นรูปแบบ “ระบบความสัมพันธ์” โดยการกระทำของมนุษย์ที่เราต่างก็เรียกปริณทลของระบบนี้ว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งการจัดระเบียบนี้จะก่อให้เกิด “พลวัต” ของวัตถุที่มีผลต่อการกำหนดรูปร่าง รวมทั้งหน้าที่และความหมายทางสังคมของพื้นที่แห่งนั้น (สิริรัตน์ รัตนกาญจน์, 2549) นอกจากนี้ในทางสถาปัตยกรรม เรื่องพื้นที่ (Space) ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่ง August Schmarsow (อ้างถึงในต้นข้าว ปาณินท์, 2548) ได้เป็นผู้พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับ พื้นที่ (Space) ดังที่ ต้นข้าว ปาณินท์ (2548) ได้กล่าวว่า “Space ทางสถาปัตยกรรมจึงไม่ใช่ที่ว่าง แต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งอื่นๆ รอบตัว ตลอดจนความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งรอบข้าง มีต่อสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะอยู่ในวัตถุประสงค์ด้านการใช้สอย ความงาม หรือกระทั่งอารมณ์ความรู้สึก ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ให้ความหมายในทางความคิด”

สุรพงษ์ ยิ้มละมัย (2550) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “พื้นที่” ว่าเป็นสิ่งที่มีอาจแยกขาดจากกัน บุคคลย่อมปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในลักษณะหนึ่งเพื่อสื่อความหมาย วิชิตคิดหรือประสบการณ์ โดยการสร้างความหมายผ่านภาษาหรือความหมายโดยรหัส (signifiers) พื้นที่ในแต่ละแบบหรือแต่ละแห่งก็มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันทั้งในแง่ท่าทีที่เผยตัว ช่วงชิงการสร้างกฎเกณฑ์หรือให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ในพื้นที่จึงไม่ได้หยุดนิ่งตายตัวหรือเป็นไปโดยธรรมชาติ แต่มีการช่วงชิงการสร้างกฎเกณฑ์หรือนิยามความหมายอยู่ตลอดเวลาเราจึงพบว่า ผู้คนที่เดินสวนไปมามากมายต่างๆ ที่ต่างก็ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นที่เดียวกัน ต่างก็มีพื้นที่ทางสังคมของตนเองที่แตกต่างกันออกไป พื้นที่บางแห่งถูกทำให้เป็นสถานที่ที่มีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับกลุ่มสังคมของตนหรือสำหรับคนจำพวกที่แปลกแยกไปจากมาตรฐานหลักของสังคม ในขณะที่พื้นที่นั้นก็มีการแบ่งขอบเขตออกอย่างชัดเจนตลอดจนการแบ่งพื้นที่ทั้งในแนวราบและแนวตั้ง ดังนั้น การที่จะข้ามผ่านพื้นที่หนึ่งไปสู่พื้นที่หนึ่งได้นั้นเราจำเป็นต้องเข้าใจถึงพื้นที่นั้นๆ อย่างดีเสียก่อน ซึ่งการเข้าสู่พื้นที่อื่นนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตัวเอง เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะเฉพาะตัว เพราะถ้าเข้าไปพื้นที่อื่นโดยไม่เปลี่ยนสถานะหรือสภาพของตนเองอาจนำไปสู่ภัยพิบัติหรือทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ ซึ่งแต่ละคนจะมีความสามารถเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ได้ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของแต่ละคน

เช่นเดียวกับ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549) กล่าวถึง พื้นที่ต่างๆ ในสังคมที่ถูกเก็บกดปิดกั้นไว้หรือเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับความสนใจศึกษาจากทางวิชาภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์กายภาพหรือภูมิศาสตร์มนุษย์ แต่เป็นพื้นที่ที่สำคัญเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนในสังคม เช่น บ้าน ถนน เมือง สุสาน คู โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑสถานสัตว์ เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาพื้นที่โดยตรง กระบวนการขั้นตอนและรายละเอียดในการผลิตหรือสร้างพื้นที่เหล่านี้ขึ้นมา เป็นการศึกษาพื้นที่ในฐานะที่เป็นคำกริยามากกว่าในฐานะที่เป็นคำนาม นั่นคือ การศึกษาพื้นที่ในฐานะที่เป็นผู้กระทำเป็นตัวสร้างเอกลักษณ์หรือความหมายให้กับคนในสังคม

ในงานวิจัยของ สายชล แก้วบริสุทธิ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง เทศกาลกินเจขนาดใหญ่: พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว พบว่า เทศกาลกินเจขนาดใหญ่เป็นพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว

เพราะ มีการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ในด้านอาหารได้มีการดัดแปลงอาหารให้มีความหลากหลาย ส่วนด้านพิธีกรรมมีการจัดประเพณีเจ้า ขึ้นแบบชั่วคราว ทั้งแบบไทย จีน อินเดีย ศาลเจ้าต่างๆ ที่มาเข้าร่วมเทศกาลกินเจได้ทำให้เกิดพื้นที่ใน จินตนาการ กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไปชั่วขณะ ที่แสดงออกถึงความเชื่อ และความคิดเห็นอย่างเสรี สร้างบรรยากาศอันยุคสู่การเป็นสังคมชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ถูกบรรจุด้วย เหตุการณ์ที่แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ภายใต้ประเพณีดังกล่าวได้ทับซ้อน ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือการช่วงชิงความหมายทางวัฒนธรรม จึงเป็นผลให้ประเพณีกินเจมี การปรับปรุงขึ้นมา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลกลุ่มต่างๆ และเลื่อนไหลเพื่อให้ ประเพณีกินเจรับใช้สังคมปัจจุบัน

Michel Foucault (มิเชล ฟูโกต์) เป็นหนึ่งในนักคิดและนักปรัชญาคนสำคัญของ ศตวรรษที่ 20 ตอนปลาย เขาเกิดที่เมือง Poitiers ประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1962 Foucault จบ การศึกษาจาก Ecole Normale Supérieure ซึ่งถือว่าเป็นประตูที่เข้าสู่โลกวิชาการทางด้านมนุษย ศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศส Foucault ได้เสียชีวิตในปี ค.ศ. 1984 ด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับ AIDS Foucault ให้ความสนใจที่หลากหลาย ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ความคิด ญาณวิทยา จริยศาสตร์ ปรัชญา การเมือง รวมถึงไปถึงเป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง Foucault ตั้งกลุ่ม Prison Information Group เพื่อเปิดพื้นที่เปิดเสียงให้กับกลุ่มนักโทษ และกลุ่มที่ถูกปิดกั้นทางสังคมอย่างพวกเรักเพศ เดียวกัน ความโดดเด่นประการหนึ่งของ Foucault อยู่ที่ความสามารถในการประสานความคิดของ ตัวเองเข้ากับความคิดของ Nietzsche (นิตเช) จนเกิดเป็นประเด็นความรู้ใหม่ๆ อย่างน่าสนใจยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นโบราณคดี (Archaeology) วงศ์วิทยา (Genealogy) ระบบคิดแห่งยุคสมัย (Episteme) การจัดวางตำแหน่งทางสังคม (Dispositif) ชีวอำนาจ (Biopower) การบริหารจัดการชีวิต (Governmentality) หอควบคุม (Panopticon) วาทกรรม (Discourse) หรือสถาบันจัดระเบียบในรูป ของวินัย (Disciplinary institution) ด้วยความรอบรู้ที่หลากหลาย ทำให้ Foucault ได้ดำรง ตำแหน่งศาสตราจารย์ทางด้าน History of Systems of Thought ที่ College de France ได้รับ เชิญเป็นอาจารย์พิเศษตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วโลก ในปี ค.ศ. 2007 ได้รับยกย่องจาก Times Higher Education ว่าเป็นนักคิดที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดในแวดวงการศึกษามนุษยศาสตร์ (ไชรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554)

ในที่นี้ Foucault อภิปราย เพื่อองฟูสกุล (2543) มองพื้นที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบต่างๆ ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ พื้นที่จึงมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจซึ่งยังสัมพันธ์กับความรู้ เช่นเดียวกันพื้นที่ในทัศนะดังกล่าวจึงไม่ใช่พื้นที่ทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่ของการช่วงชิงอำนาจผ่าน กระบวนการในการกำหนดกฎเกณฑ์ของพื้นที่ ซึ่งคอยควบคุมคนในสังคมที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่ยังมีภาคปฏิบัติของการความรู้กำหนดให้มีสถาบันที่ทำหน้าที่ในการดูแลการใช้อำนาจ ในพื้นที่ต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผ่านเจ้าหน้าที่ของสถาบัน เช่น เจ้าหน้าที่ ตำรวจ ครู แพทย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้มงวดในการควบคุมคนในพื้นที่ Foucault ยังได้ สนับสนุนให้เห็นว่า พื้นที่ไม่ใช่เรื่องที่หยุดนิ่งหรือเป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่พื้นที่จะมีการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการช่วงชิงในการสร้างกฎเกณฑ์ของพื้นที่ที่สำคัญ เช่น บ้านถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ส่วนตัวของเจ้าบ้าน บ้านที่ประกอบไปด้วยห้องต่างๆ ซึ่งทำให้แขกที่มา

บ้านถูกกำหนดบทบาทและตำแหน่งแห่งที่ในบ้านไม่ให้ละเมิดพื้นที่ส่วนตัวในบ้าน แยกจึงสามารถอยู่ในบ้านได้เฉพาะบางพื้นที่ที่ถูกจัดวางไว้ให้เท่านั้น

Foucault ได้กล่าวถึงเรื่องพื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopia Foucault ได้นำมาใช้ในความหมายของพื้นที่ที่แตกต่างไปจากพื้นที่ในอุดมคติ (Utopia) คือ ในทุกสังคมจะมีพื้นที่แบบหนึ่งที่ไม่ค่อยสำคัญ หรือไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสังคม เป็นพื้นที่ของผู้อื่น เป็นพื้นที่ความเป็นอื่น เป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีการพูดถึง เป็นพื้นที่ของความขัดแย้ง หรือเป็นพื้นที่ของความขัดแย้งต่างๆ มารวมอยู่ด้วยกัน และ Foucault เรียกพื้นที่ชนิดนี้ว่า “Heterotopia” สามารถจำแนกพื้นที่ได้เป็น 2 ชนิด (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554)

1. พื้นที่ในอุดมคติ (The Utopias) เป็นพื้นที่ในจินตนาการ ที่อาจเชื่อมโยงหรือขัดแย้งกับพื้นที่จริงในสังคม โดยเป็นพื้นที่ที่ไม่มีที่ตั้งจริงในสังคม (The Unreal space)

2. พื้นที่แบบพิเศษ (Heterotopias) เป็นพื้นที่อีกชนิดหรืออีกแบบ (Other spaces) ที่แตกต่างไปจากพื้นที่จริง หรือพื้นที่ที่สังคมสร้างขึ้น โดยเป็นพื้นที่เชื่อมโยง สะท้อน หรืออยู่ระหว่างพื้นที่ในอุดมคติและพื้นที่จริง (Real spaces) ด้วยเหตุนี้ พื้นที่พิเศษจึงมีทั้งมิติของพื้นที่จริงและมิติของพื้นที่ในอุดมคติรวมอยู่ด้วยกัน ดังนั้นพื้นที่ชนิดนี้จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของพื้นที่ชนิดอื่น ได้แก่ สุสาน โบสถ์ โรงละคร บ้านพักคนชรา ค่ายทหาร คู และช่องนางโลม เป็นต้น โดยพื้นที่ชนิดนี้มีอยู่มากมายในสังคม แต่ไม่มีคนเข้าใจถึงความเป็นพื้นที่แบบพิเศษนี้ ทั้งนี้สามารถสรุปหลักการสำคัญของพื้นที่ ได้ 6 ประการ

ประการแรก พื้นที่ชนิดนี้มีอยู่ในทุกสังคม ทุกวัฒนธรรมในโลกของเราเพียงแต่ว่าในแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัย ต่างมีวิธีคิดเกี่ยวกับพื้นที่ชนิดพิเศษนี้แตกต่างกันออกไป เช่น ในสังคมโบราณ พื้นที่พิเศษชนิดนี้เป็นพื้นที่สงวนไว้สำหรับคนที่เผชิญกับภาวะวิกฤตในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต (Crisis Heterotopias) เช่น สถานที่สำหรับผู้หญิงในภาวะที่มีประจำเดือน ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ หรือคนชรา เป็นต้น ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบัน Foucault เห็นว่า ได้มีพื้นที่พิเศษชนิดใหม่เกิดขึ้น เป็นพื้นที่พิเศษที่จัดไว้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหักเหไปจากมาตรฐานหลักของสังคม (The Heterotopias of diviation) เช่น โรงพยาบาลคนบ้า คู บ้านพักคนชรา เป็นต้น

ประการที่สอง ในแต่ละสังคมสร้างและกำหนดบทบาท หน้าที่ให้กับพื้นที่ชนิดนี้แตกต่างกันออกไป เช่น พื้นที่ที่เรียกว่า “สุสาน” (Cemetery) ซึ่งเป็นสถานที่พิเศษที่เชื่อมโยงพื้นที่ชนิดต่างๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน เช่น เมือง ชนบท หมู่บ้าน เพราะทุกครอบครัวจะต้องมีญาติอยู่ในพื้นที่ชนิดพิเศษนี้

ประการที่สาม พื้นที่ชนิดพิเศษเหล่านี้ สามารถอยู่ร่วมกันกับพื้นที่แบบอื่นๆ ในสังคมได้ แม้ว่าจะขัดแย้งกันหรือไปด้วยกันไม่ได้ก็ตาม ขณะเดียวกับพื้นที่พิเศษเหล่านี้ ก็จะมีหน้าที่เฉพาะของตัวเองด้วย เช่น โรงละคร หรือโรงภาพยนตร์ เป็นพื้นที่ที่นำความขัดแย้งต่างๆ มาอยู่ด้วยกันในพื้นที่เดียวกันได้ หรือ สวน (The garden) ในอารยธรรมตะวันตก ยกตัวอย่าง อารยธรรมของชาวเปอร์เซีย ซึ่งสวนถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงสี่ด้านของโลกเข้าด้วยกัน ตามรูปแบบของสวนที่จัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สวนจึงมีความสำคัญคล้ายกับสะดือ ที่เชื่อมทารกกับมารดาเข้าด้วยกัน สวนซึ่งถือเป็นพื้นที่เล็กๆ บนโลก ขณะเดียวกันสวนเปรียบเสมือนภาพจำลองของโลกด้วย ดังนั้น สวนจึงถือว่าเป็นพื้นที่พิเศษอีกชนิดหนึ่ง

ประการที่สี่ เป็นพื้นที่ชนิดพิเศษที่ไม่ค่อยผูกพันกับเวลา วิธีคิดเกี่ยวกับเวลาแบบที่เป็นอยู่ ที่แยกอดีต ปัจจุบัน และอนาคตออกจากกัน แต่มีระบบเวลาของตัวเอง (Heterochrony) เช่น สุสาน ในฐานะที่เป็นพื้นที่ชนิดพิเศษแบบหนึ่ง ทำหน้าที่เชื่อมโยงคนตายกับ คนเป็นเข้าด้วยกัน เป็นต้น

ประการที่ห้า พื้นที่แบบพิเศษนี้จะทำงานภายใต้ระบบเปิดและปิดไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือ ไม่ใช่พื้นที่หรือสถานที่สาธารณะ ที่ใครๆ จะเข้าไปก็ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ใช่พื้นที่ปิดที่เข้าได้เฉพาะคนบางกลุ่ม เช่น ค่ายทหารหรือคุก แต่เป็นพื้นที่ที่อยู่ก้ำกึ่งระหว่างสองสิ่งนี้ คือ การที่จะเข้าไปได้ต้องรับอนุญาตในระดับหนึ่ง เช่น ต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาด หรือกรณีของฮาเร็มของชาวมุสลิม แต่มีพื้นที่พิเศษบางประเภทที่เราได้เข้าไปจริง แต่การเข้าไปของเราไม่สามารถทำให้เราเข้าถึงพื้นที่นั้นๆ ได้จริง ยกตัวอย่างของพื้นที่บ้าน เช่น ห้องน้ำ ห้องครัว หรือห้องรับแขก แม้เราจะเข้าไปได้ แต่ก็เข้าไปในฐานะของแขก หรือผู้มาเยือนเท่านั้น หรือในกรณีของโรงแรมมานูรูตในปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่คู่หนุ่มสาวแอบไปหาความสุขกัน เป็นสถานที่ที่ช่วยปิดบังการกระทำที่ไม่ให้คนภายนอกเห็น ขณะเดียวกันก็เปิดให้คนทั่วไปเข้าไปใช้บริการได้ คือ เป็นพื้นที่ที่ทั้งเปิดและปิดไปพร้อมๆ กัน

ประการที่หก พื้นที่พิเศษเหล่านี้ ทำหน้าที่เชื่อมโยงพื้นที่ชนิดอื่นๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน โดยเป็นทั้งการทำหน้าที่ในการที่จะสร้างพื้นที่บางชนิดขึ้นมา ขณะเดียวกันก็สร้างพื้นที่จริงขึ้นมาพร้อมกันด้วย เช่น อาณานิคม เป็นการจัดการพื้นที่ให้ดูเหมือนเป็นประเทศของเจ้าอาณานิคม แต่โดยแท้จริงแล้วก็ไม่ใช่ประเทศเจ้าอาณานิคม เป็นต้น

พื้นที่ชนิดพิเศษ หรือ Heterotopias จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ได้หลายมิติ โดยเป็นทั้งพื้นที่จริง และพื้นที่ในอุดมคติ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างหลากหลาย ซึ่งเป็นได้ทั้งพื้นที่ (space) สถานที่ (place) ที่ตั้ง (site) และเป็นตัวเชื่อมความแตกต่างเหล่านี้เข้าด้วยกัน ผ่านการทำหน้าที่ในการสร้างในจินตนาการ เพื่อเปิดให้เห็นถึงพื้นที่จริงในแบบต่างๆ

ในทัศนะของ Lefebvre (1991) มองว่า พื้นที่ คือ สิ่งที่ถูกผลิตเสมือนเป็นเครื่องมือของความคิดและการกระทำพื้นที่จึงอยู่ในฐานะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่บรรจุไปด้วยความหมาย ซึ่งความหมายของการผลิตพื้นที่ คือ การควบคุมหรือการครอบงำทางอำนาจการศึกษาเรื่องพื้นที่จึงเป็นการนำพื้นที่ทางกายภาพที่ไร้ความหมายในตัวเอง ตีความผ่านพื้นที่ทางความคิดในรูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งสองพื้นที่จะสลับสับเปลี่ยนการถูกเป็นเครื่องมือทางสังคมตลอดเวลา สนามที่ถูกใช้ในการเข้าไปสัมพันธ์ช่วงชิงความหมายผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คือ “พื้นที่ทางสังคม” การมองพื้นที่จึงจำเป็นต้องมองเชื่อมโยงกันทั้งสามพื้นที่อย่างแยกขาดกันไม่ได้ ด้วยพื้นที่เป็นความหลากหลายในตัวเองแปรเปลี่ยนไปได้อย่างไม่หยุดนิ่ง ด้วยเงื่อนไขจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สร้างความหมายให้กับพื้นที่ในแต่ละกลุ่มคนเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์พื้นที่นั้นๆ

Lefebvre เสนอว่า พื้นที่ทางสังคมเป็นอาณาบริเวณที่รวมเอาสิ่งที่ถูกสร้างและความสัมพันธ์ของสิ่งสร้างต่างๆ มาไว้ด้วยกัน พื้นที่ทางสังคมเป็นที่ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างการผลิตทางสังคม และการสืบทอดทางสังคม กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมมี 3 กระบวนการที่อาจเสริมหรือขัดแย้งกัน คือ (Lefebvre 1991)

1. กระบวนการสร้างขอบเขตของสถานที่ (Place) เช่น โรงเรียน คุณ โรงพยาบาล บาร์ เป็นต้น

2. กระบวนการสร้างความหมายของพื้นที่ เช่น ที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่พักผ่อน ที่คุมเข้ม ที่อันตรายและที่สวยงาม เป็นต้น กระบวนการนี้มีความหมายมากกว่าการสร้างสถานที่ ความหมายหรือรหัสที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่ (จะใช้พื้นที่นี้ทำอะไรได้บ้าง) กฎระเบียบในพื้นที่ (ใครจะสามารถใช้พื้นที่นี้ได้ ใช้เมื่อไหร่ และใช้อย่างไร)

3. ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (Spatial Practices) เป็นปฏิบัติการที่สร้าง (Produce) และสืบทอด (Reproduce) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความหมาย/รหัสของพื้นที่ Lefebvre เสนอว่า พื้นที่ทางสังคมไม่ใช่สิ่งของ ไม่ใช่อาณาบริเวณของสถานที่แต่เป็นสิ่งสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ธรรมชาติ (ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ) ยกตัวอย่างเมืองเวนิซ การสร้างเมืองขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศที่แวดล้อมไปด้วยสายน้ำ และลักษณะเฉพาะของพื้นดิน

2. พลังการผลิต ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยี

3. ความสัมพันธ์ทางการผลิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ซึ่งกำหนดโครงสร้างของอำนาจทางสังคม - การเมือง ที่จะบอกว่าใครเป็นผู้ผลิตพื้นที่ เวนิซ และผลิตให้เป็นพื้นที่แบบใด เมืองเวนิซถูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย การยึดครอง การปกป้องอาณาบริเวณการประกาศศักดาของศาสนาอำนาจที่ต้องมีการเคารพบูชา ซึ่งนับเป็นปฏิบัติการทางการเมือง และกลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับผู้มาชมความงามของเมือง และชื่นชมศิลปะของศาสนสถาน

ความสัมพันธ์ทางการผลิตนี้เองเป็นประเด็นที่ Lefebvre (1991, 158) ตั้งใจศึกษา เขากล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางการผลิตของพื้นที่ทางสังคมสามารถวิเคราะห์ได้จาก

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ - สังคม - การเมืองที่เป็นที่มาของอำนาจในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางสังคม

2. การใช้เวลาและการใช้สถานที่ในชีวิตประจำวันของผู้คน ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ของคนที่มาใช้พื้นที่

3. ความหมาย/รหัสที่ผู้คนให้กับพื้นที่

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า “พื้นที่” กับ “คน” มีความสัมพันธ์กัน มีอาจแยกออกจากกันได้ พื้นที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น การพบปะของผู้คน การให้ความหมาย การช่วงชิงความหมาย พื้นที่ในแต่ละแบบหรือแต่ละแห่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ความสัมพันธ์ในพื้นที่จึงไม่ได้หยุดนิ่งตายตัวหรือเป็นไปโดยธรรมชาติ แต่มีการช่วงชิงการสร้างกฎเกณฑ์หรือนิยามความหมายอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการศึกษา “พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า รวมทั้งบริบทของพื้นที่มหาวิทยาลัยที่กลายเป็นพื้นที่พิเศษหรือพื้นที่เฉพาะ ตามมุมมองของ Michel Foucault มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) การแบ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยในรูปแบบต่างๆ อาทิ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่กึ่งวิชาการ พื้นที่เชิงธุรกิจ เป็นต้น รวมถึงการช่วงชิงความหมาย การสร้างอำนาจในพื้นที่ พื้นที่หนึ่งใน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่การจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย อาทิ ตลาดเกษตร และถนนคนเดิน รวมทั้งร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการไหลบ่าเข้ามาของกระแสทุนนิยม พื้นที่มหาวิทยาลัยซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ทางการศึกษาเท่านั้น มหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้เช่า การใช้พื้นที่การศึกษาจึงกลายเป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่เชิงธุรกิจในการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มหนึ่ง มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ประกอบธุรกิจทางการค้าเพื่อแสวงหาผลกำไร

แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า

การกลายเป็นสินค้าของผลผลิต หรือสิ่งของต่างๆ เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีการผลิต ซึ่งเดิมเป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน แต่กระบวนการกลายเป็นสินค้านั้น ผลผลิตถูกผลิตขึ้นเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาด เพื่อได้มาซึ่งผลกำไร ดังนั้น การอธิบายการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัย ก็คือ การเปลี่ยนแปลงของกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยนำไปสู่การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่า เป็นการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอน จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนกลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.1 การนิยามความหมายของสินค้า

สินค้า (Commodity) เป็นรูปแบบหนึ่งของผลผลิต (product) ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Karl Marx, 1979 อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541) ได้แยกชั้ระหว่างคำว่า “ผลผลิต” กับคำว่า “สินค้า” ผลผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้า เพราะอาจผลิตไว้ใช้บริโภคเอง ผลผลิตจะถูกทำให้เป็นสินค้าก็ต่อเมื่อผลผลิตนั้นถูกส่งออกขายในตลาด และ Karl Marx (1979 อ้างถึงใน เมธี เอี่ยมวราร 2542) ได้อธิบายว่า ใครผู้ใดที่ผลิตสินค้าเพื่อใช้บริโภคเองหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ผลผลิตนั้นไม่จัดว่าเป็นสินค้าแต่เป็นเพียงมูลค่าการใช้สอย (use value) การจะผลิตให้เป็นสินค้าได้นั้น ผู้ผลิตจะต้องผลิตมูลค่าใช้สอยให้กับผู้อื่นด้วย นอกจากนั้น ยศ สันตสมบัติ (2535) ได้อธิบายว่า สำหรับบุคคลทั่วไปมองว่า “สินค้า” เป็นเพียงวัตถุสิ่งของ ที่ผู้เป็นเจ้าของสินค้านั้นมีสิทธิในการครอบครอง โดยสิ่งของนั้นถูกผลิต ดำรงอยู่และกระจายตัวผ่านการแลกเปลี่ยนกับสินค้าหรือเงินตราภายในระบบเศรษฐกิจ โดยปกติสินค้าชิ้นหนึ่งจะมีคุณค่าอยู่อย่างน้อย 2 ประเภท คือ คุณค่าในการใช้ (use value) และคุณค่าในการแลกเปลี่ยน (exchange value) นอกเหนือไปจากคุณค่าอื่นๆ เช่น คุณค่าทางจิตใจ (sentimental) value, คุณค่าทางศิลปะ (artistic value), หรือการเป็นสิ่งหายาก (scar city) เป็นต้น เช่นเดียวกับในทางเศรษฐศาสตร์ สินค้า คือ วัตถุที่มีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ นั่นคือ การแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาดทำให้วัตถุที่เป็นรูปเป็นร่างเกิดมูลค่า และเรียกกันว่า “สินค้า” (George Simmel, 1978 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2535) Simmel ผู้ริเริ่มนำแนวคิดการตีความมูลค่าทางเศรษฐกิจ กล่าวว่า สินค้านั้นไม่ใช่สิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม แต่สินค้าเป็นสิ่งที่มิมูลค่าปรากฏออกมา และสินค้าไม่ยากที่จะได้มาเป็นเจ้าของ เพราะเป็นสิ่งที่มิมูลค่า แต่เราเรียกสินค้านั้นว่าเป็นสิ่งที่ต่อต้านความอยากได้ในการได้สินค้านั้นมาเป็นเจ้าของ ระยะทางระหว่างความอยากได้ที่แท้จริง

กับความอยากได้เพียงเพราะความเพิลิตเพลิน เป็นระยะทางที่สามารถหมดความอยากได้ หากความอยากได้นั้นไม่ใช่ความอยากได้ที่แท้จริง ระยะดังกล่าวมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในเรื่องของมูลค่าของวัตถุที่ได้กำหนดไว้แล้ว เมื่อความต้องการได้ถูกเติมเต็มโดยการลดราคาวัตถุอื่น ๆ ที่มุ่งประเด็นไปที่ความต้องการของสินค้าในอีกรูปแบบหนึ่ง การแลกเปลี่ยนของการลดราคาสินค้าเป็นวิธีทางเศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวเนื่องกับชีวิตประจำวันในรูปแบบของส่วนประกอบ ไม่ใช่แค่เพียงการแลกเปลี่ยนมูลค่าสินค้า แต่เป็นเรื่องภายในการแลกเปลี่ยนมูลค่าสินค้า Simmel มองว่า มูลค่าของเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ถูกแจกแจงโดยการแลกเปลี่ยนของการลดราคาสินค้าและการแลกเปลี่ยนทั้งหมดจะกระทำโดยลักษณะของผู้ซื้อและผู้ขาย

การผลิตสินค้าไม่ใช่รูปแบบสากลหรือรูปแบบที่ขาดเสียไม่ได้ในวิถีเศรษฐกิจของมนุษย์ เพียงแต่เป็นรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วหลายศตวรรษ และมีความสำคัญขึ้นอย่างมากในยุคสมัยนี้ ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของสินค้าไม่ได้วัดแต่เพียงในด้านปริมาณเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ด้วย Edwards, Reich and Weisskopf (1972 อ้างถึงในฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2541) กล่าวว่า โดยการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าเพื่อการแลกเปลี่ยน ซึ่งหมายความว่าสังคมได้เข้าสู่ระบบที่รับรองกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในปัจจัยการผลิตและผลผลิตของแรงงาน เพราะการแลกเปลี่ยนคือการนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับของผู้อื่น หากสิ่งของนั้นเป็นของส่วนรวมก็ย่อมนำไปแลกเปลี่ยนไม่ได้ และหมายความว่า เป็นระบบที่มีการแบ่งงานกันทำเพราะสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยนย่อมต้องเป็นสิ่งของที่แตกต่างกัน ผู้ผลิตแต่ละรายสามารถเลือกผลิตสินค้าตามความถนัดของตนแล้วนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในตลาดภายในระบบทางเศรษฐกิจ

ในอาณาจักรของการแลกเปลี่ยน คุณค่าหมายถึง ธรรมชาติของโลกซึ่งเป็นสิ่งเฉพาะตัว โดยจะถูกดำเนินการอย่างหลากหลาย เป็นสิ่งที่แตกต่างของสิ่งต่างๆ ที่จะต้องเลือกและทำความเข้าใจ เมื่อวางเข้าด้วยกันภายในแต่ละประเภท และจะไม่เหมือนกันเมื่อถูกวางในการจัดลำดับที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนคุณค่า ซึ่งที่แยกออกมากหรือน้อย และจะเป็นอิสระในสิ่งอื่น ปรากฏการณ์ที่พบในทุกๆ สังคมจะผ่านการมองของชาวตะวันตกมักมองว่า ไม่มีธุรกิจที่หวังผลกำไรและเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ทำให้ได้เงิน ธรรมชาติและโครงสร้างของกลุ่มการแลกเปลี่ยนที่ต่างกันท่ามกลางสังคมเนื่องจากความคาดหวังด้วยระบบของวัฒนธรรมที่มีการแบ่งประเภท เพื่อสะท้อนโครงสร้างและสิ่งกำเนิดวัฒนธรรมในคำถามเกี่ยวกับสังคม (Dumont, 1972 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2535)

การจัดประเภทคุณค่าในโลกของการแลกเปลี่ยน เป็นการจัดประเภทเพื่อใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนโดยตรง วัตถุสิ่งของที่อยู่ในระบบคุณค่าแต่ละประเภทจะสามารถแลกเปลี่ยนกันได้แม้ว่าสิ่งที่แลกเปลี่ยนนั้นอาจจะแตกต่างกัน เช่น ฝือก มัน อาจถูกนำมาแลกเปลี่ยนกับหม้อ ไหหรือพืชผักอื่นๆ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทสิ่งของเพื่อการยังชีพเช่นเดียวกัน ระบบคุณค่าของโลกในการแลกเปลี่ยนสิ่งของแต่ละประเภทจะมีเกณฑ์ในการแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันออกไปและจะถูกควบคุมโดยระบบศีลธรรมที่แตกต่างกัน สิ่งของเพื่อการยังชีพถูกจัดให้เป็นสิ่งของที่มีคุณค่าในโลกของการแลกเปลี่ยนน้อยที่สุด ส่วนสิทธิเหนือบุคคลถูกจัดให้มีคุณค่ามากที่สุดในโลกของการแลกเปลี่ยน อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนสินค้าที่มีคุณค่าต่างประเภทกันสามารถทำได้ เช่น ในกรณีของการนำวัว ควาย หรือสิ่ง

มีค่าอื่นใด มาใช้เป็นสินสอดเพื่อทำการแลกเปลี่ยนหญิงสาวพิธีแต่งงาน แต่นั่นมิได้หมายความว่า การใช้สิ่งของในการแลกเปลี่ยนหญิงสาวแต่ละคนจะต้องใช้ในปริมาณที่เท่าเทียมกันถึงแม้ว่าหญิงสาวทั้งสองจะมีคุณค่าเท่าเทียมกันก็ตาม แต่เนื่องจากสิทธิพิเศษของหญิงสาวแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เช่น ลูกสาวของหัวหน้าเผ่าย่อมมีสิทธิพิเศษเหนือหญิงสาวชาวบ้าน นั่นหมายความว่า ต้องใช้สิ่งของในจำนวนที่มากกว่า เพื่อการเคารพสิทธิพิเศษนั้น (ปฎิญา ลัมโอฟารสุขสกุล, 2545)

สินค้า (Commodity) หมายถึง รูปแบบอย่างหนึ่งของผลผลิต (Product) ที่มนุษย์สร้างขึ้น Karl Marx ได้แยกไว้อย่างชัดเจนระหว่างคำว่า “ผลผลิต” กับ “สินค้า” ซึ่งผลผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้าก็ได้ เนื่องจากว่าอาจมีการผลิตไว้สำหรับการบริโภคใช้สอยโดยตรงและผลผลิตจะกลายเป็นสินค้าก็ต่อเมื่อผลผลิตถูกส่งออกสู่ท้องตลาดและความหมายของสินค้าตามแนวคิดของ Karl Marx กล่าวว่า สินค้า คือ วัตถุหรือสิ่งที่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งมีมูลค่าเกิดขึ้น ตามแนวคิดของ Karl Marx อยู่ 2 ประการ คือ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541)

1. มูลค่าการใช้สอย (Use value) คือ มูลค่าที่วัตถุสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยคุณค่าเช่นนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ เป็นผลผลิตมาจากแรงงานมนุษย์มีผลต่อการตัดสินใจในการบริโภค

2. มูลค่าการแลกเปลี่ยน (Exchange value) เป็นคุณค่าของสินค้าในระบบตลาดซึ่งเป็นคุณค่าในเชิงปริมาณ ที่ได้ถูกสร้างขึ้นและจากข้อกำหนดทางสังคม เป็นการตัดสินใจความต้องการสินค้าจากการเปรียบเทียบกับสินค้าอื่นๆ โดยในระบบเศรษฐกิจของการแลกเปลี่ยนนั้น และมูลค่าการใช้สอยอาจจะกลายเป็นมูลค่าการแลกเปลี่ยนต่อไป

การที่วิถีผลิตปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตสินค้า ผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสังคม โดยผลผลิตจะมีมูลค่าหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการกำหนดของสังคมไม่ใช่เพราะผู้ผลิต ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ผลิตว่าจะผลิตสินค้าอะไรหรือลักษณะอย่างไรให้เป็นที่ต้องการของสังคม จึงหมายความว่า สินค้าอื่นๆ จะต้องต้องมีมูลค่าในการใช้สอยสำหรับสังคม จึงจะมีมูลค่าสำหรับการแลกเปลี่ยน (exchange value) ดังนั้น การทำให้ผลผลิตกลายเป็นสินค้าได้นั้น ลักษณะหรือรูปแบบของผลผลิตจะถูกกำหนดจากความต้องการของสังคม

3.2 กระบวนการกลายเป็นสินค้า

การผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยวิธีการตามความรู้และความชำนาญของมนุษย์ ก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกินที่มนุษย์เหลือจากการบริโภค ผลผลิตที่เหลือมนุษย์เริ่มนำไปแลกเปลี่ยนระหว่างกัน จากการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม มาเป็นการแลกเปลี่ยนระดับชุมชน จากระหว่างชุมชนกลายเป็นระหว่างอาณาจักร ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จากการแลกเปลี่ยนสิ่งแลกเปลี่ยนระหว่างกันมาสู่การแทนค่าด้วยเงินตรา นำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (Karl Marx, 1964 อ้างถึงใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2527)

ในบริบทพื้นที่ พื้นที่หนึ่งกระบวนการผลิตสินค้าเป็นกระบวนการทางตลาดและการให้ความหมาย สินค้าไม่ได้เป็นเพียงการผลิตวัตถุสิ่งของใดๆ ขึ้นมาเท่านั้นหรือผลิตเพื่อใช้บริโภคเอง แต่สินค้าจะเป็นสินค้าได้นั้นจะต้องมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาด ได้รับการนิยามความหมาย

ว่าเป็นวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่ง ซึ่งวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่งอาจเป็นสินค้าในเวลาและสถานที่หนึ่ง แต่กลับไม่ใช่สินค้าในเวลาและสถานที่อื่นๆ หรืออาจถูกนิยามความหมายแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและบริบทของพื้นที่นั้นๆ การเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างในการนิยามความหมายของสินค้า (Commodities) แสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจแบบศีลธรรมที่อยู่เบื้องหลังระบบเศรษฐกิจการตลาดและการแลกเปลี่ยนสินค้าในชีวิตประจำวัน (Kopytoff, 1988 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2540)

กระบวนการกลายเป็นสินค้า (commoditization) เป็นการศึกษาชีวประวัติของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงและได้รับการจัดจำแนกหรือยกเลิการเป็นวัตถุหรือสินค้า “สินค้า” จึงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วไป การดำรงอยู่ของสินค้าเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทั้งที่เป็นวัตถุและบริการ “สินค้า” มักถูกมองว่าเป็นความอยากของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งของ เป็นอิสระจากการควบคุมของศีลธรรมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เงินซื้อหา ไม่ใช่ได้จากความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการกลายเป็นสินค้าจึงขึ้นอยู่กับการซ้อนทับกันอย่างสลับซับซ้อนขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งเรื่องเวลา วัฒนธรรมและสังคม หากสิ่งของบางอย่างมีคุณลักษณะที่สามารถแปรผันเป็นสินค้าไม่ได้มีช่องทางการนำเสนอตัวเป็นสินค้า และมีบริบทที่เหมาะสมต่อการซื้อขาย สิ่งของเหล่านั้นก็เป็น “สินค้า” ด้วยตัวเองได้ หากในสังคมใดผลิตสิ่งของที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นสินค้าดังกล่าวได้มาก หรือสิ่งของทั้งหมดมีลักษณะดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า สังคมนั้นเป็นสังคมการค้า เช่น สังคมทุนนิยม เป็นต้น (Appadurai, 1989, p.13-15 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2535)

กระบวนการทำให้เป็นสินค้าและการกำหนดคุณค่าแลกเปลี่ยน มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับกระบวนการรับรู้ (cognitive process) และการจำแนกแยกแยะ (classification) วัตถุสิ่งของและสรรพสิ่งที่แตกต่างกัน จะต้องได้รับการคัดเลือกและจัดประเภท (category) เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการแลกเปลี่ยน ในบางครั้ง สิ่งของที่แตกต่างกันจะถูกนำมาจัดประเภทให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่อยู่ในประเภทเดียวกัน และมีคุณค่าที่สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ กระบวนการจัดประเภทของสรรพสิ่งเพื่อการแลกเปลี่ยนนี้เป็นกระบวนการสากลที่เกิดขึ้นในทุกๆ สังคม วัฒนธรรมทั่วโลกแต่ความหลากหลายของการจัดประเภทอาจแตกต่างกันออกไปบ้าง (Kopytoff, 1988, อ้างถึงในยศ สันตสมบัติ, 2540) ซึ่ง กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ, (2556) อธิบายว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านความสัมพันธ์ไปสู่ความสัมพันธ์แบบเชิงพาณิชย์ ความสัมพันธ์ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในระบบของตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์ทางการค้า ที่ถูกกำหนดโดยระบบเงินตราและระบบตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) โดยมีผู้ขายซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นการแสวงหาผลกำไรและการสะสมทุน

ยศ สันตสมบัติ (2535) ได้ให้เหตุผลว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้าไม่ได้จำกัดอยู่เพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น แต่ในบางยุคสมัย บางสถานที่และบริบทสังคม มนุษย์ถูกทำให้เป็นสินค้า เช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การค้าทาส กระบวนการทำให้มนุษย์กลายเป็นสินค้า เช่นการค้าทาสเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์ถูกปลดเปลื้องออกจากสถานภาพและเอกลักษณ์ทางสังคมที่เคยมีมาแต่ก่อน มนุษย์ผู้นั้นได้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ใช่บุคคล (non-person) กลายเป็นวัตถุสิ่งของซึ่งกำลังจะเป็น

สินค้า แต่กระบวนการไม่ได้หยุดลงเพียงเท่านั้น การถูกควบคุมบังคับให้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแบบใหม่ ถูกกระทำให้กลายเป็นวัตถุหรือมนุษย์ในรูปแบบใหม่ โดยการเสริมสร้างเอกลักษณ์ทางสังคมชุดใหม่ทำให้ทาส/สินค้านั้นมีคุณค่าในการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นทั้งปัจเจกบุคคลและสิ่งของที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ ทาสดำรงอยู่ภายใต้ศักยภาพของการแลกเปลี่ยนซื้อขายจากเจ้าของสู่เจ้าของจากผู้ขายสู่ผู้ซื้อ (ปริญญญา ลิมโอฟารสุขสกุล, 2545)

Kopytoff (1986) ได้กล่าวถึงการค้าทาสในงานวิจัยเรื่อง *The Cultural Biography of Thing: Commoditization as Process* ระบุว่า กระบวนการเป็นทาสนั้นจะเริ่มต้นด้วยการจับกุมไว้หรือการขาย ซึ่งจะทำการโดยแบ่งกลุ่มคนเหล่านี้ออกจากสังคม และถูกทำให้ไม่มีตัวตนทางสังคม ทาสที่ถูกหามาจะถูกนำเข้าสู่สังคมใหม่ที่มีเจ้าบ้าน โดยเปลี่ยนสถานะทางสังคมของทาส สินค้าที่เป็นทาสกลายเป็นเหตุผล โดยการครอบครองสถานะภาพใหม่ และรูปร่างภายนอกที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กัน อาจสรุปได้ว่า การเป็นทาสเป็นกระบวนการเปลี่ยนสถานะจากที่เป็นอยู่ไปยังสถานะใหม่ ซึ่งก็คือ เปลี่ยนจากบุคคลธรรมดาที่ไม่ขึ้นตรงต่อใครมาเป็นสิ่งของที่สถานะทางสังคมในระดับล่างสุด มีคุณค่าในการแลกเปลี่ยนและเจ้าของซึ่งก็คือ เจ้านาย ความเป็นทาสยังคงเป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งเขาและเธอจะมีการแลกเปลี่ยนคุณค่าและศักยภาพ โดยจะตระหนักได้จากการถูกขายใหม่ ในหลายๆ สังคมจะมีความจริงของความอิสระ ผู้ซึ่งถูกครอบงำจะอยู่ภายใต้ความหมายของสภาพขอบเขตในสังคม ประชาชนทุกคนจะมีการแลกเปลี่ยนคุณค่าและกลายเป็นสินค้า ซึ่งสินค้าจะมีความชัดเจนไม่ใช่ขอบเขตทางวัฒนธรรมในโลกของสิ่งของ

การนิยามความเป็นทาสเป็นเรื่องยาก ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล หรือวิธีการใช้แรงงาน ชาวตะวันตกส่วนใหญ่คิดว่า ทาส คือ มนุษย์ที่ถูกซื้อขาย อย่างไรก็ตามการซื้อขายเป็นเพียงส่วนเดียวของกระบวนการ เมื่อบุคคลสูญเสียสถานะภาพทางสังคมโดยถูกจับเป็นเชลย ถูกลักพาตัว ถูกลงโทษในข้อหาอาชญากรรม และถูกขายเป็นสินค้าในยามข้าวยากหามากแวง เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้บุคคลสูญเสียความเป็นตัวตนทางสังคม บุคคลจะถูกเบียดขับออกจากสังคม และกลายเป็นวัตถุสิ่งของหรือกลายเป็นสินค้า บุคคลจะไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกลายเป็นคนนอกสังคม บุคคลประเภทนี้อาจถูกฆ่า หรือถูกขายเป็นสินค้าหากำไร หรือถูกแสวงหาผลประโยชน์

นอกจากนั้น ทรายทิพย์ ธีระเดชพงศ์ (2553) ยังได้กล่าวว่า การขยายกระบวนการทำให้เป็นสินค้าเป็นกระบวนการที่ย้อนแย้ง กล่าวคือ ในด้านหนึ่งกระบวนการนี้จะลดทอนการเป็นมนุษย์ (dehuman) และลดทอนความหมายบางอย่าง (demeaning) ลงไป ขณะเดียวกันในกระบวนการของมันยังมีความก้าวหน้า (progressive) อย่างเช่น กระบวนการนี้อาจจะทำให้สถานะผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองหารายได้ได้ แต่ขณะเดียวกันก็กลับตกอยู่ในกระบวนการถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ลงกลายเป็นสินค้า เช่น การประกวดนางสาวไทย หรือประกวดความสวยงาม เป็นต้น

แม้สิ่งที่เป็นสินค้าจะเป็นสิ่งที่อยู่ก่อนหน้าระบบทุนนิยม แต่ความแตกต่าง คือ ในระบบสังคมก่อนหน้าทุนนิมนั้น จะมีสิ่งของบางอย่างเท่านั้นที่เป็นสินค้าและมีสิ่งของหลายอย่างอีกเช่นกันที่ไม่สามารถเป็นสินค้าได้ เช่น พระพุทธรูป ความรัก เกียรติยศ แต่ในระบบทุนนิยมจะมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าเริ่มตั้งแต่สิ่งที่ Marx ให้ความสนใจมากที่สุด คือ แรงงานของมนุษย์ ที่ถูกแปลงให้กลายเป็นสินค้า แม้กระทั่งจิตวิญญาณก็สามารถถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นสินค้าได้ด้วย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

กลไกที่มีความสำคัญที่ Marx ค้นพบว่าช่วยในการแปลงเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้า คือ “การตั้งราคาค่างวด” (Pricing) ให้แก่สิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้วัตถุหรือสิ่งของนั้นเปลี่ยนจากการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของมูลค่าใช้สอย (Use Value) ไปสู่มูลค่าแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ซึ่งเป็นกฎของมูลค่าประเภทที่ระบบทุนนิยมได้ใช้เป็นรูปแบบหลักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กระบวนการแปรเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้า จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ในระบบทุนนิยมจะมองเห็นแต่วัตถุสิ่งของ แต่จะมองไม่เห็นกระบวนการผลิต นั่นคือ จะมองไม่เห็นแรงงานที่บรรจุอยู่ในสินค้านั้นๆ วัตถุหรือสิ่งของที่ควรจะมีหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แต่ความสัมพันธ์ในระบบทุนนิยมกลายเป็นว่าผู้คนกลายเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ และจากศักยภาพมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้ผลิตสิ่งของขึ้นมาที่ควรจะมีสัมพันธ์แบบเป็นนายต่อวัตถุ แต่เนื่องจากมนุษย์ในระบบทุนนิยมถูกอำพรางมิให้มองเห็นหรือตระหนักให้ศักยภาพของตนเอง จึงตกเป็นทาสของวัตถุหรือสินค้าที่ผลิตขึ้นมา (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ก่อนกระแสทุนนิยมจะเข้ามาครอบงำสังคมไทย วัตถุหรือสิ่งของที่ผลิตขึ้น จะเป็นการผลิตขึ้นเพื่อบริโภคใช้สอยโดยตรง แต่เมื่อสังคมไทยได้กลายเป็นสังคมในระบบทุนนิยมหลายๆ สิ่งถูกแปรสภาพให้เป็นสินค้า รวมไปถึงพื้นที่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันการศึกษา ได้ถูกเปลี่ยนอุดมการณ์ เป็นสิ่งของหรือถูกทำให้กลายเป็นสินค้า ในมุมมองของการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เป็นพื้นที่ให้เช่า เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมในวาระต่างๆ อาทิ ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร รวมทั้งร้านค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านซักรีด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) โดยจะนำแนวคิดเรื่องกระบวนการกลายเป็นสินค้าของ Appadurai มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การกลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยมในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อแสดงให้เห็นว่า กระแสทุนนิยมได้แทรกซึมเข้าสู่พื้นที่มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะเพื่อการศึกษาเท่านั้นและในขณะเดียวกันยังแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสสังคมปัจจุบันได้อย่างเท่าทันเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม มาเป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายถึงวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ท่ามกลางกระแสทุนนิยม และกระบวนการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ระบบเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม

แนวคิดเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม มีนักคิดคนสำคัญ ได้แก่ Adam Smith ซึ่ง Smith ได้ให้ความหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับคำว่า “ทุน” ไว้ว่า ทุนมิได้หมายถึงแค่เพียงเงินตราหรือทรัพย์สินอันมีค่าเท่านั้น แต่รวมถึงปัจจัยการผลิต (Factors of production) อื่นๆ เช่น ที่ดิน (รวมถึงสิ่งที่ได้จากที่ดิน) แรงงาน (ทั้งร่างกายและแรงสมอง) นอกจากนี้ทุนยังได้รวมถึง เครื่องจักร เครื่องมือและปัจจัยอื่นๆ ที่ใช้ในการผลิต (Production) ซึ่งผลผลิตที่ได้จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยน (Exchange) ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนก็หวังว่าจะเกิดมูลค่าส่วนเกิน (Total Surplus Value) ซึ่งอาจอยู่ในรูปของผลกำไร (Profit) เงินปันผล (Dividend) ดอกเบี้ย (Interests) หรือในรูปของค่าเช่า (Ground Rent) ก็ได้ (Smith, 1950 อ้างถึงใน พิสมัย รัตนโรจน์สกุล, 2545)

Karl Marx (1979 อ้างถึงใน ศุภวุฒิ สายเชื้อ 2546) ชี้ให้เห็นว่า สินค้าต่างๆ ที่ผลิตขึ้นนั้น มาจากน้ำพักน้ำแรงของผู้ใช้แรงงาน แม้แต่เครื่องจักร ทุน หรือ วัตถุดิบต่างๆ มาจากแรงงานทั้งสิ้น เมื่อสินค้าทุกชิ้นการผลิตได้มาจากผู้ใช้แรงงานทั้งสิ้น ถือได้ว่าแรงงานเท่านั้นที่เป็นฝ่ายที่สร้างมูลค่าให้แก่สินค้า นายทุนเพียงแต่สกัดเอาผลกำไรจากส่วนที่แท้จริงแล้วเป็นมูลค่าที่สร้างโดยแรงงานทั้งสิ้น นายทุนเองไม่ได้สร้างมูลค่าอะไร เพราะแม้แต่เครื่องจักรและโรงงานที่นายทุนเป็นเจ้าของก็มาจากน้ำพักน้ำแรงของผู้ใช้แรงงานทั้งหมด นายทุนจึงต้องเอาเปรียบผู้ใช้แรงงาน โดยจ่ายเงินเดือนให้แก่ผู้ใช้แรงงานในอัตราที่ต่ำกว่ามูลค่าที่เขาสร้างขึ้น ยิ่งนายทุนต้องการมีกำไรมาก ยิ่งต้องลดเงินเดือนของลูกจ้างให้น้อยลงกว่ามูลค่าที่เขาสร้างให้มากขึ้นไปอีก แต่ที่สำคัญ คือ Karl Marx ทำนายว่า ระบบนายทุนจะแข่งขันกันจนตัวตาย นายทุนจะแข่งขันกันลงทุนสร้างเครื่องจักรมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและใช้คนงานน้อยลง เมื่อมีคนว่างงานมากขึ้น เงินเดือนของผู้ใช้แรงงานจะถูกกดให้ลดต่ำลงไปอีก และเมื่อนายทุนประสบสำเร็จในการสร้างกำไรมากขึ้น เพราะกดขี่ผู้ใช้แรงงานมากขึ้นก็จะเอาผลกำไรดังกล่าวไปลงทุนเพื่อเพิ่มการผลิตต่อไปอีก แต่เมื่อมีปริมาณสินค้าออกมาสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ราคาสินค้าก็จะตกต่ำลง ทำให้นายทุนต้องลดเงินเดือนของลูกจ้างมากขึ้นและต้องลงทุนสร้างเครื่องจักรมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนด้านแรงงานลง ในที่สุดระบบนายทุนก็จะผลิตสินค้าออกมามากมายจนล้นตลาดซึ่งเป็นการทำลายกิจการของตนเอง และการล้มละลายของระบบนายทุนจะนำมาซึ่งระบบคอมมิวนิสต์ที่ไม่มีการเอาเปรียบและกดขี่ข่มเหงผู้ใช้แรงงาน หรือมีการแข่งขันชนชั้น

เช่นเดียวกับ Karl Marx (1979 อ้างถึงใน พิสมัย รัตนโรจน์สกุล 2545) ได้กล่าวว่า ปัจจัยการผลิตจะอยู่ในรูปของทุนก็ต่อเมื่อปัจจัยการผลิตนั้นตกอยู่ในมือของชนชั้นนายทุนที่นำเอาปัจจัยการผลิตนั้นๆ มาขูดรีดผู้ใช้แรงงานเพื่อก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตหรือที่เรียกว่าผลกำไร ทั้งนี้เพื่อแสวงหากำไรให้แก่นายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ในขณะที่ผู้ใช้แรงงานได้รับผลตอบแทนเป็นเพียงผลผลิตส่วนเกินเล็กๆ น้อยๆ หรือค่าจ้างแรงงานเท่านั้น ทุนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นระหว่างนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับชนชั้นแรงงานผู้ทำการผลิต ซึ่ง Marx ได้มองย้อนกลับไปถึงทุนในยุคชุมชนบุพกาล พบว่า ผู้ผลิตย่อมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต นั่นคือ ชาวนาย่อมเป็นเจ้าของที่นาและเป็นเจ้าของแรงงานการผลิตในครอบครัวของตนเอง เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคศักดินา ที่ดินได้กลายเป็นของภาครัฐซึ่งมอบส่วนเกินให้แก่รัฐด้วยส่วนหนึ่ง แต่เมื่อเข้าสู่ยุคทุนนิยม ที่ดินได้เป็นปัจจัยการผลิตของนายทุนและชาวนากลายเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงานผู้ไร้ที่ดิน ดังนั้น การสะสมทุนในระบบทุนนิยมจึงเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มนายทุนหรือเจ้าของ

ที่ผู้ขายผลผลิตอยู่ใต้อิทธิพลของผู้ซื้อที่เป็นเจ้าของทุน เป็นความสัมพันธ์ทางการผลิตที่มีเงินเป็นกลไก
แกนกลาง ในความสัมพันธ์ประเภทนี้ ได้ก่อรูปฐานะทางชนชั้นของบุคคลสองประเภทขึ้นมา คือ ผู้มี
พลังและอำนาจ (ทุน) เหนือกว่า ได้แก่ พ่อค้าและนายเงิน กับผู้ที่มีพลังอำนาจด้อยกว่า ได้แก่
เกษตรกรและผู้ผลิตเพื่อขาย จึงเป็นความสัมพันธ์ที่แสดงความได้เปรียบเสียเปรียบ หรือความ
เหนือกว่าด้อยกว่า (supremacy and subordination) (Marx, 1977, p.1019-1029)

ในงานวิจัยของนิยะดา สื่อนาม (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิธีการทำนาภายใต้ระบบ
ทุนนิยม: กรณีศึกษา บ้านดอนเย็นเหนือ ตำบลขามป้อมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า
วิธีการทำนาของคนในชุมชน เป็นการทำนาเพื่อยังชีพเพื่อกินมากกว่าการขาย ต่อมาได้รับการส่งเสริม
โดยรัฐ ผลักดันให้ชาวนามุ่งผลิตเพื่อขาย ผ่านนโยบายการพัฒนา โดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่ ความ
ถนัด ชาวนาไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต เป็นการส่งเสริมควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาด้าน
ต่างๆ ในชุมชน ความเจริญเข้ามาพร้อมกระแสบริโภคนิยม ชาวนาไม่มีความพร้อมในการตั้งรับ ซึ่งผล
พวงจากการพัฒนา ที่มุ่งเน้นให้ชาวนาปลูกข้าวเพื่อขาย ตอบสนองระบบตลาดเป็นวิถีที่ไม่สอดคล้อง
กับวิถีการดำเนินชีวิต การนำระบบเงินตราเข้ามาเป็นระบบใหญ่ในการแลกเปลี่ยน ตามแนวทางการ
พัฒนากระแสหลัก คือ ระบบทุนนิยม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวนาและชุมชน 3 ส่วนคือ ผลกระทบ
ต่อการดำรงชีวิต ผลกระทบต่อวิธีการทำนา และผลกระทบต่อวิถีชุมชน

นอกจากนั้น ฟูลเชอร์และปรกรณ์ เลิศเสถียรชัย (2554) กล่าวถึง ระบบเศรษฐกิจแบบ
ทุนนิยมเกิดจากการที่พลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตเปลี่ยนแปลงไป โดยสาระสำคัญของ
ทุนนิยมคือ การลงทุนโดยหวังผลกำไรและคนก็ทำกำไรได้อย่างมหาศาล ถือเป็นวิธีที่มนุษย์ใช้ในการ
เอาชนะธรรมชาติ โดยเรียกว่า วิธีการผลิตหรือเทคโนโลยี และในด้านความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้น
เน้นในเรื่องของกรรมสิทธิ์ โดยรากฐานของการผลิตแบบทุนนิยม คือ แรงงานรับจ้างการแบ่งแยกที่
ชัดเจนและความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างฝ่ายเจ้าของทุน ผู้ที่ Marx เรียกว่า เจ้าของ “ปัจจัยการผลิต”
กับฝ่ายผู้ขายแรงงานเพื่อแลกกับค่าจ้าง ปัจจัยการผลิตประกอบด้วย สถานที่ทำงาน เครื่องจักรและ
วัตถุดิบ

เช่นเดียวกับ จิโรช วีระสัย (2543, น.89-99) ได้อธิบายว่า ลัทธิทุนนิยม คือ ระบบ
เศรษฐกิจซึ่งส่งเสริมให้เอกชนประกอบการทางเศรษฐกิจโดยเสรี การประกอบการทางเศรษฐกิจ
ได้แก่ การลงทุน การผลิต การขายและการขนส่งสินค้า “โดยเสรี” ซึ่งหมายความว่ารัฐบาลไม่เข้าไป
ดำเนินการเสียเอง แต่เอกชนแข่งขันกันเอง ซึ่งลัทธิทุนนิยมถือว่าเมื่อปล่อยให้มีการแข่งขันโดยเสรี
ย่อมทำให้เศรษฐกิจก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะต่างคนต่างมุ่งกำไร เพื่อนำมาลงทุนต่อผู้ประกอบการอิสระที่
เป็นเอกชนจึงย่อมจะมีความขยันหมั่นเพียร กระตือรือร้นในการทำงาน อนึ่ง เมื่อเปิดโอกาสให้แข่งขัน
ในการผลิตสินค้าและการขายสินค้าคุณภาพจะดีและราคาไม่แพง เพราะผู้ประกอบการมุ่งที่จะขายให้
มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่สภาพที่เป็นจริงสภาพการณ์ไม่ได้เป็นไปตามทฤษฎี ทั้งนี้เพราะในบาง
กรณีจะไม่มีการแข่งขันอย่างแท้จริง เนื่องจากการประกอบการบางอย่างต้องลงทุนอย่างมหาศาล
ดังนั้น การแข่งขันอย่างเต็มที่หรืออย่างเต็มรูปแบบย่อมทำไม่ได้ กล่าวคือ มีเพียงบริษัทใดบริษัทหนึ่ง
เพียงบริษัทเดียว สามารถลงมือทำเองจะทำให้เกิดการผูกขาดได้ นอกจากนี้หากรัฐบาลไม่ยื่นมือเข้าไป
ควบคุมการประกอบการกิจการทางเศรษฐกิจแล้ว การแข่งขันลดราคาสินค้าจะมีมากเกินไปจนอาจทำ
ให้คุณภาพของสินค้าต่ำไม่เหมาะกับการบริโภคหรืออาจเป็นพิษเป็นภัย ส่วนการดำเนินการ

สาธารณูปโภครัฐบาลมักให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ คือ ให้เอกชนลงทุนเป็นเจ้าของบริษัทโทรศัพท์ บริษัทรถไฟ บริษัทประปา ฯลฯ

ลัทธินายทุนเป็นระบบเศรษฐกิจที่เปิดให้มีการค้าเสรีทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศเปิดโอกาสให้เอกชนทำการค้าได้อย่างเต็มที่ โดยมีระบบการแข่งขันที่มีกำไรมาเป็นตัวกระตุ้น สำหรับประเภทของลัทธินายทุน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุค ดังต่อไปนี้

ยุคแรก เรียกว่า ลัทธินายทุนทางการค้า (Commercial Capitalism) เน้นในเรื่องการติดต่อค้าขายโดยเอกชน

ยุคที่สอง เรียกว่า ลัทธินายทุนทางอุตสาหกรรม (Industrial Capitalism) ในยุคนี้ได้มีการลงทุนสร้างโรงงานขนาดใหญ่ ดำเนินการเหมืองแร่ และกิจการอุตสาหกรรมอื่นๆ

ยุคที่สาม เรียกว่า ลัทธินายทุนทางการเงิน (Financial Capitalism) ในยุคนี้นายทุนที่สำคัญ คือ นายธนาคาร สามารถให้เงินกู้ไปลงทุนได้ บทบาทผู้มีเงินให้กู้สำคัญมากในปัจจุบันเพราะการลงทุนต้องใช้เงินจำนวนมาก เมื่อให้กู้เงินไปแล้วนายธนาคารหรือผู้ให้กู้ประเภทอื่นๆ มักจะดูแลสอดส่องว่าการลงทุนคุ้มค่าหรือไม่และมีโอกาสได้ทุนคืนมาได้เร็วเพียงใด ทั้งนี้การวิวัฒนาการของลัทธินายทุนนี้มีไข่มุกความหมายว่าจะคงเหลืออยู่แต่ประเภทใดประเภทหนึ่ง ความจริงยังมีทั้งสามประเภทอยู่ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะมีประเภทใดมากกว่ากัน

Marx (1979) อ้างถึงใน วิทยากร เชียงกูล (2526) อธิบายคำว่า การแผ่ขยายของทุนนิยม มีนัยแสดงว่า ทุนนิยมนี้แผ่ขยายมาจากที่อื่นหรือจากภายนอก ทุนนิยมเป็นวิธีการผลิตแบบหนึ่ง ที่ได้พัฒนาขึ้นในยุโรปตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 มีลักษณะ คือ ระบบการผลิตหลักหรือโดยทั่วไปเป็นระบบการผลิตเพื่อขาย สิ่งที่ผลิตขึ้นทุกอย่างได้ถูกทำให้เป็นสินค้าที่ไม่ได้มีมูลค่าใช้สอยเท่านั้น แต่มีมูลค่าแลกเปลี่ยนด้วย ในระบบการผลิตแบบนี้ ผู้ทำงานไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (โรงงาน เครื่องจักร ทุน) และพลังงานของผู้ทำงานเองกลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง ผู้ทำงานขายพลังงานของตนเป็น ชั่วโมง วัน เดือน หรือวัดตามผลของงาน การที่ผู้ทำงานไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบที่มีการผลิตมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) บนพื้นฐานของการใช้แรงงานรับจ้าง มูลค่าส่วนเกินที่เจ้าของทุนได้รับจากแบบวิธีการผลิตชนิดนี้มาจากที่คนงานสร้างมูลค่าผลผลิตได้มากกว่าค่าจ้างแรงงานที่เขาได้รับ ทำให้นายทุน (เจ้าของปัจจัยการผลิต) ใช้กำไรนี้ ก่อให้เกิดการสะสมทุนที่จะนำไปใช้ในการผลิตชิ้นใหม่ (Reproduction) ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมต่อไป

4.2 การเปลี่ยนผ่านจากระบบศักดินาไปสู่ระบบทุนนิยม

การเปลี่ยนผ่านจากระบบศักดินาไปสู่ระบบทุนนิยม (The Transition from Feudalism to Capitalism) มีลักษณะ ดังนี้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองแบบศักดินาไปสู่ทุนนิยม เกิดจากการที่พลังการผลิตและความสัมพันธ์ในการผลิตของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป พลังการผลิต (productive forces) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คือ วิธีการที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติ เรียกว่า วิธีการผลิตหรือเทคโนโลยี ส่วนความสัมพันธ์ในการผลิตนั้น คือ โครงสร้างเศรษฐกิจหรือระบบกรรมสิทธิ์ ซึ่ง

กำหนดว่าใครเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต กรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตนี้จะกำหนดต่อไปว่า ใครจะได้รับส่วนเกินที่เหลือจากการบริโภค

ระบบนายทุนเป็นระบบที่ต่อมาจากระบบศักดินา พลังการผลิตจะพัฒนามาถึงระดับการผลิตเพื่อขายผลผลิตเป็นสินค้า (commodity production) และเป็นการผลิตอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ใช้ทุนและแรงงานอิสระ พลังการผลิตนี้จะเข้ามาแทนที่การผลิตเกษตรกรรมโดยผู้เช่าที่ดินหรือไพร่ (serf) ในระบบศักดินา ความสัมพันธ์ในการผลิตที่เป็นอุปสรรคของระบบศักดินาจะถูกผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง เกิดระบบทุนขึ้นแทนระบบศักดินา ไพร่จะถูกปลดปล่อยจากที่ดินกลายเป็นแรงงานอิสระ เจ้าของกรรมสิทธิ์สำคัญ (ปัจจัยการผลิต) จะเปลี่ยนจากเจ้าของที่ดินมาเป็นนายทุนผู้เป็นเจ้าของทุน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541) ทุนจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสะสมความมั่งคั่งแทนที่การถือครองที่ดิน

ระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ถูกครองำด้วยทุน หรือถูกกำหนดด้วยทุนที่เรียกว่า ทุนนิยม อันหมายถึง รูปแบบการผลิต (Mode of production) ซึ่งปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ตกอยู่ในการครอบครองของกลุ่มคนที่เป็นเอกชน ซึ่งการปฏิบัติงานทั้งปวงเป็นชนชั้นแรงงาน ปัจจัยการผลิตและกำลังแรงงาน (Labor power) เป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ในตลาด การลงทุนใดๆ ของนายทุนเพื่อมุ่งผลกำไรเป็นสำคัญและกำไรนั้นจะถูกนำไปเพิ่มทุนขยายการผลิตต่อไปอีก เป็นระบบเศรษฐกิจที่แนวคิด Marx สนใจในการวิเคราะห์วิพากษ์ ในระบบทุนนิยมจะมีลักษณะสำคัญทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1. การผลิตจะเป็นไปเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการผลิตเพื่อตลาด (commodity production) ไม่ใช่เพื่อใช้เอง ผลผลิตที่กลายเป็นสินค้าจะถูกกำหนดมูลค่าการแลกเปลี่ยนจากระบบตลาด ในระบบเศรษฐกิจแบบนี้จะเกิดการแบ่งงานกันทำ แต่ละหน่วยผลิตจะทำการผลิตสินค้าเฉพาะอย่างที่เป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์กันในระบบตลาดด้วย ในระบบทุนนิยมการสะสมความมั่งคั่งมาจากการผลิตสินค้าเพื่อขาย ดังนั้น ผลผลิตต่างๆ ที่ผลิตได้ในสังคมจะถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นสินค้า

2. เงินตราจะมีความสำคัญอย่างมากในระบบทุนนิยม การที่ระบบแลกเปลี่ยนสินค้าได้เข้ามาแทนระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เงินตราจึงมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะตัวกลางในการแลกเปลี่ยน คนในสังคมจะต้องแสวงหาเงินตราเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าอื่นๆ ที่ตนต้องการแต่ไม่ได้ผลิต นอกจากนี้ เงินตรายังเป็นปัจจัยในการรักษาและสะสมมูลค่าการแลกเปลี่ยนที่พร้อมจะแลกเปลี่ยนเป็นตัวสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใดได้โดยตรง เงินตราจึงกลายเป็นตัวแทนความมั่งคั่งทางวัตถุ และเงินตรายังสามารถแปลงเป็นทุนเพื่อใช้ในกระบวนการสะสมความมั่งคั่งได้ต่อไป

4.3 การกำเนิดทุนและทุนนิยมไทย

ทุนและทุนนิยมในประเทศไทย กำเนิดมาจาก 5 แหล่ง คือ (กำชัย ลายสมิต, 2533)

1. นายทุนจากประเทศตะวันตก ที่เริ่มนำเอารูปแบบการผลิตทุนนิยม มาทำการขยายในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 หรือตั้งแต่หลังสนธิสัญญาเบาริ่ง บรรดาโรงสีไฟ โรงเลื่อยจักร และโรงงานอุตสาหกรรม กำเนิดจากทุนนิยมเหล่านี้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2527, น.133-137)

2. สถาบันพระมหากษัตริย์และระบบผูกขาดพระคลังสินค้า การผูกขาดการค้าโดยพระคลังสินค้าในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช (ก่อนสัญญาเบาริ่ง) ทำให้พระคลังสินค้าสะสมเงินทอง

และปัจจัยการผลิตจำนวนมาก ซึ่งต่อมาก็สามารถนำเอาปัจจัยการผลิตนั้นมาทำการผลิตในวิถีการผลิตแบบทุนนิยมได้ เช่น การตั้งธนาคารไทยพาณิชย์เมื่อปี พ.ศ. 2447 การตั้งโรงงานปูนซีเมนต์ไทย เมื่อปี พ.ศ. 2458 เป็นต้น (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2527, น.36-52)

3. คนเชื้อชาติจีนที่สะสมทุนขึ้นมาได้ ภายใต้การอุปถัมภ์ของเจ้านายและขุนนางในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช คนเหล่านี้ได้รับอภิสิทธิ์ให้เป็นเจ้าภาษีอากร ทำการผูกขาดการค้าสินค้าบางประเภท จึงสามารถสะสมความมั่งคั่งขึ้นมาได้ ต่อมาเมื่อกิจการผลิตการค้าเจริญขึ้น คนจีนเหล่านี้หันไปทำการผลิตและการค้าในรูปแบบทุนนิยม เช่น เป็นเจ้าของโรงเลื่อย โรงสี แต่ก็คงอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของเจ้านาย (ญาดา ประภาพันธุ์, 2524; สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, 2523)

4. การสะสมทุนภายใต้ระบบขุนนางหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในปีพ.ศ. 2475 ได้ทำให้กลุ่มทุนนิยมขุนนางและกลุ่มทุนภายใต้อุปถัมภ์ของขุนนางยุคใหม่ เติบโตขึ้นมาภายใต้ระบบ อภิสิทธิ์และการผูกขาดและเป็นที่มาของทุนนิยมโดยรัฐ (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2527)

5. ทุนและการสะสมทุนที่กำเนิดขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ประเทศไทยได้เปิดกว้างให้มีการไหลบ่าเข้ามาของทุนนิยมต่างประเทศ ทุนและกลไกของทุนได้แผ่ขยายออกไปทั่วประเทศ วิธีการผลิตทุนนิยมขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ ศูนย์กลางของเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ อาจกล่าวได้ว่า เป็นเมืองทุนนิยมอย่างสมบูรณ์ ภายใต้การขยายตัวอย่างรวดเร็วของทุนนิยมนี้ ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มทุนอิสระบางกลุ่มพัฒนาเติบโตขึ้นมา ทุนเล็กและทุนย่อยบางส่วนมีโอกาสผลักดันตัวเองขึ้นมาเป็นทุนใหญ่ได้ เช่น กรณีของกลุ่มทุนบ้านและที่ดินบางกลุ่ม กลุ่มทุนห้างสรรพสินค้าบางแห่ง เป็นต้น

การเข้ามาของทุนนิยมในสังคมไทย เป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เป็นไปตามช่วงเวลา ซึ่งไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมทุกชนชั้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็วิถีชีวิตของคนในสังคมที่ต้องมีการปรับตัวเพื่อแลกกับความอยู่รอด การมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว เช่น สังคมชานานาในงานวิจัยของ สหัทธยา วิเศษ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ” กับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคมชานานาในลุ่มน้ำอิง ได้อธิบายว่า กระบวนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคมชานานาในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ มีลักษณะ 3 ประการ ประการแรก การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนชนบท จากเดิมที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือกัน มาเป็นวิถีแบบคนในเมือง ประเพณีและระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงในรูปแบบและเนื้อหาให้ทันสมัยมากขึ้น คนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาสูงไม่กลับมาทำนาแต่จะหางานทำและมีครอบครัวในเมือง ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต จากการผลิตแบบยังชีพเข้ามาสู่การผลิตในเชิงธุรกิจ เกิดชานานาใหม่ที่เป็นผู้ประกอบการเกษตร และนักธุรกิจทำนาที่ใช้ระบบการจัดการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางธรรมชาติให้เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจสำหรับประกอบการธุรกิจด้านเกษตรกรรม เกิดการขยายตัวของความเจริญและความทันสมัยเข้ามาสู่ชุมชน ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญ คือ การเกิดเป็นเมืองที่มีความทันสมัย (Modernization) เมื่อเศรษฐกิจชนบทถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปสู่เศรษฐกิจเมือง จึงสัมพันธ์กับการแปลงสภาพประชากร

กระบวนการผลิต มีลักษณะการใช้แรงงานเข้มข้น มีความเป็นปัจเจกสูง มีความชำนาญเฉพาะอย่างในการผลิตสินค้าและบริการ

นอกจากนั้น ทองแถม นางจ้านง (2544, น.1-93) กล่าวว่า ทุนนิยมบ้านเรามีวิวัฒนาการสี่ขั้น ดังนี้

ทุนนิยมขั้นที่ 1 คือขั้น “สะสมทุน” คือ ยังมีวิสาหกิจ (ผู้ประกอบการ) รายเล็กๆ ที่กระจัดกระจายอยู่มากมาย ในแง่ของพื้นที่หรือขอบเขตของกิจการ วิสาหกิจเหล่านั้นยังถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น ในแง่ของการดำเนินการผลิตก็ผลิตสิ่งที่ประกอบขึ้นเป็น ‘สินค้า’ ของตนสำหรับจัดจำหน่ายในตลาดเองทั้งหมด ในด้านการแบ่งงานของกรรมกรก็ยังไม่ ‘แบ่งงาน’ เพียงส่วนเล็กน้อย (ยังไม่ใช้ทาสของเครื่องจักร) กล่าวคือ พวกเขายังรู้สึกว่าเป็นผู้ผลิตสินค้านั้นๆ ออกมากรรมกรในทุนนิยมขั้นแรกแตกต่างจากพวกเขาซึ่งฝีมือในยุคก่อนทุนนิยมเพียงเล็กน้อยตรงที่พวกเขาไม่มีปัจจัยการผลิตและไม่เป็นเจ้าของ ‘สินค้า’ ที่ทำสำเร็จขึ้นในยุคนี้ ‘กำไรสูงสุด’ เป็นเป้าหมายของ ‘ทุนนิยม’ การกดขี่ขูดรีดในยุค ‘สะสมทุน’ นั้นโหดเหี้ยมมากและกระบวนการทำให้เกษตรกรล้มละลายก็รุนแรงมาก ทั้งนี้เพื่อที่จะสนองให้มีกองทัพแรงงานไว้ขูดรีดนั่นเอง

ทุนนิยมขั้นที่ 2 คือ ได้สลายวิสาหกิจอิสระเล็กๆ ที่กระจัดกระจายลง รวมทั้งได้สลายกรรมกรที่มีสมรรถนะหลายได้ไปอย่างสิ้นเชิง พวกเขา “เครื่องมือ” การผลิตได้รวมศูนย์อยู่กับ ‘นายทุน’ อย่างเต็มที่ นายทุนลงทุนใน ‘ทุนไม่เปลี่ยนแปลง’ เช่น เครื่องจักร และอาคารเป็นจำนวนมากมหาศาลมากกว่าในขั้นที่หนึ่ง และเพื่อเป็นหลักประกันให้การลงทุน นายทุนจำเป็นต้องเข้าไปควบคุม ‘ตลาด’ เอง ทุนนิยมขั้นที่สองขูดรีด ‘มูลค่าส่วนเกิน’ จากแรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งขั้นที่หนึ่งของทุนนิยมกรรมกรยังมีลักษณะของการประสมประสานระหว่างช่างฝีมือกับผู้เชี่ยวชาญยังมีความไหลเวียน คือ กรรมกรมีฝีมือหลายด้านทำให้สามารถเลือกงานได้ระดับหนึ่ง แต่ในขั้นที่สองกรรมกรจะต้องอยู่ประจำ ‘ตำแหน่ง’ และทำงานอย่างเดียวตลอดเวลาการทำงาน กล่าวคือ งานได้ถูกกระจัดกระจายย่อยลงไปเป็นจุดๆ กรรมกรทำงานประจำจุดๆ หนึ่งในความเร็วที่เครื่องจักรเป็นตัวกำหนด นอกจากนี้เกษตรกรและหัตถกรยังถูกเศรษฐกิจทุนนิยมทำให้ล้มละลาย สูญเสียที่ดิน สูญเสียปัจจัยการผลิต ต้องเข้าไปอยู่ในตัวเมืองกลายเป็นกรรมกรขายแรงงานในตัวเมือง ก่อเกิดเป็น ‘แดนกรรมกร’ อันเป็นที่อยู่ ‘กองทัพแรงงานสำรอง’ จำนวนมหาศาลรอคอยที่จะได้โอกาส ‘ขายแรงงาน’ อย่างไรก็ตามกรรมกรในทุนนิยมขั้นที่หนึ่งยังรู้สึกว่าตนเป็น ‘ผู้ผลิต’ แต่เป็นผู้ผลิตที่ถูกผู้อื่น (เจ้าของกิจการ) ขโมยแย่งชิงเอาทรัพย์สินสมบัติไป ส่วนทุนนิยมขั้นที่สองนั้นกรรมกรถึงขั้นรู้สึกว่าพวกเขา ‘ไร้สมบัติ’ ไร้ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เพียงแต่ตัวกรรมกรรู้สึกเท่านั้น แต่ภริยาและลูกก็ซึมซับความเป็นจริงที่พวกเขา ‘ไม่มีสมบัติ’ ติดตัว จึงเกิดคำศัพท์ว่า ‘ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ’ หรือ ‘ชนชั้นกรรมาชีพ’ (Proletariat) ขึ้นมาเป็นคู่ตรงข้ามขัดแย้งกับ ‘ชนชั้นเจ้าสมบัติ’ หรือ ‘ชนชั้นนายทุน’ (Bourgeoisie) ในทุนนิยมขั้นที่สอง การแบ่งแยกระหว่างปัจจัยการผลิตที่รวมศูนย์ในมือนายทุนฝ่ายหนึ่งกับผู้ผลิตที่ไม่มีอะไรเลย นอกจากพลังแรงงานของตนอีกฝ่ายหนึ่งได้กระทำถึงขั้นสมบูรณ์ ความขัดแย้งระหว่างการผลิตแบบสังคมกับการถือครองกรรมสิทธิ์แบบนายทุนได้เป็นปฏิปักษ์ระหว่างชนชั้นกรรมาชีพกับชนชั้นนายทุน

ทุนนิยมขั้นที่ 3 คือ การปฏิรูปไปเป็นระบบอัตโนมัติมากยิ่งขึ้นทุกที่ ส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่าง “แรงงานผลิต” กับ ‘แรงงานที่ไม่ผลิต’ คลุมเครือไม่ชัดเจนยิ่ง ๆ ขึ้นทุกที่ หมายความว่า

แรงงานที่ใช้ ‘แรงงาน’ ลงไปหนักหนาสาหัส ไม่จำเป็นจะต้องเป็นแรงงานผลิตที่ก่อให้เกิดผลผลิตเสมอไป การใช้แรงงานตามระบบสายพานการผลิตแบบยุคทุนนิยมขั้นที่สองสามารถเห็นชัดเจนว่ากรรมกรได้มีส่วนร่วม ‘ทำ’ ในกระบวนการผลิตได้ใส่อะไรเข้าไปในระหว่างกระบวนการผลิต แรงงานของกรรมกรจึงเป็นระหว่างกระบวนการผลิต ดังนั้น แรงงานของพวกกรรมกรจึงเป็น ‘แรงงานผลิต’ แต่การผลิตด้วยระบบอัตโนมัติสมัยใหม่กรรมกรเพียงทำหน้าที่ติดตามดูการทำงานของเครื่องกลอัตโนมัติ พวกเขามีได้ใส่อะไรเพิ่มเข้าไปในระหว่างกระบวนการผลิต สาเหตุที่ยังต้องมีพวกเขาอยู่ในโรงงานก็เพราะเกรงว่าเครื่องกลจะมีอะไรติดขัดเท่านั้นเอง และลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทุนนิยมขั้นที่สาม คือ ‘ทุน’ ถูกรวมศูนย์ในขนาดที่ใหญ่โตมโหฬารยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าควบคุมตลาดให้ได้มั่นคงยิ่งขึ้น ลักษณะพิเศษในทุนนิยมขั้นที่สาม คือ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในกระบวนการผลิต เรียกร้องต้องการ ‘แรงงาน’ ที่มีความรู้ ชนชั้นกรรมาชีพที่มีการศึกษาไม่อาจรับใช้กระบวนการผลิต ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อีกต่อไป ผู้ใช้แรงงานหรือกรรมกรจำเป็นต้องมีการศึกษา มีความรู้ความสามารถหลายด้าน กรรมกรมิใช่ทาสเครื่องจักรอย่างในยุคทุนนิยมขั้นที่สองอีกต่อไป มิใช่ผู้ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งประการเดียวตามระบบสายพานการผลิตที่ไหลมา หากแต่เป็นผู้ควบคุมการทำงานและแก้ไขซ่อมแซมเครื่องจักร เครื่องกลอัตโนมัติต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้นแรงงานที่ใช้สมอง เช่น วิศวกร ช่างเทคนิค ตลอดจนนักวิจัยที่ทำงานในหน่วยค้นคว้าและพัฒนา มักจะไม่ค่อยพอใจกับระบบบริหารที่แบ่งชั้นแบบเก่า เขาโน้มเอียงไปทางกรรมกรมากกว่าจะเข้าข้างฝ่ายบริหาร ในช่วงดังกล่าว นักวิชาการฝ่ายตรงข้ามทุนนิยมวิเคราะห์ว่า แรงงานฝ่ายตรงข้ามทุนนั้นมิใช่ ‘ชนชั้นกรรมาชีพ’ อีกต่อไปหากแต่ควรจะเรียกว่า ‘ชนชั้นกรรมกรใหม่’

ทุนนิยมขั้นที่ 4 คือ ขั้น Globalization ซึ่งเป็นการพัฒนาทุนนิยมขั้นสู่ขั้นใหม่ แนวคิดทุนนิยมยังคงอยู่ แนวคิดตรงข้ามทุนนิยมก็ยังคงมีอยู่ คำว่า “สังคมนิยม” อาจเสื่อมความนิยมไป อาจจะใช้ไม่ได้แล้วในสถานะใหม่ เพราะ ‘สังคมนิยม’ เป็นคู่ตรงข้ามกับ ‘ทุนนิยมขั้นที่สอง’ สำหรับคู่ตรงข้ามกับ ‘ทุนนิยมขั้นที่สี่’ คืออะไร ยังไม่มีนักทฤษฎีหรือผู้นำความคิดในระดับ Karl Marx เกิดขึ้นมา แต่แก่นแท้ของทุนนิยมที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในขั้นใด คือ

1. มุ่งการพัฒนาที่วัตถุ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่มนุษย์
2. ปลุกฝังค่านิยมที่เน้นผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าส่วนรวม
3. ส่งเสริมการอุปโภคบริโภคที่ไร้ขอบเขต หรือลัทธิบริโภคนิยม
4. มีความสามารถในการทำลายอย่างแผ่เร้นแยบยล คือ ทำลายคุณค่าจิต

วิญญาณทำลายคุณธรรม ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายตัวเอง ฯลฯ

5. ระบบทุนนิยมมีความขัดแย้งที่มีลักษณะทำลายตัวเอง

4.4 จุดบกพร่องของระบบทุนนิยม

ระบบทุนนิยมโดยแก่นแท้แล้วเป็นปรัชญาที่ทำให้สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนทุกคนอย่างเต็มที่ เพราะ Adam Smith สรุปลงให้เห็นว่า การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของทุกคนในสังคมนั้น ส่งผลในการเกื้อกูลให้สังคมดังกล่าว เจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าอย่างทีระบบเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ระบบสังคมนิยมไม่สามารถตามติดได้ แต่ระบบทุนนิยมก็มีจุดบกพร่องหลักๆ อยู่ 4 จุดที่ต้องอาศัยการเข้ามาแทรกแซงของรัฐบาล แต่โดยหลักการแล้วรัฐบาลควรมีบทบาทในการ

กำกับเศรษฐกิจของประเทศน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องมีบทบาทในการจัดการ (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2546)

1. การผูกขาด คือ การที่ผู้ผลิตรวมตัวกันได้ หรือมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะกำหนดราคาสินค้าได้ ความหมายทางวิชาการ คือ ผู้ที่มีอำนาจผูกขาดจะตั้งราคาที่สูงกว่าราคาที่กำหนดโดยตลาดเสรีและจะผลิตสินค้าในปริมาณที่ต่ำกว่าที่ผลิตภายในระบบตลาดเสรี ดังนั้น ผู้บริโภคจะเสียประโยชน์ เพราะจะซื้อของได้น้อยและราคาแพง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงมีหน้าที่ในการกำจัดการผูกขาดให้หมดไป ยกเว้นกรณีที่เป็นการผูกขาดโดยธรรมชาติ เช่น กรุงเทพฯ คงไม่จำเป็นต้องมีสนามบินนานาชาติเกินกว่าสองแห่ง ในกรณีดังกล่าวรัฐบาลต้องเข้ามาควบคุมราคาให้ต่ำลง

2. สินค้าสาธารณะ (Public Goods) มีสินค้าและบริการบางชนิดที่ยากต่อการกีดกันมิให้ผู้อื่นมาร่วมบริโภค เช่น การป้องกันประเทศจากภัยคุกคามต่างๆ เป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนได้ประโยชน์ทั่วหน้ากัน แต่หากไปสอบถามแต่ละคนว่าพร้อมจะจ่ายเงิน (ภาษี) เท่าไร เพื่อให้ได้รับบริการดังกล่าว ทุกคนก็พยายามบอกปิดไป เนื่องจากคิดว่าตนควรจ่ายเพียงเล็กน้อยหรือไม่จ่ายเลย เพราะหากคนอื่นยอมจ่าย แต่เราไม่จ่าย เราก็ยังได้ประโยชน์จากความมั่นคงของชาติอยู่ดี กล่าวคือเป็นปัญหาของคนที่ต้องการของฟรี (Free Rider) ทำให้การใช้จ่ายเพื่อการป้องกันประเทศต่ำกว่าที่ควรจะเป็น หากปล่อยให้ผู้บริโภค “ซื้อ” บริการดังกล่าวโดยสมัครใจ หมายความว่า รัฐบาลต้องพยายามประเมินระดับการใช้จ่ายเพื่อป้องกันประเทศที่เหมาะสมแล้วบังคับเก็บภาษีจากประชาชน

3. เศรษฐกิจมหภาค John Maynard Keynes ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจมหภาคอาจตกอยู่ในสภาวะตกต่ำอย่างต่อเนื่องได้ โดยกลไกตลาดเสรีจะไม่ผลักดันให้เศรษฐกิจฟื้นตัวด้วยตัวเอง การลดดอกเบี้ยและราคาสินค้า อาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เศรษฐกิจกลับไปสู่ดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มกำลังได้ เพราะเศรษฐกิจนั้นถูกขับเคลื่อนโดยนักลงทุนเอกชนที่อาศัยสัญชาตญาณ (Animal Instincts) และความมั่นใจซึ่งจะหวังไม่ได้ว่าจะมีความแกร่งกล้าพอที่จะผลักดันให้เกิดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้ Keynes มองว่าเศรษฐกิจโดยรวมนั้น อุปสงค์มักจะไม่เพียงพอ จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องใช้จ่ายเงินเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายขาดดุลเป็น “หัวเชื้อ” ในการฟื้นเศรษฐกิจ (Pump priming) ให้หลุดออกจากสภาวะชะงักงัน กล่าวคือ Keynes ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นมิให้เศรษฐกิจตกต่ำ เพราะกลไกตลาดอาจฟื้นความมั่นใจได้อย่างเชื่องช้า

4. การพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การนี้กว่าจะต้องกีดกันต่างชาติเพื่อรักษาอธิปไตย การริบสร้างอุตสาหกรรมที่ทันสมัย แม้ว่าต้นทุนจะสูงกว่าประเทศอื่นๆ การแทรกแซงโดยการกำหนดราคาสินค้าขั้นต่ำ เช่น สินค้าเกษตร หรือการควบคุมราคาสินค้าที่จำเป็น การที่รัฐบาลเข้าไปบงการเกี่ยวกับธุรกิจและการลงทุน หรือเข้าไปเป็นเจ้าของกิจการเสียเอง รวมทั้งการที่ธนาคารกลางเข้าไปแทรกแซงกวดดอกเบี้ยเงินกู้ให้ต่ำ ล้วนแต่เป็นนโยบายที่บั่นทอนการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวทั้งสิ้น แม้ว่ารัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศจะมีเจตนาที่ดีก็ตาม

โดยสรุปแล้วระบบนายทุน หรือตลาดเสรี ก็ยังเป็นระบบที่จัดสรรทรัพยากร (ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน วัตถุดิบ หรือเงินทุน) ไปสู่การผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในเชิงของการทำให้เกิดผลผลิตมากที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยที่รัฐบาลไม่ต้องเข้ามามีบทบาทมากนัก และยิ่งรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงน้อยเท่าไร เศรษฐกิจก็จะเจริญเร็วมากขึ้นเท่านั้น

แนวคิดทุนนิยมจะเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับสังคมนิยม ที่มีความคิดเห็นคัดค้านว่า กำไรที่เกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากนายทุนเอกชนหรือมาจากการสะสมทุนของผู้ที่มีทุนจำนวนมาก ในการสร้างผลผลิต จะทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมทำให้คนที่มีฐานะมั่งคั่งหรือมีทุนจำนวนมาก รวยมากขึ้น โดยกำไรควรจะมีการแบ่งปันให้กับสังคมในชั้นล่างลงมา อาจสรุปได้ว่ากระบวนการของ ทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการผลิตสินค้า แลกเปลี่ยนซื้อขายโดยตรงผ่านเอกชน หรือกลุ่มธุรกิจ เปิดเป็นการค้าเสรี โดยทางภาครัฐไม่ได้เข้ามาควบคุม ซึ่งเป็นการค้าที่ต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังผลกำไร สูงสุด แต่กระบวนการนี้ไม่ได้ถูกจำกัดแต่เพียงเอกชนเท่านั้น แม้แต่สถาบันการศึกษาเองที่เคยถูกมอง ว่าตรงกันข้ามกับทุนนิยม กำลังถูกครอบงำจากระบบทุนนิยม โดยไม่รู้ตัว เมื่อสังคมตกอยู่ภายใต้ ระบบทุนนิยมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนและความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ถูกกำหนดผ่าน ระบบตลาดเพื่อการแลกเปลี่ยนกับเงินตราทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงไป สู่ระบบทุนนิยม ซึ่งไม่ใช่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าแต่เป็นการแปรสภาพไปเป็นทุนจากการผลิตและ การค้าขายสินค้าเกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันเมื่อกระแสทุนนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในสังคมไทยหลายสิ่งหลาย อย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้าแม้กระทั่งพื้นที่มหาวิทยาลัยที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มี บทบาทของตนเองในการผลิตบัณฑิต เป็นแหล่งพัฒนา สละสลวย และถ่ายทอดความรู้ การวิจัยแสวงหา ความเป็นเลิศทางวิชาการ การบริการชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย) ถูกแปรสภาพเป็นสินค้าและบริการเพื่อการแสวงหาผลกำไร เปิดพื้นที่ใน มหาวิทยาลัยบางส่วนเป็นพื้นที่ให้เขาทำการค้าขายในเชิงธุรกิจ อาทิ ร้านค้าต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านซักรีด รวมทั้งถนนคนเดิน และตลาด เกษตร เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เป็นไปตามเงื่อนไขของ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การศึกษาพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในครั้งนี้เป็น การมุ่งศึกษาถึงการ กลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม รวมทั้งวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มหาวิทยาลัยเมื่อกระแสทุนนิยมได้เข้ามาครอบงำ ซึ่งจะใช้แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยมมาวิเคราะห์ถึงการ กลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม เช่น การเปิดพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ให้เขาใน มหาวิทยาลัย เปิดให้มีร้านค้าต่างๆ เข้ามาเช่าพื้นที่ทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นร้าน กาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. บริเวณใต้ตึกอาคารต่างๆ บริเวณศูนย์อาหาร เปิด ให้เขาเช่าจำหน่ายสินค้าต่างๆ ในการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน และตลาดเกษตร รวมถึงความคิดเห็น ของกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมต่างๆ นิสิตนักศึกษา บุคลากร ครูอาจารย์

แนวคิดความทันสมัย

ในส่วนของแนวคิดความทันสมัยจะขออภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับที่มาของความ ทันสมัย การให้ความหมายของการสร้างความทันสมัย และกระบวนการทำให้เกิดความทันสมัย ซึ่ง ส่งผลต่อการทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนได้กลายเป็นสินค้า เพื่อนำมาเป็นส่วนสนับสนุนในการ วิเคราะห์การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม

5.1 ที่มาของทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)

ทฤษฎีภาวะทันสมัย เกิดจากความสำเร็จอย่างรวดเร็วของโครงการมาร์แชลล์ (Marshall's Plan) ที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในยุโรปเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และนักสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ ได้ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ (ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล, 2541, น.29)

สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัย มีสาระสำคัญ ดังนี้ (Rostow, 1977 อ้างถึงใน ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล, 2541, น.30-31)

1. การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือ

2. เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และชีวิตส่วนตัวของบุคคลในแต่ละประเทศ จะมีภาวะแตกต่างกัน 2 ประการ คือ ภาวะเก่าแก่โบราณที่ล้าหลังกับภาวะทันสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้า ต้องสร้างความทันสมัยแทนที่ความล้าหลังโบราณประเทศจึงจะเจริญก้าวหน้า

3. ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถก้าวสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตัวเอง แต่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถที่จะดำเนินการได้สำเร็จ อาจจะสามารถทันสมัยได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมขึ้น

4. สร้างภาวะทันสมัยของประเทศด้อยพัฒนา ต้องเป็นไปตามลักษณะการเจริญเติบโตตามลำดับขั้นของ Rostow ที่ศึกษาขั้นตอนการพัฒนาในประวัติศาสตร์ของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก และพบว่ากว่าที่ประเทศจะกลายเป็นสังคมที่ทันสมัยนั้น ต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ 5 ขั้นตอน คือ

4.1 สังคมดั้งเดิม (traditional society) ซึ่งมีคุณภาพน้อยเพราะเทคนิคทางการผลิตและเศรษฐกิจยังไม่ค่อยพัฒนา

4.2 เงื่อนไขก่อนการพุ่งทะยาน (the preconditions for take-off) หมายถึง การพัฒนาภาคส่วนหัวขบวน (leading sector) ในเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีอิทธิพลในทางบวกต่อภาคส่วนอื่นๆ การเพิ่มคุณภาพทางการเกษตรเพื่อสนับสนุนภาคส่วนหัวขบวนปรับปรุงการขนส่งคมนาคมและสาธารณูปโภคต่างๆ

4.3 การพุ่งทะยาน (the take off) หมายถึง ช่วงระหว่างที่ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ต่อการเจริญเติบโตถูกขจัดให้หมดสิ้นไปและความเจริญเติบโตกลายเป็นเรื่องปกติในทุกภาคส่วนของสังคม มีการเพิ่มสัดส่วนการออมและการลงทุนต่อรายได้ประชาชาติ เป็น 5% หรือไม่ต่ำกว่า 10% หรือมากกว่า มีการสร้างความพร้อมทางการเมือง ทางสังคม และสถาบัน เพื่อสนับสนุนการขยายตัว

4.4 การขับเคลื่อนไปสู่วุฒิภาวะ (the drive to maturity) เป็นช่วงที่ยาวของการเจริญเติบโตที่มั่นคง โดยมีการลงทุนอย่างสม่ำเสมอถึง 10-20% ของรายได้ประชาชาติ ภาคส่วนหัวขบวนใหม่ๆ เกิดขึ้นสนับสนุนภาคส่วนเก่า เช่น ภาคบริการเกิดขึ้นมาสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม

4.5 ยุคการบริโภคบริบูรณ์ (age of high mass consumption) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเกิดขึ้นอย่างเร่งรีบอีกแล้ว ภาคส่วนหัวขบวนมุ่งไปที่การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคและบริการ

5. ภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือ การมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ทันสมัยแบบสังคมอุตสาหกรรม และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การกลายเป็นอุตสาหกรรม (industrialization) และการกลายเป็นเมือง (urbanization)

6. ภาวะทันสมัยในทางการเมือง คือ การนำการปกครองระบบประชาธิปไตย โดยมีตัวแทน (representative democracy) ตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือมาใช้

7. ภาวะทันสมัยทางวัฒนธรรม คือ การใช้แนวความคิดแบบสมเหตุสมผลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจระบบค่านิยม บรรทัดฐาน ทักษะคติ และเป้าหมายของสังคม โดยการวางข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล และการจัดรูปองค์กรของสถาบันต่างๆ เป็นองค์กรขนาดใหญ่ (bureaucracy) แบบตะวันตก

8. บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (modern man) แบบชาวตะวันตก เช่น มีความรับผิดชอบ มุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ มีระบบค่านิยมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (effective participation)

9. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาวะทันสมัย คือ ผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแบบตะวันตก ซึ่งอาจจะเป็นคนในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

10. รัฐบาลมีบทบาทในการวางแผนเพื่อผลักดันให้เกิดภาวะทันสมัย ด้วยการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นดำเนินงานอย่างจริงจัง ขอความช่วยเหลือจากประชาชนในประเทศและความร่วมมือกับรัฐบาลต่างประเทศ ทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยีการตลาด และผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ

5.2 ความหมายของการสร้างความทันสมัย (Modernization)

Alatas (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90) ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่อันเกี่ยวโยงครอบคลุมในทุกแง่ของชีวิตมนุษย์มาใช้ในระดับต่างกัน ครั้งแรกเกิดขึ้นในโลกตะวันตก และต่อมาได้ขยายไปยังซีกโลกอื่นๆ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญยิ่ง คือ ต้องการให้มีชีวิตที่ดีและเป็นที่น่าพึงพอใจอันเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นๆ

Black (1996 อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90) ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการซึ่งสถาบันที่วิวัฒนาการแต่อดีตได้ปรับตัวให้เข้ากับหน้าที่ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันสะท้อนให้เห็นถึงการเพิ่มพูนความรู้ของมนุษย์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในการเข้าควบคุมสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง

Apter (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90) ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกรณีหนึ่งของการพัฒนา หมายถึง สภาพการณ์ 3 ประการ คือ

1. ระบบสังคมที่สามารถสร้างสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาโดยที่ระบบไม่ล่มสลาย (สิ่งใหม่ๆ นี้รวมถึงความเชื่อที่สำคัญๆ ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้วย)

2. โครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างหลากหลายและมีความยืดหยุ่น

3. ขอบข่ายทางสังคมเอื้ออำนวยต่อการก่อให้เกิดความรู้และความชำนาญ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่เจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

Shils (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90) ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนต่างมีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบใหม่ มีความกระตือรือร้น ไม่ถูกจูงจากอำนาจภายนอก และสามารถใช้ศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อความก้าวหน้าอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

O'Connell (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90-91) ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า modernization อาจแยกเป็นประเด็นใหญ่ๆ ได้ 3 ประเด็น คือ

1. มีการคิดค้นแสวงหาความรู้แบบใหม่อย่างต่อเนื่อง เชื่อในความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่ง ไม่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปราศจากเหตุผล เชื่อในวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ หาข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานนั้นๆ เป็นต้น

2. มีการใช้เครื่องมือและเทคนิคที่ทันสมัยมากมาย

3. มีโครงสร้างทางสังคมที่ยืดหยุ่นและมีเอกลักษณ์ที่คงอยู่ นั่นคือ สังคมที่มีความทันสมัยแล้วนั้นจะมีโครงสร้างทางสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการแปลกๆ ใหม่ๆ ได้โดยไม่แตกสลาย

Parsons (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.90) นักสังคมวิทยาสำนัก structural-functional ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่สังคมที่พัฒนาให้ทันสมัยแล้ว ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. universalistic คือ กฎ ระเบียบของสังคมจะบังคับให้กับทุกคน ไม่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่มีอภิสิทธิ์เหนือกฎหมายได้

2. specific คือ จะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน ไม่มีลักษณะของการก้าวก่ายในหน้าที่ ทุกคนรู้เป้าหมายของการทำงานเป็นอย่างดี

3. achievement คือ สังคมที่ทันสมัยแล้วนั้นจะยึดหลักสัมฤทธิ์ผล หรือระบบคุณธรรม ไม่ใช่ระบบเครือญาติ อย่างในสังคมสมัยเก่า

4. secularization คือ ประชาชนมีความเชื่อ ตลอดจนการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อเรื่องมงาย

Almond and Powell (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2540, น.91) มีแนวคิดในลักษณะเดียวกันกับ Parsons คือ มองว่า การสร้างความทันสมัยเป็นกระบวนการที่สังคมแบบดั้งเดิมดำเนินไปโดยมุ่งที่จะให้เกิดความทันสมัย โดย

1. ทำให้โครงสร้างสังคมมีลักษณะหลากหลายซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (structural differentiation)

2. สร้างความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมที่เป็นแบบโลก ต่อต้านความคิดหรือความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มงายปราศจากเหตุผล (secularization of political culture)

Huntington (1971 อ้างถึงใน ภาณุ ชาญประโคน, 2550) ได้ให้แนวคิดของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในหลายๆ ด้านด้วยกัน ทั้งในด้านสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์ต่อกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่แทบไม่เหลือเค้าเดิม มีซ้ำบ้างเร็วบ้างในบางช่วงบางตอน

นอกจากนี้ Huntington (1971, p.145-146 อ้างถึงใน ภาณุ ชาญประโคน, 2550) กล่าวว่า การสร้างความทันสมัยสามารถใช้การอธิบายโดยแยกให้เห็นความแตกต่างใน 3 ด้าน คือ การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ระหว่างยุคดั้งเดิมและยุคสมัยใหม่ โดยมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. การเมืองระหว่างยุคเก่าและยุคใหม่ นักวิเคราะห์ระบบการปกครองให้ความสนใจการแบ่งแยกประเภทของการปกครอง เช่น การจัดหมวดหมู่รูปแบบการปกครอง ซึ่งการจัดประเภททางการเมืองมีพัฒนาการเกี่ยวกับทฤษฎีเมื่อมีปรากฏการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น

2. ในด้านสังคม ความแตกต่างระหว่างสังคมยุคเก่าและยุคใหม่นั้น เห็นได้ชัดเจนจากการเปรียบเทียบแนวคิดและความเชื่อของคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ คนรุ่นเก่ามีความเชื่อว่าเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นจึงคิดว่า มนุษย์ไม่สามารถฝืนธรรมชาติได้ ตรงกันข้ามกับแนวคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะควบคุมธรรมชาติและทำทุกสิ่งได้ตามต้องการ ส่วนหนึ่งเนื่องจากคนรุ่นใหม่เกิดการสะสมความรู้จากสิ่งรอบตัวและสังคม รู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้มากขึ้น มีการติดต่อสื่อสารและการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นกว่าอดีต จากองค์ความรู้ที่มีมากขึ้นกว่าเดิมทำให้สังคมสมัยใหม่มองที่ความสำคัญของชีวิต ชีวิตต้องอยู่อย่างมีคุณภาพ มีสุขภาพที่ดีขึ้น อายุยืนยาวขึ้น ความเป็นอยู่แบบชนบทถูกปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง ความเป็นอยู่มีความซับซ้อนกว่าสังคมยุคเก่า

3. ด้านเศรษฐกิจ ได้มีการเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพจากแบบเก่าที่เป็นการประกอบอาชีพเพื่อยังชีพ จากภาคเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เน้นการค้าและการลงทุนเพื่อสร้างรายได้มหาศาล

ในขณะเดียวกัน Rogers (1969 อ้างถึงใน พูลทรัพย์ สุบรรณรัตน์, 2538, น.13-14) ได้กล่าวว่า ความทันสมัยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความทันสมัยในระดับบุคคล โดยที่เป็นขบวนการที่การดำรงชีวิตของบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมเดิมที่เคยเป็นมาในอดีต มาสู่วัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยมีการรับเอาเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการดำรงชีวิตในระดับบุคคลที่รวดเร็วขึ้น ซึ่งจะควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ บุคคลได้เปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวจากแบบโบราณไปสู่แบบยุ่งยาก สลับซับซ้อนมากขึ้น มีการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ๆ มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว มีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น การเปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ นา ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีการสร้างบ้านแบบสังคมตะวันตก รู้จักใช้ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ โทรทัศน์ วีดีโอ ส่วนในระดับสังคมจะดูจากด้านสังคมประชากร (socio-demographic) และด้านการจำแนกแตกต่างของโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และทางจิตวิทยาแบบโบราณ หรือแบบเก่าแก่ค่อยๆ สลายตัวไป มีปัจจัยชี้บอกความทันสมัย คือ เครื่องจักรกล สิ่งก่อสร้างต่างๆ การบริโภคสินค้าของประชาชน การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย และการมีรายได้ต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้น

5.3 ความสำคัญของความทันสมัย

ธงชัย และ ชนาธิป (2542, น.1 และ น.3) ได้กล่าวถึง ความทันสมัยด้านเทคโนโลยี ทำให้ระบบการสื่อสารเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ยังมีผลทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างมากมาย ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสิ่งที่คิดและสร้างขึ้นมาก่อนผลกระทบทำให้โลกธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย ทั้งยังมีผลต่อเนื่องสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมของโลก ธุรกิจสมัยใหม่มีสภาพที่นิยมเรียกกันว่าเป็นสภาพ “โลกกลับตาลปัตร” (Global Paradox) ที่ซึ่งสิ่งต่างๆ ส่วนใหญ่ได้ถูกพลิกโฉมต่างไปจากที่เคยเป็นมาในอดีต

เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ได้มีส่วนสำคัญในการช่วยสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1. การสามารถตามทันเครื่องมือการสื่อสารชนิดต่างๆ (ที่ซึ่งมีการพัฒนาขึ้นตามเทคโนโลยีสมัยใหม่) เพราะเครื่องมือสมัยใหม่ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการใช้ทำกิจกรรมทางการค้า และการสื่อสารเรื่องราวของกิจการ ผลิตภัณฑ์ และบริการไปถึงลูกค้า
2. การเข้าใจถึงพฤติกรรมผู้บริโภคสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไป เพราะทุกอย่างต่างเกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของการสื่อสารสมัยใหม่ที่ก่อผลกระทบมากและมีการเข้าถึงแบบลึกลับ รวมทั้งสามารถเข้าถึงได้ด้วยรูปแบบและวิธีที่แตกต่างไปจากเดิม
3. การต้องเข้าใจถึงความรู้และระบบการสื่อสารต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม การต้องสามารถตระหนักถึงสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาตลอดเวลา ซึ่งเมื่อรวมกับการสื่อสารที่เจริญ มีความทันสมัยและก้าวหน้า ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาไม่มีการหยุดนิ่ง

ปัจจัยที่มีแรงกดดันจากเทคโนโลยีสมัยใหม่

ธงชัย และ ชนาธิป (2542, น.6) ได้กล่าวถึง ความทันสมัยที่มาจากเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้ามาช่วยให้ผู้บริหารอยู่รอดได้ในโลกธุรกิจยุคใหม่ ขณะเดียวกันเทคโนโลยีก็เป็นแรงกดดันต่อผู้บริหารด้วย ด้วยเหตุนี้ สิ่งแรกที่นักบริหารยุคใหม่ต้องเข้าใจและจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำงานสู่เผชิญกับ “แรงกดดัน” ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้ก็คือ ต้องเข้าใจถึงประเภทของแรงกดดันต่างๆ จากปัจจัยต่อไปนี้ คือ

1. การแข่งขันแบบไร้พรมแดน คือ บรรยากาศของการแข่งขันที่เปิดกว้างขึ้น ที่กดดันและบังคับให้ทุกกิจการต้องมีประสิทธิภาพใหม่ในหลายๆ ทาง
2. การดำเนินการที่ฉับไว เพื่อให้ทันกับความต้องการและกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทุกกรณีล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงพลังอิทธิพลของระบบทำงานด้านบริการและกลไกการสื่อสารที่จัดอยู่เบื้องหลัง
3. การสามารถก้าวตามทันกระแสของโลกยุคใหม่ได้ทัน โลกธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ที่นำมาซึ่งกระแสใหม่มากมาย ซึ่งทุกฝ่ายต่างจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากแต่จะต้องปรับตัวให้เข้าได้หรือพัฒนาให้อยู่เหนือกว่า สิ่งสำคัญต้องสามารถปรับได้ทันเวลา ปรับตัวได้ไว ในอัตราที่ไม่ช้ากว่าความเร็วของการล้ำสมัยของเทคโนโลยีเก่าและไม่ช้ากว่าการเกิดขึ้นมาของเทคโนโลยีใหม่ๆ

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้วยกระแสใหม่อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ได้มีส่วนสำคัญต่อการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ๆ ในหลายทาง เช่น การแข่งขันแบบไร้พรมแดน

การดำเนินการที่ฉับไว และความสามารถก้าวตามทันกระแสของโลกยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเท่ากับบังคับโดยทางอ้อมให้ธุรกิจสมัยใหม่ต่างจะต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและรู้จักการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุงระบบการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต้องรู้จักนำมาใช้เพื่อสร้างศักยภาพเทคโนโลยีที่มีอยู่ ด้วยสาเหตุนี้ จึงทำให้ผู้บริหารขององค์กรต่างๆ ทั้งภาคธุรกิจราชการ และรัฐวิสาหกิจต่างจะต้องเข้าใจ รู้จักใช้ และสามารถบริหารระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กรให้มีความทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 กระบวนการทำให้ทันสมัย

Huntington (1971, p.146-147 อ้างถึงใน ภาณุ ชาญประโคน, 2550) ได้สรุปกระบวนการการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะความทันสมัยไว้ 9 กระบวนการ โดยเรียกกระบวนการเหล่านี้ว่า grand process of modernization คือ

1. เป็นกระบวนการปฏิวัติ (revolutionary process) จากพื้นฐานที่แตกต่างกันของยุคเก่าและยุคใหม่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นการรื้อรากถอนโคน เป็นการเปลี่ยนทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของมนุษย์ในแบบที่เคยเป็นไปสู่แบบใหม่

2. เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน (complex process) เป็นการยากที่จะลดองค์ประกอบของสังคมลงเพื่อให้ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์เพราะแต่ละปัจจัยล้วนมีความสำคัญต่อสังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง สื่อ ศาสนา การเคลื่อนไหวทางสังคม ความเป็นสังคมเมือง เป็นต้น

3. เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ (systemic process) เมื่อปัจจัยหนึ่งมีความสำคัญกับปัจจัยอื่น ดังนั้นในการเปลี่ยนสิ่งหนึ่งจึงส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นด้วย การที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะทันสมัยนั้น มีหลายองค์ประกอบที่สัมพันธ์เข้าด้วยกัน เมื่อเปลี่ยนสิ่งหนึ่งจึงเกิดการกระทบไปสู่สิ่งอื่นด้วย เป็นระบบที่เกิดพร้อมๆ กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

4. เป็นกระบวนการกระแสโลก (global process) เมื่อเกิดการเปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัยขึ้น ในยุโรปตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 15-16 แล้ว การเปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัยก็เป็นปรากฏการณ์ที่แพร่ไปทั่วโลก จนกระทั่งสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่หรือกำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย

5. เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลา (lengthy process) ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากยุคเก่าไปสู่ยุคใหม่นั้นต้องอาศัยระยะเวลา แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้เกิดการวิวัฒนาการที่รวดเร็วอย่างไรก็ตามก็ต้องรอเวลาเพื่อไปสู่จุดนั้น

6. เป็นกระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอน (phased process) การเปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัยนั้นจะต้องเริ่มจากสังคมยุคเก่าและไปสิ้นสุดที่สังคมสมัยใหม่เสมอ โดยจะมีกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนในการเปลี่ยนแปลงที่เหมือนกันในทุกๆ สังคม

7. เป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (homogenizing process) สังคมยุคดั้งเดิมนั้นมีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะตัวในแต่ละสังคม แต่การ

เปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัยได้สร้างแนวทางที่เบนเข้าหากัน เป็นทิศทางเดียวกันให้กับสังคม ทำให้เป็นสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เป็นสังคมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

8. เป็นกระบวนการที่คืนรูปไม่ได้ (irreversible process) เมื่อมีการเปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัย กระบวนการนี้จะดำเนินรุดหน้าไปเรื่อยๆ อาจจะมีการหยุดชะงักบ้างแต่จะไม่มีถอยหลังกลับสู่ภาวะเก่าเป็นอันขาด เช่น สังคมที่มีคนอ่านออกเขียนได้สูง มีชุมชนเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรมแล้วจะไม่แปรเปลี่ยนไปสู่สภาพเก่าที่คนไม่รู้หนังสือหรือ เกิดเป็นสังคมเกษตรแบบเดิม

9. เป็นกระบวนการที่ก้าวหน้า (progressive process) การเปลี่ยนไปสู่ภาวะทันสมัยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เพราะฉะนั้นไม่เพียงแต่การก้าวสู่ยุคสมัยใหม่จะเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นในทุกๆ สังคมแล้ว หากแต่ต้องการให้เกิดมรรคผลแห่งความก้าวหน้าด้วย

นอกจากนี้ Smeiser (1973, p.268-284 อ้างถึงใน วรรณง ศักดารัตน์, 2548) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. ในด้านเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงจากความเรียบง่ายและวิธีการตามประเพณีไปสู่การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์

2. ในด้านการเกษตร มีวิวัฒนาการจากการเกษตรแบบพอเพียงไปสู่การผลิตเพื่อการค้า มีการจัดการทางเกษตรแบบใหม่ มีการมุ่งเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจ (Money Crops)

3. ในด้านอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตด้วยแรงงานมนุษย์ไปเป็นการผลิตด้วยเครื่องจักร และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ มีการเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมในครอบครัวไปสู่โรงงานอุตสาหกรรม

4. ในด้านนิเวศวิทยา มีการเคลื่อนตัวจากไร่นา หมู่บ้าน ไปสู่สังคมเมือง

การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย กระบวนการสร้างความทันสมัย (modernization process) โดยมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นทั้งสองระดับ คือ ระดับสังคมและระดับบุคคล การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่า มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว เช่น ถนน สาธารณูปโภคต่างๆ โรงพยาบาล และโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพท้องถิ่น ปัญหาที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เห็นคุณค่า การเกิดมลภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมต่างๆ อีกมากมาย (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2547, น.92)

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโลก มีผลให้เกิดความตระหนักในความเป็นโลกใบเดียวกัน ซึ่งเราทุกคนมีส่วนร่วมอยู่ด้วยกันในฐานะส่วนหนึ่ง ระบบโลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเราเท่านั้น แต่ยังมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีแห่งการดำรงอยู่ของมหาวิทยาลัยอีกด้วย โลกาภิวัตน์ของกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติของประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา และมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้เปิดหรือปรับปรุงหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าโลกเรากำลังเข้าสู่ยุคของสังคมแห่งความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเทคโนโลยีและการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น บริการการศึกษา รวมทั้งอุดมศึกษา

ได้ถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นสินค้ารูปหนึ่งในตลาดเสรี เมื่อผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเข้ามามากมาย หลายคนกำลังทำงานเพื่อแก้ปัญหาบ้านเราอยู่ ทั้งๆ ที่เกือบไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวเลย ดังนั้น เพื่อให้สามารถดำเนินการตามภารกิจที่พึงประสงค์และสามารถชั้นนำภูมิภาคได้ ในท่ามกลางความทุกข์และโอกาสแห่งโลกาภิวัตน์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต้องสร้างความเป็นผู้นำให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค โดยใช้การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการศึกษา และการค้นคว้าวิจัยเป็นกุญแจสำคัญสำหรับอนาคต และเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับฐานะของมหาวิทยาลัยในสหัสวรรษใหม่ (เอกสารประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 238, 2543, น.5) ซึ่งในการศึกษาเรื่อง “พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม” ได้ใช้แนวคิดเรื่องความทันสมัย มาเป็นส่วนสนับสนุนในการวิเคราะห์การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยเมื่อกระแสความทันสมัยเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย กล่าวคือ กระแสความทันสมัยส่งผลให้มหาวิทยาลัยพยายามปรับตัวให้ทันสมัย เพื่อดึงดูดนิสิตนักศึกษาให้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนในสถาบันของตน อีกทั้งพยายามปรับปรุงสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการศึกษาให้มีความทันสมัยเพื่อเท่าทันต่อกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในสังคมปัจจุบันและเพื่อเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความทันสมัย เพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี และจะนำมาวิเคราะห์ในส่วนของการปรับตัวของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในภาวะความทันสมัย ส่งผลให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

งานศึกษาของสุรศักดิ์ บุญรอด (2557) เรื่อง ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่ พบว่า ตลาดนัดเกาะหมี่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ระยะ โดยในระยะแรก (ปี พ.ศ. 2496 - 2518) ตลาดนัดเกาะหมี่เป็นเพียงพื้นที่ใต้ต้นยาง ผู้คนดำเนินชีวิตแบบยังชีพ นำผลผลิตทางการเกษตรมาแลกเปลี่ยนกัน ผู้คนที่มาแลกเปลี่ยนจะเป็นคนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผลผลิตที่เหลือจากการอุปโภค ในช่วงระยะที่สอง (ปี พ.ศ. 2518 - 2543) ตลาดนัดเกาะหมี่เป็นที่รู้จักของกลุ่มคนจากภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น พ่อค้า แม่ค้า ต่างก็เข้ามาลงทะเบียนขายสินค้ากับเจ้าของตลาด สินค้ามีความหลากหลาย จนเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง มีคนต่างถิ่นเข้ามาขายสินค้าเพิ่มมากขึ้นเป็นเพราะมีการคมนาคมที่สะดวกสำหรับการเดินทางมาแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อมาในช่วงระยะที่สาม (ปี พ.ศ. 2543 - 2556) ชุมชนเกาะหมี่ได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางขึ้น เริ่มมีผู้คนจากต่างถิ่นมาขายเสื้อผ้ามือสองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี และปัจจุบันตลาดได้เปิดขายสินค้าทุกวัน จนเป็นตลาดนัดใหญ่ของชุมชนเกาะหมี่

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันกลวิธีต่อรองกับอำนาจของตลาดของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่ พบว่า พ่อค้าแม่ค้าเสื้อผ้ามือสองส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพอย่างอื่นมาก่อนหน้านี้ การเดินทางมาสู่ตลาดนัดเกาะหมี่โดยผ่านการชักนำจากเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน และได้รับข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่เร่ขายตามตลาดนัดต่างๆ การช่วงชิงพื้นที่ของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองมีกลวิธี

ในการแสวงหาพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยการเข้าไปสำรวจพื้นที่ท่าทำเลติดต่อเจ้าของตลาด แข่งร้านจาก เจ้าของเดิม กิจกรรมการค้าเสื้อผ้ามือสองของตลาดนัดเกาะหมี่เป็นไปอย่างคึกคัก ผู้ค้ามีกลวิธีเทคนิค ในการขายที่แตกต่างกันออกไป เช่น มีการประชาสัมพันธ์สินค้า การขายตัดราคากัน เป็นต้น

นอกจากนั้นในงานวิจัยของ ฐาปนี เสาวภาวงศ์วรกุล (2552) ทำการศึกษาเรื่อง เสียง เปรียบจากปัตตานี: พื้นที่ทางสังคมและการต่อรองตัวตนคนมลายูภายใต้พหุวัฒนธรรม พบว่า มลายูมุสลิมมีการสร้างพื้นที่ทางสังคม ในลักษณะของความเป็นพื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สาธารณะ รวมทั้งพื้นที่ทางความคิด จากอัตลักษณ์ทางศาสนาที่แสดงออกต่อสังคม นำไปสู่การต่อรองความเป็นตัวตนในรูปแบบต่างๆ ทั้งกับภาครัฐและบุคคลอื่น เพื่อต้องการให้เสียงที่ออกมานั้นส่วนใหญ่เป็นการสื่อให้เห็นว่า ภายในถึงพวกเขาจะอยู่ท่ามกลางปัญหาแต่ก็ปลอดภัยในความรู้สึก มากกว่าที่จะต้องออกไปเผชิญข้างนอกแล้วต้องปรับตัวให้มากขึ้น มลายูมุสลิมหลายคนบอกว่า พวกเขาพร้อมที่จะอยู่และตายที่นี่ มากกว่าที่จะให้ย้ายอพยพไปที่อื่น เพราะที่ปัตตานี คือ บ้านที่เขาอยู่มาตั้งแต่เกิดหรือสมัยบรรพบุรุษ ดังนั้น เสียงเปรียบจากปัตตานี จึงเป็นเสียงที่ไม่ได้ต้องการร้องขออะไรมากนักเพียงเพื่อให้รับรู้ และเข้าใจความเป็นมลายูมุสลิมในพื้นที่ ว่าพวกเขา คือ ส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญควรที่จะได้รับการปฏิบัติเหมือนกับคนอื่นๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียมและเคารพในความแตกต่างทางชาติพันธุ์

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ โอปอล์ ประภาวดี (2547) ทำการศึกษาเรื่อง ร้านน้ำชา: พื้นที่ที่มีความหมายของคนเมืองนครศรีธรรมราช กรณีศึกษา เขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช พบว่า พื้นที่ร้านน้ำชาในเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองมากขึ้น เมื่อพื้นที่สาธารณะเดิม เช่น วัด มัสยิด และสนามหน้าเมือง ในท้องถิ่นได้คลายบทบาทความสำคัญลงไป อันเนื่องมาจากการเมืองการปกครอง อุดมการณ์ในการสร้างรัฐชาติและการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งหมดนี้ส่งผลความเชื่อในระบบความสัมพันธ์ และการพึ่งพากันของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป และพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่เข้ามามีบทบาทนั้นคือพื้นที่ร้านน้ำชา ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการในทางโลกของคนได้ในระดับหนึ่ง เช่น เป็นพื้นที่ในการพักผ่อนหย่อนใจที่ปราศจากกฎเกณฑ์ การควบคุมของอำนาจรัฐ ทั้งยังลดความรุนแรงในการต่อต้านอำนาจด้วยการใช้เรื่องตลก ขำขัน มาทำลายความเหลื่อมล้ำระหว่างอำนาจของรัฐที่มีต่อคนในท้องถิ่น

ในขณะที่เดียวกันร้านน้ำชายังเป็นพื้นที่ที่ช่วยทำหน้าที่สร้างระบบความสัมพันธ์และการพึ่งพากันตามธรรมเนียมเดิมๆ ที่หมดหน้าที่ไปในสังคมเมือง เช่น ธรรมเนียมในการเป็นเกลอ ธรรมเนียมในการกินงาน ฯลฯ ซึ่งเมื่อธรรมเนียมเหล่านั้นหมดลงไป พื้นที่ในร้านน้ำชาได้มีบทบาทในการเป็นพื้นที่ที่เปิดให้มีการสร้างความสัมพันธ์และรูปแบบของชีวิตใหม่ๆ เพื่อสร้างความหวังความมั่นคงทางใจซึ่งอาจจะเป็นทั้งความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ เช่น การสร้างความหวังให้คนด้วยการแหงหนวย ดำรงผลิตซ้ำระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ สร้างพวกพ้องจากความคุ้นเคยกันในร้านน้ำชา เพื่อเป็นช่องทางในพึ่งพาหรือกั๊กเงินทองยามเดือดร้อนจำเป็น และอีกประการหนึ่งคือร้านน้ำชาได้มีบทบาทในสถานะที่เป็นพื้นที่ที่ใช้แสดงถึงการเปลี่ยนผ่านช่วงวัยและสร้างช่องทางในการเข้าถึงโอกาสที่ไฝ่ฝัน ทั้งทางบวกและทางลบของวัฒนธรรมวัยรุ่นและคนหนุ่มเพศชายในเมืองนครศรีธรรมราชทดแทนประเพณีปฏิบัติเดิมๆ ได้เช่นกัน

งานวิจัยของ รดาณา ประสิทธิ์พงศ์ (2556) ทำการศึกษาเรื่อง ตัวตนคนบริการลูกค้ามือถือในพื้นที่เสียง พบว่า ชีวิตของพนักงานหญิงในฐานะที่เป็นผู้หญิงเมื่อก้าวออกมาสู่โลกนอกบ้าน

สภาพปัญหาในพื้นที่การปฏิบัติงาน การพบเจอกับความหลากหลายรูปแบบของลูกค้า ทำให้พนักงานหญิงต้องรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ นำไปสู่การแสดงตัวตนของพนักงานหญิงผ่านการกระทำ การต่อรองความหมาย ไม่ว่าจะเป็น การยอมจำนน ปฏิเสธ ชัดขึ้น และขบขันคุณสมบัติบางประการของตนเองออกมา เพื่อสร้างความหมายให้กับตนเองภายใต้การทำงานของพนักงานหญิง โดยอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการนิยามความเป็นตัวตนและการให้ความหมายของพื้นที่ที่พนักงานหญิงดำรงอยู่ อันได้แก่ พื้นที่งานขาย พื้นที่งานชำระค่าบริการ พื้นที่งานบริการลูกค้า ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ผูกโยงกันระหว่างอำนาจ พื้นที่ และผู้คน แสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงคุณค่าความหมาย เพื่อสร้างอำนาจและตำแหน่งแห่งที่ให้กับตนเองในฐานะผู้หญิงที่ก้าวสู่พื้นที่นอกบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ต้องเผชิญอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงอันตรายจำเป็นต้องดำรงอยู่ในพื้นที่ หากไม่เช่นนั้นก็ต้องยอมจำนนหรือต้องออกจากพื้นที่ไปสู่พื้นที่อื่น

สอดคล้องกับงานศึกษาของ ลลิลทิพย์ ก้องพานิชกุล (2554) เรื่อง กล้องวงจรปิด: พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน พบว่า เมื่อมีการนำกล้องวงจรปิดมาติดตั้งที่โรงเรียนเป็นการสร้างความแปลกใหม่ให้แก่โรงเรียน ดึงดูดความสนใจให้ผู้ปกครองหันมาสนใจโรงเรียนและส่งผลให้พฤติกรรมของการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไป ส่วนการนิยามความหมายของกล้องวงจรปิดแต่ละกลุ่มบุคคลก็จะมี ความแตกต่างกันไป อาทิ กล้องวงจรปิดเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัย สัญลักษณ์ของอำนาจ เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรม เป็นเครื่องมือในการที่จะช่วยให้ผู้ปกครองและนักเรียนใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีกล้องวงจรปิดเข้ามาในห้องเรียนนั้นทำให้พื้นที่ส่วนตัวระหว่างครูกับนักเรียนกลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ทำให้มีอำนาจเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะนั้น ส่งผลให้ครูถูกควบคุมเมื่อมีการถูกควบคุมเกิดขึ้น ฝ่ายที่อ่อนแอว่าก็พยายามหาทางต่อรองเพื่อให้ตัวเองมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง เกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นมา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ในแต่ละพื้นที่จะมีการปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์กันของผู้คนหลากหลายกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์ของแต่ละพื้นที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้พื้นที่นั้นๆ อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ มาอยู่ในที่เดียวกัน ผ่านการสร้างความหมายหรือการให้คุณค่า การต่อรองความหมายและการต่อรองความเป็นตัวตนของกลุ่มคนต่างๆ ที่เข้ามาในพื้นที่นั้นๆ ความหมายบางด้านอาจถูกต่อย้ำให้เด่นชัดขึ้นมาผ่านการปฏิบัติการ แต่จะไม่มีมีความหมายใดมีอำนาจเบ็ดเสร็จเหนือความหมายอื่นๆ การต่อรองจะยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่งานของผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องพื้นที่มาวิเคราะห์ในส่วนของการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) ซึ่งเดิมมหาวิทยาลัยเป็นเพียงพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษานั้น แต่เมื่อมีกระแสนิยมแพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้า มีการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายกลุ่มในการประกอบธุรกิจ ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของบริษัท กระแสสังคม

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นสินค้า

ขวัญหทัย เจริญไมตรีมิตร (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คน ไก่ชน และการชนไก่ กระบวนการกลายเป็นสินค้าในบริบทสังคมไทย เห็นว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้าของการชนไก่ เป็นกระบวนการของการสร้างคุณค่า โดยการสร้างภาพให้กับสินค้าและภาพเหล่านั้นมีคุณค่าต่อผู้บริโภคซึ่งก็ถูกให้สัญลักษณ์จากสังคมเช่นเดียวกัน โดยภาพดังกล่าวนี้เป็นภาพที่เกิดจากความพยายามที่จะรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม อันได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการชนไก่ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกสรรสายพันธุ์ไก่ชน การปรนไน้ การปล้ำไก่หรือซ้อมไก่ และการชนไก่ สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งใหม่ๆ นั่นคือ ภาพเหล่านั้นถูกนำมาใช้เพื่อให้สังคมยอมรับในสิ่งที่คนในแวดวงไก่ชนกระทำอยู่ ถึงแม้ว่าการชนไก่แต่เดิมจะเป็นภาพของการพนันและการทรมานสัตว์ แต่สังคมน่าจะยอมรับในสิ่งดีๆ ที่คนในแวดวงพยายามนำเสนอ เช่น ไก่ชนเป็นสัตว์เศรษฐกิจ การชนไก่เป็นการละเล่นพื้นบ้านสมควรอนุรักษ์และพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เป็นต้น

นอกจากนั้นในงานของ วรสารีย์ ชลิตาพงศ์ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ลุนตยา-อะเซะ: สื่อสัญลักษณ์ของชนชั้นสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม กล่าวถึง ผ้าลุนตยาในอดีตถูกนำไปให้ความหมายและนำไปใช้เพื่อสื่อสัญลักษณ์ทางสังคม โดยใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกฎระเบียบและการแสดงออกทางสังคม อาทิ ผ้าลุนตยาถูกนำไปใช้เพื่อสื่อสัญลักษณ์ของชนชั้นเพื่อใช้แสดงตำแหน่งที่ทางสังคมของผู้สวมใส่ การถวายผ้าลุนตยาในกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อแสดงความเลื่อมใสศรัทธา ดังนั้นการให้ความหมายแก่ผ้าลุนตยาจึงเป็น กระบวนการผลิตคุณค่าและความหมายต่อวัตถุที่เชื่อมโยงกับมิติทางสังคม รวมทั้งกลไกการผลิตสร้างคุณค่าและความหมาย ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดพลวัตในการหมุนเวียนวัตถุที่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม โดยผ่านระบบการตลาด การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของผ้าลุนตยาโดยผ่านการให้ความหมายของผู้ค้า (dealers) นักสะสม (collectors) ผู้ใช้ผ้าทั่วไปที่ไม่ใช่นักสะสม และผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ การให้ความหมายจากกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะสามารถสะท้อนคุณค่าของวัตถุที่จะนำมาซึ่งรสนิยมในการเลือกบริโภคของคนในสังคม

ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของ ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากอดีตที่เจ้าภาพเป็นผู้ลงมือดำเนินงานเองทั้งหมดไปสู่การผลิตในลักษณะของสินค้าและบริการโดยฝ่ายสถาปนสถานของวัด โดยได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมในการบริโภคเชิง โอ้อวดของชนชั้นศักดินาในอดีต แต่เปลี่ยนคุณค่าของสภาพทางสังคมไปสู่คุณค่าใหม่ตามระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยม เป็นการบริโภคที่มีค่านิยมเพื่อแสดงสถานภาพทางสังคมของผู้ตายหรือครอบครัวมากกว่าการให้ความสำคัญต่อคุณค่าในเชิงศาสนา ซึ่งล้วนจัดอยู่ในเงื่อนไขของความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ

งานศึกษาของ กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีได้ถูกแปรเปลี่ยนจากประเพณีที่ตอบสนองต่อความต้องการสะสมบุญทางศาสนาและมูลค่าการใช้สอยของเทียนพรรษา ไปเป็นสินค้าวัฒนธรรมผ่านกระบวนการกลายเป็นสินค้าและเมื่อวิกฤตเศรษฐกิจในปีพ.ศ.2540 ได้ถูกยกระดับขึ้นเป็นสินค้าการท่องเที่ยว

ระดับนานาชาติ ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ โดยการจัดให้มีกิจกรรมประติมากรรมเทียนพรชานานาชาติ (Wax) ผลการศึกษาดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของระบบทุนนิยมตามที่ Marx ได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการใช้สอยเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปสู่มูลค่าแลกเปลี่ยนในเชิงเศรษฐกิจรวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของอะดอร์โนและฮอร์ไคเมอร์ได้พิจารณาถึงกระบวนการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าในบริบทของระบบทุนนิยมยุคใหม่

เช่นเดียวกับ ปฏิญญา ลัมโอพารสุขสกุล (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มวยไทย: กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย อธิบายถึงในสังคมที่มีความทันสมัยอย่างรวดเร็ว การบริโภคมวยไทยของคนในสังคมมีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป แต่เดิมคนส่วนใหญ่มองว่านักมวยเป็นคนที่ไม่มีความรู้ สถานะทางบ้านมีความยากจน และกีฬามวยไทยเป็นกีฬาที่มีความป่าเถื่อนและรุนแรง และต่อมาเมื่อเทคโนโลยีแห่งความทันสมัยได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การส่งการแข่งขันมวยไทยเข้าสู่มวยตู้เป็นการเปิดโลกของการกลายเป็นสินค้าของมวยไทยในรูปแบบของการค้า มวยไทยได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าโดยการนำตัวเองเข้าสู่สังเวียนต่อสู้เพื่อแลกกับเงินเพื่อเลี้ยงปากท้อง และการมองมวยไทยให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ประเทศไทยทำการส่งออกเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทยมากขึ้นก็เป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่ทำให้มวยไทยเป็นสินค้า

การทำให้มวยไทยกลายเป็นสินค้ายังถูกต่อยอดด้วยงานของ ทรายทิพย์ อีระเดชพงษ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า: กรณีศึกษามวยไทยผ่านสื่อโทรทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า มวยไทยซึ่งเป็นศิลปะแห่งการต่อสู้ของไทยถูกทำให้มีฐานะเป็นเพียงสินค้าอย่างหนึ่งโดยดูได้จากกลไกการตั้งราคา (pricing) กลไกราคาพัฒนาจากการชกเพื่อชิงรางวัลไปสู่การชกแข่งขันเพื่อการหาเลี้ยงชีพ รวมถึงนักมวยยังถูกผลิตขึ้นมาผ่านการชูดรีดพลังแรงงานเพื่อสนองความต้องการของนายทุน และเมื่อมวยไทยได้เข้าไปเผยแพร่ในสื่อโทรทัศน์ยิ่งทำให้กระบวนการทำให้เป็นสินค้ำมีความชัดเจนและซับซ้อนขึ้น จากกรณีศึกษามวยไทยถูกผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้ชมมากกว่าเน้นคุณภาพแม่ไม้มวยไทยอย่างแท้จริง เกิดกระบวนการสะสมความมั่งคั่งจากมูลค่าส่วนเกินของสื่อโทรทัศน์

ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการกลายเป็นสินค้าในลักษณะต่างๆ อาทิ การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม การใช้สื่อสัญลักษณ์ การสร้างภาพแทนความหมายของสินค้า รวมถึงการใช้คนเป็นสินค้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าวัตถุสิ่งของจะเป็นสินค้าได้นั้นต้องได้รับการให้คุณค่าหรือการนิยามความหมาย การต่อรองความหมาย ว่าเป็นสิ่งของชนิดหนึ่งด้วย ซึ่งการให้คุณค่า ความหมาย จะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวันเวลาหรือสถานที่นั้นๆ สิ่งที่เราเห็นได้ชัดของการทำสิ่งของหรือวัตถุต่างๆ ให้กลายเป็นสินค้ำล้วนแล้วแต่เพื่อผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินในทางธุรกิจทั้งสิ้น ในอดีตผู้คนผลิตวัตถุสิ่งของเพื่อมูลค่าการใช้สอยในครัวเรือนหรือเพื่อยังชีพ แต่เมื่อมีกระแสทุนนิยม รวมทั้งกระแสความทันสมัยเข้ามา เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ เทคโนโลยีความทันสมัย ส่งผลต่อบทบาทการดำรงชีวิตของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผู้วิจัยจะไข่มุมมองการศึกษาในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำการศึกษาถึงการใช้น้ำดื่มที่มหาวิทยาลัยบางส่วน ในการแสวงหาผลกำไรทางธุรกิจ การกลายเป็นสินค้ำของพื้นที่

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) โดยนำแนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้าของ Appadurai มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนนิยม

งานศึกษาของ ปณิสญา อธิจิตตา (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประกอบสร้างอุดมการณ์ทุนนิยมในละครโทรทัศน์ไทย พบว่า ละครโทรทัศน์มีการสอดแทรกอุดมการณ์ทุนนิยมใน 4 ด้าน ได้แก่ อุดมการณ์ชนชั้น อุดมการณ์เงินตรานิยม อุดมการณ์บริโภคนิยม และอุดมการณ์วัตถุนิยม ประกอบอยู่ในเนื้อหาและองค์ประกอบอื่นๆ ของละคร ซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานการวิจัยว่า ละครมีการประกอบสร้างอุดมการณ์ทุนนิยม ซึ่งอุดมการณ์ที่มีมากที่สุด คือ อุดมการณ์ชนชั้นและเงินตรานิยม เหตุเพราะอุดมการณ์ทั้งสองเป็นบ่อเกิดและจุดเริ่มต้นทำให้มีอุดมการณ์อื่นๆ ตามมา ดังจะเห็นได้จากละครกรณีศึกษาทั้ง 3 เรื่อง ที่นำเสนอความแตกต่างระหว่างชนชั้นสูงที่มีเงินกับชนชั้นล่างที่ ไม่มีความปรารถนาในความสุขสบายทำให้ชนชั้นล่างยอมทำทุกวิถีทางเพื่อให้มีเงิน เช่น การแต่งงานกับคนรวย การเล่นพนัน การใช้เล่ห์เพทุบาย เหล่านี้มักถูกหยิบยกนำมาเป็นปมขัดแย้งของเรื่อง ส่วนอุดมการณ์บริโภคนิยมและวัตถุนิยม เป็นสิ่งที่มาคู่กัน มักนำเสนอผ่านวิถีชีวิต (Lifestyle) ของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่เป็นเศรษฐี เพื่อบ่งบอกถึงฐานะชนชั้นและรสนิยม

งานวิจัยของ เสกสรร สรรสรพิสุทธิ์ (2546) อัตลักษณ์ของไทยลื้อและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม: กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อธิบายว่า ชาวไทยลื้อบ้านแม่สาบ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในล้านนาอย่างยาวนาน มีวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ที่เด่นชัด จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นในล้านนา มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองโดยรัฐบาลที่กรุงเทพฯ จนเป็นผลให้เกิดการเข้ามาของระบบทุนนิยมตะวันตก เริ่มเปลี่ยนไปสู่กระแสบริโภคนิยมอย่างเข้มข้น มีการใช้เทคโนโลยีและสารเคมีอย่างมากภายในระบบการผลิต ปริมาณของผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเอื้อต่อการบริโภคของคนในชุมชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและค่านิยมดังกล่าว เป็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดในชาวไทยลื้อบ้านแม่สาบ เมื่อมีการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของตลาด การเข้ามาของระบบทุนนิยม ส่งผลให้ชาวไทยลื้อมีการเปลี่ยนแปลงทั้งวิถีการผลิต และการดำรงชีวิตอย่างเห็นได้ชัด แต่ทั้งนี้ชาวไทยลื้อยังคงพยายามรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้อยู่คู่กับบ้านแม่สาบ

นอกจากนี้งานของ พิสมัย รัตนโรจน์สกุล (2545) ทำการวิจัยเรื่อง ทุนชุมชน: เจื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในระบบทุนนิยม พบว่า เมื่อชุมชนถูกแทรกแซงด้วยระบบทุนนิยมได้ส่งผลให้วิถีการผลิตของชุมชนเปลี่ยนไปจากวิถีการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อการค้า เกิดการจำแนกแจกแจงเชิงโครงสร้างของสังคมตั้งแต่ระดับมหภาคจนถึงระดับชุมชน และยังส่งผลให้เกิดกระบวนการแผ่ขยายตลาดผู้บริโภคสินค้าอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุมชน และการเข้ามาของทุนนิยมทำให้การสะสมทุนชุมชนมีการปรับตัวเพื่อให้ชุมชนยังสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ต่อไป โดยการปรับตัวของทุนชุมชนมีทั้งการสร้างหลากหลายของผลผลิตในชุมชนเพื่อให้ชุมชนยังคงพึ่งพาตนเองได้ ในส่วนของการบริโภคภายในชุมชน การสร้างทุนชุมชนชุดใหม่ที่สอดคล้องกับชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป และใน

ขณะเดียวกันชุมชนจำเป็นต้องสร้างทุนชุมชนใหม่ที่ไม่เคยมีอยู่ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนชุดใหม่เข้ามาแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนและ สามารถประสานให้ทุนชุมชนกับทุนนิยมอยู่ร่วมกันได้

สุธีรา ชัยรักษา (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมชาวสวนยางพาราท่ามกลาง กระแสทุนนิยม: ชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การเปลี่ยนผ่านของระบบ เศรษฐกิจชุมชนชาวสวนยางพาราไม้เรียงจากวิธีการผลิตแบบพอเพียงสู่วิธีการผลิตเพื่อการค้าได้ เริ่มต้นขึ้นในมิติของการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นกระบวนการของการเข้าสู่ระบบทุนนิยมส่งผลให้เกิดผลผลิตส่วนเกินมีมูลค่าสูงขึ้น กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความต้องการที่จะดำรงชีพในระดับที่สูงกว่าการยังชีพ นั่นคือ มีความต้องการสินค้าจากภายนอกที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้ เช่น ข้าวสาร น้ำเปล่า น้ำปลา ปู ปลา เป็นต้น ทำให้เป็นสิ่งจูงใจให้ชุมชนนำยางพารามาขายในระบบตลาดเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงิน ปัจจัยที่เร่งเร้าให้ชุมชนเข้าสู่วิธีการผลิต คือ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ การพัฒนาของรัฐที่จะนำ ประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจประเทศเกษตรกรรมเป็น อุตสาหกรรม ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญที่จะสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้งานศึกษาของ พงศรัณ อินทุเศรษฐ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เขาคอหงส์: วิถีชีวิต วิถีคน ท่ามกลางกระแสทุนนิยม พบว่า เมื่อเวลาผ่านไปวิถีชีวิตของผู้คน รอบๆ เขาคอหงส์ได้เปลี่ยนแปลงไป การพึ่งพิงระหว่างคนกับป่าจึงมีความสัมพันธ์ที่ลดน้อยลง โดยมี สาเหตุมาจากการขยายตัวของเมืองและเศรษฐกิจมาสู่พื้นที่เขาคอหงส์ ส่งผลให้ผู้คนมากมายย้ายถิ่น ฐานเข้ามาในชุมชนมากขึ้น เมื่อประชาชนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนทุ่งรีมีอัตราการ ย้ายถิ่นเข้าสู่ชุมชนและการใช้พื้นที่ในการสร้างบ้านเรือนมากกว่าชุมชนทุ่งใหญ่ ซึ่งทำให้ชุมชนทุ่งรีมี ความเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนเกษตรกรรมกลายเป็นชุมชนกึ่งเมือง ชุมชนทุ่งรีได้รับกระแสของระบบ ทุนนิยมมากกว่า โดยมีห้างสรรพสินค้า หอพัก และบ้านจัดสรรอยู่บริเวณรายรอบชุมชน จากการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดความต้องการทรัพยากรและพื้นที่เพื่อสร้างเป็นที่อยู่ อาศัยและการประกอบอาชีพ ผู้คนในชุมชนซึ่งเดิมมีการประกอบอาชีพทำนาและพืชไร่ก็เกิดการ เปลี่ยนแปลงเป็นสวนยางเกือบทุกครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการตามนโยบายส่งเสริมการ ท่องเที่ยวของภาครัฐ อาทิ กระจายล้อยฟ้า รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งทำให้ปริมาณป่าไม้ลดลงอย่างเห็น ได้ชัด

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุทธิวรรณ กองทอง (2557) ได้ทำการศึกษา การนิยาม ความหมายและวิถีชีวิตของเบลล์บอยในกระแสทุนนิยม พบว่า การดำรงชีพในวิถีเศรษฐกิจทุนนิยม เช่นปัจจุบัน อาชีพที่ถูกใช้แรงงานอย่างอาชีพเบลล์บอย ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติและเบลล์ บอยเองได้รับการปฏิบัติอย่างดูหมิ่นจากแขกที่มาใช้บริการ ซึ่งการนิยามความหมายของเบลล์บอยที่ ถูกเรียกว่า “เด็กยกกระเป๋า” เป็นคำนิยามที่เกิดจากการตีค่าตามสิ่งที่เห็นจากหน้าที่พื้นฐานของ เบลล์บอย แต่แท้จริงเบลล์บอยมีการสร้างตัวตนและนิยามความหมายที่หลากหลายในแต่ละบริบทใน พื้นที่การทำงานในโรงแรม เช่น เป็นผู้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวได้เมื่ออยู่ต่อหน้าแขกผู้มาใช้บริการ โรงแรม หรือเป็นช่างจำเป็นได้ตามความสามารถภายในโรงแรม ดังนั้นเบลล์บอยจึงมิได้ให้ความหมาย แก่ตนเองดังที่สังคมมอบให้ หากเป็นกลุ่มอาชีพสำคัญในการกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มอาชีพต่างๆ ใน ด้านเศรษฐกิจนั้น เบลล์บอยยังได้รับผลกระทบจากสภาพการเป็นผู้ใช้แรงงานด้วยเช่นกัน นั่นคือ การ ได้รับค่าจ้างจากการทำงานที่อยู่ในอัตราขั้นต่ำ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ส่งผลให้ผู้ใช้งาน

เป็นผู้เสียผลประโยชน์จากการลงทุน และนายทุนคือผู้ได้รับกำไร ทำให้เบลล์บอยต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีวิต หาเลี้ยงครอบครัว โดยการหารายได้เสริมต่างๆ ภายใต้สภาพลักษณะของการเป็นเด็กยกกระเป่า

ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของ ชุตติกาญจน์ บุญจือ (2550) ทำการศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ของวิถีการค้าทางน้ำภายใต้กระแสทุนนิยม: กรณีศึกษาชุมชนริมคลองดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการพัฒนา ตลอดจนกระบวนการกลายเป็นเมืองส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวิถีการค้า ทำให้ผู้ค้าทางน้ำต้องมีการปรับตัว และปัจจัยที่สามารถดำรงอยู่ได้ทุกวันนี้ของวิถีการค้า ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านวัฒนธรรมและประเพณี เมื่อกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในกระแสการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกำหนดและการตัดสินใจที่จะผลิตและบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น เกิดอาชีพใหม่และธุรกิจแบบใหม่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นกระจายตัวและขยายวงกว้างมากขึ้น นับว่าเป็นการเสริมรายได้ให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ถ้าหากมองแง่ลึกลับบริบทหนึ่งจะพบว่าวิถีการค้าแบบใหม่กำลังเบียดความเป็นวิถีการค้าแบบดั้งเดิมมากขึ้นทุกขณะ แต่ไม่ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของการค้าทางน้ำมากนัก

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนนิยมสรุปได้ว่า กระแสทุนนิยมได้เข้ามาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นของห้างสรรพสินค้า บ้านจัดสรร หอพัก ฯลฯ ส่งผลให้ผู้คนต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่มุ่งหวังผลกำไรสูงสุด ปัจจัยการผลิตจะตกอยู่ในมือของภาคเอกชนหรือนายทุน ซึ่งผู้ใช้แรงงานจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์จากการลงทุนและนายทุนคือ ผู้ได้รับกำไร จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ได้ศึกษามาข้างต้น ส่วนใหญ่จะศึกษาถึง การดำรงอยู่ การปรับตัวท่ามกลางกระแสทุนนิยม แต่ยังไม่มียงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม ซึ่งกระบวนการกลายเป็นสินค้าทำให้เกิดปรากฏการณ์ในระบบทุนนิยม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าต้องผ่านการตั้งราคาค่างวดให้แก่วัตถุดิบของต่างๆ เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า เปลี่ยนจากมูลค่าการใช้สอยไปสู่การแลกเปลี่ยน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้าและแนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม มาวิเคราะห์ควบคู่กันไปในส่วนของการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในอันที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม ในครั้งนี้ต่อไป

6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัย

งานศึกษาของ ภาณุ ชาญประโคน (2550) ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างความทันสมัยในประเทศไทย: เปรียบเทียบระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม พบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยในเรื่องของรูปแบบเป็นสำคัญ โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเป็นส่วนน้อย นั่นคือ ในเรื่องการเมืองการปกครองนั้นได้นำรูปแบบของประเทศทางตะวันตกมาใช้ในระบบประชาธิปไตยของไทย เช่น การเปิดให้มีการไฮปาร์คที่สนามหลวง เป็นต้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และ

วัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับอิทธิพลจากการเดินทางไปเยี่ยมเยียนนานาประเทศ ทำให้มีความต้องการให้ต่างประเทศตะวันตกมองประเทศไทยว่ามีความศิวิไลซ์ทัดเทียมประเทศเหล่านั้น รวมถึงภาวะเศรษฐกิจของโลกที่เป็นทุนนิยมมากขึ้นกว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงประเทศโดยเน้นวิธีการทางกฎหมายเป็นอันดับแรก และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นอันดับรอง ถือว่าเป็นเพราะแรงขับจากภายนอกประเทศมากกว่าแรงขับจากภายในประเทศ ซึ่งผลที่ได้รับนั้น ด้านการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ มีส่วนที่ยังคงดำรงอยู่และเป็นพื้นฐานให้แก่ประเทศไทยมาจนปัจจุบันเป็นจำนวนมาก แต่ด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นความล้มเหลวในเชิงนโยบาย เนื่องจากแทบไม่หลงเหลือให้ประชาชนในประเทศได้ปฏิบัติตามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม หวังไว้เลย

งานศึกษาของพรรณพิมล ชันติยู (2554) ได้อธิบายถึงวิธียังชีพชนบท การปรับตัวต่อสู้ภายใต้กระแสการพัฒนาเพื่อสร้างความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษา: บ้านโคสว่าง ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า เมื่อมีระบบทุนนิยมหรือระบบตลาดและความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์เข้ามาในชุมชนบ้านโคสว่าง ส่งผลกระทบต่อครอบครัวในแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความแตกแยกและการใช้ความรุนแรงในครัวเรือน บทบาทสตรีและผู้นำครัวเรือน เรื่องสิทธิความเท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำระหว่างคู่สามีภรรยา ยังเป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามของชุมชนและสังคมอยู่ ปัจจุบันครัวเรือนมีแนวคิดเชิงพานิช ฟังคนอื่น ฟังทุนเงินตรา ฟังเทคโนโลยีที่ทันสมัยสะดวกสบาย ฟังระบบตลาด มีการอพยพไปทำงานต่างถิ่น ทำให้การผลิตเดิมที่ผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคประจำปีขาดแคลน จึงหันไปใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม สมาชิกครัวเรือนที่ใช้แรงงานต่างถิ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อความมั่นคงทางสังคมและสุขภาพ ซึ่งสังเกตเห็นว่า เป้าหมายการยังชีพของครัวเรือนจะเน้นการมีและครอบครองในเรื่องสินทรัพย์ทุน (capital assets) มากขึ้น จะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจและยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้งานวิจัยของปริญญญา ลิมโอบารสุขสกุล (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มวยไทย: กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย พบว่า ความทันสมัยเป็นตัวการสำคัญในกระบวนการเร่งให้มวยไทยกลายเป็นสินค้าได้อย่างรวดเร็วและควบคุมทุกพื้นที่ที่เทคโนโลยีแห่งความทันสมัยเข้าไปถึง โดยมีกลุ่มคนหลายกลุ่มที่เล็งเห็นช่องว่างและสามารถสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตนได้ โดยอาศัยเครื่องมือที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้กับวงการมวยอย่างชาญฉลาด เช่น การใช้สื่อโทรทัศน์ในการส่งซิกแนล การใช้สายโทรศัพท์ในส่งฝ่ายคำวิจารณ์มวยไปยังสมาชิกมวยตู้ การทำนวนหูด้วยวิธีการบอกราคาต่อรองภายในสนามไปยังสมาชิกที่รอสายฟังราคาต่อแบบสดๆ เพื่อการได้เปรียบในการเล่นพนันมวยตู้ หรือแม้กระทั่งกลุ่มนายทุนทั้งหลายที่ใช้ช่องทางการถ่ายทอดสดมวยไทยในการสอดแทรกโฆษณาผ่านหน้าจอโทรทัศน์ อีกทั้งมวยไทยได้อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่บรรยากาศการแข่งขันไปทั่วทุกพื้นที่ตามแต่สัญญาณของแต่ละช่องจะส่งไปถึง เพื่อให้คนที่อยู่ตามภูมิภาคต่างๆ สามารถเข้าถึงการแข่งขันมวยไทยได้โดยง่าย และไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังสถานที่แข่งขันจริง

ในขณะที่งานวิจัยของอุบลวรรณ แสนมหาภัย (2544) ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวต่อความทันสมัยของวัยรุ่นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมืองเชียงราย พบว่า การปรับตัวต่อความทันสมัยของวัยรุ่นใน 20 สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเพื่อน พ่อแม่ ครู การมี

สัมพันธภาพในสังคม และการควบคุมอารมณ์ของตนเอง พบว่าวัยรุ่นมีลักษณะการปรับตัวแบบสู้ถึง 11 สถานการณ์ ปรับตัวแบบหลีกเลี่ยง 6 สถานการณ์ ปรับตัวแบบประสาน 3 สถานการณ์ จากข้อมูลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นและพยายามเอาชนะปัญหา อุปสรรค มีความพยายามที่จะหาวิธีไปสู่เป้าหมาย ยอมรับความพ่ายแพ้และยอมรับเป้าหมายใหม่ทดแทนและใช้วิธีการใหม่ที่เหมาะสม

งานวิจัยของอุทัยวรรณ มินสุวรรณ (2541) ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติกับวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง พบว่า ชาวกะเหรี่ยงยังคงมีวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องผีเป็นแบบดั้งเดิมอยู่มาก เช่น เชื่อว่าผีมีทุกแห่ง แต่ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มยอมรับวิธีการสมัยใหม่มากขึ้น เช่น มีการนับถือศาสนาพุทธหรือคริสต์ มีการสวมชุดไหว้พระ มีการใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ถ้าพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว ภาวะความทันสมัยไม่สามารถเข้าไปทำลายระบบความเชื่อในเรื่องผีของชาวกะเหรี่ยงได้อย่างสิ้นเชิงแต่แบบแผนการปฏิบัติภาวะความทันสมัยได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงมากยิ่งขึ้นและชาวกะเหรี่ยงยังคงรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งในส่วนของการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่แล้วภาวะความทันสมัยไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง มีเพียงบางด้านเท่านั้นที่มีผล แต่ผลที่เกิดขึ้นกลับตรงกันข้ามกับสมมติฐาน กล่าวคือชาวกะเหรี่ยงที่มีภาวะความทันสมัยน้อยกว่า จะมีวัฒนธรรมการนับถือแบบก้าวหน้ามากกว่า

ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการได้รับกระแสความทันสมัยเข้ามาส่งผลให้เกิดการปรับตัวของชุมชนหรือผู้คนในพื้นที่นั้นๆ เพื่อที่จะสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการเข้าสู่ความทันสมัยเป็นการรับสังคมแบบชาวตะวันตกเข้ามา ก็คือเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเน้นระบบอุตสาหกรรม และการกลายเป็นสังคมเมือง แต่โดยความเป็นจริงแล้วสังคมทันสมัยส่วนใหญ่เป็นสังคมอุตสาหกรรม เนื่องจากอดีตสังคมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตผลผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนหรือเพื่อยังชีพ แต่เมื่อกระแสความทันสมัยเข้ามาสังคมส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ยังมีบางสังคมที่ไม่ได้อาศัยระบบการอุตสาหกรรมในการนำตนเข้าสู่ภาวะทันสมัย แต่กลับใช้การค้าขายและการบริการในการผลักดันสังคมไปสู่ความทันสมัยแทน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้มุมมองศึกษาในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำการศึกษาการปรับตัวของมหาวิทยาลัยให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดนักศึกษาให้มีความสนใจเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และเพื่อเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความทันสมัยในภูมิภาค

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม ผู้วิจัยได้นำ

แนวคิดหลัก 4 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องพื้นที่ แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม แนวคิดความทันสมัยมาเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

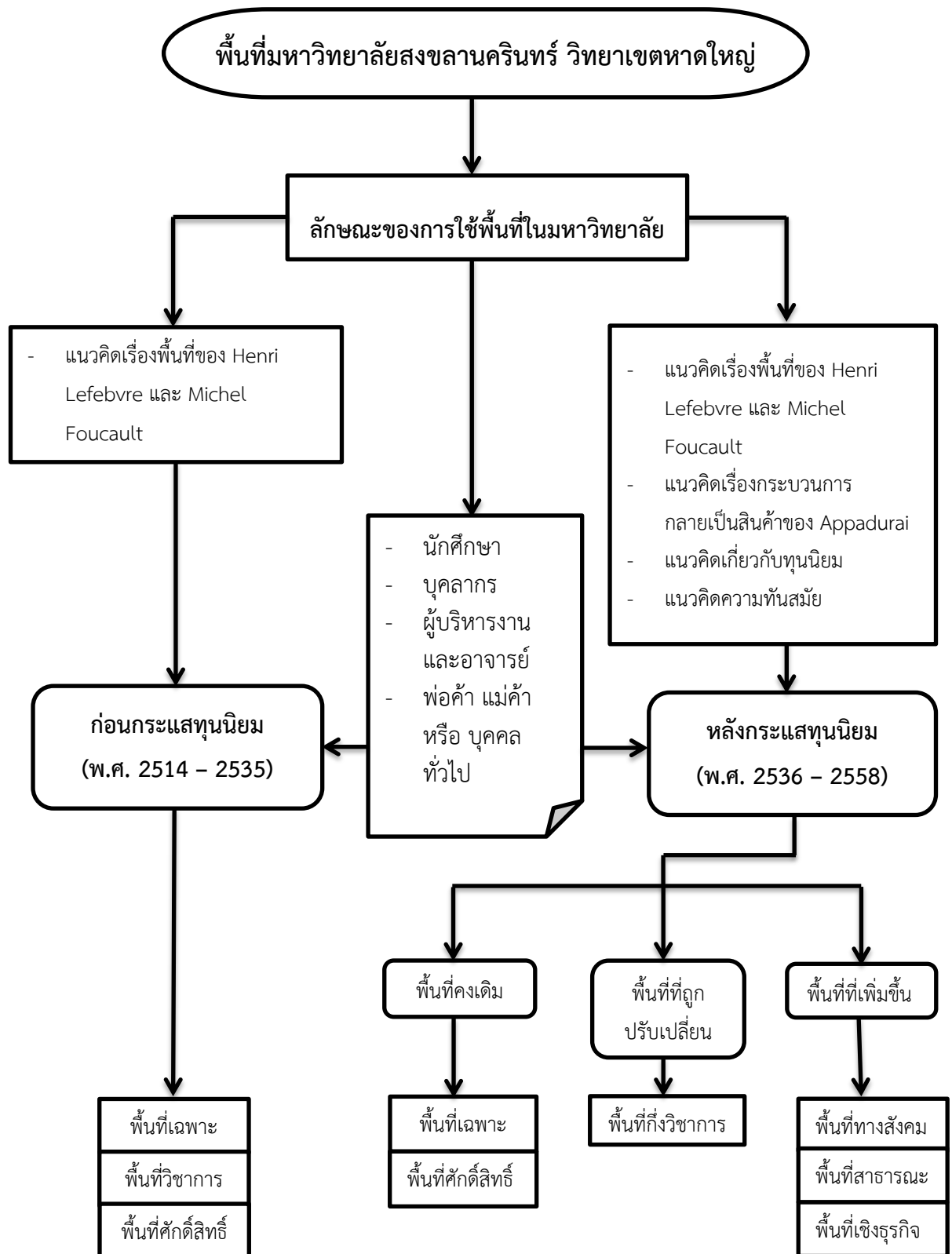
สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องพื้นที่ มาวิเคราะห์ในส่วนของการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) ซึ่งเดิมพื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ทางการศึกษาเท่านั้น แต่เมื่อมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้เช่า การใช้พื้นที่การศึกษาจึงกลายเป็นพื้นที่กึ่งวิชาการ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่เชิงธุรกิจในการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนกลุ่มหนึ่ง มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ประกอบธุรกิจทางการค้าเพื่อแสวงหาผลกำไร เกิดการช่วงชิงความหมาย การสร้างอำนาจในพื้นที่ พื้นที่หนึ่งในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่การจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย อาทิ ตลาดเกษตร และถนนคนเดิน ร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เพื่อแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ทางการศึกษาได้ถูกทำให้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ลักษณะอื่นๆ ตามหลักแนวคิดเรื่องพื้นที่ของ Michel Foucault

สำหรับแนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ในส่วนของวิวัฒนาการของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) ที่กระแสทุนนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัยที่มีต่อนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย และนำมาวิเคราะห์การให้คุณค่าหรือความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยในลักษณะของการกลายเป็นสินค้า รวมถึงนำมาวิเคราะห์การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงเศรษฐกิจผ่านระบบตลาด อาทิ การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่าหรือทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเปิดให้เช่าพื้นที่ในตลาดเกษตร ถนนคนเดิน ร้านกาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านเสริมสวย เป็นต้น

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม นำมาวิเคราะห์วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยเมื่อกระแสทุนนิยมได้เข้ามาครอบงำตั้งแต่การเริ่มมีร้านค้าต่างๆ มาขอเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมหาวิทยาลัยเองได้เปลี่ยนอุดมการณ์เปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่า และขยายการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย เช่น ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร เป็นต้น รวมทั้งร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านเสริมสวย เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำมาวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมต่างๆ นิสิตนักศึกษา บุคลากร ครูอาจารย์

นอกจากนี้ในส่วนของแนวคิดความทันสมัย ผู้วิจัยนำมาเป็นส่วนสนับสนุนในการวิเคราะห์การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยมในช่วง พ.ศ. 2536 - 2558 และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยเมื่อกระแสความทันสมัยเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย ทำให้หลายๆ สิ่ง หลายๆ อย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้า รวมถึงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่า เช่น ร้านค้าต่างๆ บริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ บริเวณศูนย์อาหารในมหาวิทยาลัย และการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย เช่น ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร เป็นต้น รวมทั้งร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านเสริมสวย เป็นต้น และจะนำมาวิเคราะห์ในส่วนของการปรับตัวของมหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ในภาวะความทันสมัย ส่งผลให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าใน
กระแสทุนนิยม

ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
ที่มา: วาดโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเริ่มศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้อง โดยมีวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

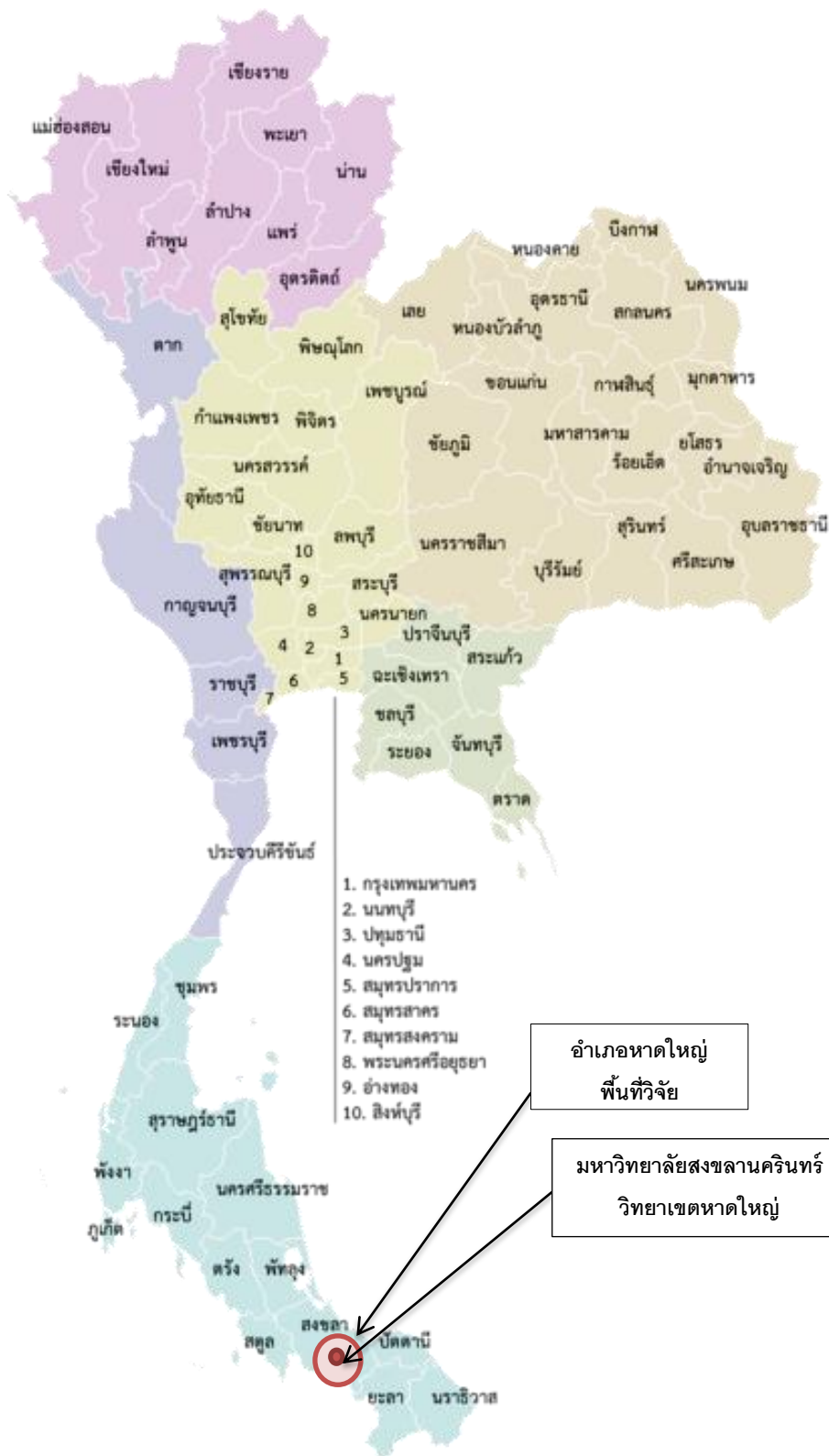
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศูนย์กลางศึกษาของภาคใต้ตอนล่าง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพื้นที่ดังกล่าวเพื่อที่จะให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่ของสถาบันทางการศึกษาบางส่วนให้เป็นสินค้าในกระแสนิยม

ภาพที่ 2 พื้นที่วิจัย

ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี ปรับปรุงโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2559

ผู้ให้ข้อมูล

บุคคลภายนอก พ่อค้า แม่ค้า หรือผู้ที่มาเช่าพื้นที่ในมหาวิทยาลัยเพื่อจำหน่ายสินค้า รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน ซึ่งจะนำมาใช้ประกอบข้อมูลในส่วนของวิวัฒนาการที่เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่การขยายพื้นที่เปิดให้ร้านค้าเช่าจำหน่ายสินค้า การก่อตัวของร้านค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ในส่วนของ การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม และวิเคราะห์การนำพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งให้กลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาเรื่อง “พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม” มีการสัมภาษณ์ในประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานและความเป็นส่วนตัว รวมถึงความรู้สึกปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงมารยาทและจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในขั้นตอนของการเก็บข้อมูล ซึ่งจะทำให้การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัย สงขลา นครินทร์ ที่มาหรือหรือจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัย โดยเน้นไปที่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน ด้วยการสอบถามหรือขอคำแนะนำ บุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งด้านอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2. ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ในการศึกษาและสอบถามความสมัครใจในการให้ข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูล พร้อมอธิบายให้ทราบว่า ขณะสัมภาษณ์จะขอบันทึกเสียงเพื่อความครบถ้วนและถูกต้องของข้อมูล ซึ่งเสียงบันทึกที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ อนึ่ง ข้อมูลที่ได้นั้นจะถูกนำเสนอโดยให้นามสมมติทั้งหมด ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ให้ข้อมูลด้วยว่ายินดีหรือประสงค์จะเปิดเผยนามจริงหรือไม่

3. หากผู้ให้ข้อมูล สมัครใจหรือยินดีที่จะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะส่งประเด็นคำถามไปให้ผู้ให้ข้อมูลโดยแจ้งทางโทรศัพท์มือถือหรือทาง e-mail พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ ที่จะทำการสัมภาษณ์ต่อไป โดยผู้วิจัยจะแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบถึงระยะเวลาที่จะใช้ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ทั้งนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

4. ผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ผู้ให้ข้อมูลสามารถที่จะไม่ตอบคำถาม หากคำถามนั้นมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความอึดอัด ไม่สะดวกใจ ไม่สบายใจหรือไม่สามารถที่จะให้คำตอบได้และสามารถยุติการบันทึกเสียง ในประเด็นที่เสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบในทางลบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงประกอบไปด้วย

1. แนวสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) กับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ศิษย์เก่า นักศึกษา บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย และประชาชนทั่วไปที่มาจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้าในกิจกรรมงานต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น รวมทั้งกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ที่มาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยในการจำหน่ายสินค้าและใช้บริการต่างๆ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และผู้วิจัยได้ทำการเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in – depth interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูลโดยใช้ทั้งภาษาใต้ซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่มีการใช้ทั่วไป ควบคู่ไปกับภาษากลางในการสื่อสารและรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามรายละเอียดของวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ได้วางไว้ ในประเด็นวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่มหาวิทยาลัยใน กระแสทุนนิยม การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) รวมทั้งการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัย และการ กลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือ การจัดงานกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดพื้นที่บางส่วนให้เช่าเพื่อจำหน่าย สินค้าในมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการควบคู่ไปกับการเข้าร่วมงานต่างๆ การจับจ่ายใช้สอย ตลาดต่างๆ ในมหาวิทยาลัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการรวบรวมเอกสารโดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับ งานวิจัยได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นมาเนื่องในวาระโอกาสครบรอบ ปีการสถาปนามหาวิทยาลัย และคณะต่างๆ นโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัย แผนกลยุทธ์ของ มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาต่างๆ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา และรายงานการศึกษาวิจัย ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นงานวิจัย ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อเป็นส่วน หนึ่งของเนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในภาคสนามให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มี ความถูกต้องและเชื่อถือได้

2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ซึ่ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จะมีการใช้เครื่องมือบันทึกเสียงและมีการจดบันทึกจากการ สัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามประเด็นที่วางไว้และไม่เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล อีกทั้งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตไม่มีส่วนร่วม โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้นจะ เป็นการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น และสังเกตการจัดงาน การ โฆษณาเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมงาน ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจะเป็นการที่ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม การจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้าในกิจกรรมงานต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น รวมทั้งพฤติกรรม การใช้บริการของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ที่มีร้านค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และลักษณะของการ ให้บริการของร้านค้า

การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) 3 ด้าน ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2557, น.129)

1. แหล่งเวลา ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิวัฒนาการการเปลี่ยนของมหาวิทยาลัยตั้งแต่การก่อสร้าง จนถึงปัจจุบัน การให้ความหมายและคุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนและหลัง กระแสทุนนิยม การเข้ามาของร้านค้าต่างๆ รวมทั้งตลาดภายในมหาวิทยาลัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมในประเด็นเดียวกันกับบุคคลคนเดียวกัน แต่ต่างเวลากัน เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่

2. แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิวัฒนาการการเปลี่ยนของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่การก่อสร้าง จนถึงปัจจุบัน การให้ความหมายและคุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนและหลัง กระแสทุนนิยม การเข้ามาของร้านค้าต่างๆ รวมทั้งตลาดภายในมหาวิทยาลัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมในประเด็นเดียวกันกับบุคคล คนเดียวกัน แต่ต่างสถานที่กัน เช่น ที่สำนักงาน ที่ตลาด ที่บ้าน หรือสถานที่อื่น เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่

3. แหล่งบุคคล ผู้วิจัยซักถามข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการการเปลี่ยนของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่การก่อสร้าง จนถึงปัจจุบัน การให้ความหมายและคุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนและหลัง กระแสทุนนิยม การเข้ามาของร้านค้าต่างๆ รวมทั้งตลาดภายในมหาวิทยาลัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในกระแสนิยมในประเด็นเดียวกัน แต่บุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป สัมภาษณ์หลายๆ คน เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับเหมือนเดิมหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่ออธิบายการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และนำมาอธิบายการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความ แล้วนำข้อมูลมาหาข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

งานวิจัยเรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยใน 2 ประเด็น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

1. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535)

พื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยมถูกนิยามความหมายและให้คุณค่า 3 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ ศิษย์เก่า นักศึกษา ผู้บริหารและอาจารย์ และบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย

2. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558)

1. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535)

การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) และการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 - 2558) ผู้วิจัยขอเล่าเรื่องราวคร่าวๆ ของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อน ซึ่งพื้นที่ของมหาวิทยาลัย เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอน มีการวางกฎระเบียบที่รัดกุม ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอธียาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น และในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่การวิจัย คือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ซึ่งไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยปิดทั้งหมดตั้งแต่เริ่มการก่อสร้างมหาวิทยาลัย เพราะในส่วนด้านหน้าของมหาวิทยาลัย จะเป็นในส่วนของโรงพยาบาลเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการได้ แต่ทั้งนี้บุคคลภายนอกไม่สามารถเข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา บริเวณตึกอาคารเรียนต่างๆ ได้ รวมทั้งสำนักงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย อาทิ สำนักงานอธิการบดี สำนักงานประกันคุณภาพ เป็นต้น จนกระทั่งตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยได้มีการเปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนหลากหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นการปรับตัวของมหาวิทยาลัยเพื่อรับมือกับกระแสนิยมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนถูกจัดสรรไปในเชิงธุรกิจ ผ่านระบบตลาด นำมาซึ่งการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วน สำหรับการศึกษา พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม จะเป็นการศึกษาถึงการนิยามความหมายและการให้คุณค่าก่อนกระแสนิยมและในกระแสนิยม การใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยในลักษณะต่างๆ และการนำพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนมาทำให้กลายเป็นสินค้า ทั้งนี้การนำพื้นที่มหาวิทยาลัยมาใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันนี้ ซึ่งเป็นการสร้างความหมายหรือนิยามความหมายที่หลากหลายให้แก่พื้นที่มหาวิทยาลัยนั่นเอง

การนิยามความหมายและการให้คุณค่าก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) จะอธิบายถึง การใช้พื้นที่พื้นที่หนึ่งในลักษณะต่างๆ ของผู้คนหลากหลายกลุ่มในรั้วมหาวิทยาลัย เกิดการซ้อนทับของพื้นที่อื่นๆ บนพื้นที่วิชาการที่เป็นพื้นที่เฉพาะที่ใช้ในด้านการศึกษาเท่านั้น และกล่าวถึงการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัย (พ.ศ. 2536 – 2558) ผู้วิจัยได้ถือเป็นจุดเปลี่ยน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เปิดให้มีการใช้พื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากการใช้พื้นที่ด้านการเรียนการสอน โดยการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัย

การนิยามหรือการสร้างความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยมจะเป็นการกล่าวถึง การให้ความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัย บทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ลักษณะการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2514 – 2535 อันจะนำมาซึ่งการนิยามความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาขณะนั้น โดยผู้วิจัยจะขอเริ่มต้นเรื่องราวของบทบาทมหาวิทยาลัยไทย รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิวัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จนกระทั่งการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปี พ.ศ. 2514 - 2535 ของคนกลุ่มต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535)

พื้นที่วิชาการ: มหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ในการผลิตวิศวกรและทางการแพทย์

แต่เดิมในประเทศไทยระบบแรกของมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นโดยจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการอย่างรีบด่วนของประเทศทางด้านกำลังคน โดยเฉพาะเพื่อผลิตคนไปบริหารราชการตามกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ในระยะที่ประเทศกำลังเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตก (เกษม สุวรรณกุล, 2525, น.28)

สภาพการณ์ทั่วไปในช่วงระยะเวลาประมาณปีพ.ศ. 2509 – 2510 นั้น เป็นสถานการณ์ที่ประเทศไทย เริ่มเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างเต็มตัวและเรียกให้เด่นชัดยิ่งขึ้น คือ ยุคนั้นเป็นยุคทองของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ได้มีการตื่นตัวอย่างมาก และได้มีการตระหนักถึงบทบาทและผลกระทบของมหาวิทยาลัยต่อการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ระดับบริหารชั้นสูงลงมา และขณะนั้นอุดมการณ์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างสูงส่งและเปี่ยมไปด้วยพลังกายและใจอันบริสุทธิ์ หุ่่มเทเสียสละอย่างยิ่ง จะพบว่าสมัยก่อนหน้านั้น คือ ประมาณปีพ.ศ. 2500 สถาบันระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยมีไม่กี่แห่งและอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งสิ้น ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2506 เป็นต้นมาได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ผู้เริ่มดำเนินการต้นคิด คือ ม.ล.ปิ่น มาลากุล) ต่อมาได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้นในปีพ.ศ. 2508 และในปีพ.ศ. 2510 นั้นได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภายใต้ชื่อโดยมี พ.ณฯ ดร.ถนัด คอมันตร์ ซึ่งขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และท่านได้เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนา 14 จังหวัดภาคใต้ด้วย เป็นแกนนำสำคัญในการวิ้งต้นผลักดันก่อให้เกิดมหาวิทยาลัยภาคใต้ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ภายใต้แกนนำที่สำคัญอีกท่านหนึ่งคือ ศาตราจารย์ ดร.สตาจค์ มงคลสุข ซึ่งในสมัยนั้นท่านเป็นคณบดีคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น

มหาวิทยาลัยมหิดล) (อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530) ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ติดเขาคอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่บนเชิงเขาอีกประมาณ 300 ไร่ การบุกเบิกก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่นั้น เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2510 ได้มีการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2512-2549 ได้ก่อตั้งคณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะวิทยาการจัดการ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะอื่นๆ อีกต่อไปตามลำดับ (หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2550)

ภาพที่ 4 ศาตราจารย์ ดร.สตางค์ มงคลสุข นำคณาจารย์รุ่นบุกเบิก ตรวจสอบงานก่อสร้างมหาวิทยาลัย
ที่วิทยาเขตหาดใหญ่
ที่มา: 30 ปี คณะวิทยาศาสตร์ มอ., 2540

ซึ่งในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของภาคใต้มีเจตจำนงแต่แรกเริ่มที่จะกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาสู่ภูมิภาคภาคใต้ และการเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคใต้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง ยกเว้นแต่มาตรฐานการศึกษาและเป็นฐานทางวิชาการที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งในช่วง พ.ศ. 2511 - 2514 เป็นช่วงระยะเวลาของการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางอาคารสถานที่ เพราะต้องเตรียมทั้งสถานที่เรียน ที่อยู่อาศัยสำหรับอาจารย์และหอพักนักศึกษา ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ รวมทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในวิทยาเขตหาดใหญ่ และการจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมในทั้งสองวิทยาเขตอีกด้วย งานด้านอื่นๆ ที่ดำเนินการในระยนี้ ได้แก่ การตั้งคณะกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และการออกข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมฯ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการชุดดังกล่าว จากผู้มีเกียรติในจังหวัดภาคใต้ จำนวน 20 คน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 คน โดยได้กราบทูลเชิญองค์สมเด็จพระราชชนนี ทรงเป็นองค์ประธานกรรมการ พันเอกถนัด คอมันตร์ เป็นรองประธาน และอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นกรรมการและเลขานุการ ส่วนทางด้านเตรียมการจัดตั้งคณะใหม่ ซึ่งได้แก่

คณะแพทยศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ ตลอดจนการเตรียมการหาแหล่งเงินจากภายนอก เพื่อพัฒนา คณะต่างๆ นั้น ได้มีการดำเนินงานเสนอเป็นโครงการต่างๆ เช่น โครงการเงินยืมจากธนาคารโลก โครงการขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น และการได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิ จอห์น เอฟ เคนเนดี (อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530)

ภาพที่ 5 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ช่วงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

ช่วงปี พ.ศ. 2515 – 2519 เป็นระยะเวลาที่อยู่ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 3 ยังเป็นระยะของการก่อสร้าง มีการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารที่พัก อาคารทำงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร เพื่อการจัดตั้งและเสริมสร้างคณะวิชาต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาอาจารย์และคุณภาพการเรียนการสอน (บทสัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนา รศ.ดร.ศิริพงษ์ ศรีพิพัฒน์, อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530) โดยมีการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ และคณะทรัพยากรธรรมชาติในศูนย์หาดใหญ่ ในส่วนของสวัสดิการที่ทางมหาวิทยาลัยให้บริการแก่ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา นอกเหนือจากหอพัก ยังมีบริการโรงอาหารที่ชื่อว่า คาเฟ่ที่เรียๆ เป็นโรงอาหารเดียวในมหาวิทยาลัยขณะนั้น

ช่วงพ.ศ. 2520 – 2524 ช่วงนี้เป็นช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการขยายและปรับปรุงงานด้านต่างๆ ไปเป็นอันมาก ทางด้านขยายงาน ได้มีการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัยขึ้นในวิทยาเขตหาดใหญ่

ช่วงพ.ศ. 2525 – 2529 เป็นช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 ได้มีการดำเนินการจัดตั้งคณะวิชาเพิ่มขึ้นอีก 2 คณะ คือ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พร้อมทั้งได้มีการขยายงานด้านวิจัยและด้านบริการชุมชนที่เน้นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของภาคใต้ โดยการจัดตั้งสำนักวิจัยและพัฒนา และสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเป็นองค์กรกลางในการประสานงานและบริหารงานด้านวิจัยและบริการชุมชนตามลำดับ และในช่วงนี้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ขยายขอบข่ายจำนวนการรับนักศึกษาโดยวิธีรับตรงจากโรงเรียนใน 14 จังหวัดภาคใต้ขึ้นเป็น 50% รวมทั้งมีการให้โควตาพิเศษแก่นักศึกษามุสลิม โดยการรับเข้าศึกษาตามโครงการของกระทรวงมหาดไทยและของศูนย์บริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังได้ทำการเปิดสถานีวิจัย มอ.เพื่อบริการชุมชนอีกครั้งหนึ่งด้วย

สำหรับในช่วงพ.ศ. 2530 - 2534 เป็นช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จะส่งเสริมการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทเพื่อสนับสนุนงานวิจัย การบริการชุมชน และการปรับปรุงคุณภาพการสอนในระดับปริญญาตรีและต่ำกว่า รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในด้านการวางแผนพัฒนาเพื่อช่วงในการวิจัย การให้บริการชุมชน การหารูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท การพัฒนาสังคม ส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530)

ผู้วิจัยจะขอนำเสนอบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) ในด้านอาคารสถานที่ ด้านงานบริการและสวัสดิการ มาประกอบ เพื่อที่จะมองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในขณะนั้นประมาณปี พ.ศ. 2515 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นต้นยางพารา ยังไม่มีอาคารเรียนมากนัก มีอาคารหลังเดียวคือ ตึกคณะวิศวกรรมศาสตร์ และสำนักงานอธิการบดีใต้ตึกของคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นที่ทำการ โดยมีคุณจิโรจน์ จันทรพิทักษ์ เป็นหัวหน้า ทุกคนในที่ทำงานสมัยนั้น รู้จักกันหมดเป็นเหมือนญาติพี่น้อง และมีคนไม่มากนัก ไม่เหมือนสมัยนี้ ไม่ทราบว่ามีใครเป็นใครกันบ้าง และไม่มีเวลาพูดคุยหรือพบปะสังสรรค์กันเหมือนแต่ก่อน”

(บทสัมภาษณ์คุณวัธนาภรณ์ ส่งเสริมวัธนะ จากหนังสือ เกษียณอายุราชการ 2554)

ภาพที่ 6 อาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์เมื่อใกล้เสร็จ
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

“เนื่องจากอาจารย์ของมหาวิทยาลัยมีน้อยมากในระยะนั้น อาจารย์แทบทุกคนในมหาวิทยาลัยจึงรู้จักกันหมด และมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน บรรยากาศในมหาวิทยาลัยจึงดีมาก การทำงานก็มีการประสานงานกันดีเพราะส่วนมากมีความคุ้นเคยกันเป็นส่วนตัว”

“เป็นที่สังเกตว่าในระยะเริ่มแรกนี้ มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาอาจารย์เป็นงานหลัก มหาวิทยาลัยและผู้บริหารได้ทุ่มเทไปกับงานนี้ค่อนข้างมาก นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังต้องดำเนินการก่อสร้างที่หาดใหญ่และปัตตานี และสั่งซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะวิทยาศาสตร์ ในระยะแรก

นี้มหาวิทยาลัยยังไม่ได้ดำเนินการทางด้านการพัฒนาการเรียนการสอนมากนัก ส่วนการวิจัยนั้นไม่มีใครผู้ถึงเลย ในระยะนั้นต่างก็มีความคิดกันไปว่าเมื่ออาจารย์ใหม่ๆ ทั้งหลายไปเรียนต่อจบกลับมา งานของมหาวิทยาลัยก็จะสมบูรณ์ดีขึ้นเอง”

“เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2517 ผมได้กลับมาทำงานที่วิทยาเขตหาดใหญ่ เหตุการณ์ในขณะนั้นได้เปลี่ยนไปมาก ผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะได้เปลี่ยนไปหมด แนวทางและวิธีการบริหารก็เปลี่ยนไปมาก วิธีทำงานของผู้บริหารระดับคณะและมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง มหาวิทยาลัยกำลังจัดตั้งคณะใหม่ๆ หลายคณะ แต่ในคณะที่มีอยู่แล้วก็ยังมีปัญหาการขาดอาจารย์อยู่ เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยประสบปัญหาการขาดแคลนที่พักเป็นอย่างมาก อาจารย์จำนวนไม่น้อยต้องไปพักที่หอพักนักศึกษาเป็นการชั่วคราว ปัญหาการขาดแคลนที่พักทำให้อาจารย์ไม่ยอมมาปฏิบัติราชการที่มหาวิทยาลัย สงขลาครินทร์ เนื่องจากมีการจัดตั้งคณะใหม่ๆ เพิ่มขึ้นหลายในระยะนี้ เช่น คณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะวิทยาการจัดการ และคณะเภสัชศาสตร์ บุคลากรของมหาวิทยาลัยจึงเพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งคณาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษา ปัญหาที่หนักที่สุดในระยะนี้ คือ ปัญหาที่พักของอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งขาดแคลนมากจนเป็นปัญหาในการที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยต่อไป เพราะเมื่อไม่มีที่พัก อาจารย์ที่มีคุณวุฒิก็ไม่ยอมมาปฏิบัติงานที่มหาวิทยาลัย นักศึกษาก็ต้องอยู่อย่างแออัดยัดเยียด เพราะในหาดใหญ่ขณะนั้นไม่มีผู้นิยมสร้างหอพักให้นักศึกษาเช่าอยู่”

ภาพที่ 7 ส่วนหนึ่งของวิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อเริ่มก่อสร้าง (แฟลต 85 อ่างน้ำ และความมืดแดง)
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

“โดยสรุปแล้ว เมื่ออายุได้ประมาณ 10 ปี (พ.ศ. 2520) มหาวิทยาลัยก็ยังอยู่ในขั้นเตรียมการเน้นหนักในการพัฒนาอาจารย์ ปรับปรุงเรื่องสวัสดิการ เช่นที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพมาทำงานที่มหาวิทยาลัย กิจกรรมที่สำคัญก็คือ เน้นหนักในด้านการสอน ซึ่งก็ยังไม่สามารถทำได้เองในบางคณะ และต้องใช้อาจารย์พิเศษจากกรุงเทพฯ มาช่วยสอน ในเรื่องการวิจัยและการบริการ ชุมชนมีการทำกันน้อยมาก เพราะมหาวิทยาลัยยังไม่พร้อมในกิจกรรมดังกล่าวนั่นเอง

เมื่อเวลาผ่านไป 10 ปีมหาวิทยาลัยมีคณะต่างๆ ถึง 11 คณะ จึงต้องยอมรับว่า มหาวิทยาลัยในเราในขณะนี้ เป็นมหาวิทยาลัยที่เกือบสมบูรณ์และเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย และเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลได้ใช้เงินงบประมาณมากที่สุด ในส่วนของที่พักอาจารย์ก็เกินพอสำหรับอาจารย์ (สำหรับนักศึกษาอาจขาดแคลนบ้าง) สำหรับสภาพของที่ทำงานนั้นได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างมาก มีการสร้างตึกสำนักงานอธิการบดีเพิ่มเติม ลดสภาพการทำงานที่เบียดเสียดกันลง ห้องทำงานของข้าราชการสำนักงานอธิการบดีได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างมากโดยการติดเครื่องปรับอากาศ แม้ว่ามหาวิทยาลัยจะขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วในเชิงของการมีหน่วยงานเพิ่มขึ้นและมีปริมาณนักศึกษามากขึ้น แต่งานทางด้านการค้นคว้าวิจัยในการที่จะทำให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้นำในทางวิชาการและพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมานั้นยังมีน้อยมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่ามหาวิทยาลัยยังมิได้มุ่งเน้นในการปรับปรุงกลไกต่างๆ ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้อาจารย์ของมหาวิทยาลัยทำวิจัยมากขึ้นกว่านี้ สำหรับงานทางด้านบริการชุมชน มหาวิทยาลัยก็ยังมีได้มีบทบาทในเรื่องนี้น้อยนัก สาเหตุที่สืบเนื่องมาจากการไม่มีการทำวิจัยมากพอและมหาวิทยาลัยยังมิได้สนับสนุนในเรื่องนี้นัก

“หน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้บริการชุมชนที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงขึ้นในปัจจุบันก็คือ คณะแพทยศาสตร์ ซึ่งมีโรงพยาบาลทำหน้าที่ได้ดีในการให้บริการในการรักษาพยาบาล และนอกจากนี้จะเห็นได้ว่าสวัสดิการและความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยอยู่ในเกณฑ์ดี เมื่อเทียบกับภายนอกมหาวิทยาลัย”

(บทสัมภาษณ์รศ.ดร. นกสิทธิ์ คุ้มณาชัย จากหนังสืออนุสรณ์ 20 ปี ม.อ.)

ภาพที่ 8 แฟลตอาจารย์
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี ม.อ., 2530

มุมมองข้างต้นจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วงก่อนกระแสทุนนิยม นับได้ว่าเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยกำลังบุกเบิก ก่อสร้าง สร้างตัว ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นานานับประการ เช่น การแสวงหาอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้แก่นักศึกษา ที่พักอาจารย์ หอพักนักศึกษา ไม่เพียงพอ งบประมาณในการก่อสร้างอาคารต่างๆ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงขอชื่นชม ทางคณะผู้บริหารที่มีความสามารถ มีความอดทน และมีความพยายามอย่างสูง ในการที่ใช้ความรู้

ความสามารถ ความตั้งใจ เอาใจใส่ในทุกๆ ด้าน ร่วมมือกันผลักดันและพัฒนามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์อย่างต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ส่วนแล้วเพื่อเป็นโยชน์ส่วนร่วมทั้งสิ้น เพื่อการเติบโตของมหาวิทยาลัยอย่างเต็มรูปแบบ เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ ซึ่งในขณะนั้นมหาวิทยาลัยยังขาดแคลนหลายๆ ด้าน สวัสดิการความเป็นอยู่ก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร คณาจารย์ บุคลากร ทุกท่านที่มาทำงานที่นี่ ต่างมีความเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้น เพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมเป็นอย่างมาก และดิฉันคิดว่าเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนรุ่นหลัง นิสิตนักศึกษา ได้นำไปเป็นแบบอย่างใช้ในชีวิตประจำวัน พื้นที่มหาวิทยาลัยช่วงพ.ศ. 2514 – 2535 ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าว่า เป็นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษาเท่านั้น ถูกสร้างขึ้นและพัฒนาเพื่อเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ทางวิชาการ มีการวางกฎระเบียบเข้า-ออกอย่างเคร่งครัด และยังมีบทสัมภาษณ์อีกบางส่วนของผู้บริหาร คณาจารย์ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ช่วงก่อนกระแสทุนนิยม ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

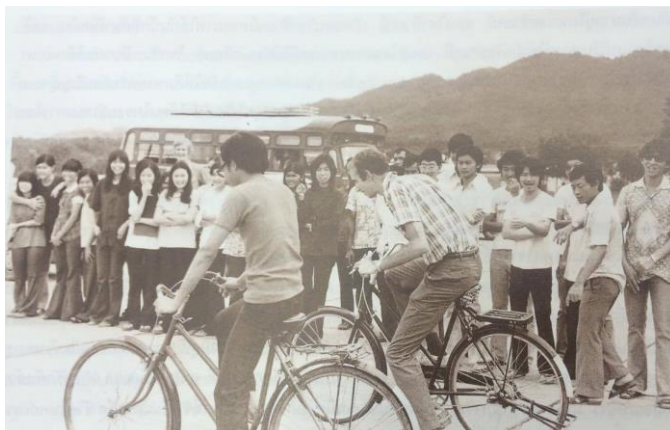
“ในสมัยนั้นประมาณปี พ.ศ. 2512 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือ ม.อ. จัดเป็นมหาวิทยาลัยน้องใหม่แห่งแรกของภาคใต้จึงยังขาดแคลนทั้งบุคลากร สถานที่ และความพร้อมทางด้านการศึกษามาก ดังนั้นในตอนเริ่มแรกมหาวิทยาลัยได้จัดให้นักศึกษาไปเรียนที่ตึก (อาคาร 3 ชั้น อยู่ตรงข้ามกับ รร.อำนวยการศิลป์) ตรงถนนศรีอยุธยา ซึ่งตึกดังกล่าวถูกรื้อทิ้งไปแล้ว และในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของคณะเภสัชศาสตร์”

“ผมยังจำภาพ ม.อ. ในสมัยนั้นได้ว่า ไม่ว่าจะมองไปทางไหนก็มีการก่อสร้างเติมไปหมดไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง และอาคารต่างๆ รวมทั้งการปรับปรุงภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัยให้ดีขึ้นเพราะเมื่อก่อนที่ตั้งมหาวิทยาลัยเป็นป่ามาก่อน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่จะมีการก่อสร้างอะไรๆ ต่อมีอะไรเติมไปหมดเพราะจุดประสงค์ คือ มหาวิทยาลัยต้องเร่งเตรียมความพร้อมทางด้านการศึกษาให้กับนักศึกษาทั้งที่เรียนอยู่และที่จะเข้ามาเรียนใหม่ในอนาคต”

(บทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ฉัตรชนก กะราลัย ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ จากหนังสือ เกษียณอายุราชการ 2554)

“ดิฉันได้ย้ายลงมาประจำที่วิทยาเขตหาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2515 ในช่วงเวลานั้นเรามีกันไม่กี่คนในมหาวิทยาลัยจึงรู้จักกันเกือบทุกคนไม่ว่าจะเป็นคณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คนโสดส่วนใหญ่อยู่อยู่แฟลต ซึ่งมีห้อง 211 หมายความว่า อยู่ชั้น 2 มี 11 ห้อง ไม่ใช่มี 211 ห้อง และส่วนที่เป็นชั้นบนอีกไม่ก็ยูนิต ที่มี 2 ห้องนอน เข้ากลางวันเย็นก็ฝากท้องไว้กับคาเฟ่ที่เรียหรือคาเฟ่ปัจจุบัน ทานข้าวในถาดหลุมตักข้าวเองเท่าไรก็ได้ เวลาจะทานอาหารต้องเดินจากบ้านหรือแฟลต ไปคาเฟ่ที่เปิดบริการตามเวลาที่กำหนด ช้านักอดนะ มีตุ๊กๆ เข้าเมืองแต่นานๆ คั้น ค่าโดยสารสองบาท ซึ่งนับว่าแพงเพราะที่กรุงเทพฯ ค่าโดยสารสิบสตางค์เท่านั้น อาจารย์ทุกๆ ไปไม่มีใครมีรถ มีแต่ท่านคณบดี อาจารย์ผู้ใหญ่ และอาจารย์ผู้มีฐานะดีบางคน ใครมีรถนี้ที่อย่าบอกใครเชียว นับแล้วทั้งหมดคงไม่ถึงห้าคัน รถมอเตอร์ไซด์ก็ไม่มีกี่คัน”

(บทสัมภาษณ์รศ.ดร.วัลลี สุวจิตตานนท์ ภาควิชาชีวเคมี จากหนังสืออนุสรณ์ 2540)

ภาพที่ 9 ปั่นจักรยานของอาจารย์
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

“ต้นปี พ.ศ. 2517 ผมได้กลับมาทำงานที่วิทยาเขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยในขณะนั้นกำลังจัดตั้งคณะใหม่ๆ หลายคณะ แต่ในคณะที่มีอยู่แล้วก็ยังมีปัญหาการขาดแคลนอาจารย์อยู่ เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยประสบกับปัญหาการขาดแคลนที่หนักเป็นอย่างมาก อาจารย์จำนวนไม่น้อยต้องไปพักที่หอพักนักศึกษาเป็นการชั่วคราว ปัญหาการขาดแคลนที่หนักทำให้อาจารย์ไม่ยอมมาปฏิบัติราชการที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในเรื่องของห้องทำงานอาจารย์ ส่วนใหญ่เป็นห้องทำงานธรรมดา อย่างมากก็จะติดพัดลมเพื่อระบายความร้อนเท่านั้น ไม่มีเครื่องปรับอากาศ ห้องทำงานของข้าราชการก็เช่นเดียวกัน ต้องนั่งเปียกกันในห้องเล็กๆ ซึ่งไม่ปรับอากาศ แม้กระทั่งห้องทำงานของผู้บริหารระดับสูง ก็ไม่มีเครื่องปรับอากาศ จะมีเฉพาะห้องประชุมเท่านั้นที่ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ”

(บทสัมภาษณ์ รศ.ดร. นกสิทธิ์ คุ้มณาชัย จากหนังสืออนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530)

บทสัมภาษณ์ของผู้บริหารและอาจารย์ข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รวมทั้งวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งมหาวิทยาลัยยังอยู่ในขั้นเตรียมการ พัฒนาอาจารย์ อาคารสถานที่ ปรับปรุงด้านสวัสดิการ เช่น ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพมาทำงานที่มหาวิทยาลัย และเพื่อดึงดูดนิสิตนักศึกษาเข้ารับการศึกษานในสถาบัน ในส่วนของการวิจัยและบริการชุมชนในขณะนั้นมีการทำกันน้อยมาก พื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงก่อนกระแสนิยมถูกใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น จึงถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าเป็นเพียง “พื้นที่วิชาการ” และ “พื้นที่เฉพาะ” เป็นพื้นที่ที่ใช้ในกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น มีการวางกฎระเบียบเคร่งครัด ผู้ที่จะเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวได้ต้องมีคุณสมบัติสอดคล้องกับลักษณะการใช้พื้นที่ดังกล่าว

คาเฟตที่เรีย: พื้นที่กิจกรรมและศูนย์รวมอาหารของชาว ม.อ.

พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วงแรกจะเป็นช่วงที่กำลังก่อสร้าง พัฒนาอาคารสถานที่ พัฒนาอาจารย์ บุคลากร นิสิตนักศึกษา จะเห็นได้ชัดจากสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่

ให้บริการแก่ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา อาทิ บ้านพักหรือแฟลตอาจารย์ หอพักนักศึกษา และมีศูนย์อาหารใหญ่ 2 แห่งในมหาวิทยาลัย คือ คาเฟ่ที่เรียต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงช้าง ซึ่งโรงช้างในขณะนั้นก็มีบริการเพียงอาหาร และเครื่องดื่ม เป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือจากนี้ อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา ต้องโดยสารรถประจำทางไปทำธุระในตัวเมือง เมื่อมหาวิทยาลัยมีการก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จบางส่วน ครูอาจารย์มีความเพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยได้ขยายศูนย์อาหารเพิ่มขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คณาจารย์ บุคลากร นิสิตนักศึกษา ไม่ต้องเดินทางไปที่ศูนย์อาหารหลักเพียงอย่างเดียว โดยได้ก่อสร้างโรงอาหารบริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“คาเฟ่ที่เรีย เป็นโรงอาหารเดียวที่ให้บริการทั้งคณาจารย์ นักศึกษา ในทุกๆ มื้อ มีลักษณะเป็นอาคารหลังโดดๆ เวลาจะรับประทานอาหารก็จะเข้าไปหยิบถาดหลุมแล้วเข้าคิวเรียงแถวเข้าไปเลือกอาหารให้พนักงานขายตักใส่ถาดหลุมโดยเสมอภาคกัน แล้วก็ตักข้าวสวยฟรีตามความต้องการของแต่ละคน แล้วไปจ่ายเงินตรงสุดทางก่อนเดินมาหยิบช้อนส้อมแล้วออกมาหาโต๊ะนั่ง รับประทานอาหาร เวลาเลิกเรียนพร้อมกันของนักศึกษาจะเห็นได้ว่าเข้าแถวกันยาว มีความแออัดมาก ต่อมาเมื่อคาเฟ่ที่เรียได้ปิดลงได้มีนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 1 คนหนึ่งในปี 2518 ได้เจรจาขออนุญาตมหาวิทยาลัยตั้งร้านขายอาหารเป็นทางการบริเวณนี้ ที่สุดเลยมีโรงขายอาหารหลังคามุงแฝก ใครๆ เห็นก็บอกว่าเหมือนโรงเลี้ยงช้างเกิดขึ้นเลยเรียกกันว่าโรงช้าง โรงช้างตอนนั้นก็ยังเกิดปัญหาโต๊ะเก้าอี้ ร้านค้า ไม่เพียงพอ เวลาพักเที่ยงยังคงต้องรอคิวนานทำให้ต่อรีบกิน เพื่อที่จะให้เข้าเรียนทัน”

(ป้าแมว, สัมภาษณ์วันที่ 5 ตุลาคม 2558)

ภาพที่ 10 คาเฟ่ที่เรีย
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

“หากย้อนอดีตไปโรงช้างจะเป็นแค่ศูนย์จำหน่ายอาหารเฉพาะมื้อบ่ายถึงค่ำ เดิมจะมีคาเฟ่ที่เรีย บริการอาหารมื้อเช้าและเที่ยง ซึ่งผู้ริเริ่มที่มีการขายอาหารที่โรงช้างเริ่มจากเมื่ออดีตจะมีกลุ่มนักศึกษากลุ่มหนึ่ง เปิดเป็นร้านน้ำชาเพื่อรับประทานด้วยตนเองในหมู่เพื่อนและมีการจำหน่ายด้วยเช่นกัน เป็นร้านเล็กๆ มีลักษณะ เป็นเพลิง

มุงจาก คล้ายโรงเลี้ยงช้าง เลยมีชื่อเรียกว่า โรงช้าง ที่ใช้เรียกอยู่จนถึงปัจจุบัน โรงช้างแต่ก่อนจะเปิดบริการเพียงร้านอาหาร เครื่องดื่ม ไม่ถึง 10 ร้าน และจะมีลักษณะเป็นธรรมชาติ เป็นลานดินใช้สังกะสี เป็นโรงๆ เชื่อมไป มีร้านน้ำอยู่ร้านเดียวในขนาดนั้น คือร้านกาแฟ คนในอดีตจะจำกันได้โดยลักษณะที่มีนกเอี้ยงมาเกาะ และต้องขย่มกันเวลานั่งกินเพื่อที่ไล่กนกเอี้ยง ซึ่งลักษณะของพื้นที่จะมีขนาดเท่ากับปัจจุบัน จะแตกต่างเพียงแค่ร้านค้าที่เพิ่มมากขึ้น และการก่อสร้างที่เพิ่มความทันสมัยและความสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งเมื่อมีการปิดบริการของคาเฟ่ที่เรีย โรงช้างจึงเป็นศูนย์อาหารที่ให้บริการตลอดทั้งวัน”

(พินุกูล, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

“ตอนนั้นผมกับเพื่อนจำได้ว่าเวลาจะไปทานข้าวก็จะไปแต่คาเฟ่ที่เรียทุกมื้อ เพราะมีร้านอาหารที่เดียวในมหาลัย (อมยิ้ม หัวเราะ) คาเฟ่ที่เรียนอกจากเป็นที่ทานอาหารของพวกผมแล้ว ยังเป็นที่เล่นกีฬา ที่ประชุม ที่อ่านหนังสือ ที่ทำงาน ของพวกผมอีกด้วย ซึ่งเป็นความอบอุ่นอย่างหนึ่ง เป็นที่พบปะของเพื่อนๆ พี่ๆ น้อง เรารู้จักกันเกือบหมดทุกคน เพราะในคาเฟ่ก็มีแต่เด็กนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ของม.อ.ทั้งนั้น”

(น้ำไท, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2558)

“ด้านงานบริการและสวัสดิการของนักศึกษาในขณะนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อคณะต่างๆ ก่อสร้างแล้วเสร็จ ประมาณ 2-3 ปีต่อมาก็จะมีร้านอาหารได้คณะให้บริการแก่นักศึกษา บุคลากร ทั้งนี้เพื่อที่จะเพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา อาจารย์ ที่เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ซึ่งจะเห็นว่าในปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีร้านอาหารบริการเกือบทุกคณะเป็นส่วนมาก เป็นการพัฒนาด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ดีเยี่ยมของทางมหาวิทยาลัย”

(พีสา, สัมภาษณ์วันที่ 23 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 11 โรงอาหารคณะวิทยาศาสตร์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 18 ธันวาคม 2558

มุมมองข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า คาเฟ่ที่เรียในช่วงเวลาดังกล่าวถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าว่าเป็นศูนย์อาหารเดียวที่ให้บริการผู้คนที่ทั้งมหาวิทยาลัย เป็นทั้งสถานที่รับประทานอาหาร และประกอบกิจกรรมต่างๆ ของนิสิตนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมเชียร์ การประชุมของ

คณะ การพบปะพูดคุย ทำงานกลุ่มคณะ เป็นต้น รวมทั้งเป็นสถานที่ที่พบปะพูดคุยของอาจารย์ และ นิสิตนักศึกษา สถานที่แห่งนี้ยังคงเป็นภาพความทรงจำที่ผู้คนในสมัยนั้นระลึกถึงไม่เคยลืมเลือน

พื้นที่แห่งความทรงจำ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในอดีตเต็มไปด้วยต้นไม้ ป่าเขา มีอาคารเรียนเพียงไม่กี่ ตึก เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับด้านการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้ที่จะเข้ามาในบริเวณมหาวิทยาลัยจะต้องมี ส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน มีการวางกฎระเบียบเคร่งครัด เมื่อมหาวิทยาลัยมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบุคลากร นิสิตนักศึกษา การก่อสร้างอาคารต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปีการศึกษา วิวัฒนาการการ เปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม การให้ความสำคัญของมหาวิทยาลัยต่อสังคมใน ขณะนั้น นำไปสู่การนิยามความหมายและให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในอีกมุมมองมุมมองหนึ่ง ดังจะกล่าวในลำดับต่อไป

บทสัมภาษณ์ของศิษย์เก่านักศึกษา ที่มีความสัมพันธ์กับช่วงเวลาดังกล่าวที่สะท้อนให้ เห็นถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยและการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่ มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2514 – 2535 ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ตอนที่ที่เรียนอยู่ที่นี้ ตอนนั้นที่อยู่หอใน ตอนเย็นก็จะนั่งจับกลุ่มกับเพื่อนทำ การบ้าน ตอนเย็นๆ ในมหาลัยจะเจียมมากเลย เห็นก็เพียงแต่นักศึกษานั่งเป็นกลุ่มกันได้ ตึก ส่วนอาจารย์ บุคลากรบางคนก็มาวิ่งออกกำลังกายที่อ่างเก็บน้ำ ไม่ค่อยเห็นคนนอก เท่าไรนัก เพราะมหาลัยก็มีกฎระเบียบห้ามบุคคลภายนอกเข้า-ออก ในบางพื้นที่ของ มหาวิทยาลัย คนนอกส่วนใหญ่ที่เห็นก็จะเป็นผู้มาใช้บริการของโรงพยาบาลเท่านั้น”

(พีตัม, สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤศจิกายน 2558)

“น่าเป็นศิษย์เก่าที่นี่ เมื่อก่อนน่าเรียนอยู่คณะวิศวกรรมศาสตร์ ตอนนั้น มหาวิทยาลัยเรายังไม่เจริญแบบนี้เลย เป็นป่าเขา มีต้นไม้เต็มไปหมด มีอาคารเรียนอยู่ 2-3 ตึก เมื่อก่อนเวลาจะไปทานข้าวก็จะไปทานที่คาเฟ่ มีแค่โรงอาหารเดียวใน มหาวิทยาลัย แต่ตอนนี้ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงช่างเหมือนที่ลูกเห็น และยังมีโรงอาหาร เพิ่มขึ้นเกือบทุกใต้คณะ ร้านค้าในตอนนั้นก็แค่ร้านขายอุปกรณ์การเรียน ร้าน ถ่ายเอกสารก็มีมาช่วงประมาณปี 30 มีร้านสองร้าน จะเห็นการพัฒนาของมหาวิทยาลัย ได้ชัดเจนในด้านการอำนวยความสะดวกขึ้นพื้นที่ฐานแก่เด็กนักศึกษา”

(น้ำเล็ก, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2558)

มุมมองของศิษย์เก่านักศึกษาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนา มหาวิทยาลัยทั้งด้านการเรียนการสอน อาคารสถานที่ เพราะการที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าพื้นที่ มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาขณะนั้นมีตึกเรียนเพียงไม่กี่ตึก เต็มไปด้วยป่าเขา ในมหาวิทยาลัยเห็นแต่นักศึกษา บุคลากร และอาจารย์ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นพื้นที่ เฉพาะ และพื้นที่วิชาการ ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น เป็นพื้นที่ถูกกำหนดไว้ใช้เฉพาะกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม

ภาพที่ 12 ป้ายห้ามบุคคลภายนอกเข้า-ออก เขตที่พักอาศัย
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 12 พฤษภาคม 2559

“มหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนสถานบันระดับสูง ที่ให้ความรู้ทางวิชาการ ระดับอุดมศึกษา เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับด้านการศึกษา ผู้ที่เข้ามาในมหาวิทยาลัยต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาเท่านั้น บุคคลทั่วไปจะเข้ามาได้ในส่วนของการให้บริการของทางโรงพยาบาลเท่านั้น ซึ่งในเขตพื้นที่ของการศึกษา ตามตึกต่างๆ หรือมีกระทั้งหอพักนักศึกษา แพลตอาจารย์ ก็จะมีหน่วยรักษาความปลอดภัยตรวจรถเข้า-ออก อย่างเข้มงวด”

(พีมิว, สัมภาษณ์วันที่ 9 มกราคม 2559)

“พระบรมรูปพระราชบิดา หรือที่คนส่วนใหญ่เรียกกันว่าพระบิดา จะเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวม.อ. และจะเห็นว่าในบางครั้งก็จะมีชาวบ้าน หรือคนภายนอกมากกราบไหว้สักการบูชา เด็กนักศึกษาบางคนก็มาแก้บนหลังสอบเสร็จช่วงเที่ยงคืนเป็นต้นไป บางคนก็วิ่งรอบลานพระบิดา บ้างก็เซ็ดทำความสะอาดลานพระบิดา หรือบางคนก็แก้บนด้วยไข่ไก่ 7 ฟอง ก็จะเป็นความเชื่อที่บอกต่อๆ กันมาจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง”

(นำหนิง, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 13 พระบรมรูปพระราชบิดา
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 5 ธันวาคม 2558

มุมมองของบุคลากรในมหาวิทยาลัยข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 -2535) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่มหาวิทยาลัยที่เป็นเพียงพื้นที่เฉพาะที่ใช้ในด้านวิชาการเท่านั้น ถูกซ้อนทับของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่บริเวณส่วนหน้าของมหาวิทยาลัย มีชื่อเรียกว่า “พระบรมราชพระบิดา” ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย รวมทั้งบุคคลภายนอกบริเวณรอบนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัย หรือช่วงก่อนกระแสทุนนิยมพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้เกิดควบคู่กับพื้นที่วิชาการ

สรุป

การเล่าเรื่องราวของผู้ที่มีความสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลาของพื้นที่มหาวิทยาลัย สงขลา นครินทร์ก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 - 2535) จะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวมหาวิทยาลัยได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของเขตพื้นที่มหาวิทยาลัยใช้สำหรับเพื่อการศึกษาเท่านั้น มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวดในการเข้า-ออกบริเวณภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของอิตา สุนทรโทก (2549) ได้นิยามความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยไว้ว่า มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ราชการ เป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่น่ายำเกรง มีกฎระเบียบควบคุมพื้นที่ เป็นพื้นที่เฉพาะ มิใช่พื้นที่สาธารณะทั่วไปที่ใครๆ ก็เข้าไปได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในส่วนด้านหน้าของมหาวิทยาลัยจะเป็นโรงพยาบาล ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการได้ แต่ทั้งนี้ บุคคลภายนอกไม่สามารถเข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา บริเวณตึกอาคารเรียนต่างๆ ได้ พื้นที่มหาวิทยาลัยในขณะนั้นจะทำงานภายใต้ระบบเปิดและระบบปิดไปพร้อมๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michel Foucault สะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยมถูกนิยามความหมายและให้คุณค่า 3 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีการวางกฎระเบียบรัดกุม ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับคนบางกลุ่ม ผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่เฉพาะได้นั้นจะต้องมีความสอดคล้องตรงกับคุณลักษณะของการใช้พื้นที่ดังกล่าว ภายใต้พื้นที่เฉพาะถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่วิชาการและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพื้นที่วิชาการเป็นพื้นที่จริงที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น พื้นที่วิชาการในมหาวิทยาลัย ได้แก่ อาคารเรียนคณะต่างๆ อาทิ อาคารเรียนคณะศิลปศาสตร์ หอประวัติ ศูนย์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสำนักงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย อาทิ สำนักงานอธิการบดี สำนักประกันคุณภาพ เป็นต้น และในส่วน of พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นที่ในลักษณะอุดมคติหรือในจินตนาการที่เชื่อเชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่จริงของมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้ามหาวิทยาลัย มีชื่อเรียกว่า พระบรมรูปพระราชบิดา “สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก” เป็นแหล่งที่พึ่งทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งบุคคลภายนอกที่มาใช้บริการของทางโรงพยาบาล ซึ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในช่วงก่อนกระแสทุนนิยมบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาในบริเวณดังกล่าวได้ และต่อมาในช่วงปลายของก่อนกระแสทุนนิยม ประมาณปี พ.ศ. 2530 มหาวิทยาลัยได้มีบริการร้านขายหนังสือ ร้านขายอุปกรณ์การเรียน และร้านถ่ายเอกสาร จะเห็นได้ว่าร้านค้าเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก

2. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าใน กระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)

พื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยมไม่ได้ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าว่าเป็นเพียงพื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่เพียงอย่างเดียว มหาวิทยาลัยได้มีการปรับตัวท่ามกลางกระแสทุนนิยม โดยการเปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วน ประกอบการค้า และให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการของร้านค้าต่างๆ บริเวณใต้ตึกอาคาร บริเวณศูนย์อาหาร อาทิ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านเสริมสวย เป็นต้น และตลาดภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) และตลาดเกษตร จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งกลายเป็นสินค้า พื้นที่มหาวิทยาลัยได้ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าในลักษณะพื้นที่อื่นๆ เปลี่ยนแปลงไปและเพิ่มขึ้น ภายใต้กระแสทุนนิยม โดยผู้วิจัยจะทำการนำเสนอถึงการให้ความหมายและคุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยมในลำดับต่อไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงอีกมุมมองหนึ่ง ที่ถูกสร้างความหมายให้แก่พื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาหนึ่ง และบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในมหาวิทยาลัยถือเป็นจุดแรกแห่งการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่สถาบันการศึกษาในรูปแบบเชิงธุรกิจมากขึ้น และวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้พื้นที่พื้นที่หนึ่งในมหาวิทยาลัยหลากหลายรูปแบบ ของคนหลากหลายกลุ่ม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีกระแสทุนนิยมเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีการปรับตัวในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปีการศึกษา การเปลี่ยนแปลง 2 ช่วงเวลาดังกล่าวของการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัย ทำให้เห็นถึงการนิยามความหมายและให้คุณค่าที่แตกต่างกันออกไป ทั้งช่วงก่อนกระแสทุนนิยมและในกระแสทุนนิยม

การนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้ให้ความหมายของสถาบันอุดมศึกษาไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่ผลิตกำลังคนที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ การบริหารบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาทำให้เกิดความหลากหลายตามภารกิจหลัก ซึ่งจะต้องมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้แต่ละแห่งมีการกำหนดปรัชญา ปณิธาน พันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่หลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา นำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย แผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งแผนพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งทำให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน พันธกิจดังกล่าว (คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 – 2558) ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2554, 46 ฉบับเดือน ธันวาคม 2553) ทั้งนี้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากกิจกรรมด้านการเรียนการสอน อาทิ ด้านบริการวิชาการแก่ชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงแพะและแกะ การจัดตั้งกองทุน ม.อ. เพื่อวิจัยและพัฒนาภาคใต้ , ด้านการวิจัย เช่น การพัฒนาสวนส้มจุกที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา การพัฒนา

และการวิจัยการใช้ประโยชน์จากมะม่วงหิมพานต์ , ด้านการพัฒนาชุมชน เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท นิคมอุตสาหกรรม , ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เช่น มหาวิทยาลัยได้เป็นเจ้าภาพจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 21 ที่จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้จากบทสรุปพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ปัทมา กาญจนพงศ์, 2554, 8)

พ.ศ. 2510 (ก่อตั้ง) – 2530) เน้นพัฒนาการด้านโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาอาจารย์ และเน้นการสอน

พ.ศ. 2530 – 2543 เน้นการสอนและเริ่มต้นตัวด้านวิจัยและบัณฑิตศึกษา

พ.ศ. 2543 – 2549 เน้นสอน เพิ่มคณะวิชา ขยายจำนวนนักศึกษา ให้ความสนใจดูแลนักศึกษาเรียนอ่อน บ่มเพาะจิตสาธารณะ เน้นการสร้างยุทธศาสตร์ระบบงานวิจัย ยุทธศาสตร์บัณฑิตศึกษา ยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน ยุทธศาสตร์ระบบบุคลากร การใช้ประโยชน์งานวิจัย พัฒนาการต่อเนื่องด้านคุณภาพวิชาการหาทรัพยากรเพิ่มเพื่อรองรับการขยายตัว ช่วงพ.ศ. 2543 – 2549 และสร้างระบบวิทยาเขตที่เข้มแข็งด้วยการมอบอำนาจความเท่าเทียมในการเจริญเติบโต และความเชื่อมโยงผูกสัมพันธ์ระหว่างวิทยาเขต

พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน เน้นการเรียนรู้ (พัฒนาการสอนเป็นการเรียนรู้) ปลุกฝังคุณธรรม การวิจัยสู่คุณประโยชน์และคุณค่า นำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จากควมมีคุณภาพสู่ควมมีคุณค่า นำมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยที่มีจิตวิญญาณ บ่มเพาะคนดีให้เป็นปัญญาชนที่มีวุฒิภาวะที่พร้อมที่จะรับใช้สังคม สร้างสมปัญญาด้วยการเสาะหาวิชาใหม่ให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์อุดมด้วยนักปราชญ์ และนำความรู้ของปราชญ์สอนและถ่ายทอดให้กับศิษย์ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู

การทำอ่างเก็บน้ำให้เป็นพื้นที่ออกกำลังกาย

ในอดีตอ่างที่เก็บน้ำในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ขนาด 2.05 ตารางกิโลเมตร นับว่าเป็นแหล่งน้ำดิบสำคัญในการผลิตน้ำไว้ใช้สำหรับอุปโภคและบริโภคของผู้คนภายในมหาวิทยาลัยเพราะในสมัยนั้นไม่มีน้ำประปาให้บริการเหมือนอย่างเช่นปัจจุบัน ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป พื้นที่อ่างเก็บน้ำได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ที่หลากหลายเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและคุณค่าของบริบทพื้นที่พื้นที่หนึ่ง ที่ช่วงเวลาแตกต่างกัน จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของบุคคลภายนอกที่มาใช้บริการสถานที่ออกกำลังกายในมหาวิทยาลัย

“ม.อ. หาดใหญ่ มีขนาดใหญ่มากในขณะนั้น เป็นเหมือนที่สาธารณะ ป่าจำได้ว่า ป่ากับลุงเคยไปออกกำลังกายที่อ่างเก็บน้ำในม.อ. บ่อยมากเมื่อก่อน บางครั้งหลังออกกำลังกายเสร็จ ก็ไปเดินเที่ยวชมงานในม.อ. เพราะมีงานจัดนิทรรศการหนังสือบ้าง งานการแสดงของเด็กๆ นักศึกษา งานวันลอยกระทงยังมี ป่าไม่ต้องเดินทางไปไกลเลย เวลาจะเที่ยวงานก็มาในม.อ.”

(ปานี, สัมภาษณ์วันที่ 2 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 15 อ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เมื่อตอนก่อสร้าง
ที่มา: อนุสรณ์ 20 ปี มอ., 2530

“น้องเรียนอยู่ที่ญ.ว. ค่ะปกติก็จะมาวิ่งที่นี่เป็นประจำหลังเลิกเรียนกับเพื่อน 3-4 คน อ่างเก็บน้ำที่นี่ วิ่งออกกำลังกายสบายเลยคะ ร่มรื่น อีกอย่างอยู่ไม่ไกลจากบ้านน้อง ด้วยคะ ที่นี่ได้เจอคนทุกเพศ ทุกวัย ทั้งพี่ๆ มหาลัย เพื่อนโรงเรียนเดียวกัน และต่างโรงเรียนกันก็มีคะ บางครั้งก็ทำให้หนูได้เจอเพื่อนใหม่อีกด้วย”

(น้องไก่, สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2559)

มุมมองดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึง พื้นที่บริเวณอ่างเก็บน้ำในมหาวิทยาลัย ถูกซ้อนทับของพื้นที่สาธารณะ เป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับออกกำลังกายของนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย และผู้คนในอำเภอหาดใหญ่ จากพื้นที่ที่เป็นเพียงอ่างที่เก็บน้ำไว้ใช้สำหรับผู้คนในมหาวิทยาลัย ในอดีตพื้นที่อ่างเก็บน้ำนับว่าเป็นแหล่งน้ำสำคัญของผู้คนในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เพราะในสมัยนั้นไม่น่าประปาให้บริการเหมือนอย่างเช่นปัจจุบัน ปัจจุบันพื้นที่อ่างเก็บน้ำถูกนำไปใช้ประโยชน์เป็นสถานที่ออกกำลังกาย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ทั้งนี้ถึงแม้ปัจจุบันพื้นที่มหาวิทยาลัยจะเปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย ยกเว้นบริเวณเขตพื้นที่การศึกษาเท่านั้น แต่ทุกคนต่างตระหนักเสมอว่า มหาวิทยาลัยหรือพื้นที่ในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ น่ายำเกรง ทุกคนต่างเคารพ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด สะท้อนให้เห็นถึงการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยไม่ว่าจะก่อนกระแสนิยมหรือในกระแสนิยม พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยังอยู่คู่กับพื้นที่ทางวิชาการ นอกจากนั้นการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สาธารณะในมหาวิทยาลัย ซึ่งจะแตกต่างจากพื้นที่สาธารณะโดยทั่วไป อาทิ สวนสาธารณะ สนามกีฬา เป็นต้น สถานที่เหล่านี้เป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้สำหรับประชาชนทั่วไป หรือเรียกได้ว่า “พื้นที่สาธารณะของประชาชน” ในส่วนของพื้นที่สาธารณะในพื้นที่มหาวิทยาลัยจะเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านการเรียนการสอนเท่านั้น นอกเหนือจากกิจกรรมในห้องเรียน จึงไม่ใช่พื้นที่สาธารณะที่เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้ามาประกอบกิจกรรมได้ตามอัธยาศัย สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่วิชาการที่ถูกซ้อนทับไปด้วยพื้นที่สาธารณะที่ใช้เฉพาะในด้านการศึกษาเท่านั้น

พื้นที่สาธารณะ ได้รับความได้ 2 ด้าน คือ ทางด้านรูปธรรมและนามธรรม คำว่า “พื้นที่” ในความหมายด้านรูปธรรม หมายถึง อาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งที่มีการแบ่งกั้นอาณาเขต เอาไว้แน่นอน เช่นพื้นที่ในโรงงาน บ้าน วัด ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ ส่วนความหมายในด้านนามธรรม คือ เวทีทางสังคมในการช่วงชิงอำนาจ เช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรมในการสื่อสารมวลชน (วิศนี ศรีเจริญ, 2551 อ้างถึงใน สุธาริน คุณผล, 2541) ทั้งในส่วนของความหมายพื้นที่สาธารณะของผู้วิจัย ด้านรูปธรรม คือ พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และด้านนามธรรม คือ การใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัย พื้นที่เดียวกันของบุคคลหลากหลายกลุ่มที่มีลักษณะ เหตุผลการใช้แตกต่างกันออกไปทำให้เกิดการนิยามความหมายและให้คุณค่าแก่พื้นที่มหาวิทยาลัยที่มีความหลากหลาย

สนามกีฬา สระว่ายน้ำ: การทำให้เป็นพื้นที่เช่าของการศึกษา

ในช่วงก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) มหาวิทยาลัยจะเน้นพัฒนาทางด้านการเรียนการสอน คณาจารย์ บุคลากร การบริการวิชาการแก่สังคม และการวิจัยที่ยังมีไม่มากนัก และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยเริ่มจากการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทางด้านการวิจัย ด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านต่างๆ อีกมากมาย นอกจากนั้นการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมที่เข้ามา อาทิ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ แสต ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ที่มีเกือบทุกใต้ตึกของคณะ บริเวณศูนย์อาหาร รวมทั้งสถานที่ออกกำลังกายให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป อาทิ อ่างเก็บน้ำ สระว่ายน้ำ หอสมุด สนามกีฬา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการถูกนิยามความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับช่วงเวลาๆ หนึ่ง กลุ่มบุคคลหนึ่ง บริบทพื้นที่ของพื้นที่หนึ่ง

เมื่อกระแสทุนนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยได้มีการเปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการสถานที่ออกกำลังกายที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นเพื่อใช้สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนในบางวิชา นอกเหนือจากการใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยได้เปิดให้บุคคลภายนอก สถานบันต่างๆ เข้ามาใช้บริการสนามกีฬา สระว่ายน้ำ ของทางมหาวิทยาลัยเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เดี๋ยวนี้เวลาน้องไปออกกำลังกายที่อ่างเก็บน้ำ สนามกีฬา ถ้าไม่ใช่ชุดนักศึกษาหรือชุดเครื่องแบบที่มีตรา ม.อ. ก็จะไม่ออกว่าไหนเด็ก ม.อ. หรือไหนเด็กน้อง เพราะจะมีทั้งเด็กสถานบันอื่นทั้งระดับมัธยม มหาลัย เต็มไปหมด บางครั้งพวกน้องเองก็ชวนเพื่อนๆ ต่างสถาบันมาออกกำลังกายในม.อ. กันตอนเย็น”

(น้องบอล, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 16 สนามกีฬา บริเวณข้างตึกคณะนิติศาสตร์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 13 ธันวาคม 2558

“ช่วงที่ผ่านมาที่เห็นมีเด็กๆ นักเรียนโรงเรียนในหาดใหญ่ บางก็มีจากหน่วยงานอื่น มาจัดแข่งขันกีฬาในสนามข้างคณะนิติ ช่วงนั้นรถจะติดมากเวลาเด็กเลิกกิจกรรม พี่เคยไปยืนดูสนุกสนานกันใหญ่ ช่วยเพิ่มสีสันให้กับมหาวิทยาลัยไปอีกแบบ และนอกจากนั้นที่สระว่ายน้ำในม.อ. พี่เห็นมีคนนอกมาใช้บริการปะปนกันไป กับเด็กมหาลัยเรา บางครั้งพี่เองก็ชวนเพื่อนมาว่ายน้ำด้วย”

(พี่กา, สัมภาษณ์วันที่ 18 มิถุนายน 2559)

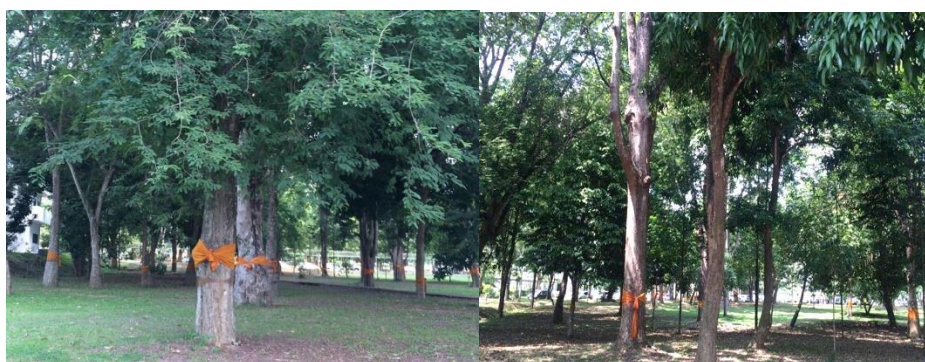
ภาพที่ 17 แข่งขันกีฬาโรงเรียน มอ. วิทยานุสรณ์ บริเวณสนามกีฬาข้างตึกคณะนิติศาสตร์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 8 กรกฎาคม 2559

มุมมองของนักศึกษาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ในส่วนของสถานที่ออกกำลังกาย ให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการได้ตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการบริการแก่คนในชุมชน และบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย และการให้เช่าสนามกีฬา หรือแม้กระทั่งการเรียกเก็บค่าใช้บริการสระว่ายน้ำจากบุคคลภายนอก สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นถึงการนิยามหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ปัจจุบันพื้นที่ในมหาวิทยาลัยบางส่วนได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้า และถูกซ้อนทับของพื้นที่สาธารณะบนพื้นที่วิชาการ

พระราชบิดา หลวงปู่ทวด: การถูกทำให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ในอดีตพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งหมดเป็นพื้นที่เฉพาะที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้ถูกซ้อนทับโดยกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) เป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยเริ่มจากการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในสื่อการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาทางด้านการวิจัย ด้านบริการวิชาการ แก่ชุมชนและสังคมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาทางด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านต่างๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ในลักษณะอุดมคติหรือในจินตนาการที่เชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่จริงของมหาวิทยาลัย ซึ่งเดิมตั้งอยู่บริเวณส่วนด้านหน้ามหาวิทยาลัย หน้าตึกอธิการบดี มีชื่อเรียกว่า พระบรมรูปพระราชบิดา “สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก” เป็นแหล่งที่พึ่งทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งบุคคลภายนอกที่มาใช้บริการของทางโรงพยาบาล ที่เกิดควบคู่ไปกับพื้นที่วิชาการ ปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกไป นั่นคือการเพิ่มขึ้นของ “หลวงปู่ทวด” (หรือ สมเด็จพระเจ้าพะโคะ, หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด, สมเด็จพระราชาชนูนิสาภิรมย์คุณูปมาจารย์) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจของนักศึกษา และบุคลากรในมหาวิทยาลัย อาทิ นักศึกษาที่มีปัญหาทางการเรียน สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป แม้แต่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ก็ถูกขยายออกไป ซึ่งเดิมบริเวณลานพระบิดาจะมีที่นั่งนิสิตนักศึกษา บุคคลทั่วไป ที่มีการนำไข่ต้ม น้ำแดง พวงมาลัย มาแก้บนเพื่อให้สอบผ่านหรือวัตถุประสงค์อื่นๆ วางตั้งอยู่บริเวณหน้าแท่นประดิษฐานพระรูป แม้แต่ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ได้ถูกขยาย พัฒนาเพิ่มขึ้นไปตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกให้ความหมายที่ปรับเปลี่ยนไป ไม่เพียงแต่ใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งที่พึ่งทางจิตใจของผู้คนในมหาวิทยาลัยและบริเวณโดยรอบ เกิดการซ้อนทับของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนพื้นที่วิชาการอย่างเห็นได้ชัด

ภาพที่ 18 บวชต้นไม้ บริเวณหน้าคณะวิทยาการจัดการ และหน้าคณะศิลปศาสตร์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 4 กรกฎาคม 2559

นอกจากนี้ปัจจุบันกำลังจะมีการตัดต้นไม้ ขนานใหญ่ เพื่อก่อสร้างตึก LRC (Learning Resource Center) ประมาณ 14 ชั้น บริเวณหน้าคณะวิทยาการจัดการและหน้าคณะศิลปศาสตร์ ส่งผลให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มคนบางกลุ่มขึ้น เพื่อไม่ให้มีการตัดต้นไม้ในบริเวณดังกล่าว ทำให้มีพิธี

การบวชต้นไม้เกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ต้นไม้ถูกทำลายหรือโดนตัดทิ้ง เป็นการต่ออายุต้นไม้ให้ยืนยาวยิ่งขึ้นไป โดยวิธีการห่มจีวรให้กับต้นไม้เช่นเดียวกับการบวชพระ สะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของคนและต้นไม้เปลี่ยนแปลงไปนับเป็นการนำความเชื่อทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็น การให้ความหมายและคุณค่าของผู้คนบางกลุ่มกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในบริบทพื้นที่วิชาการที่ใช้สำหรับด้าน การศึกษา ในช่วงเวลาหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้เกิดควบคู่กับพื้นที่วิชาการมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ทำกิจกรรมในม.อ.

การใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัยในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ของกลุ่มบุคคล ต่างๆ มีเหตุผลและลักษณะในการนำไปใช้ที่มีความหลากหลาย แตกต่างกันไป ซึ่งการนำพื้นที่ มหาวิทยาลัยไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการนิยามความหมายพื้นที่มหาวิทยาลัย หลากหลายชนิดขึ้นมาใหม่ในรั้วมหาวิทยาลัย พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่ สาธารณะเท่านั้น แต่การเกิดปฏิสัมพันธ์ของบุคคลหลากหลายกลุ่ม จนทำให้เกิดการซ้อนทับของพื้นที่ ทางสังคมบนพื้นที่ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“น้องและเพื่อนๆ เวลาไม่มีเรียนก็จะชอบไปนั่งทำงานที่ห้องสมุดคุณหญิงหลงฯ WiFi เร็วด้วย แล้วยังมีแอร์เย็นๆ อีกด้วย (อมยิ้ม) ก่อนจะถึงห้องสมุดจะเห็นว่า มีครู หรือพี่ๆ นักศึกษา สอนพิเศษวิชาต่างๆ ให้กับเด็กนักเรียน บางครั้งด้านในห้องสมุดก็ยิ่ง เจอเลย”

(น้องข้าวฟ่าง, สัมภาษณ์วันที่ 11 ตุลาคม 2558)

“ช่วงสอบนี้จะเห็นได้ว่าทุกไต้ตึกคณะจะเต็มไปด้วยเด็กนักเรียนมาอ่านหนังสือ กัน บางคนมาเร็วหน่อยก็จะมีที่นั่ง ถ้ามาตอนค่ำบางวันที่นั่งก็เต็มแล้ว ก็ย้ายไปหาที่ คณะอื่นอีก ไต้ตึกก็จะมีร้านกาแฟสด ร้านถ่ายเอกสารให้บริการ เวลาอ่านหนังสือแล้ว ง่วงนอน ก็จะซื้อน้ำ ขนมมากินกัน บ้างก็ถ่ายเอกสารแนวข้อสอบมาอ่านกัน รู้สึกว่าช่วง เย็นร้านก็จะปิดแล้ว แต่บางคณะก็ปิดช้ากว่าช่วงปกติหน่อย เพราะลูกค้ายังเยอะอยู่”

(น้องทราย, สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

“ป่าชายช้าในโรงช่างประมาณ 10 ปี ได้แล้ว กิจกรรมของบริเวณโรงช่างที่ป่า เห็นบ่อยๆ ในช่วงกลางวัน บางวันก็จะมีกลุ่มเด็กๆ นักศึกษา มาจัดโครงการร่วมบริจาค สบทบทุนโครงการต่างๆ ทั้งของชมรม ทั้งของคณะ วิชาเอก และในบางวันก็มีสถาบัน ต่างๆ จากด้านนอกมาประชาสัมพันธ์โครงการ จัดอยู่บริเวณทางเดินข้างๆ ชุมนันทาน อาหารนี้แหละ พอตกเย็นร้านค้าเริ่มปิดหมด จะเห็นว่าจะมีนักศึกษาจับกลุ่มกันทำงาน หรือไม่ก็จัดประชุมกัน นัดพบปะพูดคุยกัน เห็นแล้วสนุกสนาน เฮฮากันใหญ่เลย”

(ป้ารี, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2558)

ภาพที่ 19 ชุมฮอนด้าจัดกิจกรรม บริเวณศูนย์อาหารโรงช้าง
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558

“พื้นที่ประตู 109 นั้น จะเห็นว่าในวังอังคารและวันพฤหัสบดี จะมีกิจกรรมถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) มีทั้งกลุ่มนักศึกษาผู้ชายเสื้อผ้ามือสองกัน ชายเครื่องดีม อาหาร บางคนก็จะพาคนในครอบครัวมาช่วยขาย และนอกจากนั้นก็จะมีพ่อค้า แม่ค้า จากด้านนอกมาขายทั้งเสื้อผ้า อาหาร ของใช้ส่วนตัว และอีกมากมาย ส่วนวันที่ไม่มีกิจกรรมถนนคนเดินก็จะมีกลุ่มเด็กนักศึกษาผู้ชายมาเล่นฟุตบอลกันบ้างในบางวัน”

(พืมาณา, สัมภาษณ์วันที่ 3 พฤษภาคม 2558)

จะเห็นได้ว่าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) พื้นที่มหาวิทยาลัยในลักษณะพื้นที่เดียวกัน แต่ถูกนำไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ว่างบริเวณประตู 109 ที่คณะทรัพยากรธรรมชาติจัดสรรพื้นที่เป็นถนนคนเดินให้บุคคลภายนอก และนักศึกษา เปิดให้เข้าพื้นที่จำหน่ายสินค้าและให้บริการต่างๆ ในส่วนของวันปิดทำการก็จะมีกลุ่มนักศึกษาในการเล่นกีฬาบริเวณดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้พื้นที่มหาวิทยาลัยยังถูกนำไปใช้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการให้บริการแก่ชุมชน ด้านการวิจัย ด้านการทำศิลปวัฒนธรรม ด้านประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัย และด้านเชิงธุรกิจ (บางส่วน) ทั้งนี้การปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ การรวมตัวของสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นไว้ด้วยกัน ในพื้นที่พื้นที่หนึ่ง ภายในมหาวิทยาลัยทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนกลายเป็นพื้นที่ทางสังคม ดังที่ Lefebvre เสนอว่า พื้นที่ทางสังคมไม่ใช่สิ่งของ ไม่ใช่อาณาบริเวณของสถานที่แต่เป็นสิ่งสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ดังนี้

- สถานที่ต่างๆ อาทิ ใต้ตึกอาคารเรียน สระว่ายน้ำ สนามกีฬา อ่างเก็บน้ำ ตลาด เกษตร ถนนคนเดิน เป็นต้น

- ภูมิทัศน์ของพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในการนั่งพูดคุย เสวนา เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

- คนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ บุคคลทั่วไป นักศึกษา อาจารย์ บุคลากร พ่อค้าแม่ค้า เป็นต้น

Lefebvre (1991) ได้นิยามความหมายของพื้นที่ทางสังคมไว้ว่า พื้นที่ทางสังคมนั้น เป็นพื้นที่ซึ่งบรรจุไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่เป็นผลผลิตทางสังคม รวมถึงเครือข่าย และเส้นทางที่ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนสรรพสิ่ง และ

ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนดังกล่าวไม่ได้เป็นการแลกเปลี่ยนแต่เพียงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนเชิงความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย (หทัยรัตน์ ทองสกุล, 2554, น.8)

พื้นที่ธุรกิจกับการทำให้เป็นสินค้าในสถาบันการศึกษา

การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านกาแฟสด ร้านเสริมสวย เป็นต้น ตลาดในมหาวิทยาลัย ทั้งตลาดเกษตร และถนนคนเดิน รวมทั้งสถานที่ออกกำลังกายที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป อาทิ บริเวณอ่างเก็บน้ำ สระว่ายน้ำ สนามกีฬา เป็นต้น และแหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ อาทิ หอสมุด หอประวัติ เป็นต้น สถานที่ให้บริการต่างๆ เหล่านี้ จะเห็นได้ว่าเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความรู้ทางวิชาการ ที่ถูกแทรกซึมไปด้วยการหารายได้ของกลุ่มคนบางกลุ่มในเชิงรูปแบบธุรกิจ โดยการเปิดให้บุคคลภายนอกเช่าพื้นที่บริเวณศูนย์อาหาร ใต้ตึกอาคาร หอสมุด คุณหญิงหลงฯ และพื้นที่ว่างบริเวณอื่นๆ ประกอบการค้าและให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย รวมทั้งการให้บุคคลภายนอก หรือสถาบันต่างๆ เช่าสถานที่ออกกำลังกายทั้งในสนามกีฬาและสระว่ายน้ำ สะท้อนให้เห็นถึงการพื้นที่วิชาการที่ใช้เฉพาะด้านการศึกษาเท่านั้น ถูกซ้อนทับไปด้วยพื้นที่เชิงธุรกิจ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อก่อนพี่เคยเรียนที่นี่ พักอยู่หอใน แต่เดิมนมหาวิทยาลัยพื้มองว่าเป็นสถาบันการศึกษา มีแค่ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ ร้านหนังสือ ร้านขายเครื่องเขียน แต่เดี๋ยวนี้ อะไรๆ ก็เป็นธุรกิจไปซะหมด แต่พื้มมีเทคโนโลยี ความทันสมัยเข้ามา คนเขาก็ชอบความสะดวกสบายเป็นธรรมดา มหาวิทยาลัยก็เริ่มปรับเปลี่ยน เริ่มมีร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านกีฬาซ้อป แต่ก็ดีเลยไม่ต้องออกไปหาซื้อด้านนอก”

(พื้ม, สัมภาษณ์วันที่ 4 มกราคม 2559)

ภาพที่ 20 ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บริเวณใต้ตึก LRC
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 6 มีนาคม 2558

“ม.อ. ในตอนนั้น มีความทันสมัยหรือไม่ ดูได้จาก 7-eleven เพราะเป็นมหาวิทยาลัยที่ 7-eleven มากที่สุดแล้วในตอนนั้น ถ้าเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่นในภาคใต้ ประมาณปี 43 หรือ ปี 44 ผมจำได้ว่ามี 7-eleven หน้าโรงช้างเกิดขึ้น แล้วมาสร้างเพิ่มขึ้นที่หอพัก

คณะแพทย์แล้วต่อมาประมาณปี 46 ก็ได้โรงพยาบาล เป็น 7-eleven ที่มีทั้งกาแฟ และขายผลไม้ในตัว ขนาดใต้หอพักนักศึกษาในม.อ. ยังมี 7-eleven เลย ผมว่า 7-eleven น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความทันสมัยของมหาลัย”

(พี่อาม, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

มุมมองดังกล่าวข้างต้น พื้นที่มหาวิทยาลัยไม่ได้ถูกให้คุณค่าและความหมายในด้านการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว แต่กลับถูกมองว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจ เห็นได้จากการมีร้านค้าต่างๆ เข้ามาให้บริการภายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่แผ่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย

“ผมว่านะคับ มหาวิทยาลัยเรามีครบทุกอย่าง ทั้งโรงพยาบาล ตลาด ร้านค้าก็ เยอะเยอะ ทั้งร้านเครื่องเขียน ก็ฟลอป ร้านซ่อมคอมยังมีเลยที่ ไม่ต้องออกไปไหน ไม่มีมอเตอร์ผมก็อยู่ได้ เป็นมหาลัยที่เปิดกว้างด้วยไม่ว่าจะเรื่องวิชาการที่สถาบันอื่นๆ เข้ามาศึกษาค้นคว้า น้องๆ โรงเรียน มหาลัยต่างๆ คนภายนอกก็เข้ามาใช้บริการได้ทั้งในส่วน ของสถานที่ออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ อ่างเก็บน้ำ สนามกีฬา มาเดินช้อปปิ้ง ใช้บริการ ของทางโรงพยาบาล เป็นสถาบันรับใช้สังคมอย่างเห็นได้ชัด”

(น้องอ๊ด, สัมภาษณ์วันที่ 8 มีนาคม 2559)

มุมมองของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นพื้นที่ที่ใช้ ในกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้นได้ถูกพัฒนา ปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นไปตามกระแสทุนนิยมรวมทั้ง กระแสความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการสระว่ายน้ำ สนามกีฬาที่เป็นทั้งพื้นที่นันทนาการ พื้นที่ ให้ความรู้ และพื้นที่ให้บริการเชิงธุรกิจ ที่มีการเรียกเก็บเงินจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บริการ การ ให้บริการสื่ออินเทอร์เน็ตบริเวณหอสมุด ใต้ตึกอาคารเรียน แก่บุคคลภายในมหาวิทยาลัยและ บุคคลภายนอก แสดงให้เห็นถึงจากพื้นที่ที่เป็นวิชาการถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่เชิงวิชาการ ที่ ให้บริการทั้งทางด้านการศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยครบครัน นอกจากนั้นการเปิดพื้นที่ มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่ประกอบการค้าและให้บริการต่างๆ ภายใน มหาวิทยาลัย อาทิ ร้านค้าต่างๆ ตลาดในมหาวิทยาลัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้พื้นที่มหาวิทยาลัย กลายเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจ

สรุป

ในช่วงการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ผู้วิจัยขอสรุปว่า จุดเปลี่ยนของการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยนอกเหนือจากด้านการศึกษา คือ ช่วง ที่กระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยเข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา สิ่งที่เห็นได้ชัดของการ ปรับเปลี่ยน และพัฒนาของมหาวิทยาลัย คือ การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่าง ต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นร้านค้าต่างๆ ที่มีเกือบทุกที่ของบริเวณใต้ตึกคณะ บริเวณศูนย์อาหาร หรือแม้ กระทั่งการมีตลาดในมหาวิทยาลัย เมื่อมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าพื้นที่ทำ การค้าขาย และให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็น สินค้า และสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ประโยชน์ของบุคคลหลากหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน นำไปสู่

การนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยในมุมมองที่แตกต่างกันทั้งก่อนกระแสนิยม และในกระแสนิยม โดยสามารถแบ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยออกเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

1. การนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่า 3 ความหมาย ได้แก่

- พื้นที่เฉพาะ เป็นพื้นที่ของผู้มีความรู้ทางการศึกษาเท่านั้น ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีคุณสมบัติตรงตามลักษณะการใช้พื้นที่ดังกล่าว

- พื้นที่วิชาการ เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนสอน หรือในด้านการศึกษาเท่านั้น

- พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึงทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งเป็นสถานที่สักการะกราบไหว้บูชาของบุคคลทั่วไป ซึ่งตั้งอยู่บริเวณส่วนหน้าของมหาวิทยาลัย บริเวณหน้าสำนักงานอธิการบดี มีชื่อเรียกว่า “พระบรมรูปพระราชบิดา”

2. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่า 4 ความหมายทั้งที่เปลี่ยนแปลงและเพิ่มขึ้น ได้แก่

- พื้นที่กึ่งวิชาการ เป็นพื้นที่ที่ถูกปรับเปลี่ยนจากพื้นที่วิชาการ เป็นพื้นที่ที่ให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทันสมัย อาทิ สื่ออินเทอร์เน็ต บริการสถานที่ออกกำลังกาย บริการร้านค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านเสริมสวย ร้านถ่ายเอกสาร เป็นต้น รวมทั้งตลาดภายในมหาวิทยาลัยที่ให้บริการทั้งบุคคลภายในมหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอก

- พื้นที่ทางสังคม พื้นที่ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกลุ่มต่างๆ ผ่านการพูดคุย การทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดการรวมตัวกันของพื้นที่ อาคารสถานที่ เทคโนโลยี และผู้คน อาทิ ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร อ่างเก็บน้ำ สระว่ายน้ำ หอสมุดคุณหญิงหลงฯ อาคารเรียน เป็นต้น

- พื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่ที่ใครๆ ก็สามารถเข้า-ออกได้ตามอัธยาศัย ในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ สระว่ายน้ำ หอสมุดสนามกีฬา โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ลานพระบิดา ศูนย์อาหาร ตลาดเกษตร ถนนคนเดิน และบริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ

- พื้นที่เชิงธุรกิจ เป็นพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่า ประกอบการค้าและให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ร้านค้าต่างๆ บริเวณใต้ตึกอาคาร บริเวณศูนย์อาหาร อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านกาแฟสด ร้านช็อกโกแลต เป็นต้น และตลาดภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ ถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) และตลาดเกษตร

ภาพที่ 21 อาคารสระว่ายน้ำ
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558

การเข้าสู่พื้นที่มหาวิทยาลัยการกลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสทุนนิยม

เมื่อโลกกำลังเข้าสู่ยุคของสังคมแห่งความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเทคโนโลยี และมีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น บริการการศึกษา รวมทั้งอุดมศึกษาได้ถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นสินค้ารูปหนึ่งในระบบตลาดเสรี เมื่อผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเข้ามามากมาย หลายคนกำลังทำงานเพื่อแก้ปัญหาของบ้านเราอยู่ทุกๆ ที่เกือบไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวเลย ดังนั้นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามภารกิจที่พึงประสงค์และสามารถขึ้นสู่ภูมิภาคได้ ในท่ามกลางความคุกคามและโอกาสแห่งโลกาภิวัตน์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต้องสร้างความเป็นผู้นำให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค โดยใช้การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านการศึกษา และการค้นคว้าวิจัยเป็นกุญแจสำคัญสำหรับอนาคต และเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับฐานะของมหาวิทยาลัยในสหัสวรรษใหม่

นโยบายหลายประการของรัฐมีผลกระทบต่ออุดมศึกษา นโยบายเปิดประตูสู่โลกาภิวัตน์มีผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจำนวนหนึ่งเข้ามาแข่งขันในอุตสาหกรรม การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย นโยบายการเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกที่เรียนได้สะดวกและเสรีเต็มที่มีผลต่อคุณภาพของนักศึกษาใหม่ สิ่งเหล่านี้จึงจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาทบทวน เพื่อให้มหาวิทยาลัยอยู่ได้อย่างสมฐานะ และเพื่อให้สามารถดำรงไว้ซึ่งคุณค่าอันเป็นที่ยึดถือร่วมกันและความสำคัญในฐานะผู้นำของภูมิภาค มหาวิทยาลัยจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นในเชิงกลยุทธ์ (แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2544 – 2549, 2543)

ท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบอุดมศึกษาชาติ ทั้งสภาวะการจากภายนอกและภายในประเทศ ผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีทางการค้า ซึ่งรวมถึงการเปิดเสรีการจัด การศึกษาระดับอุดมศึกษา กับแนวนโยบายแห่งรัฐที่มุ่งเน้นให้มีการปรับปรุงการบริหารงานภาครัฐ และปฏิรูประบบราชการ เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ของรัฐสามารถสร้างผลผลิตผลลัพธ์ที่ตรงเป้าหมายชัดเจน มีการใช้ทรัพยากรของรัฐอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผลโดยรวม ซึ่งมหาวิทยาลัยตระหนัก เห็นและพร้อมที่จะเผชิญกับการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น และพร้อมที่จะมุ่งมั่นสู่ความเป็นผู้นำและสร้าง ความเป็นเลิศทางวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เลือกที่จะใช้แผนกลยุทธ์ เป็นเครื่องมือ สำหรับวางกรอบทิศทางการพัฒนาสู่อนาคต และให้มีการตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจ โดย อิงระบบ Balanced Scorecard และมีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ที่เป็นบูรณาการร่วมระหว่าง

การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผล เพื่อนำมหาวิทยาลัยไปสู่วิสัยทัศน์ที่ได้ร่วมกัน กำหนดไว้ (นโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัยในช่วงปีพ.ศ. 2546 – 2549 มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2546) และในกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่น และประเทศชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เลือกที่จะเผชิญหน้ากับอนาคตด้วยความมุ่งมั่นที่จะ ดำเนินพันธกิจในบริบทดังต่อไปนี้ (แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2544 – 2549, 2543)

- การแข่งขัน (Competition) เพื่อความเจริญก้าวหน้าและผู้นำที่แท้จริงในท้องถิ่น
- ความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อรับใช้ภาคใต้ได้อย่างดีที่สุดสมตามเจตนารมณ์แห่ง การก่อตั้งมหาวิทยาลัย

เพื่อที่จะคงอยู่อย่างเจริญก้าวหน้าในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มหาวิทยาลัย ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความเคลื่อนไหวเชิงกลยุทธ์อันเป็นการผสมผสาน ระหว่างการ วางแผน การประเมิน และการจัดสรรทรัพยากร เข้ามาพิจารณาาร่วมกัน มหาวิทยาลัยจะมุ่งมั่นใน กลยุทธ์แห่งความคิด การวางแผน และการจัดการเพื่อนำมหาวิทยาลัยไปสู่อนาคตโดยยังธำรงไว้ซึ่ง คุณค่าและหลักการอันเป็นแนวทางที่ยึดถือของมหาวิทยาลัย

วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เห็นได้ชัดเจนจะอยู่ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ที่เน้นเรื่องทรัพยากรมนุษย์ ประชาสังคม และการค้าเสรี โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างใหม่เพื่อรองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการเพิ่มทั้งอุปสงค์และ อุปทานของการบริการการศึกษาที่เหมาะสม และในแผนพัฒนาระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งจะ มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ โดยรวมก็ตาม ยังเป็นที่คาดหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตจะสามารถตอบสนองความต้องการใน การปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เตรียมตัวพร้อมสำหรับภาระ ดังกล่าว โดยเลือกที่จะดำเนินการตามแนวทางที่เสนอในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 ที่จะให้มีระบบ การศึกษาที่มุ่งมั่นทางการวิจัย สร้างองค์ความรู้ใหม่ และมุ่งเน้นการผลิตในระดับบัณฑิตศึกษา โดย มุ่งหวังว่าแนวทางดังกล่าว จะช่วงส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับบทบาทการพัฒนาภูมิภาคของ มหาวิทยาลัย และจะยังคงยึดแนวทางดังกล่าว ในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 9 (แผนพัฒนามหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2544 – 2549, 2543)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีในระดับชาติ ซึ่งเป็นผลของโลกาภิวัตน์ยังนำมาซึ่ง รูปแบบการเรียนการสอนวิธีใหม่ ทั้งยังเป็นระบบที่เป็นโอกาสอย่างกว้างขวางสำหรับนักเรียนที่จะมี โอกาสเข้าถึงแหล่งวิชาการ และสถาบันการศึกษาได้อย่างเสรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน รวมทั้งการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือทางเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ในตลาดทางการศึกษา (แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2544 – 2549, 2543) และในส่วนของด้านงานบริการและสวัสดิการนักศึกษา นอกจากการบริการขั้นพื้นฐานให้แก่อาจารย์ บุคลากร นักศึกษา เช่น บ้านพักหรือแฟลตอาจารย์ หอพักนักศึกษา และโรงอาหารบริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ มหาวิทยาลัยยังเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกขั้น พื้นฐานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการขยายของร้านถ่ายเอกสารในช่วงแรกมีเพียง 2-3 ร้าน

แต่เมื่อปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ร้านถ่ายเอกสารเพิ่มขึ้นเกือบทุกบริเวณใต้ตึกของคณะ นอกจากนี้ยังมีร้านค้าต่างๆ เพิ่มขึ้น อาทิ ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านเสริมสวย ร้านซักรีด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการปรับเปลี่ยนของมหาวิทยาลัยเพื่อเท่าทันต่อกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกยุคปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 22 ร้านเสริมสวย บริเวณใต้หอสมุดคุณหญิงหลงฯ
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 6 มีนาคม 2558

“การมีร้านค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. หรือแม้กระทั่งร้านเสริมสวย ร้านขายหนังสือ ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาและบุคลากรทั้งสิ้น เป้าหมายหลักก็เพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ทันต่อยุคสมัยใหม่ เพื่อการให้บริการและสวัสดิการที่มีความจำเป็นในยุคปัจจุบัน และเพื่อประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย ของนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร ในมหาวิทยาลัย ไม่ต้องเดินทางไปซื้อข้างนอกมหาวิทยาลัย”

(พีฉัตร, สัมภาษณ์วันที่ 6 มกราคม 2559)

ภาพที่ 23 ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. บริเวณข้างหอสมุดคุณหญิงหลงฯ
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 6 มีนาคม 2558

“คณะศิลปศาสตร์ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 ซึ่งในส่วนของร้านอาหารบริเวณใต้คณะสร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2542 ต่อมาได้ให้บุคคลภายนอกมาเช่าพื้นที่ขายอาหาร เครื่องดื่ม และบริการต่างๆ ซึ่งในส่วนของร้านค้า ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ใต้คณะหรืออาคารเรียน ล้วนแล้วแต่เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนิสิตนักศึกษา บุคลากร ในมหาวิทยาลัย ซึ่งร้านที่นอกเหนือจากบริการขั้นพื้นฐาน เช่นร้านกาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร เป็นการสร้างเพื่อให้ทันต่อความทันสมัย และอำนวยความสะดวกต่อความจำเป็นในปัจจุบัน ซึ่งความต้องการดังกล่าวมาจากผลสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษา จากแบบสอบถามเป็นหลัก (สำรวจเทอมละ 3 ครั้ง) ทั้งนี้ราคาของอาหาร เครื่องดื่มหรือสินค้าอื่นๆ จะถูกกว่าพื้นที่ด้านนอกมหาวิทยาลัย”

(พีแชน, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 24 ร้านกาแฟสด บริเวณใต้คณะศิลปศาสตร์
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 13 ธันวาคม 2558

มุมมองของเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของมหาวิทยาลัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของร้านค้าต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เป็นการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เชิงธุรกิจภายในมหาวิทยาลัยบางส่วน ภายใต้ความซับซ้อนของพื้นที่ที่ใช้ในด้านการศึกษา หรือที่เรียกว่า “พื้นที่วิชาการ” ซึ่งลักษณะของร้านค้าต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีความทันสมัย เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ในมหาวิทยาลัยเป็นหลัก

การประกอบสร้างพื้นที่มหาวิทยาลัยให้กลายเป็นสินค้า

การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นกระบวนการนิยามความหมายและให้คุณค่าแก่พื้นที่มหาวิทยาลัย ซึ่งอาจถูกนิยามความหมายที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้นิยามในช่วงเวลาหนึ่ง บริบทของพื้นที่ในขณะนั้น และลักษณะการใช้พื้นที่พื้นที่หนึ่งที่สามารถถูกใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัย แผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยในช่วงเวลาต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานการวิจัยประเด็นต่างๆ รวมทั้ง

หนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นมาเนื่องในวาระโอกาสครบรอบปีการสถาปนามหาวิทยาลัย และคณะต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยตั้งแต่เริ่มก่อสร้างจนกระทั่งปัจจุบัน ตลอดจนการลงภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆ อาทิ บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย ศิษย์เก่านักศึกษา นิสิตนักศึกษา และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ซึ่งผู้วิจัยได้มองว่าการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วน ทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากร ครูอาจารย์ ในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น และยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนบุคคลทั่วไป และมหาวิทยาลัยอีกด้วย อีกทั้งทำให้ประชาชนได้มีความใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้กระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัย สงขลาครินทร์ทำให้มหาวิทยาลัยได้มีการเปิดกว้างให้สถาบันต่างๆ บุคคลทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ งานวิจัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานด้านอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักของภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ นำไปสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำในภูมิภาคเอเชีย

การศึกษา “พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม” เป็นการนำเสนอมุมมองๆ หนึ่งที่มีต่อพื้นที่มหาวิทยาลัย สถาบันระดับอุดมศึกษา เป็นพื้นที่เฉพาะที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน แต่ได้มีพื้นที่บางส่วนที่แฝงไปด้วย กระบวนการประกอบธุรกิจของคนบางกลุ่มผ่านพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษา ซึ่งแตกต่างจากการกลายเป็นสินค้าของงานวิจัยชิ้นอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นการนิยามความและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยของคนหลากหลายกลุ่มในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยในส่วนตัวเดียวกัน แต่ใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิ บริเวณประตู 108 พ่อค้าแม่ค้าใช้สำหรับการขายสินค้า และให้บริการต่างๆ แก่บุคคลในมหาวิทยาลัยและบุคคลจากภายนอกมหาวิทยาลัย ในส่วนของนิสิตนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ใช้พื้นที่นี้ในการจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้า เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมของกลุ่มนักศึกษา และสถาบันอื่นๆ เช่น ร่วมบริจาคสมทบกองทุนโครงการต่างๆ แม้กระทั่งเป็นพื้นที่แสดงความสามารถพิเศษของคนบางกลุ่ม ในส่วนของบริเวณโรงช้าง หรือบริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ ก็เช่นกัน เป็นทั้งพื้นที่ที่ใช้ในการให้รายได้ของพ่อค้าแม่ค้าจากภายนอก เป็นพื้นที่อ่านหนังสือของนักศึกษา พื้นที่การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมเชียร์ ประชุมค่าย หรือ ประชุมชมรมต่างๆ และที่เพิ่มขึ้นมาใหม่ในปัจจุบันตอนผู้วิจัยได้ลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การใช้บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการสอนพิเศษวิชาเรียนต่างๆ ให้แก่น้องๆ โรงเรียนสถาบันต่างๆ เป็นการหารายได้ของคนอีกกลุ่มหนึ่ง และไม่ว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยจะกลายเป็นสินค้าในรูปแบบหรือลักษณะใดก็ตาม กระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย สงขลาครินทร์เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และทำคุณประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ นานานับประการ

ปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัย สงขลาครินทร์มีคณะทั้งสิ้น 15 คณะ ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, คณะแพทยศาสตร์, คณะพยาบาลศาสตร์, คณะวิทยาการจัดการ, คณะทรัพยากรธรรมชาติ, คณะเกษตรศาสตร์, คณะทันตแพทยศาสตร์, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะอุตสาหกรรมเกษตร, คณะการแพทย์แผนไทย, คณะศิลปศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์ (เรียงลำดับการก่อตั้งจากก่อนไปหลัง) กล่าวได้ว่า

พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปีพ.ศ. 2536 – 2558 เป็นจุดเปลี่ยนของการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัย บางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจท่ามกลางกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัย ทำให้พื้นที่ มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า ซึ่งจัดได้ว่าจุดเปลี่ยนของช่วงเวลาดังกล่าวเข้าสู่แผนพัฒนา การศึกษาระยะที่ 7

แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) มีรายละเอียดดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2535)

1. ด้านการบริหาร ป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในระดับบริหาร อุดมศึกษา ได้แก่ ความไม่คล่องตัวของระบบและระเบียบราชการที่กำกวมการทำงานของ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ระบบบุคลากรที่ล้าสมัยและไม่สามารถสนองต่อความต้องการกำลังคน ระดับสูงในสถาบันอุดมศึกษา ปัญหาภาวะผู้นำในมหาวิทยาลัย

2. ด้านการจัดการศึกษา ระดมสรรพกำลังและความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ใน สังคมในการจัดการศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรม นักศึกษาที่ทันสมัยและหลากหลาย สอดคล้องกับระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน และ สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน

3. ด้านการวิจัยและพัฒนา พัฒนาขีดความสามารถของสถาบันอุดมศึกษาในด้าน การวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสนองต่อความต้องการองค์ความรู้และเทคโนโลยี ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4. ด้านการบริการวิชาการ ขยายขอบเขตการบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงประโยชน์ต่างๆ อันพึงได้รับจากการศึกษาอันจะนำไปสู่ การพัฒนา คุณภาพชีวิต การทำงานและการรักษาสุขภาพแวดล้อม

5. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนา องค์กรของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนส่งเสริมสร้างบทบาท ของสถาบันอุดมศึกษาในการปลูกฝังวัฒนธรรมที่พึงประสงค์และเป็นที่ต้องการของสังคมปัจจุบันให้แก่ ผู้เรียน

พื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ซึ่งเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยมี ความพร้อมทางด้านกายภาพพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากร อาจารย์ ที่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนิสิตนักศึกษา เป็นช่วงที่มุ่งเน้นการวางระบบเพื่อ พัฒนาสู่ความเข้มแข็งสำหรับอนาคต ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมรวมทั้งกระแส ความทันสมัย และการดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรง โดยเริ่มจากการส่งเสริม การเรียนการสอนในระดับปริญญาโทเพื่อสนับสนุนงานวิจัย เน้นการพัฒนาด้านการวิจัยอย่างจริงจัง พัฒนาด้านการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการปรับปรุง คุณภาพการสอนในระดับปริญญาตรี

นอกจากนี้ในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร ในมหาวิทยาลัย ซึ่งเดิมในอดีตมหาวิทยาลัยจะเปิดให้บริการร้านค้าเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับด้าน การศึกษาเท่านั้น อาทิ ร้านขายหนังสือ ร้านขายอุปกรณ์การเรียน รวมทั้งร้านถ่ายเอกสารที่มีเพียง 2-3 ร้านในมหาวิทยาลัยขณะนั้น แต่ในช่วงกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ได้มีร้านค้าต่างๆ

เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นของร้านค้าบริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ บริเวณศูนย์อาหาร อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เป็นต้น รวมทั้งแหล่งช้อปปิ้ง ถนนคนเดิน และตลาดเกษตร สิ่งเหล่านี้ทำให้มหาวิทยาลัยกลายเป็นพื้นที่เปิด บุคคลภายนอกสามารถเข้า-ออก ได้ตามอัธยาศัย ในบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัยหรือบริเวณที่มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่บุคคลทั่วไป จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนถูกทำให้กลายเป็นสินค้า นำมาซึ่งรายได้ให้แก่คนในชุมชน บุคคลทั่วไป รวมทั้งรายได้แก่มหาวิทยาลัย ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อปี พ.ศ. 2540 โรงช้างจะเริ่มมีร้านจำหน่ายประเภทอาหาร เครื่องดื่มที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นชาไข่มุก ซูชิอาหารญี่ปุ่น เค้กญี่ปุ่น ก็จะมีร้านอาหารใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เหมือนดังเช่นปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของนอกเหนือจากร้านค้าทั่วไป ก็จะเป็นการให้บริการร้านสะดวกซื้อตลอด 24 ชม. นั่นคือ 7-eleven ซึ่งเริ่มสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 ในขณะนั้นอัตราค่าเช่าอยู่ที่ 20,000/เดือน ในปัจจุบันค่าเช่า 7-eleven อยู่ที่ 330,000/ปี ซึ่งเป้าหมายในการจัดตั้งขณะนั้นของร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เพื่อที่จะบริการนักศึกษาชั้นพื้นฐานตลอด 24 ชม. นั่นเอง”

ภาพที่ 25 ศูนย์อาหารโรงช้าง
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 13 ธันวาคม 2558

“เมื่อประมาณปี พ.ศ.2549 โรงช้างได้ก่อสร้างชั้น 2 เพิ่มขึ้นและได้มีการเพิ่มขึ้นของร้านค้าต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น ร้านขายอุปกรณ์มือ ร้านขายอุปกรณ์การเรียน ร้านซ่อมคอมพิวเตอร์ ร้านเสริมสวย และยังมีร้านขายหนังสือ ร้านค้าก็จะแตกต่างกันไป มีย้ายเข้า ย้ายออก ส่วนค่าเช่าปัจจุบัน ร้านหลักๆ ร้านขนาดใหญ่ (ส่วนหน้าจะเป็นแผนปรุงอาหาร ส่วนด้านหลังใช้ประกอบอาหาร) อัตราค่าเช่า 7,000 บาท/เดือน, กลุ่มอาหารจานเดียว (ขนาดกลาง 3,200บาท/เดือน ส่วนกลุ่มร้านแผงลอย (ขนาดเล็ก) 1,000บาท/เดือน ส่วนของพื้นที่พิเศษ จะเป็นร้านกาแฟ ร้านเค้ก ร้านอาหารอิสลามตรงหัวมุมทางเข้า เดิมจะเป็นลานนั่ง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นร้านดังกล่าว อัตราค่าเช่า

อยู่ที่ 10,000บาท/เดือน ทุกร้านจะไม่รวมค่าน้ำ ค่าไฟ ส่วนชั้น 2 ห้องแอร์จะอยู่ที่ 7,500บาท/เดือน ส่วนพัสดุ 7,000บาท/เดือน”

(พินุกูล, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 26 ร้านขายเครื่องดื่ม บริเวณศูนย์อาหารโรงช้าง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัยวันที่ 13 ธันวาคม 2558

ซึ่งจะเห็นได้ว่าศูนย์อาหารโรงช้างเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การมีร้านค้า ร้านอาหารที่แปลกใหม่เพิ่มเข้ามา นอกเหนือจากอาหารทั่วไป เครื่องดื่ม ผลไม้ อาทิ ร้านชาไข่มุก ซูชิอาหารญี่ปุ่น เค้กญี่ปุ่น ร้านทาโกยากิ ร้านสเต็ก เป็นต้น หรือแม้กระทั่งร้านขายอุปกรณ์มือถือ ร้านกีฬาช้อปปิ้ง ร้านซ่อมคอมพิวเตอร์ ร้านเสริมสวย ที่อยู่บริเวณชั้น 2 ของโรงช้าง แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย นอกจากนี้เมื่อจำนวนนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รอบนอกมหาวิทยาลัยได้มีการเพิ่มขึ้นตามลำดับ เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผมอยู่ข้างๆ ม.อ. นี้เอง ม.อ. นับว่าเป็นมหาลัยที่ใหญ่โต มีชื่อมากในภาคใต้ ตอนนั้น ใครๆ ก็อยากเรียนที่ม.อ. ในตอนนั้นเมื่อมหาลัยขยายคณะเพิ่ม นักศึกษา อาจารย์ ก็เพิ่มขึ้นตาม จะเห็นว่าแถวประตู 108 ของกิน ร้านค้า เยอะมาก เต็มไปด้วยสองข้างทางของถนน นักศึกษาก็เยอะ รถจักรยานยนต์ก็เยอะขึ้นตาม ทำให้วุ่นวายกันไปหมด ทั้งปัญหาการติด ตอนนั้นผมจำได้ว่า ประมาณช่วงปี 40 สาเหตุผมว่าเกิดจากขนาดของโรงช้างในม.อ. มีขนาดเล็ก ไม่เหมือนกับปัจจุบัน แต่นักศึกษา มันเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาที่จะใช้บริการ แล้วพอประมาณปี 44 เกิดศูนย์อาหาร ศิริตรังขึ้นมา ก็ดีขึ้นมาน้อย นักศึกษาเป็นระเบียบมากขึ้น ไม่ต้องจอดรถเต็มสองข้างทาง จราจรก็คล่องตัวขึ้น และไม่ต้องเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน อาหารที่ศูนย์ก็ราคาถูกลงอีกด้วย”

(ลุงดำ, สัมภาษณ์วันที่ 17 ธันวาคม 2558)

มุมมองของบุคคลภายนอกข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยแพร่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาทั้งทางด้านเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เท่าทันต่อยุคสมัยใหม่ ทั้งนี้พื้นที่รอบนอกมหาวิทยาลัย ยังได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีการขยายการก่อสร้างของหมู่บ้าน การเพิ่มขึ้นของประชากรในชุมชน การเพิ่มขึ้นของร้านค้าต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

“ในส่วนของร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด บริเวณใต้คณะต่างๆ รวมทั้ง 7-eleven พอยุดสมัยมันเปลี่ยนไป อะไรๆ ก็ต้องพัฒนาขึ้น สิ่งเหล่านี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักศึกษาทั้งสิ้น ในส่วนของคณะที่สร้างขึ้นระยะแรกไม่ว่าจะเป็นคณะวิศวกรรม คณะวิทยาศาสตร์ ร้านค้าเริ่มมีมาประมาณปี 32 ส่วนคณะที่สร้างใหม่ วจก. ศิลปศาสตร์ นิติศาสตร์ พอสร้างคณะแล้วเสร็จ ไม่เกิน 1-2 ปีก็จะมีร้านค้าต่างๆ มาให้บริการ”

(พีสาม, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559)

ภาพที่ 27 ร้านถ่ายเอกสาร บริเวณใต้ตึกคณะวิทยาการจัดการ
ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 13 ธันวาคม 2558

มุมมองของบุคลากรในมหาวิทยาลัยข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งร้านค้าต่างๆ ขึ้น เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกขึ้นพื้นฐานแก่นักศึกษา ครูอาจารย์ บุคลากร ในมหาวิทยาลัย และเพื่อที่จะพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ทันต่อยุคสมัยในแต่ละช่วงที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการแล้ว หากยังรวมถึงเป็นการสร้างรายได้ให้แก่แต่ละคณะ รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้กับพ่อค้า แม่ค้า หรือบุคคลภายนอกที่มาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยจำหน่ายสินค้า และให้บริการต่างๆ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ค่าเช่าในปัจจุบันของร้านอาหารใต้คณะศิลปศาสตร์ อยู่ที่ 2,500 บาท/เดือน ส่วนร้านกาแฟบริเวณใต้คณะจะอยู่ที่ 4,500 บาท/เดือน ส่วนร้านถ่ายเอกสาร 4,500 บาท/เดือน การตั้งราคาค่าเช่าของร้านค้า โคนจะใช้เกณฑ์เปรียบเทียบกับเอกสาร

ข้อมูลของมหาวิทยาลัย ค่าเช่าพื้นที่ของแต่ละคณะ และใช้เกณฑ์นักศึกษาที่หมุนเวียนในแต่ละเดือนของคณะ รายได้จากค่าเช่าพื้นที่บริเวณใต้ตึกของคณะนำเข้าคณะทั้งหมด”

(พี่แชน, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

“เมื่อก่อนป่าเคยขายของอยู่ด้านนอก ค่าเช่าที่แพงมากไม่พอค่าใช้จ่าย แต่พอรู้ว่ามหาวิทยาลัยให้เช่าพื้นที่ใต้ตึกขายของด้วย ป่าเลยมาลองติดต่อดู ค่าเช่าถูกกว่าด้านนอก เยอะเลย แถมยังขายดีกว่าด้านนอก ตอนแรกป่าคิดว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ราชการที่ชาวบ้านแบบป่าเข้าไม่ได้ พอป่าได้มาขายน้ำที่นี่ ป่าอยู่แล้วสบายใจมากเลย อาจารย์เจ้าหน้าที่ เป็นกันเองทุกคน เด็กๆ ก็น่ารัก”

(ป่าพา, สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2558)

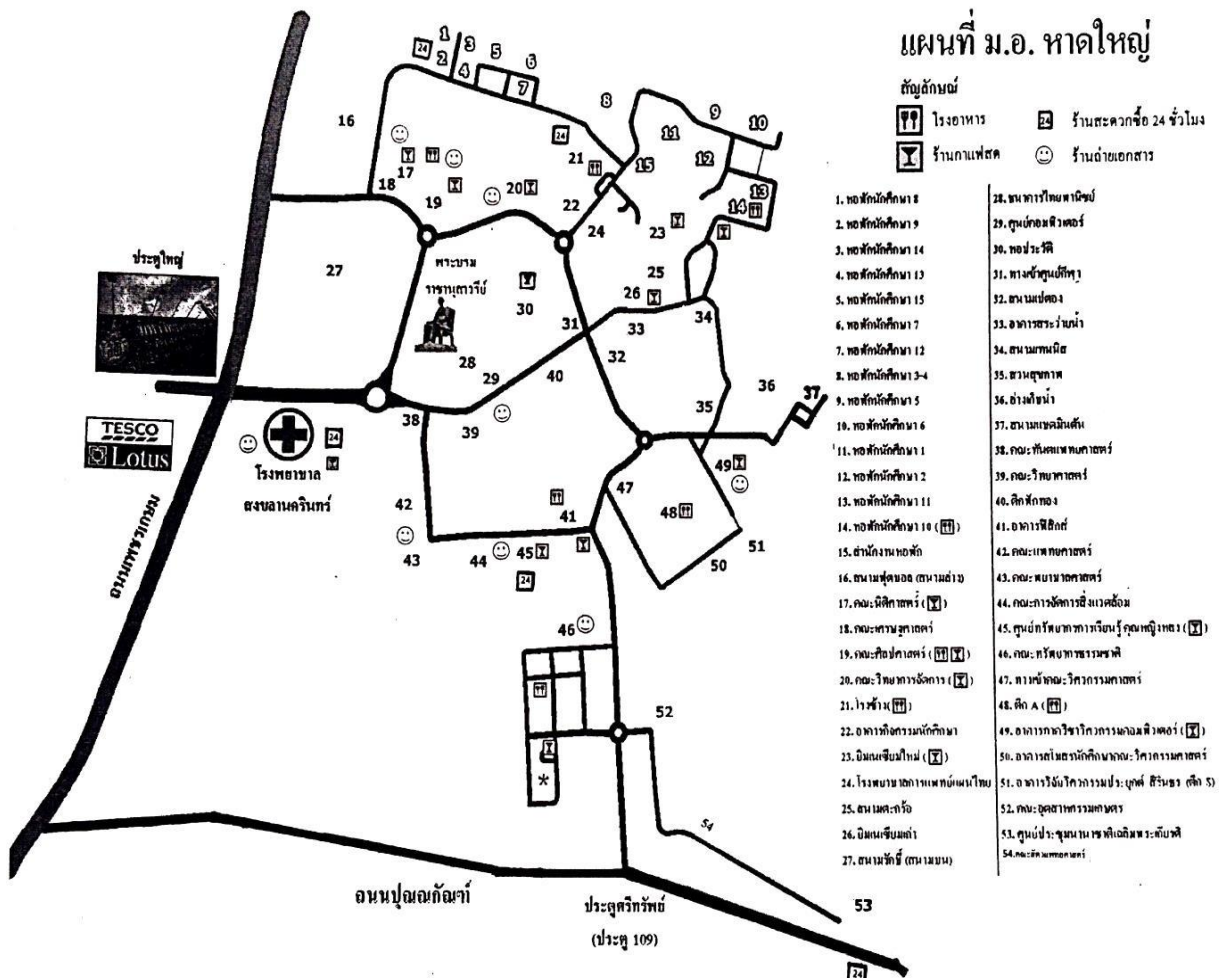
ภาพที่ 28 ร้านกาแฟสด บริเวณคณะวิศวกรรมศาสตร์

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 18 ธันวาคม 2558

“พี่เปิดร้านกาแฟที่ได้คณะมา 2-3 ปี ได้แล้วน้อง ส่วนหนึ่งที่มาขายของที่นี่ เพราะค่าเช่าที่จะถูกกว่าด้านนอก พี่เลยมาขายในมหาวิทยาลัยดีกว่า จะขายดีมากช่วงเปิดเทอม พอปิดเทอมก็แย่น้อย แต่ก็อยู่ได้พอใช้จ่าย เดี่ยวนี้พี่ต้องคิดเมนูให้หลากหลาย เพราะสมัยนี้เด็กๆ ไปดูเมนูมาจากในอินเทอร์เน็ต ร้านกาแฟข้างนอกบ้าง แล้วเอามาบอกพี่ ให้พี่เพิ่มเมนูแปลกใหม่ พี่เลยต้องเอาใจเด็กๆ ถึงจะขายดี ก็ตามกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นแหละ”

(พี่สอง, สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2558)

การเข้ามาของร้านค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย เป็นการปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ยังเป็นการใช้ประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มจากพื้นที่การศึกษา เพื่อให้รายได้ในพื้นที่เชิงธุรกิจ จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งกลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสทุนนิยม

ภาพที่ 29 แผนที่มหาวิทยาลัยในกระแสวนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)
 ที่มา: คณะวิศวกรรมศาสตร์ ปรับปรุงโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2559

พื้นที่วิชาการที่ทำให้เป็นแหล่งช้อปปิ้งในม.อ.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยศูนย์บริการวิชาการ ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมลานถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) ณ บริเวณลานจอดรถประตูศรีวิทย์ (ประตู 109) เพื่อจำหน่ายอาหารสินค้าและบริการต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการประกอบการ มีทักษะในการดำเนินธุรกิจตลอดจนพัฒนานักศึกษาสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบ และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลงานการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยแก่ชุมชน และเพื่อสร้างรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย ถนนคนเดินในมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ที่ใช้ในการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้าบริการหลากหลายประเภท เป็นศูนย์กลางในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆของคนในสังคม เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นพื้นที่มหาวิทยาลัยจากที่เป็นสถานับการศึกษาที่เงียบสงบ บุคคลภายนอก ไม่ค่อยเข้ามายุ่งเกี่ยวกับทางมหาวิทยาลัยนอกจากมาติดต่อราชการ พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนจึงกลายเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจที่มีขอบเขตพื้นที่ชัดเจนเพื่อใช้ตอบสนองความ

ต้องการของคนในสังคม ทั้งนี้เป้าหมายหลักเพื่อใช้พื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผึกอาชีพให้แก่กลุ่มนักศึกษา รวมทั้งเป็นการหารายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยหรือเข้าคณะต่างๆ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ถนนคนเดิน ม.อ. (PSU Biz Mall) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2552 โดยได้ไปศึกษาดูงานจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงและสถาบันอื่นๆ รวมทั้งไปศึกษาดูงานจากประเทศมาเลเซีย ซึ่งเมื่อก่อนถนนคนเดินจะอยู่บริเวณทางเดินของคณะวิศวกรรมศาสตร์ บริเวณลานโรงช่างและบริเวณศูนย์กีฬา แต่เนื่องจากส่งผลให้เกิดปัญหาจราจรติดขัดเป็นเวลานานในช่วงตอนเย็น จึงได้ทำการย้ายถนนคนเดินมาอยู่บริเวณประตู 109 อย่างที่เห็นปัจจุบัน ซึ่งบริเวณดังกล่าวจะมีที่สำหรับจอดรถมากกว่าสถานที่จัดงานถนนคนเดินในอดีต ซึ่งเดิมถนนคนเดินในอดีตสร้างขึ้นโดยชมรมผู้ประกอบการนักศึกษา เป็นการหารายได้เข้าชมรม เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมของชมรมและใช้ในการพัฒนานิสิตนักศึกษา”

“ปัจจุบันถนนคนเดินตั้งอยู่บริเวณประตู 109 อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจและกลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ เป้าหมายของถนนคนเดิน สร้างขึ้นเพื่อให้นักศึกษามีอาชีพระหว่างเรียน สร้างรายได้ให้กับนักศึกษา ค่าเช่าลือคของนักศึกษา ลือคละ 50 บาทต่อวัน ส่วนบุคคลทั่วไปหรือบุคลากร ลือคละ 100 บาทต่อวัน ซึ่งจะมีทั้งลือควิ่งและลือคประจำ สาเหตุที่เปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้าเนื่องจากนักศึกษาไม่ได้มีมาขายประจำทุกสัปดาห์ หรือบางรายมาขายเสื้อผ้ามือสองขายหมดก็จบไป ไม่ได้หามาขายต่อทุกๆ อาทิตย์ ทำให้ตลาดโล่ง พ่อค้าแม่ค้าน้อย เลยจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้า อีกทั้งเป็นผลดีที่ช่วยเพิ่มสีสันความคึกคักให้ตลาด ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้ และสร้างความปลอดภัยระหว่างประชาชนกับมหาวิทยาลัยอีก ในปัจจุบันบุคคลที่มาขายสินค้าจะเป็นบุคคลทั่วไป 60% และนักศึกษา 40% ตลาดจะเปิดทำการทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดีของสัปดาห์ เวลา 16.00 น.- 22.00 น.”

(พี่ชายและพี่หญิง, สัมภาษณ์วันที่ 3 พฤษภาคม 2558)

ภาพที่ 30 ถนนคนเดิน ม.อ. (PSU Biz Mall) บริเวณประตู 109

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 3 มีนาคม 2558

“ตลาดเกษตร ม.อ. เปิดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ จุดประสงค์แรกของการจัดตั้งตลาดเกษตร ม.อ. ในตอนนั้น คือ คณะทรัพยากรธรรมชาติ ประสบปัญหาเรื่องผลผลิตที่เหลือจากการเรียนการสอน งานวิจัยไม่สามารถจำหน่ายในราคาตลาดได้ จำเป็นต้องจำหน่ายในราคาถูก และเวลาผลผลิตออกพร้อมกันทีละมากๆ ไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน จึงจำเป็นต้องสร้างตลาดขึ้นมา เพื่อให้คนซื้อหาเรา แทนที่เราจะต้องวิ่งไปหาคนซื้อ”

(พีมอส, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2558)

ภาพที่ 31 ตลาดเกษตร ม.อ.

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยวันที่ 11 มีนาคม 2558

เมื่อมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาด้านการบริการและสวัสดิการแก่นักศึกษา ผู้วิจัยมองว่าเป็นการเกิดปฏิสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายกลุ่มในพื้นที่ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย เกิดการพบปะสังสรรค์ เกิดการพูดคุยก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างนักศึกษา บุคลากร บุคคลภายนอก และมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ศึกษา อาจารย์ บุคลากร ไม่ต้องเดินทางไปข้างนอกมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมีบริการครบทั้งสินค้าอุปโภค บริโภค สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของมหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสทุนนิยม ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เวลาหลังจากเลิกเรียนวันอังคารกับพฤหัสบดีกับเพื่อนๆ จะนัดกันเอาเสื้อผ้ามือสองของตัวเองไปขายที่ถนนคนเดินแถวประตู 109 ม.อ. สนุกมากเลยคะ ได้ทักษะในการขายและแถมยังมีรายได้ระหว่างเรียนช่วยลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่อีกด้วย”

(น้องแอน, สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2558)

“น้องอยู่หอในคะที่ เวลาตอนเย็นหลังเลิกเรียน ถ้าน้องจะหาของกิน น้องจะมาเดินตลาดเกษตรเพราะของราคาถูกกว่าข้างนอกด้วย ถ้าจะซื้อเสื้อผ้า รองเท้า น้องก็รอวันอังคารกับพฤหัสบดี เพราะจะมีถนนคนเดินในมหาลัย ม.อ. เรามีครบทุกอย่าง น้องเลยไม่ต้องใช้รถจักรยานยนต์ เพราะไม่ต้องออกไปไกลถึงข้างนอก”

(น้องน้ำตาล, สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

ตลาดเกษตรและถนนคนเดินเป็นสถานที่พบปะพูดคุยของคนทุกเพศ ทุกวัย มีการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม เป็นพื้นที่หรือแหล่งกลางในการทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นระหว่าง

ชาวบ้านในชุมชนกับมหาวิทยาลัยผ่านระบบตลาดบนพื้นที่เชิงธุรกิจเป็นการสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษา และชาวบ้านในชุมชน จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยในสวนดังกล่าวกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

สรุป

การพัฒนาด้านการบริการและสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผู้วิจัยมองว่าส่วนหนึ่งเป็นการพัฒนาไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัย ทั้งนี้เป้าหมายหลักในการให้บริการที่ทางมหาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเป็นหลัก และยังเป็น การสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน บุคคลทั่วไป รวมทั้งมหาวิทยาลัยอีกด้วย ซึ่งการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยในลักษณะนี้ เป็นการใช้พื้นที่ในเชิงธุรกิจ จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า สะท้อนให้เห็นว่าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) พื้นที่มหาวิทยาลัยได้กลายเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจที่ถูกซ้อนทับของพื้นที่วิชาการ

การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนล้วนส่งผลกระทบต่อต่างๆ มากมาย ทั้งผลกระทบต่อด้านบวกและด้านลบ สำหรับผลกระทบต่อด้านบวกพบว่า เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มสีสันให้สถาบันการศึกษา และยังทำให้มหาวิทยาลัยใกล้ชิดกับประชาชน อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ นิสิตนักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน บุคคลทั่วไป รวมไปถึงสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย ส่วนผลกระทบต่อด้านลบพบว่า เกิดปัญหาการจราจรติดขัดทั้งภายในและรอบนอกมหาวิทยาลัยในช่วงเย็นที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน (PSU Biz mall) และตลาดเกษตร เกิดปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า ทั้งนี้กระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาเป็นจุดเปลี่ยนของลักษณะการใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และเป็นผู้นำที่แท้จริงในภูมิภาค เป็นศูนย์การศึกษาระดับอุดมศึกษาของภูมิภาคที่เป็นที่ยอมรับระดับชาติ และนานาชาติ

นอกจากนี้กระแสนิยมเป็นพลังในการปรับเปลี่ยนการนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัย จากพื้นที่ที่ใช้เพียงด้านการศึกษาเท่านั้น ถูกปรับเปลี่ยน พัฒนา ไปตามยุคสมัย ท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่แผ่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านเสริมสวย เป็นต้น รวมทั้งตลาดภายในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดความซับซ้อนของพื้นที่เฉพาะที่ใช้ในด้านวิชาการเท่านั้นถูกซ้อนทับไปด้วยพื้นที่เชิงธุรกิจ พื้นที่มหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนเมืองๆ หนึ่ง ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล ตลาด ธนาคาร ไปรษณีย์ไทย สถานที่ออกกำลังกาย เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการให้บริการของร้านค้าต่างๆ ทำให้นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ในมหาวิทยาลัย มีความสะดวกสบายไม่จำเป็นต้องออกไปใช้บริการด้านนอกมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ในส่วนของผู้บริหารมองว่าการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าไม่ได้เป็นการแสวงหาผลกำไรเป็นสำคัญ แต่เพื่ออำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ในมหาวิทยาลัย และเป็นพันธะบทบาทของทางมหาวิทยาลัยที่ต้องหารายได้เลี้ยงตนเอง

ทุกๆ มหาวิทยาลัยพยายามแสวงหารายได้ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนามหาวิทยาลัย สะท้อนให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยมีบทบาททั้งทางด้านให้ความรู้ทางวิชาการ งานวิจัย และบริการแก่ชุมชน และสังคม เพื่อเป็นสถาบันที่ทำคุณประโยชน์ส่วนรวมแก่ภูมิภาคและประเทศชาติ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

พื้นที่มหาวิทยาลัย: การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535) ในลักษณะมุมมองต่างๆ และศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยวิธีวิจัยแบบการทบทวนวรรณกรรม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ศิษย์เก่า นักศึกษา บุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ นิสิตนักศึกษา บุคคลภายนอก และพ่อค้าแม่ค้า หรือผู้ที่มาเช่าที่มหาวิทยาลัยเพื่อจำหน่ายสินค้า และให้บริการต่างๆ ผู้บริหารและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย (ในส่วนของผู้บริหารและอาจารย์จะเป็นของข้อมูลที่ได้นั่งสืออนุสรณ์ ครอบรอบมหาวิทยาลัย เป็นต้น) รวมทั้งสิ้น 29 คน ซึ่งใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า แนวคิดเกี่ยวกับทุนนิยม และแนวคิดความทันสมัยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ ถอดรหัสตีความ แล้วนำข้อมูลมาหาข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งก่อนกระแสนิยม และในกระแสนิยม จะขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้นิยาม ช่วงเวลา บริบทของพื้นที่ในขณะนั้น กล่าวคือ พื้นที่มหาวิทยาลัยช่วงก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2558) มหาวิทยาลัยยังอยู่ในขั้นก่อสร้างเตรียมการ อาคารสถานที่ พัฒนาอาจารย์เป็นหลัก และปรับปรุงด้านสวัสดิการ เช่น ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพมาทำงานที่มหาวิทยาลัย และเพื่อดึงดูดนิสิตนักศึกษาที่จะเข้ารับการศึกษานในอนาคต ในส่วนของการวิจัยและบริการชุมชนในขณะนั้นมีการทำกันน้อยมาก ดังนั้นการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม ถูกนิยามความหมาย 3 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น มีการวางกฎระเบียบที่รัดกุม ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นแหล่งที่พึ่งทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป ทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับคนบางกลุ่มเท่านั้น ผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่เฉพาะ และพื้นที่วิชาการได้นั้นต้องมีความสอดคล้องตรงกับคุณลักษณะของการใช้พื้นที่ดังกล่าว

นอกจากนั้นการนำพื้นที่มหาวิทยาลัยมาใช้ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้การนิยามความหมายมีหลากหลายมุมมอง ส่งผลให้เกิดการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกัน ในอดีตพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งหมดเป็นพื้นที่เฉพาะที่ใช้สำหรับด้านการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้ถูกซ้อนทับโดยกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558) เป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยเริ่มจากการพัฒนา

เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในสื่อการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาทางด้านการวิจัย ด้านบริการวิชาการ แก่ชุมชนและสังคมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาทางด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านต่างๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณลานพระราชบิดาที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่เกิดควบคู่ไปกับพื้นที่วิชาการ ซึ่งปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกไป นั่นคือการเพิ่มขึ้นของ “หลวงปู่ทวด” เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจของนักศึกษา และบุคลากรในมหาวิทยาลัย อาทิ นักศึกษาที่มีปัญหาทางการเรียน และในส่วนของ การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานยังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตนักศึกษาที่เพิ่มทุกปีการศึกษา และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมที่แผ่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย อาทิ การเพิ่มขึ้นของร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟสด ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ที่มีเกือบทุกใต้ตึกของคณะ บริเวณศูนย์อาหาร รวมทั้งการมีตลาดภายในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นตลาดเกษตร หรือถนนคนเดินก็ตาม การมีร้านค้าต่างๆ หรือตลาด แหล่งช้อปปิ้ง เข้ามาในมหาวิทยาลัย สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยไม่ได้เป็นพื้นที่เฉพาะที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีต แต่ในความเป็นพื้นที่เฉพาะไม่ได้ตายตัวอีกต่อไป ถูกปรับเปลี่ยนภายใต้กระแสทุนนิยมโดยมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าเพื่อประกอบการค้าและการให้บริการต่างๆ ทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าที่เปลี่ยนแปลงและเพิ่มขึ้น ได้แก่ พื้นที่กีฬาวิชาการ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่เชิงธุรกิจ จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าวส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าโดยตรงจากกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม และอยู่ภายใต้การจัดการของผู้มีอำนาจโดยกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้การถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยอาจแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับช่วงเวลาๆ หนึ่ง กลุ่มบุคคลหนึ่ง บริบทพื้นที่ของพื้นที่หนึ่ง อาทิ เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับสอนพิเศษ เพื่อหารายได้ของคนบางกลุ่ม เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับประกอบกิจกรรมทางด้านวิชาการแก่สถาบันการศึกษาอื่นๆ พื้นที่ที่ใช้สำหรับฟื้นฟูพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของภูมิภาค เป็นต้น ดังเช่นพื้นที่ศูนย์อาหารในมหาวิทยาลัย บุคคลภายนอกเช่าพื้นที่เพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว แต่กลุ่มนิสิตนักศึกษา ใช้สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประชุมเชียร์ ประชุมของชมรม หรือประชุมของคณะต่างๆ ทำการบ้าน พบปะพูดคุย และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งการนำพื้นที่มหาวิทยาลัยไปใช้ในเหตุผลหรือวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันนี้เป็นการนิยามความหมายและให้คุณค่าที่หลากหลายแก่พื้นที่มหาวิทยาลัย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ซึ่งจัดได้ว่าจุดเปลี่ยนของการเข้าสู่แผนพัฒนา การศึกษาระยะที่ 7 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัย มหาวิทยาลัยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ เทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากร อาจารย์ ที่เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนิสิตนักศึกษา เป็นช่วงที่มุ่งเน้นการวางระบบเพื่อพัฒนาสู่ความเข้มแข็งสำหรับอนาคต และการดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรง โดยเริ่มจากการส่งเสริมการเรียน การสอนในระดับปริญญาโทเพื่อสนับสนุนงานวิจัย เน้นการพัฒนาทางการวิจัยอย่างจริงจัง พัฒนา ด้านการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพ การสอนในระดับปริญญาตรี นอกจากนี้ในด้านงานบริการและสวัสดิการ มหาวิทยาลัยได้เพิ่มสิ่ง

อำนวยความสะดวกชั้นพื้นฐานต่างๆ มากมาย อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านกาแฟสด บริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ บริเวณศูนย์อาหาร และการให้บริการร้านเสริมสวย ร้านขายอุปกรณ์มือถือ ร้านกีฟซ้อป เป็นต้น รวมไปถึงแหล่งช้อปปิ้งสินค้าอุปโภค บริโภค นั่นคือ ถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) และตลาดเกษตร สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัว พัฒนาของมหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อมหาวิทยาลัยได้มีการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าประกอบการค้า และการให้บริการต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย เพื่ออำนวยความสะดวกชั้นพื้นฐานแก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่นิสิตนักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน บุคคลทั่วไป รวมไปถึงสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ประโยชน์ของบุคคลหลากหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน นำไปสู่การนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยที่ปรับเปลี่ยนและเพิ่มขึ้นจากในอดีต 4 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่กึ่งวิชาการ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่เชิงธุรกิจ ทั้งนี้กระแสสังคมที่เข้ามาเป็นจุดเปลี่ยนของลักษณะการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเป็นผู้นำที่แท้จริงในภูมิภาค เป็นศูนย์การศึกษาระดับอุดมศึกษาของภูมิภาคที่เป็นที่ยอมรับระดับชาติ และนานาชาติ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535)	หลังกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)
<ol style="list-style-type: none"> พื้นที่เฉพาะ <ul style="list-style-type: none"> - อาคารเรียนคณะต่างๆ - สำนักงานอธิการบดี - ศูนย์ต่างๆ เช่น ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์ เป็นต้น พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ <ul style="list-style-type: none"> - ลานพระบรมรูปสมเด็จพระราชาธิบดี พื้นที่วิชาการ <ul style="list-style-type: none"> - อาคารเรียนคณะต่างๆ เช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ เป็นต้น - หอประวัติ - หอสมุด - ศูนย์ต่างๆ เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนา เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> พื้นที่เฉพาะ <ul style="list-style-type: none"> - อาคารเรียนคณะต่างๆ - สำนักงานอธิการบดี - ศูนย์ต่างๆ เช่น ศูนย์วิศวกรรมพลังงาน ศูนย์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น พื้นที่กึ่งวิชาการ <ul style="list-style-type: none"> - หอสมุด - สนามกีฬา - บริเวณใต้ตึกอาคารคณะต่างๆ ที่มีการให้บริการของร้านค้า อาทิ ร้านกาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร เป็นต้น พื้นที่ทางสังคม <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์อาหารโรงช้าง - หอสมุดคุณหญิงหลงฯ เป็นต้น - ตลาดเกษตร ถนนคนเดิน

ก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535)	หลังกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)
	4. พื้นที่สาธารณะ - อ่างเก็บน้ำ - สระว่ายน้ำ - โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ - สนามกีฬา - ศูนย์อาหาร เป็นต้น
	5. พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ - ลานพระบรมรูปสมเด็จพระราชา บิดา
	6. พื้นที่เชิงธุรกิจ - ร้านค้าต่างๆ บริเวณใต้ตึกอาคาร เช่น ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้าน กาแฟสด ร้านถ่ายเอกสาร เป็นต้น - ถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) - ตลาดเกษตร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยม (พ.ศ. 2514 – 2535)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยมถูกนิยามความหมายและให้คุณค่า 3 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพื้นที่เฉพาะและพื้นที่วิชาการเป็นพื้นที่จริงที่ใช้สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนการสอนเท่านั้น มีกฎระเบียบรัดกุม ห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับคนบางกลุ่มเท่านั้น มีการวางกฎระเบียบที่เคร่งครัด ผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่เฉพาะ และพื้นที่วิชาการได้นั้นจะต้องมีความสอดคล้องตรงกับคุณลักษณะของการใช้พื้นที่ดังกล่าว ซึ่งพื้นที่เฉพาะ และพื้นที่วิชาการในมหาวิทยาลัย ได้แก่ อาคารเรียนคณะต่างๆ อาทิ อาคารเรียนคณะศิลปศาสตร์ หอประวัติ ศูนย์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงสำนักงานต่างๆ ในมหาวิทยาลัย อาทิ สำนักงานอธิการบดี สำนักประกันคุณภาพ เป็นต้น และในส่วนของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นที่ในลักษณะอุดมคติหรือในจินตนาการที่เชื่อมโยงเข้ากับพื้นที่จริงของมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่บริเวณส่วนหน้าของมหาวิทยาลัย มีชื่อเรียกว่า “พระบรมรูปพระราชบิดา” ซึ่งเป็นที่พึงทางจิตใจของนักศึกษา บุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งบุคคลภายนอก ซึ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในช่วงก่อนกระแสนิยมบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาในบริเวณดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ของการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยที่แตกต่างกันของกลุ่มบุคคลหลากหลายกลุ่มรวมทั้งช่วงเวลา บริบทของพื้นที่ในขณะนั้น ดังที่ Kopytoff (1988) กล่าวว่า ในบริบทพื้นที่ พื้นที่หนึ่งกระบวนการผลิตสินค้าเป็นกระบวนการทางตลาด และการให้ความหมายสินค้าไม่ได้เป็นเพียงการผลิตวัตถุสิ่งของใดๆ ขึ้นมาเท่านั้นหรือผลิตเพื่อใช้บริโภคเอง แต่สินค้าจะเป็นสินค้าได้นั้นจะต้องมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาด ได้รับการนิยามความหมายว่าเป็นวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่ง ซึ่งวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่งอาจเป็นสินค้าในเวลาและสถานที่หนึ่ง แต่กลับไม่ใช่สินค้าในเวลาและสถานที่อื่นๆ หรืออาจถูกนิยามความหมายแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและบริบทของพื้นที่นั้นๆ การเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างในการนิยามความหมายของสินค้า (Commodities) แสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจแบบศีลธรรมที่อยู่เบื้องหลังระบบเศรษฐกิจการตลาดและการแลกเปลี่ยนสินค้าในชีวิตประจำวัน (ยศ สันตสมบัติ, 2540) ทำให้การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิวรรณ กองทอง (2557) ได้ทำการศึกษา การนิยามความหมายและวิถีชีวิตของเบลล์บอยในกระแสนิยม พบว่า การดำรงชีพในวิถีเศรษฐกิจทุนนิยมเช่นปัจจุบัน อาชีพที่ถูกใช้แรงงานอย่างอาชีพเบลล์บอย ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติและเบลล์บอยเองได้รับการปฏิบัติอย่างดูหมิ่นจากแขกที่มาใช้บริการ ซึ่งการนิยามความหมายของเบลล์บอยที่ถูกเรียกว่า “เด็กยกกระเป๋า” เป็นคำนิยามที่เกิดจากการตีค่าตามสิ่งที่เห็นจากหน้าที่พื้นฐานของเบลล์บอย แต่แท้จริงเบลล์บอยมีการสร้างตัวตนและนิยามความหมายที่หลากหลายในแต่ละบริบทในพื้นที่การทำงานในโรงแรม เช่น เป็นผู้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวได้เมื่ออยู่ต่อหน้าแขกผู้มาใช้บริการโรงแรม หรือเป็นช่างจำเป็นได้ตามความสามารถภายในโรงแรม ดังนั้นเบลล์บอยจึงมิได้ให้ความหมายแก่ตนเองดังที่สังคมมอบให้ หากเป็นกลุ่มอาชีพสำคัญในการกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มอาชีพต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจนั้น เบลล์บอยยังได้รับผลกระทบจากสภาพการเป็นผู้ใช้แรงงานด้วยเช่นกัน นั่นคือ การได้รับค่าจ้างจากการทำงานที่อยู่ในอัตราขั้นต่ำ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ส่งผลให้ผู้ใช้งานเป็นผู้เสียผลประโยชน์จากการลงทุนและนายทุนคือผู้ได้รับกำไร ทำให้เบลล์บอยต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีวิต หาเลี้ยงครอบครัว โดยการหารายได้เสริมต่างๆ ภายใต้ภาพลักษณ์ของการเป็นเด็กยกกระเป๋า

2. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย และการกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม (พ.ศ. 2536 – 2558)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ซึ่งจัดอยู่ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 มหาวิทยาลัยได้มีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องท่ามกลางกระแสนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยได้มีการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าประกอบการค้า และการให้บริการต่างๆ อาทิ ร้านอาหาร เอกสาร ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. ร้านกาแฟสด บริเวณใต้ตึกคณะต่างๆ และการให้บริการร้านเสริมสวย ร้านขายอุปกรณ์มือถือ ร้านกีฬ้อุป เป็นต้น รวมไปถึงตลาดในมหาวิทยาลัย นั่นคือ ถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) และตลาดเกษตร จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้า ซึ่งการเกิดขึ้นของร้านค้าต่างๆ หรือแม้กระทั่งตลาดในมหาวิทยาลัย ล้วนแล้วแต่เป็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นิสิตนักศึกษาเป็นหลัก ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างผลประโยชน์ให้แก่หลายฝ่าย

ไม่ว่าจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่บุคคลทั่วไป คนในชุมชน รวมทั้งคณะต่างๆ และมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังทำให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และเป็นมหาวิทยาลัยที่รับใช้สังคมอย่างแท้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลายเป็นสินค้าที่ต่อยอดได้ว่าการกลายเป็นสินค้าเกิดขึ้นได้การแปรสภาพ และการให้คุณค่าของบางสิ่งบางอย่างในช่วงเวลาขณะนั้น คือ งานวิจัยของปัญญา เลิศสุขประเสริฐ (2548) ได้ทำการศึกษาวัด ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลักเป็นการมุ่งศึกษาเรื่องกระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากอดีตที่เจ้าภาพเป็นผู้ลงมือดำเนินงานเองทั้งหมดไปสู่การผลิตในลักษณะของสินค้าและบริการโดยฝ่ายฌาปนสถานของวัด โดยได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมในการบริโภคเชิง โอ้อวดของชนชั้นศักดินาในอดีต แต่เปลี่ยนคุณค่าของสภาพทางสังคมไปสู่คุณค่าใหม่ตามระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยม อาจกล่าวได้ว่าเป็นการบริโภคที่มีค่านิยมเพื่อแสดงสถานภาพทางสังคมของผู้ตายหรือครอบครัวมากกว่าการให้ความสำคัญต่อคุณค่าในเชิงศาสนา ซึ่งล้วนจัดอยู่ในเงื่อนไขของความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าการกลายเป็นสินค้าเป็นกระบวนการนิยามความหมายและให้คุณค่าของผู้นิยามในช่วงเวลาขณะนั้น และบริบทของพื้นที่ในขณะนั้น ส่งผลให้สิ่งนั้นมีคุณค่าในการแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาด ซึ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งได้กลายเป็นสินค้าได้นั้น เกิดขึ้นจากบุคคลบางกลุ่มนำพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนเปิดให้เช่าเป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้า และให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย จากเป็นเพียงพื้นที่ที่ใช้สำหรับการศึกษาเท่านั้น รายได้ส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัย มาจากรัฐบาลหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่เมื่อมีการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่า ส่งผลให้มหาวิทยาลัยได้รับรายได้ส่วนหนึ่งมาจากบุคคลภายนอกที่มาเช่าพื้นที่ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งรายได้ที่ได้จากบุคคลทั่วไป สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันได้มีพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนกลายเป็นสินค้าในรูปแบบเชิงธุรกิจ นอกจากนี้กระแสสังคมทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยมีความซบเซาของพื้นที่อื่นๆ นำมาซึ่งการนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้ง 2 ช่วงเวลาทั้งหมด 7 ความหมาย ได้แก่ พื้นที่เฉพาะ พื้นที่วิชาการ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่กึ่งวิชาการ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่เชิงธุรกิจ

นอกจากนี้กระแสทุนนิยมเป็นพลังในการปรับเปลี่ยนการนิยามความหมายและให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัย จากพื้นที่ที่ใช้เพียงด้านการศึกษาเท่านั้น ถูกปรับเปลี่ยน พัฒนา ไปตามยุคสมัย ท่ามกลางกระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่แผ่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย การเพิ่มขึ้นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านค้าต่างๆ และตลาดภายในมหาวิทยาลัย ทำให้มีความซบเซาของพื้นที่วิชาการที่ซบเซาไปด้วยพื้นที่เชิงธุรกิจ พื้นที่มหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนเมืองๆ หนึ่ง ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล ตลาด ธนาคาร ไปรษณีย์ไทย สถานที่ออกกำลังกาย เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการให้บริการของร้านค้าต่างๆ ทำให้นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ ในมหาวิทยาลัย มีความสะดวกสบายไม่จำเป็นต้องออกไปใช้บริการด้านนอกมหาวิทยาลัย สะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีบทบาททั้งทางด้านให้ความรู้ทางวิชาการ งานวิจัย และบริการแก่ชุมชน และสังคม เพื่อเป็นสถาบันที่ให้คุณประโยชน์ส่วนรวมแก่ภูมิภาคและประเทศชาติ

การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วน นอกจากจะทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น ยังเป็นการปรับตัวของมหาวิทยาลัยเพื่อก้าวทันต่อกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้กระแสทุนนิยมรวมทั้งกระแสความทันสมัยที่เข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยได้มีการเปิดกว้างให้สถาบันต่างๆ บุคคลทั่วไปได้เข้ามาศึกษา เรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ งานวิจัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานด้านอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ นำไปสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำในภูมิภาคเอเชีย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมพบว่ายังมีพื้นที่ในมหาวิทยาลัยอีกบางส่วนที่มีการเปิดให้บุคคลภายนอกเช่าประกอบการค้า และให้บริการต่างๆ เป็นพื้นที่ให้เช่าเฉพาะกิจในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ งานเกษตรภายใต้ การให้เช่าพื้นที่หอประชุมนานาชาติ การให้เช่าสนามกีฬา เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการกลายเป็นสินค้าของกิจกรรมดังกล่าว

2. ควรมีการศึกษาพื้นที่รอบนอกมหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสทุนนิยม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2542). *วิพากษ์ทุนนิยมไทย ทศนะจากกระแสหลุด*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ. (2556). *กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัด อุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กองแผนงาน. (2525). *พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย กฎทบทวนฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519). รายงานการสัมมนาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาคพิมพ์.
- กำชัย ลายสมิต. (2533). *เศรษฐศาสตร์ไทยในระบบทุนนิยมโลก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- เกษม สุวรรณกุล. (2525). *บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต. รายงานการสัมมนาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของ มหาวิทยาลัยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- ขวัญหทัย เจริญไมตรีมิตร. (2543). *คน ไก่ชน และการชนไก่ กระบวนการกลายเป็นสินค้าในบริบท สังคมไทย*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย. (2517). *รายงานการสัมมนาภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทย มุ่งหวัง*. โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2551). *ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬามหาวิทยาลัย.
- จิรัช วีระชัย. (2543). *สังคมวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจมส์ ฟูลเชอร์, ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย. (2554). *ทุนนิยม: ความรู้ฉบับพกพา*. กรุงเทพฯ: โอเพ่น เวิลด์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2541). *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต โอฬาริยกุล. (2540). *30 ปี คณะวิทยาศาสตร์ มอ*. สงขลา: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชุติกายุจน์ บุญจือ. (2550). *การดำรงอยู่ของวิถีการค้าทางน้ำภายใต้กระแสทุนนิยม: กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพฯ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และ ความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- ญาดา ประภาพันธุ์. (2524). *ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น*. กรุงเทพฯ: ปู่ชุน.
- ฐาปนี เสาวภางศ์วรกุล. (2552). *เสียงเพรียกจากปัดตานี: พื้นที่ทางสังคมและการต่อรองตัวตนคน มลายูภายใต้พหุวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์ และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ. (2527). *วิเคราะห์โครงสร้างการว่างงานในประเทศไทย (ภาคอุตสาหกรรม)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2541). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทย กำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ต้นข้าว ปาณินท์. (2548). *ที่ว่างที่ไม่ว่าง ความหมายของ Space*. วารสารอาษา ฉบับที่ 08:48/09:48 กรกฎาคม-สิงหาคม 2548.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2535). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539)*. กรุงเทพฯ: ทบวง.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2535). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539)*. กรุงเทพฯ: ทบวง.
- ทรายทิพย์ ธีระเดชพงศ์. (2553). *กระบวนการที่ทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า: กรณีศึกษามวยไทยผ่านสื่อโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ทวาทศ สุวรรณโร. (2554). *สุจิตร์งานวันเกษียณอายุราชการ ประจำปี 2554*. สงขลา: งานประชาสัมพันธ์ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ทองแถม นาถจำนง. (2544). *ทุนนิยมสี่ขั้น*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ธงชัย และ ชนาธิป สันติวงษ์. (2542). *องค์การกับการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ ถาวรณ. (2527). *การก่อรูปทางเศรษฐกิจก่อนระบบทุนนิยม (Pre-Capitalist Economic Formations)*. เอกสารวิชาการหมายเลข 2/020 (ตุลาคม 2527). มูลนิธิโครงการตำราสังคมและมนุษยศาสตร์.
- นงพงา สัจกุล. (2553). *เดอะสาร์คันฟ้าคว่ำดาว : เสียงของผู้แข่งขันในเวทีสาธารณะ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- นิยะดา ลือนาม. (2554). *วิธีการทำนาภายใต้ระบบทุนนิยม: กรณีศึกษา บ้านดอนเย็นเหนือ ตำบลขามป้อม อำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- ปฎิญา ลิ้มโอฬารสุขสกุล. (2545). *มวยไทย : กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปณิสญา อธิจิตตา. (2555). *การประกอบสร้างอุดมการณ์ทุนนิยมในละครโทรทัศน์ไทย*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
เชียงใหม่.
- ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ. (2548). *กระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพ*. วิทยานิพนธ์
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปัทมา กาญจนพงศ์. (2554). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของคณะกรรมการส่งเสริมกิจการ
มหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. สงขลา: กองกลาง มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.
- พงศรัณย์ อินทุเศรษฐ. (2558). *เขาคอหงส์: วิกฤตป่า วิกฤตคน ท่ามกลางกระแสทุนนิยม*. สารนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
สงขลา.
- พรรณพิมล ชันติยู. (2554). *วิธียังชีพชนบท การปรับตัวต่อผู้ภายใต้กระแสการพัฒนาเพื่อสร้าง
ความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษา: บ้านโคสว่าง ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์
จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- พลธรรม์ จันทร์คำ. (2551). *พยานาค : อุดมการณ์ที่เมืองคำชะโนดสู่กระบวนการทำให้เป็นสินค้า*.
กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร.
- พิสมัย รัตน์โรจน์สกุล. (2545). *ทุนชุมชน: เงื่อนไขในการดำรงอยู่ของชุมชนในระบบทุนนิยม*.
ปริญาปรัชญาศึกษาศุภบัณฑิต สาขาพัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พลทรัพย์ สุบรรณรัตน์, พันตรี. (2538). *ความทันสมัยกับพฤติกรรมการกั๊ยของนายทหาร
ประทวนสังกัดศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภาณุ ชาญประโคน. (2550). *การสร้างความทันสมัยในประเทศไทย: เปรียบเทียบระหว่างรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม*. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2530). *อนุสรณ์ 20 ปี มอ*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2543). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แผนกลยุทธ์ พ.ศ.
2544-2549. ในเอกสารประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 238 (6/43) ใน
วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2543*. (หน้า 5). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2546). *นโยบายและแผนพัฒนามหาวิทยาลัยในช่วงปี.ศ. 2546 –
2549 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2544). *คู่มือประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*.
กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2550). *หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- เมธี เอี่ยมมารา. (2542). *ว่าด้วยทุน : เศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์*. กรุงเทพฯ: อีรธรรม.
- ยศ สันตสมบัติ. (2535). *แม่หญิงลีชายตัว : ชุมชนและการค้าประเวณีในสังคมไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ราชภัฏสวนดุสิต.
- รตนา ประสิทธิ์พงศ์. (2556). *ตัวตนคนบริการลูกค้ามือถือในพื้นที่เสี่ยง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ลลิตทิพย์ ก่องพานิชกุล. (2554). *กล้องวงจรปิด: พื้นที่การต่อรองในโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- วริศสารี ชลิตาพงศ์. (2553). *สุนดยา-อเชะ: สื่อสัญลักษณ์ของชนชั้นสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เชียงราย.
- ววรรณ ศักดารัตน์. (2548). *ความคิดเห็นของข้าราชการสำนักงานเศรษฐกิจการคลังต่อความทันสมัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง(สศค.)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วสันต์ ชีวะสาธน์. (2536). *แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี : ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7*. ปัตตานี : ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2525). *ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในระดับประเทศและภูมิภาค. การประชุมทางวิชาการ เรื่องความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในระดับประเทศและภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส.อ.อ.ประจำประเทศไทย.
- วิจิต ฌ ป้อมเพชร. (2525). *บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจสังคม ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต. รายงานการสัมมนาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2526). *การพัฒนาทุนนิยมในประเทศไทย ศึกษากรณีสังคมเกษตรภาคกลาง พ.ศ. 2503-2523*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์
- วิศนี ศรีเจริญ. (2551). *การวิเคราะห์ปัจจัยและพฤติกรรมของผู้ใช้เว็บไซต์แฟนคลับ : กรณีศึกษา www.moderdog.biz และ www.buachompoo.com*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศุภวุฒิ สายเชื้อ. (2546). *เศรษฐศาสตร์จากร้อน*. กรุงเทพฯ: เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป.
- ส. ศิวรักษ์. (2530). *ทิศทางใหม่สำหรับมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สหัทยา วิเศษ. (2556). “พื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ” กับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคม ชวนาในลุ่มน้ำอิง. ปรินญาปรัชญาดุขฎฐิบัณชิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง, เชียงราย.
- สังคิต พิริยะรังสรรค์. (2527). ทุนนิยมขุนนางไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- สายชล แก้วบริสุทธิ์. (2556). เทศกาลกินเจหาดใหญ่: พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, สงขลา.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). อำนาจอิสระของการบริหารมหาวิทยาลัยไทย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาคพิมพ์.
- สิทธิพันธ์ พุทธน. (2540). ทฤษฎีพัฒนาการเมือง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิริรัตน์ รัตนกาญจน์. (2549). การสร้างพื้นที่ความเป็นส่วนตัว ในพื้นที่สาธารณะของสังคมไทย : ร่องรอยขีดเขียนในลุ่มสาธารณะและเว็บไซต์ในไซเบอร์สเปซ. การค้นคว้าแบบอิสระ สาขาศิลปะการออกแบบสื่อ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. (2523). ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2453). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- สุทิวรรณ กองทอง. (2557). การนิยามความหมายและวิถีชีวิตของเบลล์บอยในกระแสทุนนิยม. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, สงขลา.
- สุธิดา ชัยรักษา. (2554). วัฒนธรรมชาวสวนยางพาราท่ามกลางกระแสทุนนิยม: ชุมชนไม้เรียง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎฐิบัณชิต สาขาวัฒนธรรม ศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สุรพงษ์ ยิ้มละมัย. (2550). ชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้หญิงขายบริการบริเวณชายแดนใต้. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎฐิบัณชิต สาขาวิชาไทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุรศักดิ์ บุญรอด. (2557). ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดนัดเกาะหมี่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, สงขลา.
- เสกสรร สรรพพิสุทธิ. (2546). อัตลักษณ์ของไทลื้อและการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบ เศรษฐกิจทุนนิยม: กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณชิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- หทัยรัตน์ ทองสกุล. (2554). พื้นที่น้ำชา : พื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมของชุมชน. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณชิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อธิตา สุนทรโรทก. (2549). *ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อนันต์ ศรีโสภณ. (2524). การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. *เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2543). *รายงานการวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภาการวิจัยแห่งชาติ.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎี และกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อุทัยวรรณ มินสุวรรณ. (2541). *ภาวะความทันสมัยในระบบครอบครัวและเครือญาติกับวัฒนธรรมการนับถือผีของชาวกะเหรี่ยง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อุบลวรรณ แสนมหาภัย. (2544). *การปรับตัวต่อความทันสมัยของวัยรุ่นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมืองเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- โอปอล์ ประภาวดี. (2547). *ร้านน้ำชา: พื้นที่ที่มีความหมายของคนเมืองนครศรีธรรมราช กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

- Appadurai, Arjun. 1986. *The Social Life of Thing: Commodities in Culture Perspective*. NewYork : University of Cambridge.
- Kopytoff, Igor. 1986. *The Cultural Biography of Thing: Commoditization as Process*. NewYork : University of Cambridge.
- Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Translated by Nicholson -Smith, Donald, London : Blackwell.

บุคลากรกรม

- กา (นามสมมติ), (2559, 18 มิถุนายน). ที่หอสมุดคุณหญิงหลงฯ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- โก้ (นามสมมติ), (2559, 13 มีนาคม). ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบล
หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ข้าวฟ่าง (นามสมมติ), (2558, 11 ตุลาคม). ที่หอสมุดคุณหญิงหลงฯ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- แห (นามสมมติ), (2559, 1 มีนาคม). ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบล
หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ฉัตร (นามสมมติ), (2559, 6 มกราคม). ที่คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ชายและหญิง (นามสมมติ), (2558, 3 พฤษภาคม). ที่ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจฯ ตึก LRC
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ดำ (นามสมมติ), (2558, 17 ธันวาคม). ที่หอพักทับทิม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา
- ตั้ม (นามสมมติ), (2558, 22 พฤศจิกายน). ที่ร้านเค้กอีพี ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา
- ทราย (นามสมมติ), (2558, 8 ตุลาคม). ที่อ่างเก็บน้ำ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบล
หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ไท (นามสมมติ), (2558, 25 ตุลาคม). ที่ร้านโอม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา
- น้ำตาล (นามสมมติ), (2558, 8 ตุลาคม). ที่ตลาดเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบล
หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- นี่ (นามสมมติ), (2559, 2 มีนาคม). ที่ศูนย์อาหารศรีตรัง ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา
- นุกูล (นามสมมติ), (2559, 1 มีนาคม). ที่ศูนย์อาหารโรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- บอล (นามสมมติ), (2559, 8 มีนาคม). ที่ศูนย์อาหารโรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- บุ่ม (นามสมมติ), (2559, 4 มกราคม). ที่ร้านมาเมซง ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัด
สงขลา
- พา (นามสมมติ), (2558, 10 ธันวาคม). ที่ศูนย์อาหารโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ตำบล
หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- มอส (นามสมมติ), (2558, 25 ตุลาคม). ที่คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บุคลากรกรม (ต่อ)

- มานา (นามสมมติ), (2558, 3 พฤษภาคม). ที่กลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ ตึกLRC มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- มิว (นามสมมติ), (2559, 9 มกราคม). ที่ศูนย์อาหารโรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- แมว (นามสมมติ), (2558, 5 ตุลาคม). ที่ร้านสวนซา ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- รี (นามสมมติ), (2558, 25 ตุลาคม). ที่ศูนย์อาหารโรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- เล็ก (นามสมมติ), (2558, 15 ธันวาคม). ที่หอสมุดคุณหญิงหลงฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- สอง (นามสมมติ), (2558, 10 ตุลาคม). ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- สา (นามสมมติ), (2559, 23 มีนาคม). ที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- สาม (นามสมมติ), (2559, 5 กุมภาพันธ์). ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- หนิง (นามสมมติ), (2558, 15 ธันวาคม). ที่หอสมุดคุณหญิงหลงฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- อ๊ด (นามสมมติ), (2559, 8 มีนาคม). ที่ศูนย์อาหารโรงช้าง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- อาม (นามสมมติ), (2559, 1 มีนาคม). ที่ร้านโอม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- แอน (นามสมมติ), (2558, 10 ธันวาคม). ที่หอสมุดคุณหญิงหลงฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก บทความในที่ประชุมวิชาการ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์ผลงาน

1. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4: 2558
 "การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 * Development of New and Innovative Research for the AEC

พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

University Space Commoditizing in Capitalism

อศนี หลีเจริญ¹ เกตตวา บุญปรากร²

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 082-4319819

E-mail: assanee.1201@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 086-2971458

E-mail: kettawa@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสนิยม งานชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 11 คน ได้แก่ นักศึกษาที่เข้ามาขายสินค้า พ่อค้าแม่ค้า เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่กลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ คณะทรัพยากรธรรมชาติและเจ้าหน้าที่ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจฯ และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัสตีความแล้วหาข้อสรุป นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าเมื่อกระแสนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัยที่เคยเป็นพื้นที่ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกให้คุณค่าและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเดิมสถานที่ราชการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการวางกฎระเบียบรัดกุม ได้ถูกทำให้กลายเป็นพื้นที่ให้เช่าในเชิงธุรกิจ นำพื้นที่มาจัดแบ่งเป็นโซนเปิดให้นักศึกษา พ่อค้าแม่ค้าจากภายนอกมหาวิทยาลัยผู้ประกอบการเข้ามาทำการค้า พื้นที่มหาวิทยาลัยให้คุณค่าในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านบวกคือประชาชนเข้าใจการทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัยด้วยการมีส่วนร่วม เข้าร่วมจำหน่ายสินค้าในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนผลกระทบต่อด้านลบคือปัญหาการบริโภคสินค้าของนักศึกษาที่มากกว่ารายได้ ปัญหาการจรรยาบรรณติดขัดทั้งภายในและรอบมหาวิทยาลัย ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น และปัญหากลุ่มมิจฉาชีพที่แฝงตัวเข้ามา

คำสำคัญ: การกลายเป็นสินค้า, พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้า, กระแสนิยม

Abstract

The purpose of this study was to investigate commoditization of spaces in the university in capitalism. The data of this study were collected through in-depth interviews with 11 informants consisting of students who sold goods, vendors, university personnel, members of the Academic Benefits Management Group of the Faculty of Natural Resources, and staff members of Business Incubation Center. The data were categorized, decoded, interpreted, concluded and presented with analytical description.

The study found that when capitalism spread to the university areas, values and meanings of spaces for teaching and learning activities have been changed. Government official spaces that are sacred with strict rules and regulations have been destroyed, become rental spaces, and zoning has been made for students, vendors and entrepreneurs from outside the university to do business. University spaces have been given economic values which has a positive effect because people understand university activities through their participation and join activities by selling goods. However, there are negative effects which include a problem of

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 2558
 "การพัฒนารายงานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 "Development of New and Innovative Research for the AEC"

overspending among students, a traffic problem inside as well as around the university, increasing amount of garbage, and a problem of miscreants disguising as buyers.

Keywords: commoditization, commoditization of university spaces, capitalism

บทนำ

Karl Marx กล่าวถึงคำว่า การแผ่ขยายของทุนนิยม มีนัยแสดงว่า ทุนนิยมนี้แผ่ขยายมาจากที่อื่นหรือจากภายนอก ทุนนิยมเป็นวิธีการผลิตแบบหนึ่ง ที่ได้พัฒนาขึ้นในยุโรปตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ลักษณะของมันคือ ระบบการผลิตหลักหรือโดยทั่วไปเป็นระบบการผลิตเพื่อขาย สิ่งที่ผลิตขึ้นทุกอย่างได้ถูกทำให้เป็นสินค้าที่ไม่ได้มีมูลค่าใช้สอยเท่านั้น แต่มีมูลค่าแลกเปลี่ยนด้วย ในระบบการผลิตแบบนี้ ผู้ทำงานไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (โรงงาน เครื่องจักร ทุน) และพลังงานของผู้ทำงานเองกลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง ผู้ทำงานขายพลังงานของตนเป็นชั่วโมง วัน เดือน หรือวัดตามผลของงาน การที่ผู้ทำงานไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบที่มีการผลิตมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) บนพื้นฐานของการใช้แรงงานรับจ้าง มูลค่าส่วนเกินที่เจ้าของทุนได้รับจากแบบวิธีการผลิตชนิดนี้มาจากที่คนงาน สร้างมูลค่าผลผลิตได้มากกว่าค่าจ้างแรงงานที่เขาได้รับ ทำให้นายทุน (เจ้าของปัจจัยการผลิต) ใช้กำไรนี้ ก่อให้เกิดการสะสมทุนที่จะนำไปใช้ในการผลิตขั้นใหม่ (Reproduction) ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมต่อไป

กลไกที่มีความสำคัญที่มาร์กซ์ค้นพบว่าช่วยในการแปลงทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าก็คือ "การตั้งราคาค่าจ้าง" (Pricing) ให้แก่สิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้วัตถุหรือสิ่งของนั้นเปลี่ยนจากการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของมูลค่าใช้สอย (Use Value) ไปสู่มูลค่าแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ซึ่งเป็นกฎของมูลค่าประเภทที่ระบบทุนนิยมได้ใช้เป็นรูปแบบหลัก กระบวนการแปรเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าจึงเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ในระบบทุนนิยมจะมองเห็นแต่วัตถุสิ่งของ แต่จะมองไม่เห็นกระบวนการผลิต นั่นคือจะมองไม่เห็นแรงงานที่บรรจุอยู่ภายในสินค้านั้นๆ วัตถุหรือสิ่งของที่ควรจะมีหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แต่ความสัมพันธ์ในระบบทุนนิยมกลายเป็นว่าผู้คนกลายเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ และจากศักยภาพมนุษย์ในระบบทุนนิยมถูกอำพรางมิให้มองเห็นหรือตระหนักในศักยภาพของตนเอง จึงตกเป็นทาสของวัตถุหรือสินค้าที่ผลิตขึ้นมา (ทรายทิพย์ อีระเดชพงษ์, 2553)

เมื่อระบบแลกเปลี่ยนขยายตัว ความสำคัญของสินค้าและเงินตราก็มีมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม สินค้าจึงไม่ได้ถูกผลิตเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนระหว่างกันเพื่อบริโภค แต่สินค้าและเงินตรายังกลายเป็นปัจจัยของการสะสมความมั่งคั่ง ซึ่งเป็นที่มาของการให้ความสำคัญต่อวัตถุของมนุษย์ สินค้าถูกผลิตเพื่อสนองความต้องการของคนที่มีอำนาจซื้อมากกว่าตอบสนองต่อสังคมโดยรวม ระบบทุนนิยมจึงเป็นระบบที่ผู้ผลิตผลิตสินค้าและการแลกเปลี่ยนเพื่อแสวงหากำไรเป็นสำคัญ และระบบทุนนิยมจะแปรสภาพผลผลิตต่างๆในสังคมให้กลายเป็นสินค้าแทบทั้งสิ้น แม้กระทั่งสิ่งที่เป็นนามธรรมเพียงใดก็ตาม เพื่อแสวงหากำไรและการสะสมความมั่งคั่งไม่มีที่สิ้นสุด (ทรายทิพย์ อีระเดชพงษ์, 2553)

มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีบทบาทของตนเองในการผลิตบัณฑิต เป็นแหล่งพัฒนา สหสม และถ่ายทอดความรู้ การวิจัยแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการ การบริการชุมชนและการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย) เมื่อกระแสทุนนิยมเข้ามาพื้นที่มหาวิทยาลัยที่เคยเป็น พื้นที่ของสถาบันการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปโดยจัดแบ่งพื้นที่เพื่อให้เช่า อาทิ คณะแพทย์ให้เช่าที่ร้านตัดผม ร้าน กาแฟ ร้านค้า 7-Eleven คณะวิทยาศาสตร์ให้เช่าที่จำหน่ายสินค้าในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ งานวัน ลอยกระทง งานวันเด็กแห่งชาติรวมทั้งร้านถ่ายเอกสาร ร้านอาหาร คณะทรัพยากรให้เช่าที่เพื่อขายสินค้าทางการเกษตร อาหาร ได้กลายเป็นพื้นที่ตลาดเกษตร ให้เช่าที่เพื่อทำเป็นถนนคนเดิน การจัดกิจกรรม ม.อ.วิชาการก็ถูกนำไปเช่า เพื่อขายสินค้าในงานเกษตรแฟร์

จากปรากฏการณ์ข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าได้อย่างไร เพื่อให้ เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นสถาบันการศึกษาที่ให้ความรู้ และเต็มไปด้วยการแข่งขันทดสอบ กฏระเบียบ ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทุนนิยม ทำให้การให้คุณค่าและความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยถูก เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยในกระแสทุนนิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยคือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวใน มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้เปิดเป็นพื้นที่ให้เช่ามีผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้า บริการในรูปแบบต่างๆ จนกลายเป็น การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยให้กลายเป็นสินค้า เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 11 คน ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานจัดกิจกรรมต่างๆของแต่ละคณะ พ่อค้าแม่ค้าผู้ประกอบการที่เช่าพื้นที่ จำหน่ายสินค้าในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษา อาจารย์ บุคลากรและผู้ซื้อ ตลอดจนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ตีความ หาข้อสรุป และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนา เชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. การให้คุณค่าและความหมายของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม

พื้นที่มหาวิทยาลัยในอดีตเป็นสถาบันการศึกษามุ่งคุณค่า เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้เปิดให้บุคคลภายนอกเข้า- ออกได้ตามอัธยาศัยนอกจากมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา แม้แต่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เช่นเดียวกัน ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับการศึกษาของประชาชนที่อยู่ในภูมิภาคภาคใต้ ไม่ ต้องเดินทางไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ สามารถเรียนในต่างจังหวัดได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ.2509 ในระยะแรกใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยภาคใต้" ต่อมาในเดือนกันยายน 2510 มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานชื่อว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ตำบลคลองท่า อำเภอนาทใหญ่ จังหวัดสงขลา ติดเขา คอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่บนเชิงเขาอีกประมาณ 300 ไร่ การบุกเบิกก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ นั้น เริ่มเมื่อปีพ.ศ.2510 ได้มีการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรก ต่อมาในปีพ.ศ.2512-2549 ได้ก่อตั้งคณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเกษตร คณะวิทยาการจัดการ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะอื่นๆอีกต่อไปตามลำดับ (หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย(2545) อธิบายเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาระดับสูงที่มีการประศาสน์ปริญญา มีความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นแหล่งพัฒนา สละสลวยและถ่ายทอดความรู้เพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ทำหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และวิกิติเดีย สารานุกรมเสรี(2557) ได้ให้คุณค่าและความหมายของมหาวิทยาลัยว่าเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในด้านวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงหลากหลายสาขาวิชา เพื่อให้ประกาศนียบัตรอนุปริญญา หรือปริญญา แก่ผู้สำเร็จการศึกษาในหลายระดับรวมถึง ปริญญาตรี ปริญญาโท และ ปริญญาเอก รวมทั้งการทำกรวิจัยและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริตา สุนทรโรทก(2549) ได้กล่าวว่ามีมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ราชการเป็นสถาบันการศึกษา ระดับสูงที่นำเอากร มิกถูระเบียบควบคุมพื้นที่ เป็นพื้นที่เฉพาะ มิใช่พื้นที่สาธารณะทั่วไปที่ใครๆ ก็เข้าไปได้ จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่าและความหมายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ดังเช่นบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

"...ลู่อยู่มาตั้งแต่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์บุกเบิก จากพื้นที่ที่เต็มไปด้วยป่าเขา กลายมาเป็นอาคารเป็นตึกเรียน เพื่อให้บัณฑิตศึกษาได้ใช้ในการเรียน หากความรู้ เมื่อก่อนอาคารเรียนมีน้อย จึงต้องใช้ทุกห้องเรียนให้เกิดประโยชน์ หลังมหาวิทยาลัยเริ่มขยาย สร้างอาคารเรียนเพิ่มขึ้น จึงทำให้นักศึกษามีอาคารเรียน มีสถานที่ทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการเพิ่มคณะ ทางมหาวิทยาลัยก็เริ่มมีการก่อสร้าง เพิ่มอาคารเพื่อรองรับนักศึกษาใหม่ที่จะเข้ามาศึกษา..."

(ลุงสมศักดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 25 ธันวาคม 2557)

"...น่าเป็นศิษย์เก่าที่นี่ เมื่อสิบห้าปีที่แล้วเรียนอยู่คณะวิทยาศาสตร์ เมื่อก่อนพื้นที่ที่ใช้ อ่านหนังสือจะมีหลากหลายบริเวณมุมตึกของคณะ และพื้นที่ที่ใช้ทำกิจกรรมของนักศึกษาจะเป็นห้องเล็กๆบริเวณใต้ตึก ที่พวกเราใช้ซัอมสแดนหรือร่วมกลุ่มกันไม่ว่าจัดกิจกรรมใดๆก็ตาม นัดประชุมวิชาเอก นัดประชุมรุ่นน้อง..."

(น้ำสุ, สัมภาษณ์วันที่ 3 ธันวาคม 2557)

"...เมื่อก่อนนี้น่าเห็นพื้นที่บริเวณใต้ตึก และบริเวณใต้ต้นไม้ จะเต็มไปด้วยโต๊ะเก้าอี้ไว้สำหรับอ่านหนังสือ นั่งพบปะพูดคุย ผู้คนที่สัญจรเข้า-ออกในมหาวิทยาลัยก็จะเต็มไปด้วย

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 2558
 "การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 "Development of New and Innovative Research for the AEC"

นักศึกษา อาจารย์ คนนอกที่เข้ามาจะมาหาหมอ ที่จอร์จก็มิเยอะ เพราะมีที่ว่างเยอะ ยังไม่มีสิ่งปลูกสร้าง อาคารเรียนยังน้อยอยู่ เพราะจำนวนนักศึกษายังมีไม่มากนัก..."

(นายชาย, สัมภาษณ์วันที่ 5 มกราคม 2558)

"...เมื่อก่อนป่าจะเข้ามาออกกำลังร่างกายในมอ. ตรงอ่างเก็บน้ำมอ. คนที่มาออกกำลังร่างกายก็จะเป็นคนใกล้ๆ บริเวณรอบๆมหาวิทยาลัย ระหว่างทางป่าก็จะเจอนักศึกษาที่นั่งอ่านหนังสือ นั่งทำการบ้านกัน ตอนเย็นๆในมอ.ก็จะเจียบสบงหน้อย นักศึกษาทยอยกลับบ้านกันหมดแล้ว จะเหลือแต่นักศึกษาที่มาทำกิจกรรม..."

(ป่าสม, สัมภาษณ์วันที่ 25 ธันวาคม 2557)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นผ่านการเล่าเรื่องในอดีตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นับว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีเนื้อที่กว้างขวาง เป็นป่าเขาในอดีต อาคารเรียนของมหาวิทยาลัยมีเพียงมีตึก แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป มหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มก่อสร้างตึกอาคารเรียนใหม่ เปิดการเรียนการสอนคณะต่างๆ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตนักศึกษาที่จะเข้ารับการศึกษานี้

2. พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้า

เมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมได้เข้ามาในปีพ.ศ.2475 มีอิทธิพลต่อคนในสังคมไทย ส่งผลให้การดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การผลิตสินค้าถูกผลิตขึ้นเพื่อหวังผลกำไรสูงสุดในทางธุรกิจ สิ่งต่างๆ หรือผลผลิตต่างๆ ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อกำหนดมูลค่าการแลกเปลี่ยนจากระบบตลาด มหาวิทยาลัยเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเดิมมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ที่มีการวางกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อมีการเปิดให้พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่าเพื่อการค้าขายในเชิงธุรกิจนำมาซึ่งรายได้และการมีตลาด ถนนคนเดิน ร้านค้าต่างๆ เข้ามาในมหาวิทยาลัยเปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ระเบียบของมหาวิทยาลัยในการควบคุมคนเข้า-ออกผ่อนคลายเป็นหรือกฎระเบียบบางอย่างได้จางหายไป มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีมูลค่าในทางเศรษฐศาสตร์ ดังบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

"...จุดเริ่มต้นของถนนคนเดินเกิดขึ้นเมื่อรองอธิการบดีฝ่ายทรัพย์สินร่วมกับฝ่ายจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการเล็งเห็นว่าพื้นที่จอร์จเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ได้มีการบริหารจัดการดำเนินงานเพื่อให้ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและ และส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการประกอบการ มีทักษะในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะเปิดให้บริการวันอังคารและวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ ผู้ที่มาขายสินค้าจะเป็นบุคคลทั่วไป 60%และนักศึกษา 40%..."

(พินา, สัมภาษณ์วันที่ 5 มีนาคม 2558)

"...ตลาดเกษตรม.อ.อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการฝ่ายวิจัยและบริการกลาง คณะทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะนั้นประสบปัญหาเรื่องผลผลิตที่เหลือจากการเรียนการสอน ผลผลิตที่ออกมาพร้อมกันที่ละมากๆ ไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน จึงจำเป็นต้องสร้างตลาดขึ้นมา เพื่อให้คนซื้อมาหาเรา แทนที่เราจะต้องวิ่งไปหาคนซื้อเป็นจุดประสงค์แรกของการจัดตั้งตลาดเกษตร ม.อ. ..."

(พี่พงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 5 มีนาคม 2558)

"...เมื่อก่อนที่เคยเรียนที่นี่ พักอยู่หอใน แต่เดิมนมหาวิทยาลัยที่มองว่าเป็นสถาบันการศึกษา มีแค่ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ ร้านหนังสือ ร้านขายเครื่องเขียน แต่เดี๋ยวนี้ อะไรๆ ก็เป็นธุรกิจไปซะ แต่หมัดพอมิเทคโบลีย์ ความทันสมัยเข้ามา คนเขาก็ชอบความสะดวกสบายเป็นธรรมดา มหาวิทยาลัยก็เริ่มปรับเปลี่ยน เริ่มมีร้านค้าเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านกีฬาช้อปปิ้ง แต่ก็ดีเลยไม่ต้องออกไปหาซื้อด้านนอก..."

(พี่บุ๋ม, สัมภาษณ์วันที่ 4 มกราคม 2558)

"...เดี๋ยวนี้ได้ติดคณะก็ติดต่อเช่าที่เป็นร้านค้าได้คะ ห้องที่ว่างๆตามมุม บริเวณลานแถวได้ติดกลายเป็นร้านค้าหมดแล้ว ป้าเป็นพนักงานทำความสะอาดที่นี่มานานเมื่อก่อนห้องที่ป้าเคยเก็บอุปกรณ์มาตอนนี้มีคนมาขอเช่าเป็นร้านค้ากันเต็ม..."

(ป้าพิน, สัมภาษณ์วันที่ 27 พฤศจิกายน 2557)

"...เดี๋ยวนี้สบายแล้วคะ พี่ไม่ต้องออกไปซื้อหรือถ่ายเอกสารข้างนอก สะดวกสบายมีทั้งร้านค้าเอกสาร ร้านกาแฟ เค้กอะไรก็มีนะ นักศึกษาชอบมานั่งทานกันไม่ต้องขับรถออกไปไกล..."

(พี่ทราย, สัมภาษณ์วันที่ 4 มกราคม 2558)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อระบบเศรษฐกิจในประเทศมีการพัฒนาขึ้น มหาวิทยาลัยก็เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่จะต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน ผู้คนอาจมองว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ราชการ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนจากภายนอกมหาวิทยาลัยหรือบุคคลภายนอกไม่ค่อยเข้ามายุ่งเกี่ยวกับทางมหาวิทยาลัยนอกจากมาติดต่อราชการ แต่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่บุคคลภายนอก สามารถเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ช่วยเพิ่มให้มหาวิทยาลัยมีความคึกคัก มีสีสันมีชีวิตชีวาและยังทำให้มหาวิทยาลัยได้ใกล้ชิดกับประชาชนอีกด้วย

"...ช่วงที่น้องกับเพื่อนๆ มาเรียนสายนะพี่ ต้องหาที่จอดรถเป็นชั่วโมง ช่วงนั้นทีมงาน ม.อ.วิชาการ งานเกษตรแฟร์และโหนดงานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์อื่นๆ มีเดินเยอะแยะเต็มไปหมด คนนอกเข้ามาดูงานรถติดไปถึงหน้าขนส่ง ผมมาเรียนสายเกือบทั้งอาทิตย์เลย..."

(น้องอาม, สัมภาษณ์วันที่ 23 มกราคม 2558)

"...น้องเรียนอยู่คณะศิลปศาสตร์ พักอยู่หอในคะพี่ พอวันอังคาร พุธสี่ก็เอาเสื้อผ้ามือสองของน้องเองกับของเพื่อนๆ รวมกลุ่มกันมาวางขายที่ถนนคนเดิน ทางมหาลัยจัดให้มีการ

ขายของทั้งอาหาร ของใช้ เสื้อผ้า ขายดีที่เพราะมีคนนอกเข้ามาซื้อด้วยไม่ใช่เฉพาะแต่นักศึกษา

...

(น้องเบส, สัมภาษณ์วันที่ 25 ธันวาคม 2557)

ปัจจุบันเมื่อกระแสนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของระบบเศรษฐกิจ มหาวิทยาลัยเป็นอีกพื้นที่หนึ่ง ที่มีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคสมัย ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เปิดให้พื้นที่ของมหาวิทยาลัยบางส่วน เป็นพื้นที่ให้เช่า มีร้านค้าต่างๆเข้ามาในมหาวิทยาลัย อาทิเช่น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านตัดผม 7-Eleven ร้านซักอบรีด ร้านกาแฟ เป็นต้น รวมทั้งเมื่อมีการจัดงานต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย อาทิงานเกษตรแฟร์ งานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ งานวันเด็กแห่งชาติ และต่อมาก็ได้มีการขยายพื้นที่จัดให้มีตลาดเกษตร ถนนคนเดิน สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ มีการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม เป็นพื้นที่หรือแหล่งกลางในการทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับมหาวิทยาลัย ซึ่งการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยให้เป็นพื้นที่สาธารณะล้วนส่งผลกระทบต่างๆมากมาย ทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ สำหรับผลกระทบด้านบวกพบว่า มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้ประชาชนและหน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เป็นต้นว่า กิจกรรมในงานเกษตรแฟร์ ทรัพย์สินแฟร์ และถนนคนเดิน ทั้งที่เข้ามาร่วมจัดนิทรรศการ จัดร้านเพื่อจำหน่ายสินค้าทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และร้านค้าจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจำหน่าย เช่น ผ้าทอ เสื้อกระจุต อาหาร ขนม พันธุ์บ้าน สมุนไพร นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษา บุคลากรมีทางเลือกในการเลือกใช้สินค้าที่ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับมหาวิทยาลัยมากขึ้น ส่วนผลกระทบทางลบพบว่า นักศึกษาใช้จ่ายเงินสูงขึ้นเพราะการมีตลาด ร้านค้าต่าง ๆ เข้ามาอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัยเอื้อต่อการใช้จ่ายใช้สอยของนักศึกษาโดยไม่ต้องเดินทางไปออกร่วมมหาวิทยาลัย เกิดความสะดวกสบายเป็นช่องทางในการใช้จ่ายเงินเกินความจำเป็น เกิดปัญหาการจราจรติดขัดทั้งภายในและรอบมหาวิทยาลัยในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เกิดปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า และผลิตภัณฑ์ รวมทั้งอาจมีฉ้อโกงแฝงตัวเข้ามาก่อเหตุลักทรัพย์ในช่วงที่มีกิจกรรมต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น เช่น รถจักรยานยนต์ของนักศึกษา และบุคลากรถูกขโมย กระเป๋าสะพายของนักศึกษาและบุคลากรถูกกรีดเอาทรัพย์สินมีค่าไป

การดำเนินชีวิตและสภาพสังคมเปลี่ยนไป ทำให้ร้านค้า ตลาดนัดได้ย้ายเข้าไปอยู่ในเขตสถานที่ทำงาน สถาบันการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งการมีร้านค้าต่างๆ หรือตลาดนัดในมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มสีสัน ความบันเทิง ความศรัทธาของผู้คนจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาในร่วมมหาวิทยาลัย เป็นการสร้างรายได้ให้แก่นักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงสถาบันการศึกษา ร้านค้า ตลาดนัดหรือถนนคนเดินจึงทำให้มหาวิทยาลัยมีสภาพเป็นพื้นที่ที่เปิดในช่วงเวลาหนึ่ง กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้า ข้อมูลข่าวสาร เป็นอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ การปะทะพูดคุย การสื่อสาร การทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน การสร้างความรู้สึกเป็นส่วนรวมและผลประโยชน์ของส่วนรวม

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่า พื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยน เพื่อให้ทันต่อกระแสนิยมที่ได้แพร่ขยายเข้ามาอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลให้มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถานที่ราชการเป็นพื้นที่ของนิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ บุคลากรภายในหรือเฉพาะผู้ที่มีมาติดต่อราชการเท่านั้นปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้มีการเปิดเป็นพื้นที่ให้เช่า ไม่ว่าจะเป็นตลาดนัด ร้านค้าต่างๆ หรือการจัดงานต่างๆของทางมหาวิทยาลัยที่เปิดให้มีผู้ประกอบการมาจำหน่าย

สินค้าและบริการภายในมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไป เกิดผลดีและผลเสียต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งผลเสียส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยเกิดการจรรยาบรรณที่ติดขัด การสะสมของขยะที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งมีจดาชีพที่อาจแฝงตัวมากับกลุ่มนักศึกษาหรือผู้มาเยี่ยมชมงาน ซึ่งด้านบวกจะช่วยเพิ่มสีสัน ความบันเทิงในมหาวิทยาลัย ความคึกคักของผู้คนจำนวนมาก สร้างรายได้ให้แก่นักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงสถาบันการศึกษา และยังทำให้มหาวิทยาลัยใกล้ชิดประชาชน ปกติชาวบ้านจะไม่เข้ามาในมหาวิทยาลัย เพราะในความรู้สึกของชาวบ้านมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่น่ายำเกรง ตลาตนัด ร้านค้าต่างๆทำให้พื้นที่ราชการของมหาวิทยาลัย จากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หวงห้ามมีระเบียบควบคุม กลายเป็นพื้นที่ตลาดที่เปิดเป็นพื้นที่สาธารณะมีผู้คนจำนวนมากที่เข้ามาร่วมกิจกรรม แลกเปลี่ยนสินค้าบริการ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเจมส์ พูลเซอร์และปรกรณ์ เลิศเสถียรชัย ที่เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเกิดจากการที่หลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตเปลี่ยนแปลงไปโดยสาระสำคัญของทุนนิยมคือการลงทุนโดยหวังผลกำไรและคนที่ทำกำไรได้อย่างมหาศาล ถือเป็นวิธีที่มนุษย์ใช้ในการเอาชนะธรรมชาติ โดยเรียกว่าวิธีการผลิตหรือเทคโนโลยี และในด้านความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้นเน้นในเรื่องของกรรมสิทธิ์ โดยรากฐานของการผลิตแบบทุนนิยมคือแรงงานรับจ้างการแบ่งแยกที่ชัดเจนและความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างฝ่ายเจ้าของทุน ผู้ที่มาร์กซ์เรียกว่าเจ้าของ "ปัจจัยการผลิต" กับฝ่ายผู้ขายแรงงานเพื่อแลกกับค่าจ้าง ปัจจัยการผลิตประกอบด้วยสถานที่ทำงาน เครื่องจักรและวัตถุดิบ ซึ่งการเปิดพื้นที่ของมหาวิทยาลัยให้เป็นพื้นที่ให้เขาเพื่อทำการค้า นำพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมาเพิ่มมูลค่า เพื่อได้มาซึ่งรายได้ เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของการกลายเป็นสินค้าตามแนวคิดของ Appadurai(1986) ที่ว่ากระบวนการกลายเป็นสินค้า (commoditization) เป็นการศึกษาชีวิตประวัติของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงและได้รับการจัดจำแนกหรือยกเลิกการเป็นวัตถุหรือสินค้า "สินค้า" จึงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วไป การดำรงอยู่ของสินค้าเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทั้งที่เป็นวัตถุและบริการ "สินค้า" มักถูกมองว่าเป็นความอยากของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งของ เป็นอิสระจากการควบคุมของศีลธรรมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เงินซื้อหา ไม่ใช่ได้จากความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการกลายเป็นสินค้าจึงขึ้นอยู่กับการซ้อนทับกันอย่างสลับซับซ้อนขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งเรื่องเวลา วัฒนธรรม และสังคม หากสิ่งของบางอย่างมีคุณลักษณะที่สามารถแปรผันเป็นสินค้าไม่ได้ มีช่องทางการนำเสนอตัวเป็นสินค้า และมีบริบทที่เหมาะสมต่อการซื้อขาย สิ่งของเหล่านั้นก็เป็น "สินค้า" ด้วยตัวเองได้ หากในสังคมใดผลิตสิ่งของที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นสินค้าดังกล่าวได้มาก หรือสิ่งของทั้งหมดมีลักษณะดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า สังคมนั้นเป็นสังคมการค้า เช่นสังคมทุนนิยม เป็นต้น กล่าวคือเมื่อกระแสนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัยได้ถูกนิยามความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดการนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในทางการค้าจนกลายเป็นกระบวนการกลายเป็นสินค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรมีการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน ให้มีการแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับความรู้จากท้องถิ่นให้มากขึ้นทั้งในงานเกษตรแฟร์ ถนนคนเดิน เพื่อให้นักศึกษาหรือผู้มาเยี่ยมชมงานได้มาศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยให้มีคุณค่ามากกว่าที่กลายเป็นสินค้า

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 2558
 "การพัฒนารายวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 * Development of New and Innovative Research for the AEC

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบที่มหาวิทยาลัยได้รับเมื่อพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้า
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของนิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ บุคลากรในมหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- เจมส์ ฟูลเชอร์และปรกรณ์ เลิศเสถียรชัย. (2554). *ทุนนิยม: ความรู้ฉบับพกพา*, กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ทรายทิพย์ ชีระเดชหงส์. (2553). *กระบวนการที่ทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า : กรณีศึกษามวยไทยผ่านสื่อโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อริดา สุนทรโรทก. (2549). *ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- มอญย้อนอดีตกับคนม.อ. (ออนไลน์). 2557. เข้าถึงได้จาก:
http://www.natres.psu.ac.th/Fnrhistory/whotalk_dean1-1.htm. (6 ธันวาคม 2557)
- มหาวิทยาลัย. (ออนไลน์). 2557. เข้าถึงได้จาก:
<http://61.19.241.70/rkj/frmlawpreview4.aspx?lawgroupid=212595>. (12 มกราคม 2558)
- ความหมายมหาวิทยาลัย. (ออนไลน์). 2557. เข้าถึงได้จาก:
<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%A2>. (21 ธันวาคม 2557)
- มหาวิทยาลัย. (ออนไลน์). 2557. เข้าถึงได้จาก:
<http://61.19.241.70/rkj/frmlawpreview4.aspx?lawgroupid=212595> (1 ธันวาคม 2557)
- Appadurai, Arjun. (1986). *The Social Life of Thing: Commodities in Culture Perspective*. New York: University of Cambridge.
- Karl Marx, *Capital*. (1979). *A Critique of Political Economy Vol. 1*, London : Penguin.

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4: 2558
 "การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 * Development of New and Innovative Research for the AEC

ประวัติผู้วิจัย

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวอศินี หลีเจริญ	
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่	
วัน เดือน ปี เกิด	12 มกราคม 2535	
ที่อยู่ปัจจุบัน	8/2 หมู่ 6 ตำบล ท่าโพธิ์ อำเภอ สะเดา จังหวัด สงขลา 90170	
เบอร์โทรศัพท์	-	
เบอร์โทรสาร	-	
เบอร์โทรศัพท์มือถือ	082-4319819	

2. ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. ที่จบ	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบันที่จบ
พ.ศ. 2557	ปริญญาตรี	การจัดการทรัพยากรมนุษย์	มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

3. ประวัติการทำงาน

ช่วงปี พ.ศ.	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
-	-	-

4. ผลงานด้านการวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

โครงการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ
 บริษัททรอปิคอลแคนนิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

วิทยานิพนธ์ เรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม กรณีศึกษา
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ภาคผนวก ข บทความในที่ประชุมวิชาการ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์ผลงาน

2. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 7 ในหัวข้อ “พลวัตวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่น และชุมชนอย่างยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 12-13 พฤษภาคม 2559 ณ ศูนย์ประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เรื่องการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Commoditization of Spaces of Prince of Songkla University

อัศนี หลีเจริญ¹ ศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์²

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90110,
 082-4319819 E-mail:jdakub1201@gmail.com

2ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90110,
 E-mail:srisupon.c@psu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในช่วงพ.ศ.2536-2558 งานชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัสตีความแล้วหาข้อสรุป นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้การพัฒนาความทันสมัยตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้การใช้พื้นที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จากเดิมใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น มาเป็นการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้าทำการค้าขายและให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกให้คุณค่าในทางเศรษฐศาสตร์ นำมาประกอบสร้างให้กลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสสังคม ซึ่งจะเป็นแนวทางการนำไปใช้วางนโยบายบริหารจัดการพื้นที่มหาวิทยาลัยต่อไป

คำสำคัญ: การกลายเป็นสินค้า, กระแสความทันสมัย, พื้นที่มหาวิทยาลัย

Abstract

This research aims to study commoditization of spaces of Prince of Songkla University (1993-2015). The data of this qualitative research were collected from documents, in-depth interviews and non-participant observations. In data analysis, the data were classified, decoded, interpreted and conclusions were drawn and presented using descriptive analytical description.

The results showed that under modern development based on current globalization. The use of spaces of Prince of Songkla University had been changed from teaching purposes only to opening some areas for rent to outsiders to do trading and providing services. The university areas are valued economically and some have been commoditized amidst social changes. Thus, the university should take utilization of spaces into consideration when forming policy on university area management.

Keywords: Commoditization, Modernity, university spaces

บทนำ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้ จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกระจายการศึกษา การพัฒนาภาคใต้ และการเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคใต้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง เมื่อปี พ.ศ.2509 ในระยะแรกใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยภาคใต้" ต่อมา ในเดือน กันยายน 2510 มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานชื่อว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดิดเขาคอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่บนเชิงเขาอีกประมาณ 300 ไร่ การบุกเบิกก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ นั้น เริ่มเมื่อปีพ.ศ.2512 ได้มีการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรก ต่อมาในปีพ.ศ.2512-2549 ได้ก่อตั้งคณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะวิทยาการจัดการ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะอื่นๆอีกต่อไปตามลำดับ (หนังสือ ที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

กระแสความทันสมัยและโลกาภิวัตน์ถูกพัฒนาขึ้นมาจากระบบทุนนิยมที่กระตุ้นให้การผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยวิธีการตามความรู้และความชำนาญของมนุษย์ ก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกินที่มนุษย์เหลือจากการใช้ชีวิตประจำวัน มนุษย์จึงเริ่มแลกเปลี่ยนระหว่างกัน จากการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลในกลุ่ม กลายเป็นการแลกเปลี่ยนระดับชุมชน จากระหว่างชุมชนกลายเป็นระหว่างอาณาจักร การแลกเปลี่ยนมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจากการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน มาสู่การแทนค่าด้วยเงินตรา นำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (Marx, 1964/ 2527, น.3-5)

Rogers (1969 อ้างถึงใน พูลทรัพย์ สุบรรณรัตน์, 2538, น.13-14) ได้กล่าวว่า ความทันสมัยที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความทันสมัยในระดับบุคคล โดยที่เป็นขบวนการที่การดำรงชีวิตของบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมเดิมที่เคยเป็นมาในอดีต มาสู่วัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยมีการรับเอาเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการดำรงชีวิตในระดับบุคคลที่รวดเร็วขึ้น ซึ่งจะควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ บุคคลได้เปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวจากแบบโบราณไปสู่แบบยุ่งยาก สลับซับซ้อนมากขึ้น มีการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ๆ มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว มีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น การเปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ นา ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีการสร้างบ้านแบบสังคมตะวันตก รู้จักใช้ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ โทรทัศน์ วีดีโอ ส่วนในระดับสังคมจะดูจากด้านสังคมประชากร (socio-demographic) และด้านการจำแนกแตกต่างของโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และทางจิตวิทยาแบบโบราณ หรือแบบเก่าแก่ค่อยๆ สลายตัวไป มีปัจจัยขับเคลื่อนความทันสมัย คือ เครื่องจักรกล สิ่งก่อสร้างต่างๆ การบริโภคสินค้าของประชาชน การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย และการมี

รายได้ต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Shils (อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธพูน, 2540, น.90) ได้ให้ความหมายของการสร้างความทันสมัยว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนต่างมีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบใหม่ มีความกระตือรือร้น ไม่ถูกงูจจากอำนาจภายนอก และสามารถใช้ศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อความก้าวหน้าอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

เมื่อกระแสความทันสมัยได้แพร่ขยายเข้ามาในสังคมไทย วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตสินค้าเพื่อใช้ในครัวเรือน แบบพอเพียงซึ่งถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราในการดำรงชีพ หลายๆ สิ่ง หลายๆ อย่างถูกทำให้กลายเป็นสินค้า แม้กระทั่งพื้นที่การศึกษาเช่นเดียวกัน จากที่เคยเป็นพื้นที่เฉพาะห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการปรับเปลี่ยน พัฒนาเพื่อรับมือต่อกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการขยายอาคาร สาขาวิชาเรียนต่างๆ พัฒนาไปพร้อมๆ กับเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้าประกอบธุรกิจทำการค้าขาย และบริการต่างๆ อาทิ ร้านอาหาร เอกสาร ร้านกาแฟ บริเวณใต้ตึกอาคารเรียนต่างๆ รวมไปถึงถนนคนเดิน (PSU Biz Mall) ตลาดเกษตร เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัยและเพื่อได้มาซึ่งรายได้เข้ามหาวิทยาลัย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในช่วงพ.ศ.2536-2558 ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าได้อย่างไร เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัย จากที่เคยเป็นพื้นที่เฉพาะ พื้นที่หวงห้าม มิให้บุคคลภายนอก เข้า-ออก ได้ตามอัธยาศัย เป็นสถาบันการศึกษาที่ใช้สำหรับการค้นคว้าหาความรู้ มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวด ได้ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความทันสมัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วงพ.ศ. 2536-2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย

1. แนวสัมภาษณ์ คือ การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) แบ่งเป็นสองแบบย่อย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ผู้ให้ข้อมูลหลักจะประกอบไปด้วย นิสิตนักศึกษาทั่วไป บุคลากร และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย ส่วนผู้ให้ข้อมูลรองประกอบด้วย ศิษย์เก่า นิสิตนักศึกษา และแม่ค้าพ่อค้าหรือผู้ประกอบการที่ได้เข้าพื้นที่มหาวิทยาลัยเพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in - depth interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือการจัดรณกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดพื้นที่บางส่วนให้เช่าเพื่อจำหน่ายสินค้าในมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการควบคู่ไปกับการเข้าร่วมงานต่างๆ การจับจ่ายใช้สอยตลาดต่างๆ ในมหาวิทยาลัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ทัศนคติ ความ หาสื่อสรุป และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้ตอนล่าง และมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนให้เช่าเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้าและบริการต่างๆ จนกลายเป็นพื้นที่ของกรกลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสความทันสมัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 คน โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกจากตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆ กลุ่มละ 1-2 คน ได้แก่ ศิษย์เก่านิสิตนักศึกษา จำนวน 2 คน, นิสิตนักศึกษา จำนวน 3 คน, บุคลากร จำนวน 1 คน, เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และแม่ค้าพ่อค้าหรือผู้ประกอบการที่ได้เช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยเพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการ จำนวน 1 คน ส่วนช่วงเวลาทำการศึกษาระหว่างพ.ศ. 2536-2558 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เปิดให้มีการใช้พื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากการใช้พื้นที่ด้านการเรียนการสอน โดยการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ช่วงพ.ศ. 2536-2558 ท่ามกลางกระแสความทันสมัย

พื้นที่มหาวิทยาลัยในอดีต เป็นพื้นที่ของสถาบันการศึกษา มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวด ใช้สำหรับการค้นคว้าหาความรู้ เป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูง และมหาวิทยาลัยยังมีการกิจการวิจัยเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มีหน้าที่ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และมีหน้าที่ทำนุบำรุงสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยในอดีตจะจำกัดมีให้บุคคลภายนอก เข้า-ออก ได้ตามอธยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น แม้แต่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เช่นเดียวกันถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกระจายการศึกษา การพัฒนาภาคใต้ และการเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ดำเนินการหลัก 4 ด้าน คือการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (หนังสือที่ระลึก ครอบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริธา สุนทรโรทก (2549) ได้กล่าววามมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ราชการเป็น

สถาบันการศึกษาระดับสูงที่น่ายำเกรง มีกฎระเบียบควบคุมพื้นที่ เป็นพื้นที่เฉพาะ มีใช้พื้นที่สาธารณะทั่วไปที่ใครๆ ก็เข้าไปได้

ในระยะแรกใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยภาคใต้" ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชื่อว่า "มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์" ตั้งอยู่ตำบลคลองสีก อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา ติดเขาคอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่บนเชิงเขาอีกประมาณ 300 ไร่ การบุกเบิกก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่นั้น เริ่มเมื่อปีพ.ศ.2512 แล้วเสร็จสมบูรณ์ในปีพ.ศ. 2514 (หนังสือที่ระลึก ครอบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) นับแต่แรกก่อตั้งมหาวิทยาลัยมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2558) รวมเวลา 48 ปี จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัย ดังเช่นบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

"...นี่เป็นศิษย์เก่าที่นี่ เมื่อก่อนนักเรียนอยู่คณะวิศวกรรมศาสตร์ ตอนนั้นมหาวิทยาลัยเรายังไม่เจริญแบบนี้เลย เป็นป่าเขา มีต้นไม้โตโตไปหมด มีอาคารเรียนอยู่ 2-3 ตึก เมื่อก่อนเวลาจะไปทานข้าวก็จะไปทานที่คาเฟ่ มีแค่โรงอาหารเดียวในมหาวิทยาลัย แต่ตอนนี้ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงช้างเหมือนที่ลูกเห็น และยังมีโรงอาหารเพิ่มขึ้นเกือบทุกใต้คณะ จะเห็นการพัฒนาของมหาวิทยาลัยได้ชัดเจนในด้านการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่เด็กนักศึกษา..."

(น้ำเล็ก, สัมภาษณ์วันที่ 15 ธันวาคม 2558)

"...ตอนที่เรียนอยู่ที่นี้ ตอนนั้นที่อยู่หอใน ตอนเย็นก็จะนั่งจับกลุ่มกับเพื่อนทำการบ้าน ตอนเย็นๆ ในมหาลัยจะเงียบมากเลย เห็นก็เพียงแต่นักศึกษานั่งเป็นกลุ่มกันได้ตึก ส่วนอาจารย์บุคลากรบ้างคนก็มาวิ่งออกกำลังกายที่อ่างเก็บน้ำ ไม่ค่อยเห็นคนนอกเท่าไรนัก เพราะมหาลัยก็มีกฎระเบียบห้ามบุคคลภายนอกเข้า-ออก ในบางพื้นที่ของมหาวิทยาลัย คนนอกส่วนใหญ่ที่เห็นก็จะเป็นผู้มาใช้บริการของโรงพยาบาลเท่านั้น..."

(พีตัม, สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤศจิกายน 2558)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นผ่านการเล่าเรื่องในอดีตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่ กล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษา ที่ใช้สำหรับการเรียน การสอนเท่านั้น มีเป้าหมายหลักในการผลิตบัณฑิต เพื่อออกไปรับใช้สังคมและประเทศชาติ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีเนื้อที่กว้างขวาง เป็นป่าเขา มีลักษณะร่มรื่น เย็นสบาย แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการขยายอาคารเรียน สาขาวิชาเรียนต่างๆ รวมทั้งพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพียงพอต่อความต้องการของนิสิตนักศึกษา และก้าวทันต่อกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ภาวะความทันสมัยเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมชาวยุโรป ในช่วงศตวรรษที่ 19 และมีอิทธิพลแผ่ขยายไปยังนานาประเทศทั่วโลกในเวลาต่อมา บางประเทศได้รับอิทธิพลของความทันสมัยมาก บางประเทศกลับได้รับอิทธิพล

จากกระแสความทันสมัยมากขึ้นน้อยแตกต่างกันออกไป จนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 สังคมมนุษย์ทั่วโลกได้เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ที่เรียกว่า “ยุคแห่งความทันสมัย” หลายสิ่งหลายอย่างได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก (Giddens, 1992 อ้างถึงในปฏิญญา ลี้มโอาหารสุขสกุล, 2554) ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการสร้างความทันสมัย (modernization process) โดยมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นสองระดับ คือ ระดับสังคมและระดับบุคคล การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว เช่น ถนน สาธารณูปโภคต่างๆ โรงพยาบาล และโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น ปัญหาที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เห็นคุณค่า การเกิดมลภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมต่างๆ อีกมากมาย (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2547, น.92)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการปรับตัว พัฒนาการทางด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นการขยายสาขาวิชาเรียนต่างๆ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย โดยได้มีการขยายพื้นที่บริเวณใต้ตึกอาคารต่างๆ ให้มีช่องว่างสำหรับผู้ประกอบการหรือบุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่ประกอบธุรกิจทำการค้าขายและให้บริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. หรือแม้กระทั่งการเช่าพื้นที่ในงานกิจกรรมต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น อาทิ งานถนนคนเดิน ตลาดเกษตร เป็นต้น จนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนกลายเป็นสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของมหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“...ถนนคนเดินถูกสร้างขึ้นเมื่อรองอธิการบดีฝ่ายทรัพย์สินร่วมกับฝ่ายจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการเล็งเห็นว่าพื้นที่จอดรถเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ได้มีการบริหารจัดการดำเนินงานเพื่อให้ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการประกอบการ มีทักษะในการดำเนินธุรกิจ...”

(พีสุ, สัมภาษณ์วันที่ 3 ธันวาคม 2558)

“...ตลาดเกษตร ม.อ. เปิดครั้งแรกในพ.ศ. 2544 อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ จุดประสงค์แรกของการจัดตั้งตลาดเกษตร ม.อ. ในตอนนั้น คือ คณะทรัพยากรธรรมชาติ ประสบปัญหาเรื่องผลผลิตที่เหลือจากการเรียนการสอน งานวิจัยไม่สามารถจำหน่ายในราคาตลาดได้ จำเป็นต้องจำหน่ายในราคาถูก และเวลาผลผลิตออกพร้อมกันที่

ละมวกๆ ไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน จึงจำเป็นต้องสร้างตลาดขึ้นมา เพื่อให้คนซื้อมาหาเรา แทนที่เรา
จะต้องวิ่งไปหาคนซื้อ ..."

(พี่มอส, สัมภาษณ์วันที่ 25 ตุลาคม 2558)

"...เมื่อกี้อาจารย์ของอยู่ด้านนอก ค่าเช่าที่แพงมากไม่พอค่าใช้จ่าย แต่พอรู้ว่ามหาวิทยาลัย
มีให้เช่าพื้นที่ได้ก็ขายของด้วย ป้าเลยมาลองติดต่อดู ค่าเช่าถูกกว่าด้านนอกเยอะเลย แถมยังขาย
ดีกว่าด้านนอก ตอนแรกป้าคิดว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ราชการที่ชาวบ้านแบบป้าเข้าไม่ได้ พอป้า
ได้มาขายน้ำที่นี้ ป้าอยู่แล้วสบายใจมากเลย อาจารย์ เจ้าหน้าที่ เป็นกันเองทุกคน เด็กๆก็น่ารัก..."

(ป้าพา, สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2558)

"...โรงพยาบาลคณะศิลปศาสตร์ สร้างขึ้นเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อ
อำนวยความสะดวกขึ้นพื้นฐานแก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย ไม่ต้องเดินไปไกลถึง
ศูนย์อาหารกลาง (โรงช้าง, โรงอาหารใต้โรงพยาบาล) ซึ่งร้านที่นอกเหนือจากบริการชั้นพื้นฐาน
เช่น ร้านกาแฟ ร้านถ่ายเอกสาร เป็นการสร้างให้ทันต่อความทันสมัย และอำนวยความสะดวกต่อ
ความจำเป็นในปัจจุบัน ซึ่งความต้องการดังกล่าวมาจากผลสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาจาก
แบบสอบถามเป็นหลัก..."

(พี่แซ, สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2559)

"...เวลาหลังจากเลิกเรียนวันอังคารกับพฤหัสบดีกับเพื่อนๆ จะนัดกันเอาเสื้อผ้ามือสอง
ของตัวเองไปขายที่ถนนคนเดินแถวประตู 109 ม.อ. สนุกมากเลยคะ ได้ทักษะในการขายและแถม
ยังมีรายได้ระหว่างเรียนช่วยลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่อีกด้วย..."

(น้องแอน, สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2558)

"...เวลาน้องไปทำการบ้าน น้องจะไปทำบริเวณใต้ตึกคณะ หรือไม่ก็ห้องสมุด เพราะมี
wifi ฟรีและรวดเร็วด้วย สะดวกมากเลยที่ เพราะบางครั้งน้องต้องส่งงานให้อาจารย์ทาง E-mail
คะ และเวลาที่ลงมาทานข้าว ร้านกาแฟ หรือวะ 7-Eleven บ้าง ในแต่ละวันของน้องไม่ต้อง
ออกไปออกรั้วมหาวิทยาลัยเลยคะ ในม.อ. มีให้บริการเกือบทุกอย่าง..."

(น้องน้ำตาล, สัมภาษณ์วันที่ 11 ธันวาคม 2558)

"...น้องอยู่ในคณะ เรียนอยู่ปี 2 คณะวิศวกรรมศาสตร์ เวลาจะไปเรียนก็นั่งรถมินิบัส
ไฟฟ้าที่ทางมหาวิทยาลัยให้บริการฟรี สะดวกสบายมากเลยคะ ไม่ต้องเดินไปเรียน..."

(น้องเตย, สัมภาษณ์วันที่ 11 ธันวาคม 2558)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผ่านการเล่าเรื่องราวของผู้ใช้บริการต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น ซึ่งสะท้อนให้
เห็นว่า เมื่อกระแสความทันสมัยได้แผ่ขยายเข้ามาในสังคมไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการ
ปรับตัวเพื่อให้ทันต่อกระแสสังคม ส่งผลให้เกิดเทคโนโลยีสมัยใหม่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยได้มี

การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้าในการประกอบธุรกิจทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย อาทิ ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร รวมไปถึง ร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. เป็นต้น กระแสความทันสมัยดังกล่าวทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยจากเดิมเป็นพื้นที่เฉพาะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ถูกนำมาแปรสภาพพื้นที่บางส่วนให้กลายเป็นสินค้า ในรูปแบบเชิงธุรกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย และนำมาสู่การสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนและมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสสังคมปัจจุบันได้อย่างเท่าทัน เพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความหมาย

กระแสความทันสมัยเป็นช่องทางในการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ให้แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย ดังนั้นการกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีความเชื่อมโยงกับกระแสสังคมในลักษณะของการพึ่งพากัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ์, (2556) อธิบายว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนผ่านความสัมพันธ์ไปสู่ความสัมพันธ์แบบเชิงพาณิชย์ ความสัมพันธ์ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในระบบของตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมให้กลายเป็นความสัมพันธ์ทางการค้า ที่ถูกกำหนดโดยระบบเงินตราและระบบตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) โดยมีผู้ขายซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นการแสวงหากำไรและการสะสมทุน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ Giddens, 1992 อ้างถึงในปฏิญญา ลืมอาหารสุขสกุล, (2554) ที่เห็นว่า ความทันสมัยเป็นผลผลิตของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ประกอบไปด้วย การใช้เทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบทุนนิยม ทั้งยังชี้ให้เห็นว่า ความทันสมัยทำให้เกิดความแตกต่าง (different) กีดกันแบ่งแยก (exclusion) และนำไปสู่สภาพการณ์ที่เรียกว่า วิกฤติการณ์ของความทันสมัย (crisis of modernity) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปฏิญญา ลืมอาหารสุขสกุล (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง มวยไทย : กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย พบว่า ความทันสมัยเป็นตัวการสำคัญในกระบวนการเร่งให้มวยไทยกลายเป็นสินค้าได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมทุกพื้นที่ที่เทคโนโลยีแห่งความทันสมัยเข้าไปถึง โดยมีกลุ่มคนหลายกลุ่มที่สังเกตเห็นช่องว่างและสามารถสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตนได้ โดยอาศัยเครื่องมือที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้กับวงการมวยอย่างชาญฉลาด เช่น การใช้สื่อโทรทัศน์ในการส่งชิกนล การใช้สายโทรศัพท์ในส่งฝ่ายคำวิจารณ์มวยไปยังสมาชิกมวยตู้ การทำม้วนหูด้วยวิธีการบอกราคาต่อรองภายในสนามไปยังสมาชิกที่รอสายฟังราคาต่อแบบสดๆ เพื่อการได้เปรียบในการเล่นพนันมวยตู้ หรือแม้กระทั่งกลุ่มนายทุนทั้งหลายที่ใช้ช่องทางถ่ายทอดสดมวยไทยในการสอดแทรกโฆษณาผ่านหน้าจอโทรทัศน์ อีกทั้งมวยไทยได้อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่บรรยากาศการแข่งขันไปทั่วทุกพื้นที่ตามแต่สัญญาณของแต่ละช่องจะส่งไปถึง เพื่อให้คนที่อยู่ตามภูมิภาคต่างๆ สามารถเข้าถึงการแข่งขันมวยไทยได้โดยง่าย และไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังสถานที่แข่งขันจริง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อกระแสความทันสมัยได้แผ่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วง พ.ศ. 2536-2558 พื้นที่มหาวิทยาลัยได้มีการปรับตัวเพื่อก้าวทันต่อกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากเป็นเพียงพื้นที่ที่

เฉพาะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น มาเป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการแปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจ นำไปสู่การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ท่ามกลางกระแสความทันสมัย

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อกระแสความทันสมัยได้แผ่ขยายไปทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการปรับตัว และพัฒนาเพื่อก้าวทันต่อกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีการพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการ งานวิจัย เทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่ไปกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่นิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการบริการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านสะดวกซื้อ 24 ชม. บริเวณใต้ตึกอาคารต่างๆ รวมไปถึงแหล่งช้อปปิ้ง สินค้าอุปโภค บริโภค อาทิ ถนนคนเดิน(PSU Biz Mall) ตลาดเกษตร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการปรับเปลี่ยน พัฒนา ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ท่ามกลางกระแสความทันสมัย ซึ่งเดิมพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษา เป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูง มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวด เป็นพื้นที่เฉพาะห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอรัยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น แต่เมื่อกระแสความทันสมัยได้แผ่ขยายเข้ามาในเขตพื้นที่การศึกษา จากพื้นที่ที่เคยมีกฎระเบียบเข้มงวด ได้เปิดกว้างให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนประกอบธุรกิจทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย ส่งผลให้พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสความทันสมัย ซึ่งการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยให้เป็นพื้นที่สาธารณะล้วนส่งผลกระทบต่อต่างๆ มากมาย ทั้งผลกระทบต่อด้านบวกและด้านลบ สำหรับผลกระทบต่อด้านบวกพบว่า เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มสีสันให้สถาบันการศึกษา และยังทำให้มหาวิทยาลัยใกล้ชิดกับประชาชน อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ นิสิตนักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย ส่วนผลกระทบต่อด้านลบพบว่า เกิดปัญหาการจราจรติดขัดทั้งภายในและรอบนอกมหาวิทยาลัยในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เกิดปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า จะเห็นได้ว่ากระแสสังคมทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่มหาวิทยาลัยมีความแตกต่างไปจากเดิมมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรมีการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นจากภูมิภาคต่างๆ นำมาจัดนิทรรศการในพื้นที่การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ตลาดเกษตร หรือในบริเวณใต้ตึกอาคารเรียนต่างๆ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาหรือผู้ที่มาเยี่ยมชมงานได้ตระหนักและเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของภูมิภาคต่างๆ ในสังคมไทย เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้พื้นที่ทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการต่อสู้ ต่อรอง ของพ่อค้าแม่ค้าหรือผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจ ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ให้บริการในด้านต่างๆ

บรรณานุกรม

- กฤตยภรณ์ ดันติเศรษฐ. (2556). *กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฎิญา ถีร์โอฬารสุขสกุล. (2545). *มวยไทย : กระบวนการกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พลทรัพย์ สุบรรณรัตน์, พันตรี. (2538). *ความทันสมัยกับพฤติกรรมการก๊อมนายทหารประทวนสังกัดศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการทหารสูงสุด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2550). *หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. กรุงเทพฯ: โอเอส พรินติ้งเฮ้าส์.
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2540). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อธิตา สุนทรโรทก. (2549). *ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Karl Marx. (2527). *การก่อรูปทางเศรษฐกิจก่อระบบทุนนิยม [Per-Capitalist Economic Formations]* (ธนศดาภรณ์สุวรรณ, ผู้แปล). เอกสารวิชาการหมายเลข 2/020 (ตุลาคม 2527). มุณินิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย์.

ประวัติผู้วิจัย

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวอศนี หลีเจริญ	
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักศึกษาปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	
วัน เดือน ปี เกิด	12 มกราคม 2535	
ที่อยู่ปัจจุบัน	8/2 หมู่6 ตำบล ท่าโพธิ์ อำเภอ สะเดา จังหวัด สงขลา 90170	
เบอร์โทรศัพท์	-	
เบอร์โทรสาร	-	
เบอร์โทรศัพท์มือถือ	099-4094992	

2. ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ.ที่จบ	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบันที่จบ
พ.ศ.2557	ปริญญาตรี	การจัดการทรัพยากรมนุษย์	มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

3. ประวัติการทำงาน

ช่วงปี พ.ศ.	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
-	-	-

4. ผลงานด้านการวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

งานวิจัยที่สำเร็จแล้ว

โครงการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ

บริษัททรอปิคอลแคนนิง (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

วิทยานิพนธ์ เรื่องพื้นที่มหาวิทยาลัย : การกลายเป็นสินค้าในกระแสนิยม

ภาคผนวก ค บทความตีพิมพ์ในวารสาร

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้ตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

3. การตอบรับการได้รับบทความเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ เรื่อง การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ที่ ศธ 0520.107 (นฐ.) / 3834

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

1 มิถุนายน 2559

เรื่อง การพิจารณาบทความเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เรียน นางสาวอัศนี หลีเจริญ

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” เพื่อพิจารณาจัดพิมพ์เผยแพร่ ในวารสารวิชาการ Veridian E - Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2559 นั้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ขอเรียนให้ทราบว่าขณะนี้บทความของท่านอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไหวทยศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 091-4249362 โทรสาร 034 - 243435

เว็บไซต์เผยแพร่ <http://tci-thajjo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/archive>

การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*

The Definitions and Values Given to Spaces of Prince of Songkla University

อัศนี หลีเจริญ¹ ศรีสุมพร ปิยรัตน์วงศ์²**

Assanee Leejaroen1* Srisupon Piyaratanawong2 **

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ.2514-2535) และหลังกระแสทุนนิยม (พ.ศ.2536-2558) งานชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน

ผลการวิจัยพบว่า การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ.2514-2535) ถูกมองว่าเป็นสถาบันการศึกษา เป็นพื้นที่เฉพาะ มีการวางกฎระเบียบที่เคร่งครัด ใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น แต่เมื่อกระแสทุนนิยมเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2536-2558) การนิยามความหมายและการให้คุณค่าเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกมองว่า เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้นอกจากการเรียนการสอน กล่าวคือ สามารถใช้ประโยชน์โดยการแปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจ เช่น ร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านกาแฟ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา บุคลากรในชุมชนมหาวิทยาลัยและนำมาซึ่งรายได้ของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งสะท้อนภาพกระแสทุนนิยมในมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: พื้นที่มหาวิทยาลัย, การนิยามความหมายและให้คุณค่า, กระแสทุนนิยม

Abstract

This study aimed to investigate definitions and values given to university spaces during the period before (1971-1992) and that after (1993-2015) capitalism came into the campus. The data for this qualitative study were collected through in-depth interviews and non-participant observations with 12 informants.

The study found that regarding definitions and values given to the university before capitalism arrived the campus (1971-1992), the university spaces were regarded as spaces in an educational institution with strict rules and regulations for them to be used for only teaching and learning. However, after capitalism came into the campus (1993-2015), the definitions and values have changed, and the university spaces have been regarded as spaces that can be utilized other than for only teaching and learning. The spaces can be used for business such as photocopying shops, convenience stores, coffee shops, etc. to facilitate students and personnel in the university community, and to bring in income for various units. This reflects capitalism in the university.

Keywords: university spaces, definitions and values, capitalism

* เพื่อศึกษาการนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ.2514-2535) และหลังกระแสทุนนิยม (พ.ศ.2536-2558)

* definitions and values given to university spaces during the period before (1971-1992) and that after (1993-2015)

**1 นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90110 Tel: 099-4094992 E-mail address: assanee.1201@gmail.com

**2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90110 Tel: 081-8305493 E-mail address: srisupon.c@psu.ac.th

บทนำ

ในประเทศไทยมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ก่อตั้ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากการสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2459 (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2545) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการอย่างริบด่วนของประเทศทางด้านกำลังคน โดยเฉพาะผลิตคนเข้ารับราชการในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ อันเป็นช่วงเวลาประเทศกำลังเจริญก้าวหน้าตามแบบตะวันตก ด้วยเหตุนี้ทำให้บทบาท หน้าทีและรูปแบบของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก ที่เกิดขึ้นจากจิตใจและประเพณีที่ฝังรากลึก (Spirit of Enquiry and Tradition of Learning) มหาวิทยาลัยจึงมุ่งหวังในการสร้างคุณภาพทางภูมิปัญญาให้แก่ผู้เรียน โดยให้มีการเรียนการสอนแบบที่ต้องค้นคว้า ถกเถียงและให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดในการศึกษาค้นคว้าวิจัย (เกษมสุวรรณกุล, 2525: 28) ต่อมาได้ขยายมหาวิทยาลัยไปสู่ส่วนภูมิภาค เริ่มด้วยภาคเหนือตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2500 ต่อมาใน พ.ศ. 2510 ตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้ นาม “มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานให้เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2510 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกระจายการศึกษา การพัฒนาภาคใต้ และการเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง ทั้งนี้คณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะแรกที่ถูกก่อตั้งขึ้นมา เมื่อ พ.ศ. 2514 นับจากนั้นเป็นต้นมา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เติบโต ก้าวหน้ามาจนกระทั่งในปัจจุบันรวมระยะเวลา 48 ปี เปิดการเรียนการสอนในคณะต่างๆ รวมทั้งหมด 16 คณะ (หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550)

อย่างไรก็ตาม เมื่อ พ.ศ. 2500 กระแสทุนนิยมต่างประเทศไหลบ่าสู่ประเทศไทยและแผ่ขยายออกไปทั่วประเทศ ภายใต้การรุกรานอย่างไม่หยุดยั้งของอิทธิพลทุนนิยม ทำให้หมู่บ้านและชุมชนที่เคยผลิตพอกินพอใช้กลายเป็นหมู่บ้านที่ทำการผลิตสินค้าเฉพาะอย่างตามความต้องการตลาด แต่เงินที่ได้มาจากการขายผลผลิตนั้นไม่เพียงพอต่อการซื้อปัจจัยที่จำเป็นต่อการยังชีพ ในขณะที่ชุมชนเมืองซึ่งเป็นศูนย์รวมของตลาดการค้าและการลงทุน ที่จะเติบโตขยายตัวและมั่งคั่งขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้สังคมตกอยู่ภายใต้ระบบทุน

นิยม ผลผลิตต่างๆ ถูกผลิตขึ้นเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนกับเงินตรา ทำให้เกิดการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไปสู่ระบบทุนนิยม หลายสิ่งหลายอย่างถูกแปรเปลี่ยนเป็นสินค้า แม้กระทั่งพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งเดิมพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของสถาบันการศึกษา ใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ห้ามบุคคลภายนอก เข้า-ออก ตามอรัญญา เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจุบันเมื่อกระแสทุนนิยมได้เข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย พื้นที่มหาวิทยาลัยได้เปิดกว้างให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาประกอบธุรกิจการค้าและให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้มีการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่า ไม่ว่าจะเป็นการให้เช่าทำการค้าในรูปแบบต่างๆ เช่น ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร งานเกษตรภาคใต้หรือแม้กระทั่งการให้พื้นที่เปิดเป็นร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านเสริมสวย ร้านซักรีด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนิสิตนักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัยและเพื่อได้มาซึ่งรายได้เข้ามหาวิทยาลัย การที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวังผลกำไรในรูปแบบเชิงธุรกิจซึ่งสอดคล้องกับระบบทุนนิยมเป็นระบบการค้าที่มุ่งหวังผลกำไรสูงสุด สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัยและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยที่เป็นไปตามเงื่อนไขของระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในบริบทพื้นที่ การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของสินค้านั้น ซึ่งสินค้าไม่ได้เป็นเพียงการผลิตวัตถุสิ่งของใดๆ ขึ้นมาเท่านั้นหรือผลิตเพื่อใช้บริโภคเอง แต่สินค้านั้นจะเป็นสินค้าได้นั้นจะต้องมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนผ่านระบบตลาด ได้รับการนิยามความหมายว่าเป็นวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่ง ซึ่งวัตถุสิ่งของชนิดหนึ่งอาจเป็นสินค้าในเวลาและสถานที่หนึ่ง แต่กลับไม่ใช่สินค้าในเวลาและสถานที่อื่นๆ หรืออาจถูกนิยามความหมายแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและบริบทของพื้นที่นั้นๆ การเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างในการนิยามความหมายของสินค้า (Commodities) แสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจแบบศีลธรรมที่อยู่เบื้องหลังระบบเศรษฐกิจการตลาดและการแลกเปลี่ยนสินค้าในชีวิตประจำวัน (Kopytoff, 1988 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2540) การที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้แปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจ โดยการเปิดพื้นที่ให้บุคคลภายนอกเช่าทำการค้าขายและให้บริการต่างๆ ในงานกิจกรรมต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น รวมทั้งการให้เปิดบริการร้านค้าต่างๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานแก่นักศึกษา บุคลากรในมหาวิทยาลัย และเป็นการปรับตัวของมหาวิทยาลัยท่ามกลางกระแสทุนนิยม ทำให้เกิดการนิยามความหมายและการให้คุณค่าก่อนกระแสทุนนิยมและหลังกระแสทุนนิยมจากหลากหลายกลุ่มบุคคลในมุมมองต่างๆ ดังที่ Foucault (1969, อ้างถึงใน จันทร์ทิพย์ แก้วประกอบ, 2553) อธิบายว่า กระบวนการสร้างความหมายโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม ประกอบกันเป็นความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งๆ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดอะไรคือความรู้ ความจริง และอะไรไม่ใช่วาทกรรม เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม ทั้งโดยกลุ่มที่ครองอำนาจและกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจ จัดเป็นเทคโนโลยีทางอำนาจที่ถูกใช้ทั้งการเก็บกด ปิดกั้น และจัดระเบียบวิถีชีวิตของคนในสังคม แต่อีกด้านหนึ่ง ก็ถูกใช้เพื่อต่อต้านอำนาจ ต่อต้านระเบียบวาทกรรมหลักที่ครอบงำอยู่

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514-2535) ว่าอย่างไร ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มุ่งเน้นการใช้พื้นที่เพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น ไม่เปิดโอกาสให้เช่าพื้นที่เพื่อ

การบริการอื่นๆ นอกจากการเข้าพื้นที่เพื่อบริการขั้นพื้นฐาน และในช่วงหลังกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2536-2558) พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าอย่างไร ซึ่งเป็นช่วงที่มหาวิทยาลัยเปิดให้มีการใช้พื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย นอกเหนือจากการใช้พื้นที่ด้านการเรียนการสอน โดยการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเข้าทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ภายในรั้วมหาวิทยาลัย เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มหาวิทยาลัย ท่ามกลางกระแสทุนนิยมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การนิยามความหมายและให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยถูกเปลี่ยนแปลงไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางเศรษฐกิจภายใต้ตอนล่าง และมหาวิทยาลัยได้เปิดพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ให้เช่าเพื่อทำกิจกรรมในงานต่างๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น โดยมีผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายสินค้าและบริการต่างๆ ทั้งนี้รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ซึ่งแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มตามช่วงเวลา ดังนี้ ช่วง พ.ศ. 2514-2535 ได้แก่ ศิษย์เก่านิสิตนักศึกษาจำนวน 1 คน, เจ้าหน้าที่และบุคลากร จำนวน 2 คน ส่วนในช่วงพ.ศ. 2536-2558 ได้แก่ นิสิตนักศึกษาจำนวน 2 คน, เจ้าหน้าที่และบุคลากร จำนวน 3 คน, ผู้ประกอบการร้านค้าในมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน และบุคคลภายนอกที่มาจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้าในงานกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น จำนวน 1 คน ตลอดจนใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ตีความหาข้อสรุป และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสทุนนิยม (พ.ศ. 2514-2535)

พื้นที่มหาวิทยาลัยในอดีตเป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น เป็นพื้นที่เฉพาะห้ามมิให้บุคคลภายนอกเข้า-ออก ได้ตามอรัญญาเวียนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีภาระหน้าที่สำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อออกไปรับใช้สังคมอย่างมีคุณภาพ แม้แต่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เช่นเดียวกัน ถูกสร้างขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาต่อที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคใต้เมื่อปี พ.ศ. 2509 ในระยะแรกใช้ชื่อว่า "มหาวิทยาลัยภาคใต้" ต่อมา ในเดือน กันยายน 2510 มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานชื่อว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งอยู่ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ติดเขาคอหงส์ มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ถัดลงมา มีเนื้อที่รวมประมาณ 800 กว่าไร่ เป็นพื้นที่ราบประมาณ 500 ไร่ และเป็นพื้นที่บนเชิงเขาอีกประมาณ 300 ไร่ (หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550) มีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ภาคใต้ ยกระดับ

มาตรฐานศึกษาในท้องถิ่น และสนับสนุนการพัฒนาภูมิภาค เป็นมหาวิทยาลัยที่มีเจตนารมณ์ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะเป็นมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต เพื่อให้สามารถเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่มีความเป็นเลิศ และสามารถรับใช้ภูมิภาคได้อย่างแท้จริง (แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2544-2549)

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2545) อธิบายเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยว่ามหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งหรือรูปหนึ่งของระบบอุดมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของบันไดการศึกษาขั้นสูง เป็นแหล่งพัฒนา สะสม และถ่ายทอดความรู้ เพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ทำหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่ดีหรือเป็นแหล่งเตรียมกำลังคน (manpower) ให้สนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจ (economy) ทั้งในระดับกิจกรรมพื้นฐานและในการพัฒนาประเทศ บทบาทของมหาวิทยาลัยตามความเป็นจริง ในขณะที่จะต้องยืนหยัดเพื่อรักษาเอกลักษณ์และปฏิบัติการหลักของตนให้ได้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็จำเป็นต้องปรับบทบาทและกิจกรรมให้สอดคล้อง (relevance) และสนอง (responsive) สภาพปัญหาของสังคมล้อมรอบเท่าที่จะกระทำได้ โดยไม่กระทบกระเทือนหลักการและเกียรติภูมิ (integrity) เพื่อความอยู่รอด การยอมรับ ความสนับสนุน และความอุดหนุนจุนเจือจากสังคมในลักษณะที่ชอบที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอิตา สุนทรโทท (2549) ได้กล่าวว่ามหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ราชการเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่น่ายำเกรง มีกฎระเบียบควบคุมพื้นที่ เป็นพื้นที่เฉพาะ มิใช่พื้นที่สาธารณะทั่วไปที่ใครๆ ก็เข้าไปได้ จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่าและการนิยามความหมายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ดังเช่นบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“...ลุงเป็นศิษย์เก่าที่นี่ เมื่อก่อนลงเรียนอยู่คณะวิทยาศาสตร์ ตอนนั้นก็ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในม.อ. ในสมัยก่อนพื้นที่มหาลัยเป็นป่าเป็นสวนยางเก่าๆ มีถนนลาดยางแคบๆ การเดินทางค่อนข้างลำบาก มีตึกเรียน 2-3 ตึกเอง ตอนเย็นๆ หลังเลิกเรียนได้ตึกก็จะเห็นเด็กๆ มานั่งอ่านหนังสือ ทำการบ้านกัน...”

(ลุงชาติ, สัมภาษณ์วันที่ 24 ตุลาคม 2558)

“...ม.อ. พัฒนาขึ้นเยอะ จากเมื่อก่อนมีไม่มีตึก อาคารสถานที่ก็ยังเป็นลานกว้าง ๆ และโล่ง มีต้นไม้อยู่จำนวนมาก ตอนนี้มีมหาลัยได้ขยายตึกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อรองรับนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปี พื้นที่ทำกิจกรรมของนักศึกษา ก็จะเป็นห้องเล็กๆ ได้ตึกทุกคณะก็จะใช้ร่วมกัน ไม่ว่าจะนัดประชุมห้อง ซ้อมเชียร์...”

(พี่โสภา, สัมภาษณ์วันที่ 6 พฤศจิกายน 2558)

“...ในความหมายของมหาลัยเมื่อก่อนคือที่เล่าเรียนเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประกอบวิชาชีพ ก่อตั้งขึ้นมาใช้เป็นที่ศึกษาของนักศึกษาบริเวณใกล้เคียงที่สนใจเข้ามาเรียนต่อ เป็นสถานที่รวบรวมเหล่าบุคคลากรและนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในมหาลัย คนนอกที่เข้ามา ก็จะเข้ามาหาหมอ...”

(พี่วรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 13 ตุลาคม 2558)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นผ่านการเล่าเรื่องราวในอดีตของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในอดีตได้ถูกนิยามความหมาย

และให้คุณค่าก่อนกระแสนุนิยม (พ.ศ.2514-2535) ว่า เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคใต้ ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ลูกหลานของประชาชนชาวไทยภาคใต้ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือต่างประเทศ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวด ใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ห้ามบุคคลภายนอก เข้า-ออก ได้ตามอัยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน มีบทบาทในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแหล่งพัฒนา สละสลวย ถ่ายทอดความรู้ บริเวณมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะเป็นป่าเขา มีต้นไม้จำนวนมากล้อมรอบ รมรื่นและบรรยากาศดี

2. การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยหลังกระแสนุนิยม (พ.ศ.2536-2558)

เมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมได้เข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2500 ส่งผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งหวังผลกำไรสูงสุด มีการผลิตสินค้าแลกเปลี่ยนซื้อขายโดยตรงผ่านกลุ่มธุรกิจเอกชน เปิดเป็นการค้าเสรี โดยรัฐบาลจะไม่เข้าไปควบคุม เมื่อสังคมตกอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนและความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ การผลิตสินค้าถูกผลิตขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินตราผ่านระบบตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมหาวิทยาลัยเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เดิมพื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นที่เฉพาะ มีการวางกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ห้ามบุคคลภายนอกเข้า-ออกได้ตามอัยาศัย เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนเท่านั้น แต่เมื่อกระแสนุนิยมได้แผ่ขยายเข้ามาในประเทศไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกระแสสังคม โดยมีการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่า อาทิ ตลาดเกษตร ถนนคนเดิน งานเกษตรภาคใต้ งานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ รวมทั้งร้านค้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านถ่ายเอกสาร ร้านสะดวกซื้อ ร้านกาแฟ ร้านเสริมสวย เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อกระแสนุนิยมได้แผ่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย (พ.ศ.2536-2558) มหาวิทยาลัยถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงก่อนกระแสนุนิยม (พ.ศ.2514-2535) ดังบทสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“...จุดเริ่มต้นของถนนคนเดินเดิมเกิดขึ้นเมื่อรองอธิการบดีฝ่ายทรัพย์สินร่วมกับฝ่ายจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการเล็งเห็นว่าพื้นที่จอดรถเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ได้มีการบริหารดำเนินงานเพื่อให้ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการประกอบการ มีทักษะในการดำเนินธุรกิจ ผู้ที่มาขายสินค้าจะเป็นบุคคลทั่วไป 60% และนักศึกษา 40%...”

(พินา, สัมภาษณ์วันที่ 5 มีนาคม 2558)

“...ตลาดเกษตร ม.อ. เปิดครั้งแรกในพ.ศ. 2544 อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานจัดการผลประโยชน์ทางวิชาการ จุดประสงค์แรกของการจัดตั้งตลาดเกษตร ม.อ. ในตอนนั้น คือ คณะทรัพยากรธรรมชาติ ประสบปัญหาเรื่องผลผลิตที่เหลือจากการเรียนการสอน งานวิจัยไม่สามารถจำหน่ายในราคาตลาดได้ จำเป็นต้องจำหน่ายในราคาถูก และเวลาผลผลิตออกพร้อมกันทีละมากๆ ไม่รู้จะเอาไปขายที่ไหน จึงจำเป็นต้องสร้างตลาดขึ้นมา เพื่อให้คนซื้อมาหาเรา แทนที่เราจะต้องวิ่งไปหาคนซื้อ ...”

(พี่ต่อ, สัมภาษณ์วันที่ 5 ตุลาคม 2558)

“...ป้าเป็นแม่บ้านอยู่ที่นี้หลายปีแล้วลูก เดี่ยวนี้มีหลายเราเจริญขึ้นเยอะจากเมื่อก่อน เมื่อก่อนมีแค่ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอม เดี่ยวนี้เห็นการพัฒนาได้ชัด สะดวกสบายมากขึ้น ทั้งตึกเรียนก็ใหญ่โต ได้คณะก็มีร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ ร้านเสริมสวย ร้านซ่อมคอมฯ ยังมีเลยลูก มีศูนย์อาหารเกือบทุกคณะ ป้าไม่ต้องพาข้าวกล่องให้ลำบากเหมือนแต่ก่อนแล้ว ...”

(ป้าทิพย์, สัมภาษณ์วันที่ 2 ตุลาคม 2558)

“...อาทิพย์หนึ่งน้องกับเพื่อนมาห้องสมุด 2-3 ครั้งได้ จะมานั่งทำงานกัน สบายมากเลยพี่ แอร์ก็เย็น Wi-Fi ก็เร็ว พวกน้องจะมานั่งส่งงานให้อาจารย์ทาง E-mail อยู่ได้ แอร์ความรู้กันด้วย...”

(น้องเตย, สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤศจิกายน 2558)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นอีกพื้นที่ที่มีการปรับตัวต่อกระแสสังคม เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ บุคลากรในมหาวิทยาลัย อีกทั้งเพื่อก้าวทันต่อกระแสความทันสมัย การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่า เป็นการแปรสภาพสถาบันการศึกษาในเชิงธุรกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านบวกคือ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นิสิตนักศึกษาและทำให้ประชาชนใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น ส่วนผลกระทบต่อด้านลบ คือ การจรรยาบรรณในช่วงเย็นและช่วงที่มีงานเกษตรภาคใต้ งานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ ปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยท่ามกลางกระแสทุนนิยม

“...ช่วงที่มีงานวิทย์ งานเกษตรในม.อ. คนเต็มเลยนะพี่ ทั้งผู้ใหญ่ เด็กๆ โรงเรียนในสงขลา ต่างจังหวัดก็มี ช่วงนี้รถจะติดมากแทบทั้งสาย ติดตั้งแต่สะพานแม่โคจรจนถึงหน้าโรงพยาบาล กว่าผมจะถึงม.อ. ปาไปเกือบชั่วโมง แต่ก็สนุกดี ของขายเยอะดี...”

(น้องแม็ก, สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

“...น้องอยู่หอในคะพี่ เวลาตอนเย็นหลังเลิกเรียน ถ้าน้องจะหาของกิน น้องจะมาเดินตลาดเกษตรเพราะของราคาถูกกว่าข้างนอกด้วย ถ้าจะซื้อเสื้อผ้า รองเท้า น้องก็รอวันอังคารกับพฤหัสบดี เพราะจะมีถนนคนเดินในมหาลัย ม.อ. เรามีครบทุกอย่าง น้องเลยไม่ต้องใช้รถจักรยานยนต์ เพราะไม่ต้องออกไปไกลถึงข้างนอก...”

(น้องน้ำตาล, สัมภาษณ์วันที่ 8 ตุลาคม 2558)

“...พี่เปิดร้านกาแฟที่ได้คณะมา 2-3 ปี ได้แล้วน้อง ค่าเช่าที่จะถูกกว่าด้านนอกเยอะเลย พี่เลยมาขายในมหาลัยดีกว่า อีกอย่างพี่ว่าขายดีกว่าด้านนอกที่พี่เคยไปขายมาก่อนอีก เดี่ยวนี้ต้องคิดเมนูให้หลากหลาย เพราะสมัยนี้เด็กๆ ไปดูเมนูมาจากในอินเทอร์เน็ต ร้านกาแฟข้างนอกบ้าง แล้วเอามาบอกพี่ ให้พี่เพิ่มเมนูแปลกใหม่ พี่เลยต้องเอาใจเด็กๆ ถึงจะขายดี ก็ตามกระแสความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นแหละ...”

(ที่สอง, สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2558)

ปัจจุบันเมื่อกระแสนิยมได้แผ่ขยายไปทั่วสังคมไทย มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันหนึ่งที่มีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงให้ก้าวทันต่อกระแสสังคม เกิดการให้คุณค่าและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกมองว่า เมื่อสังคมรับกระแสนิยมเข้ามา ความสัมพันธ์ของผู้คน หรือสิ่งต่างๆ ต้องมีการปรับตัว ต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อการดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคใต้ เปิดโอกาสให้เยาวชนในภูมิภาคได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องเดินทางไปศึกษาที่กรุงเทพมหานครหรือประเทศใกล้เคียงและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาล ในการวางแผน การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรของสถาบันเพื่อการแก้ปัญหาของสังคมและสิ่งแวดล้อม ฝึกอบรมประชาชนในท้องถิ่นที่ด้อยโอกาสในการศึกษา ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้าพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนทำการค้าขาย และให้บริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ตลาดเกษตร ถนนคนเดิน งานเกษตรภาคใต้ งานสัปดาห์วันวิทยาศาสตร์ หรือแม้กระทั่งเปิดเป็นร้านสะดวกซื้อ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ เป็นต้น ซึ่งเป็นการแปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้กลายเป็นสินค้า เพื่อมุ่งหวังผลกำไรทางธุรกิจ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อกระแสนิยมเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. 2536-2558 การนิยามความหมายและการให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยม

การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมไทย ส่งผลให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีการปรับตัวในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีความทันสมัย การอำนวยความสะดวกแก่นิสิตนักศึกษา บุคลากร ครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่าจากเป็นเพียงสถาบันการศึกษาเท่านั้น ได้เริ่มมีการขยายพื้นที่บริเวณใต้ตึกต่างๆ ให้มีช่องว่างสำหรับร้านค้าต่างๆ มาเข้าพื้นที่ทำการค้าขายและให้บริการแก่ผู้คนในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาทำกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย การมีตลาดนัดอยู่ในเขตสถานที่ทำงาน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งการมีร้านค้าต่างๆ หรือตลาดนัดในมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มสีสันในสถาบันการศึกษา และยังทำให้มหาวิทยาลัยใกล้ชิดกับประชาชน อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ นิสิตนักศึกษา ชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย การเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยให้เป็นพื้นที่สาธารณะ ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายรูปแบบ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จึงถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพบุคคล ช่วงเวลา สถานที่

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก่อนกระแสนิยม เมื่อช่วงพ.ศ. 2514-2535 พื้นที่มหาวิทยาลัยในขณะนั้น เป็นเพียงสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นสถานที่ราชการ ใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น เป็นพื้นที่ของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา บุคลากรหรือเฉพาะผู้มาติดต่อราชการเท่านั้น เปรียบเสมือนแหล่งรวมวิทยาการชั้นสูง การนิยามความหมายและให้คุณค่าของพื้นที่มหาวิทยาลัยก่อนกระแสนิยมถูกมองว่า เป็นพื้นที่เฉพาะ ที่ใช้สำหรับคนกลุ่มหนึ่ง เป็นสถานที่ราชการ มี

การวางกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ห้ามมิให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน เข้า-ออก ได้ตามอรัญชัย แต่ต่อมาเมื่อกระแสนิยมได้แผ่ขยายไปทั่วไปประเทศ โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกันมีความจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนองค์กร ทั้งด้านสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ความทันสมัย เพื่อก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลง หลักกระแสนิยม ในช่วงพ.ศ. 2536-2558 พื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าว่า เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้นอกเหนือจากด้านการเรียนการสอน คือสามารถใช้ประโยชน์โดยการแปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรหรือรายได้เข้ามาวิทยาลัย โดยการเปิดพื้นที่บางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่า ในการทำการค้าขายและให้บริการต่างๆ ในกิจกรรมที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้น อาทิ กิจกรรมวันสัปดาห์วิทยาศาสตร์ งานเกษตรภาคใต้ ถนนคนเดิน ตลาดเกษตร หรือแม้กระทั่งการให้เช่าพื้นที่เปิดเป็นร้านค้าต่างๆ อาทิ ร้านสะดวกซื้อ ร้านถ่ายเอกสาร ร้านกาแฟ เป็นต้น จากพื้นที่เฉพาะหวงห้ามมีกฎระเบียบควบคุม กลายเป็นพื้นที่สาธารณะมีผู้คนจำนวนมากที่เข้ามาร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนสินค้าบริการ และในช่วงพ.ศ.2536 จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ถูกนำมาประกอบสร้างให้กลายเป็นสินค้า โดยการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้บุคคลภายนอกเช่าทำการค้าขายและให้บริการต่างๆ ในรั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ของสถาบันการศึกษาออกเหนือจากด้านการเรียนการสอน มาปรับเปลี่ยนพัฒนาในเชิงรูปแบบธุรกิจเพิ่มขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสนิยม สอดคล้องกับคำกล่าวของ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข ทินวิมาน (2551) เห็นว่า กลไกที่มีความสำคัญที่ มาร์กซ์ (Marx) ค้นพบว่าช่วยในการแปลงเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้า คือ “การตั้งราคาค่างวด” (Pricing) ให้แก่สิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้วัตถุหรือสิ่งของนั้นเปลี่ยนจากการอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของมูลค่าใช้สอย (Use Value) ไปสู่มูลค่าแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ซึ่งเป็นกฎของมูลค่าประเภทที่ระบบทุนนิยมได้ใช้เป็นรูปแบบหลัก กระบวนการแปรเปลี่ยนทุกอย่างให้กลายเป็นสินค้าจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ในระบบทุนนิยมจะมองเห็นแต่วัตถุสิ่งของ แต่จะมองไม่เห็นกระบวนการผลิต ซึ่งการเปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนให้เช่าเป็นการนำมาประกอบสร้างให้กลายเป็นสินค้าท่ามกลางกระแสนิยมดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตามแนวคิดของ อับปาตูรีย (Appadurai, 1989: 13-15) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้า (commoditization) เป็นการศึกษาชีวิตประวัติของสิ่งของ โดยมองสิ่งของในฐานะสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกนิยามให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงและได้รับการจัดจำแนกหรือยกเลิการเป็นวัตถุหรือสินค้า “สินค้า” จึงเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วไป การดำรงอยู่ของสินค้าเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทั้งที่เป็นวัตถุและบริการ “สินค้า” มักถูกมองว่าเป็นความอยากของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งของเป็นอิสระจากการควบคุมของศีลธรรมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เงินซื้อหา ไม่ใช่ได้จากความสัมพันธ์ทางสังคม กระบวนการกลายเป็นสินค้าจึงขึ้นอยู่กับ การช้อนทับกันอย่างสลับซับซ้อนขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งเรื่องเวลา วัฒนธรรมและสังคม หากสิ่งของบางอย่างมีคุณลักษณะที่สามารถแปรผันเป็นสินค้าไม่ได้ มีช่องทางการนำเสนอตัวเป็นสินค้าและมีบริบทที่เหมาะสมต่อการซื้อขาย สิ่งของเหล่านั้นก็เป็น “สินค้า” ด้วยตัวเองได้ หากในสังคมใดผลิตสิ่งของที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับคุณลักษณะของการเป็นสินค้าดังกล่าวได้มาก หรือสิ่งของทั้งหมดมีลักษณะดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า สังคมนั้นเป็นสังคมการค้า เช่น สังคมทุนนิยม เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิวรรณ กองทอง (2557) ได้ทำการศึกษา การ

นิยามความหมายและวิถีชีวิตของเบลล์บอยในกระแสนิยม พบว่า การดำรงชีพในวิถีเศรษฐกิจทุนนิยมเช่นปัจจุบัน อาชีพที่ถูกใช้แรงงานอย่างอาชีพเบลล์บอย ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติและเบลล์บอยเองได้รับการปฏิบัติอย่างดูหมิ่นจากแขกที่มาใช้บริการ ซึ่งการนิยามความหมายของเบลล์บอยที่ถูกเรียกว่า “เด็กยกกระเป๋า” เป็นคำนิยามที่เกิดจากการตีค่าตามสิ่งที่เห็นจากหน้าที่พื้นฐานของเบลล์บอย แต่แท้จริงเบลล์บอยมีการสร้างตัวตนและนิยามความหมายที่หลากหลายในแต่ละบริบทในพื้นที่การทำงานในโรงแรม เช่น เป็นผู้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวได้เมื่ออยู่ต่อหน้าแขกผู้มาใช้บริการโรงแรม หรือเป็นช่างจำเป็นได้ตามความสามารถภายในโรงแรม ดังนั้นเบลล์บอยจึงมิได้ให้ความหมายแก่ตนเองดังที่สังคมมอบให้ หากเป็นกลุ่มอาชีพสำคัญในการกระจายรายได้ไปสู่กลุ่มอาชีพต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจนั้น เบลล์บอยยังได้รับผลกระทบจากสภาพการเป็นผู้ใช้แรงงานด้วยเช่นกัน นั่นคือ การได้รับค่าจ้างจากการทำงานที่อยู่ในอัตราขั้นต่ำ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ส่งผลให้ผู้ใช้แรงงานเป็นผู้เสียผลประโยชน์จากการลงทุน และนายทุนคือผู้ได้รับกำไร ทำให้เบลล์บอยต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีวิต หาเลี้ยงครอบครัว โดยการหารายได้เสริมต่างๆ ภายใต้สภาพลักษณะของการเป็นเด็กยกกระเป๋า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อกระแสนิยมได้แพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2536-ปัจจุบัน) การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีความเปลี่ยนแปลงไป จากการถูกนิยามความหมาย “พื้นที่เฉพาะเพื่อการศึกษา” มาเป็น “พื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์นอกเหนือจากด้านการเรียนการสอน โดยแปรสภาพพื้นที่มหาวิทยาลัยบางส่วนในรูปแบบเชิงธุรกิจ” อันนำมาสู่การให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยในการประกอบสร้างให้กลายเป็นสินค้าที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมท่ามกลางกระแสนิยม

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ. (2556). “กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาคพิมพ์.
- เกษม สุวรรณกุล. (2525). “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต.” รายงานการสัมมนาเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยในอนาคต กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2551). **ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬามหาวิทยาลัย.
- จันทร์ทิพย์ แก้วประกอบ. (2553). “วาทกรรมจากภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทยเรื่องบางระจันสุริโยทัย และตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2543). “แผนพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แผนกลยุทธ์ พ.ศ.

2544-2549.” เอกสารประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 238 (6/43) เสนอที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 26 สิงหาคม 2543.

_____. (2550). **หนังสือที่ระลึก ครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**

กรุงเทพฯ: โอเอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.

ยศ สันตสมบัติ. (2540). **มนุษย์กับวัฒนธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **อำนาจอิสระของการบริหารมหาวิทยาลัยไทย.**

กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาคพิมพ์.

สุทธิวรรณ กองทอง. (2557). “การนิยามความหมายและวิถีชีวิตของเบลล์บอยในกระแสทุนนิยม.”

สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

อธิตา สุนทรโรทก. (2549). **ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

Appadurai, Arjun. 1986. **The Social Life of Thing: Commodities in Culture**

Perspective. NewYork : University of Cambridge.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวอศนี หลีเจริญ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5711120019

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรมนุษย์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ	2556

ทุนการศึกษา

- ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ทุนสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ จากการเข้าร่วมงานประชุมการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

การตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงาน

อศนี หลีเจริญ และเก็ตถวา บุญปรากการ. (2558). พื้นที่มหาวิทยาลัยถูกทำให้กลายเป็นสินค้าในกระแสทุนนิยม. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน”* ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

อศนี หลีเจริญ และศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์. (2559). การกลายเป็นสินค้าของพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 7 ในหัวข้อ “พลวัตวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่น และชุมชนอย่างยั่งยืน”* ระหว่างวันที่ 12-13 พฤษภาคม 2559 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

อศนี หลีเจริญ และศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์. (2559, พฤษภาคม-สิงหาคม) *การนิยามความหมายและการให้คุณค่าพื้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. อยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิในวารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร 9 (2).